

รายงานการวิจัย

เรื่อง

วิกฤตทางวัฒนธรรมกับการดำรงชีวิตของเยาวชนสตรี:
กรณีศึกษาผลกระทบของการพัฒนาในชนบทภาคเหนือ

ส่วนที่ 3 การศึกษาระดับภาพรวม

โดย

ชเนศวร์ เจริญเมือง

ภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ธันวาคม 2534

เสนอต่อ

คณะกรรมการวิจัยวัฒนธรรมภาคเหนือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ปี 2533

บทคัดย่อ

รายงานชิ้นนี้เป็นผลงานที่รวบรวมประเด็นสำคัญจากการวิจัยในภาคสนาม (ส่วนที่ 1) และการวิจัยจากเอกสาร (ส่วนที่ 2) เข้าด้วยกัน แล้วทำการวิเคราะห์ในระดับมหภาค นับเป็นส่วนที่ 3.

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนในชนบทตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมจากส่วนกลาง โดยเฉพาะเศรษฐกิจสินค้าและเศรษฐกิจเงินตรา ผลของการพัฒนาในหัวง 3 ทศวรรษที่ผ่านมาพบว่า ภาคเกษตรและชนบทไม่ได้รับการดูแลจากรัฐมากนัก ผิดกับสังคมเมืองและภาคอุตสาหกรรม ผลก็คือคนส่วนใหญ่ยากจน การศึกษาต่ำ การจ้างงานมีข้อจำกัด รายได้ก็ไม่สูง ทรัพยากรธรรมชาติเริ่มขาดแคลน กลไกรัฐระดับท้องถิ่น ผู้นำและพระสงฆ์ไม่มีบทบาทในการแก้ไขความยากจนของคนส่วนใหญ่.

ในทางวัฒนธรรม ค่านิยมกดขี่ทางเพศซึ่งหนาแน่นในสังคมยุคศักดินายังไม่หมดไป และได้แพร่เข้าไปในในชนบท พร้อมกันกับลัทธิบริโภคนิยมและลัทธิบูชาเงิน ประกอบกับช่องว่างของรายได้ในสังคมไทยที่แตกต่างกันมาก โดยมีสื่อมวลชนช่วยกระจายข่าว เมื่อหญิงสาวที่ไปล่องได้กลับบ้านพร้อมกับเงินเป็นเพื่อน แจกจ่ายให้พ่อแม่พี่น้อง บริจาคให้วัดเป็นเงินหมื่น สร้างบ้านหลังใหญ่พร้อมเครื่องใช้ไฟฟ้าครบครัน ตัวเธอก็สวยงาม ขณะที่ชนบทยังยากไร้เหมือนเดิม หญิงสาวจำนวนมากจึงสมัครใจไปขายตัว มีหลายรายที่พ่อแม่ขายลูกสาวของตน และส่วนใหญ่ที่ไปขายตัวส่งเงินก่อนกลับมาบ้านเป็นประจำ. การที่พี่สาวและญาติไปก่อนหน้านั้นแล้ว ทำให้กระบวนการตัดสินใจของน้องๆ หลานและพ่อแม่ง่ายมากขึ้นในการเข้าสู่อาชีพโสเภณี และช่องหรือโรงแรมแทบจะเป็นหมู่บ้านใหม่ ทุกคนแทบจะเป็นพี่น้องกัน.

ครอบครัวที่ลูกสาวไม่ไปขายตัวมักเป็นครอบครัวที่มีฐานะดี มีที่นาหลายสิบไร่และขยันขันแข็งในการทำงาน พ่อแม่คัดค้านการไปขายตัว และคอยพ่าสอนลูกสาวเสมอ. ในระยะหลังเริ่มมีหญิงสาวไปจากครอบครัวฐานะปานกลาง เพื่อยกฐานะของตน.

อาชีพโสเภณีมีอยู่ในทุกประเทศก็จริง แต่ปริมาณในแต่ละประเทศไม่เท่ากัน ในสังคมไทย รัฐไม่เคยปราบปรามอย่างจริงจัง กลไกรัฐหลายส่วนได้รับประโยชน์และปกป้องธุรกิจค้าประเวณีเสียเอง การค้าประเวณีงอกงามอย่างยิ่งในสังคมไทย เพราะมีปัจจัยมากมายเกื้อหนุน ทั้งในระดับชาติ ชุมชน ครอบครัว และบุคคล ตลอดจนปัจจัยนอกประเทศ. ปัจจัยทุนนิยมขยายตัวในสังคมไทยเพราะปัจจัยภายนอกประเทศเป็นหลัก ทุนนิยมขยายตัวในขณะที่อิทธิพลทางการเมืองและวัฒนธรรมแบบศักดินากำลังฟื้นคืนอำนาจ. เมื่อเศรษฐกิจสินค้าและลัทธิบูชาเงินขยายตัว โดยที่ค่านิยมแบบกดขี่ทางเพศยังดำรงอยู่ เช่น ให้หญิงรักษาพรหมจรรย์ก่อนแต่งงาน ชายไทยมีเพศสัมพันธ์นอกสมรสได้แต่หญิงมีไม่ได้ ชายมีเมียน้อยได้หรือชอบเที่ยวโสเภณี หญิงก็ยอมรับค่านิยมนั้นหรือหากไม่เห็นด้วยก็ต้องยอม อาชีพโสเภณีจึงเฟื่องฟูมาก.

ผู้ประกอบการค้าประเวณีทำกำไรมาก กลไกรัฐก็ได้รับประโยชน์ ชายซึ่งมีฐานะครอบงำสังคมก็พอใจที่มีโสเภณีไว้คอยบำเรออารมณ์. เมื่อสังคมคิดจะแก้ไขปัญหานี้ ก็คิดแต่ว่าจะจัดการกับหญิงโสเภณีอย่างไร แต่ไม่เคยคิดจัดการกับชายซึ่งไปเที่ยวโสเภณี ไม่เคยคิดยกเลิกค่านิยมกดขี่ทางเพศและหาทางแก้ไขความยากจนในชนบทและช่องว่างระหว่างรายได้ อันเป็นต้นตอของปัญหานี้อย่างจริงจัง.

คำแถลง

งานวิจัยชิ้นนี้ เริ่มต้นเมื่อผู้เขียนได้รับการทาบทามจาก ผศ.ดร. สุเทพ สุนทรเกษม และ ดร. อานันท์ กาญจนพันธุ์ ซึ่งเป็นประธานและกรรมการคณะอนุกรรมการวิจัยวัฒนธรรมภาคเหนือ. ผู้เขียนตอบรับงานในส่วนที่ 3 ด้วยความยินดีเพราะสนใจที่จะศึกษาปัญหาในแนวสหวิทยาการอยู่แล้ว.

งานชิ้นนี้สำเร็จลงได้ด้วยปัจจัยหลายด้าน ตั้งแต่เงินทุนสนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. นอกจากความรู้และแนวคิดต่างๆของนักวิชาการทั้ง 2 ที่ได้เอ่ยนามข้างต้น ตลอดจนของท่านอื่นๆที่เข้าร่วมการประชุมของคณะอนุกรรมการวิจัยวัฒนธรรมภาคเหนือหลายครั้งในระหว่างปี พ.ศ. 2533-2534. ข้อมูล, แนวคิด และผลงานวิจัยภาคสนามของอาจารย์กิตติโชติ ห้อยยี่งู และคณะ, อาจารย์วิมล ปิงเมืองเหล็ก และคณะ, และอาจารย์วรรณะ รัตนพงษ์ และคณะรวมทั้งงานวิจัยจากเอกสารของอาจารย์จิราลักษณ์ จงสถิตมัน ช่วยปูพื้นฐานสำคัญยิ่งให้แก่งานวิจัยชิ้นนี้.

ในระหว่างการเขียนงาน ผู้เขียนยังได้รับแนวคิดมากมายจากงานหลายชิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากงานของ รศ.ดร. ยศ สันตสมบัติ (แม่หญิงศิษย์ตัวะ ชุมชน และการค้าประเพณีในสังคมไทย, 2534) และของคุณศุภีมา นฤมล (นางงามตุ๊กกระจก, 2531).

ผู้เขียนใช้เวลาแทบทุกค่ำคืนตลอด 5 เดือนที่ผ่านมาเขียนงานชิ้นนี้ ไม่มีการเสียสละเวลาของคุณดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ เพื่อดูแลลูกสาวของเรา ตญ. มิ่งหล้า เจริญเมือง งานนี้ก็ไม้อาจสำเร็จได้.

คุณอัญชลี มีศรีสวรรค์ และ คุณสายฝน ลิขิตเอกราช จัดการด้านการพิมพ์และการพิสูจน์อักษร ผศ.ดร. ไชยวัฒน์ รุ่งเรืองศรี จัดทำหน้าปกให้ด้วยความเต็มใจ ผู้เขียนขอขอบพระคุณและขอบคุณทุกท่านที่ช่วยให้งานนี้ปรากฏเป็นหนังสือในที่สุด.

หวังว่าหนังสือเล่มนี้จะมีส่วนช่วยให้แนวทางการศึกษาและประเด็นต่างๆเกี่ยวกับปัญหาโสเภณีหลากหลายยิ่งขึ้นและนำไปสู่การถกเถียงและค้นคว้าตามมา รวมทั้งช่วยให้การแก้ไขปัญหานี้สัมฤทธิ์ผลมากขึ้น หากมีข้อโต้แย้งหรือข้อเสนอดีๆ ผู้เขียนขออ้อมรับด้วยความยินดี.

ขอแสดงความนับถือ

ธเนศวร์ เจริญเมือง

มกราคม 2535

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อ. เมือง เชียงใหม่ 50002

โทร. (053) 222 - 699 ต่อ 3570

โทรสาร (053) 222 - 763.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำแถลง	ข
สารบัญ	ค-ง
สารบัญตาราง	จ-ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1.
- ความเป็นมา	1
- วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
- ขอบเขตของการวิจัย	2
- คำถามหลักของงานวิจัยส่วนที่ 3	3
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	3
- การทบทวนวรรณกรรม	4
- กรอบการวิเคราะห์และระเบียบวิธีวิจัย	4
- แหล่งที่มาของข้อมูล	4
- วิธีการนำเสนองานวิจัย	4
บทที่ 2 กรอบการวิเคราะห์และระเบียบวิธีวิจัย	6
- ปัญหาการวิจัยทางสังคมศาสตร์	6
- ปัญหาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ในสังคมไทย	7
- กรอบการวิเคราะห์	8
- กรอบการวิเคราะห์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้	12
- แนวทางระดับการวิเคราะห์	12
- แนวทางสหวิทยาการและพหุมิติ	13
- แนวทางวัฒนธรรมการเมือง	15
- ระเบียบวิธีวิจัย	16
บทที่ 3 ปัจจัยภายนอกชุมชน	20
- ปัจจัยระดับนานาชาติ	20
- ปัจจัยระดับชาติ	27
- ปัจจัยที่ส่งเสริมการค้าประเพณีในสังคมไทย	32
- ปัจจัยระดับภาค	37

	หน้า
บทที่ 4 ปัจจัยระดับชุมชน, ครอบครัว และบุคคล	44
- ปัจจัยระดับชุมชน	44
- ปัจจัยระดับครอบครัว	49
- ปัจจัยระดับบุคคล	58
บทที่ 5 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับต่าง ๆ	68
- ปัจจัยสำคัญในแต่ละระดับ	68
- ข้อสังเกตเกี่ยวกับข้อมูลจากภาคสนาม	69
- ข้อสังเกตเกี่ยวกับข้อมูลและบทสรุปจากการวิจัยภาคเอกสาร	71
- ข้อสังเกตเกี่ยวกับบทสรุปจากการวิจัยภาคสนาม	74
- ว่าด้วย วิกฤตทางวัฒนธรรม	78
- การดำรงอยู่และขยายตัวของธุรกิจขายบริการทางเพศในสังคมไทย: การวิเคราะห์เชิงภาพรวม	79
- ข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับธุรกิจขายบริการทางเพศ	85
- ลักษณะและผลกระทบของธุรกิจขายบริการทางเพศในสังคมไทย	90
บทที่ 6 บทสรุป, แง่คิดทางทฤษฎี และแนวทางแก้ไข	96
- สรุปผลการศึกษา	96
- แง่คิดทางทฤษฎี	98
- แนวทางแก้ไข	102
- ข้อสังเกตเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาและประเด็นปัญหา ธุรกิจขายบริการทางเพศในอนาคต	105
บรรณานุกรม	108
เกี่ยวกับผู้เขียน	114

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	เปรียบเทียบราคาโล่เหนืในบางประเทศ	25
ตารางที่ 2	แสดงจำนวนโล่เหนืในประเทศไทย, 2500-2534	29
ตารางที่ 3	แสดงจำนวนแหล่งค้าประเวณีและโล่เหนืทั่วประเทศ	30
ตารางที่ 4	แสดงจำนวนโล่เหนืและสถานที่ค้าประเวณีบางย่านในกรุงเทพฯ ในปี 2534	31
ตารางที่ 5	แสดงลักษณะการกระจายรายได้แบ่งตามกลุ่มประชากร	35
ตารางที่ 6	แสดงลักษณะที่ตั้งและเส้นทางติดต่อของหมู่บ้าน	45
ตารางที่ 7	แสดงลักษณะทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้าน	45
ตารางที่ 8	แสดงบทบาทของกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน	46
ตารางที่ 9	แสดงกิจกรรมทางด้านและทัศนคติของหมู่บ้าน	47
ตารางที่ 10	แสดงจำนวนประชากร พื้นเพ และจำนวนหญิงขายบริการทางเพศ	48
ตารางที่ 11	แสดงลักษณะของครอบครัว 6 รายที่ลูกสาวกำลังไป ขายบริการทางเพศ (ตำบลจันตา)	50
ตารางที่ 12	แสดงลักษณะของครอบครัว 6 รายที่ลูกสาวกำลังไป ขายบริการทางเพศ (ตำบลจันเป็ง)	51
ตารางที่ 13	แสดงลักษณะของครอบครัว 6 รายที่ลูกสาวกำลังไป ขายบริการทางเพศ (ตำบลจันสม)	52
ตารางที่ 14	แสดงลักษณะของครอบครัว 3 รายที่ลูกสาวเคยไป ขายบริการทางเพศ (ตำบลจันตา)	53
ตารางที่ 15	แสดงลักษณะของครอบครัว 3 รายที่ลูกสาวเคยไป ขายบริการทางเพศ (ตำบลจันเป็ง)	54
ตารางที่ 16	แสดงลักษณะของครอบครัว 6 รายที่ลูกสาวไม่ไป ขายบริการทางเพศ (ตำบลจันตา)	55
ตารางที่ 17	แสดงลักษณะของครอบครัว 6 รายที่ลูกสาวไม่ไป ขายบริการทางเพศ (ตำบลจันเป็ง)	56
ตารางที่ 18	แสดงลักษณะของครอบครัว 6 รายที่ลูกสาวไม่ไป ขายบริการทางเพศ (ตำบลจันสม)	57
ตารางที่ 19	แสดงลักษณะของหญิงสาว 6 คนที่กำลังไป ขายบริการทางเพศ (ตำบลจันตา)	59

	หน้า
ตารางที่ 20 แสดงลักษณะของหญิงสาว 6 คนที่กำลังไป ขายบริการทางเพศ (ตำบลจันเบ็ญ)	60
ตารางที่ 21 แสดงลักษณะของหญิง 3 คนที่เคยไปขายบริการ ทางเพศและกลับมาแล้ว (ตำบลจันตา)	62
ตารางที่ 22 แสดงลักษณะของหญิง 3 คนที่เคยไปขายบริการ ทางเพศและกลับมาแล้ว (ตำบลจันเบ็ญ)	62
ตารางที่ 23 แสดงลักษณะของหญิง 3 คนที่เคยไปขายบริการ ทางเพศและกลับมาแล้ว (ตำบลจันสม)	63
ตารางที่ 24 แสดงลักษณะของหญิงสาว 6 รายที่ไม่ไป ขายบริการทางเพศ (ตำบลจันตา)	64
ตารางที่ 25 แสดงลักษณะของหญิงสาว 6 รายที่ไม่ไป ขายบริการทางเพศ (ตำบลจันเบ็ญ)	65
ตารางที่ 26 แสดงอัตราส่วนระหว่างจำนวนหญิงขายบริการกับ จำนวนประชากร (ตำบลจันสม)	66
ตารางที่ 27 แสดงจำนวนหญิงสาวที่กำลังไปขายตัวจากครอบครัว ฐานะต่างๆ (บ้านป่าบาง)	75

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

หัวข้อของงานวิจัยเรื่องนี้เป็นคือ วิถีทางวัฒนธรรมกับการดำรงชีวิตของเยาวชนสตรี: กรณีศึกษาผลกระทบของการพัฒนาในชนบทภาคเหนือ เป็นความริเริ่มและผลงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของคณะอนุกรรมการวิจัยวัฒนธรรมภาคเหนือ ซึ่งดำเนินงานภายใต้การนำของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

งานวิจัยเรื่องนี้เกิดขึ้นท่ามกลางการรับรู้โดยทั่วไปที่ว่า ในห้วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ธุรกิจการชายบริการทางเพศในสังคมไทยได้ขยายตัวอย่างไม่หยุดยั้ง ธุรกิจชายบริการทางเพศในที่นี้หมายถึง การลงทุนหากำไรโดยการจัดหญิงเป็นโสเภณี หมอนวด นางบำเรอ เมียเช่า และพนักงานหญิงในภัตตาคารร้านอาหารซึ่งสามารถให้บริการทางเพศแก่ผู้ที่ต้องการได้. ปรากฏว่าจำนวนเยาวชนสตรีในชนบทที่ได้เข้ามาในเมืองเพื่อหารายได้จากธุรกิจการชายบริการทางเพศได้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ. จากการเปิดเผยในหลายวงการ เยาวสตรีเหล่านี้โดยส่วนใหญ่ยินยอมหรือสมัครใจเข้ามาทำอาชีพนี้ บางรายพ่อแม่ถึงกับนำเอาลูกสาวไปขายอย่างเปิดเผย ส่วนรายที่ถูกหลอกลวงมาทำอาชีพนี้ในปัจจุบันมีน้อยกว่าเมื่อเทียบกับช่วง 10 ถึง 30 ปีที่แล้ว.

คำถามจึงเกิดขึ้นอย่างน้อย 2 ประการ คือ

คำถามแรก ทั้ง ๆ ที่สังคมไทยประณามและเหยียดหยามธุรกิจชายบริการทางเพศโดยเฉพาะการเป็นโสเภณี, รัฐมีกฎหมายลงโทษผู้ทำการค้าประเวณี, และหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงานได้จัดทำโครงการรณรงค์มิให้หญิงไปขายบริการทางเพศ เหตุใดจึงมีหญิงสาวจากชนบทเข้ามาขายบริการทางเพศเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ.

คำถามที่สอง แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่รัฐประกาศใช้ตั้งแต่ปี 2504 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันมีบทบาทอย่างไรต่อการพัฒนาในชนบท ขณะที่แผนพัฒนาฯ ดังกล่าวแต่ละฉบับได้ประกาศจะพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมไทยมาโดยตลอด เหตุใดจำนวนหญิงที่ขายบริการทางเพศกลับยังมีมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุใดพ่อแม่ผู้ปกครองจำนวนไม่น้อยจึงยินยอมหรือเต็มใจให้ลูกสาวหลานสาวไปประกอบอาชีพนี้ ยิ่งไปกว่านั้นยังมีจำนวนไม่น้อยที่พ่อแม่ชายลูกสาวให้แก่ช่อง โสเภณี.

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในห้วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา แม้การศึกษาวิจัยปัญหา¹ โดยส่วนใหญ่จะมุ่งค้นหาคำถามทั้งสองที่กล่าวไว้ข้างต้น แต่ในทางปฏิบัติจะมุ่งไปที่ตัวหญิงที่ขายบริการทางเพศเพื่อต้องการทราบว่าเหตุใดเธอเหล่านั้นจึงหันไปประกอบอาชีพนี้ หรือสืบค้นค่านิยมของคนไทยในชนบทเพื่อต้องการทราบว่าเหตุใดหญิงไทยจากชนบทจึงเข้าไปเป็นโสเภณีในเมืองกันมาก มิ่งานศึกษาวิจัยเพียงไม่กี่ชิ้นที่ศึกษาปัญหาในระดับมหภาคเพื่อค้นหาว่ามีปัจจัยอะไรบ้างในสังคมที่ทำให้หญิงเหล่านั้นหันไปขายบริการทางเพศ และประสานเข้ากับการศึกษาระดับจุลภาค (ครอบครัวและชุมชน) ว่าเหตุใดครอบครัวและชุมชนจึงปล่อยหรือส่งเสริมให้หญิงเหล่านั้นไปประกอบอาชีพดังกล่าว.

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการศึกษาเฉพาะส่วน ได้แก่ การไปสัมภาษณ์หญิงเหล่านั้น ในขณะที่เธอกำลังประกอบอาชีพอยู่ หรือแม้หลังจากที่เธอเลิกประกอบอาชีพนั้นแล้ว ย่อมง่ายที่เธออาจจะตอบคำถามโดยเข้าข้างตัวเอง และไม่ตรงกับข้อเท็จจริง เพราะเธอรู้ว่าอาชีพดังกล่าวเป็นอาชีพที่สังคมประณามและผิดกฎหมาย หรือการมุ่งศึกษาแต่ระดับมหภาคโดยไม่ศึกษาระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ย่อมได้แต่ภาพใหญ่ ๆ ที่บอกว่ามีปัจจัยทางสังคมอะไรบ้าง ที่ทำให้หญิงเหล่านั้นต้องหันไปขายหรือสมัครใจไปขายบริการทางเพศ แต่ไม่อาจอธิบายได้ว่าเพราะเหตุใดบางชุมชนจึงมีหญิงไปเป็นจำนวนมาก บางชุมชนกลับมีหญิงไปกันไม่มากนัก ทำไมบางครอบครัวมีหญิงไป ทำไมในบางครอบครัวหญิงไม่ไป ทั้ง ๆ ที่ฐานะทางเศรษฐกิจ ของครอบครัวนี้กับอีกครอบครัวหนึ่งก็ไม่ได้แตกต่างกันนัก และทั้ง ๆ ที่อยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียงกัน. ด้วยเหตุนี้ จึงมีความเห็นว่เพื่อที่จะเข้าใจปัจจัยต่างๆ อย่างรอบด้านให้มากที่สุด การศึกษาวิจัยปัญหานี้ก็ควรครอบคลุมปัจจัยทุก ๆ ระดับ นับตั้งแต่ตัวหญิง ครอบครัวของเธอ ชุมชนที่เธออยู่และปัจจัยระดับโครงสร้าง เช่น นโยบายของรัฐ กฎหมาย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฯ ระบบการศึกษา ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง ศาสนา ฯลฯ ตลอดจนปัจจัยนอกประเทศ รวมทั้งศึกษาข้อสรุปและแนวคิดของเอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้องนับแต่อดีตถึงปัจจุบัน.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและสภาพต่าง ๆ ทุกด้านในปัจจุบันของครอบครัวเกษตรกรรมทั้งทัศนคติต่าง ๆ ของครอบครัวเหล่านั้น โดยเน้นหนักที่พ่อแม่และหญิง โดยเฉพาะในส่วนของที่จะช่วยอธิบายการตัดสินใจของหญิงเพื่อไปขายบริการทางเพศ.
2. เพื่อศึกษาประวัติและสภาพต่าง ๆ ทุกด้านในปัจจุบันของชุมชน โดยเฉพาะในส่วนของที่จะช่วยอธิบายการตัดสินใจของหญิงและครอบครัวเพื่อไปประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ.
3. เพื่อวิเคราะห์ผลการศึกษา และข้อสรุปของเอกสารวิจัยที่ผ่านมาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับฐานะของหญิงในสังคมและเหตุที่หญิงจำนวนหนึ่งหันไปประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ.
4. เพื่อวิเคราะห์ภาพรวมของปัญหาหญิงชนบทจำนวนมากที่หันไปประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ โดยรวมผลการศึกษาจาก 3 ข้อแรกเข้ากับปัจจัยต่าง ๆ ในระดับที่อยู่ นอกเหนือจากชุมชน ครอบครัวและบุคคล ซึ่งได้แก่ ปัจจัยระดับชาติและปัจจัยนอกประเทศ.

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นการศึกษาวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยมี 3 คน 2 คนแรกจะทำการวิจัยคนละตำบลในเขตอำเภอแม่จัน จ. เชียงราย และอีกคนหนึ่งจะทำการวิจัยในเขตอำเภอดอกคำใต้ จ. นະเขยา. คณะผู้วิจัยทั้ง 3 จะเลือกวิจัยชุมชน 3 แบบ คือ ชุมชนที่อยู่ใกล้เขตตัวอำเภอชุมชนที่อยู่ห่างออกไปและชุมชนที่อยู่ห่างออกไปมาก. นอกจากนี้ ในแต่ละชุมชนคณะผู้วิจัยยังจะเลือกศึกษาครอบครัว 3 แบบ คือ ครอบครัวที่มี

หญิงกำลังประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ ครอบครัวที่มีหญิงเคยประกอบอาชีพขายบริการทางเพศและกลับมาแล้ว และครอบครัวที่มีหญิงสาวที่ไม่เคยไปขายบริการทางเพศ. ทั้งนี้ก็เพื่อจะดูว่าหญิงที่ไปแล้วคิดอย่างไร หญิงที่กำลังประกอบอาชีพนี้คิดอย่างไรและหญิงที่ไม่ไปคิดอย่างไร.

ส่วนที่ 2 เป็นการศึกษาวิจัยภาคเอกสาร วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยส่วนนี้คือ เพื่อค้นคว้าว่า เอกสารต่าง ๆ ในอดีตจนถึงฐานะของหญิงกับชาย ปัญหาของหญิง และการประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ ของหญิงในสังคมล้านนาและสังคมไทยทั่วประเทศที่ผ่านมาเป็นอย่างไร ผลการศึกษาและข้อสรุปต่าง ๆ จาก เอกสารเหล่านั้นขัดแย้งหรือสอดคล้องกับผลการศึกษภาคสนามอย่างไรบ้าง.

ส่วนที่ 3 เป็นการศึกษาวิจัยระดับภาพรวม สารสำคัญของงานวิจัยส่วนนี้ คือการประมวลผลการศึกษา ในส่วนที่ 1 และ 2 เข้าด้วยกันแล้วทำการวิจัยในระดับภาพรวม.

งานวิจัยส่วนนี้ เป็นส่วนที่ 3 เท่านั้น.

คำถามหลักของงานวิจัยส่วนที่ 3

1. ผลการศึกษาวิจัยของงานภาคสนาม 3 แห่งสะท้อนอะไรบ้างเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่มีผลทำให้หญิงใน ชนบทภาคเหนือตัดสินใจไปหรือไม่ไปประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ.

2. ผลการศึกษาวิจัยในข้อที่ 1 สอดรับหรือขัดแย้งกับงานวิจัยภาคเอกสาร หรือมีอะไรบ้างที่เพิ่มเติม งานของภาคเอกสาร โดยเฉพาะส่วนที่เป็นการค้นพบใหม่.

3. ในระดับมหภาค มีปัจจัยอะไรบ้างในระดับต่างๆ ที่มีผลทำให้หญิงในชนบทภาคเหนือเป็นจำนวนมาก หันไปประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ เราควรจะเข้าใจคำว่าวิกฤตทางวัฒนธรรมอย่างไร และเราควร จะเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างวิกฤตทางวัฒนธรรมกับการตัดสินใจของหญิงเหล่านั้นอย่างไร. ปรัชญาการณที่ เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นลักษณะ และปัญหาของโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของสังคมไทย อย่างไร.

4. เราควรมีแนวคิดบทเรียนและแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นอย่างไร เพื่อจะเป็นประ โยชน์ ต่อสังคมไทยโดยส่วนรวมในอนาคต.

5. กรอบการวิเคราะห์และระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในงานศึกษาวิจัยของส่วนที่ 3 มีคุณค่าต่อการศึกษาใน ปัญหาและต่อปัญหาอื่น ๆ อย่างไรบ้าง.

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

อาจเป็นครั้งแรกที่ได้มีความพยายามทำการวิจัยทั้ง 3 ส่วนนี้พร้อมกัน ผลประโยชน์สำคัญน่าจะ ได้แก่ การที่ได้ทราบข้อเท็จจริงจากภาคสนามถึง 3 แห่ง พร้อม ๆ กับการศึกษาวิจัยจากเอกสาร และการศึกษา วิจัยในระดับภาพรวม ซึ่งเท่ากับว่า งานวิจัยชิ้นนี้จะเสนอปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจของหญิง ใน ชนบทภาคเหนือในการไปประกอบอาชีพขายบริการทางเพศได้อย่างค่อนข้างรอบด้าน และอาจช่วยให้เรามี

แนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหา^๕.

การทบทวนวรรณกรรม

เนื่องจากงานวิจัยส่วนที่ 2 เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการทบทวนวรรณกรรมโดยตรง ฉะนั้น งานวิจัยส่วนที่ 3 จึงไม่มีส่วน^๕ แต่จะนำเอาผลการทบทวนวรรณกรรมจากส่วนที่ 2 มาพิจารณาในการวิเคราะห์ภาพรวม.

กรอบการวิเคราะห์และระเบียบวิธีวิจัย

กรอบการวิเคราะห์ และระเบียบวิธีวิจัยจะนำเสนออย่างละเอียดในบทถัดไป.

แหล่งที่มาของข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มาจาก 3 แหล่ง คือ 1. ข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามในงานวิจัยส่วนที่ 1 2. ผลการศึกษาด้านเอกสารจากงานวิจัยส่วนที่ 2 และ 3. เอกสารต่างๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์, บทความ, หนังสือ, สถิติจากหน่วยงานต่าง ๆ และรายงานของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับธุรกิจการขายบริการทางเพศโดยเฉพาะส่วนที่เป็นระดับชาติและเอกสารต่างประเทศ.

วิธีการนำเสนองานวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเฉพาะส่วนที่ 3 ประกอบด้วย 6 บท

บทที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย ความเป็นมา, วัตถุประสงค์ของการวิจัย, ขอบเขตของการวิจัย, คำถามหลักของงานวิจัยส่วนที่ 3, ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย, การทบทวนวรรณกรรม, กรอบการวิเคราะห์และระเบียบวิธีวิจัย, แหล่งที่มาของข้อมูล, และวิธีการนำเสนองานวิจัย.

บทที่ 2 กรอบการวิเคราะห์และระเบียบวิธีวิจัย ประกอบด้วย ปัญหาการวิจัยทางสังคมศาสตร์, ปัญหาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ในสังคมไทย, กรอบการวิเคราะห์, กรอบการวิเคราะห์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้, แนวทางระดับการวิเคราะห์, แนวทางสหวิทยาการและพหุมิติ, แนวทางวัฒนธรรมการเมือง, และระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งได้แก่ สมมุติฐาน และรูปแบบของการวิจัย.

บทที่ 3 ลักษณะและบทบาทของปัจจัยนอกชุมชน ประกอบด้วย ปัจจัยระดับนานาชาติ, ปัจจัยระดับชาติ, ปัจจัยที่ส่งเสริมการค้าประเวณีในสังคมไทย, และปัจจัยระดับภาค.

บทที่ 4 ลักษณะและบทบาทของปัจจัยระดับชุมชน, ครอบครัว และบุคคล ประกอบด้วย ปัจจัยระดับชุมชน, ปัจจัยระดับครอบครัว, และปัจจัยระดับบุคคล.

บทที่ 5 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับต่างๆ ประกอบด้วย ปัจจัยสำคัญในแต่ละระดับ ข้อสังเกตเกี่ยวกับข้อมูลจากภาคสนาม, ข้อสังเกตเกี่ยวกับข้อมูลและบทสรุปจากการวิจัยภาคเอกสาร, ข้อสังเกตเกี่ยวกับบทสรุปจากการวิจัยภาคสนาม, ว่าด้วยวิกฤตทางวัฒนธรรม, การดำรงอยู่และขยายตัวของธุรกิจขายบริการทางเพศในสังคมไทย: การวิเคราะห์ภาพรวม, ข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับธุรกิจขายบริการทางเพศ, และลักษณะและผลกระทบของธุรกิจขายบริการทางเพศในสังคมไทย.

บทที่ 6 บทสรุป, แนวคิดทางทฤษฎี และแนวทางแก้ไข ประกอบด้วย สรุปผลการศึกษา, แนวคิดทางทฤษฎี, แนวทางแก้ไข, และข้อเสนอเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาและประเด็นปัญหาธุรกิจขายบริการทางเพศในอนาคต.

บทที่ 2

กรอบการวิเคราะห์และระเบียบวิธีวิจัย

ปัญหาการวิจัยทางสังคมศาสตร์

คำถามสำคัญข้อแรกในการศึกษาค้นคว้าปัญหาสังคมอยู่ที่ว่า จะศึกษาค้นคว้าอย่างไรจึงจะเข้าใจปัญหาสังคมได้อย่างชัดเจน. ที่ผ่านมา เมื่อเราพูดถึงวิธีการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ สิ่งที่เราเสนออย่างเป็นสูตรตายตัวซึ่งท่องจำกันมาตั้งแต่เรียนชั้นมัธยมก็คือ 1. จะต้องมีการสังเกตและรวบรวมข้อมูล 2. มีการตั้งสมมุติฐาน 3. ทำการทดลอง และ 4. สรุปผลการทดลองว่าสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่.

วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific method) 4 ข้อที่กล่าวมาใช้ได้ดีกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Natural sciences) ก็เพราะมนุษย์สามารถใช้วิธีการดังกล่าวกับสิ่งที่ไม่มีชีวิตรวมทั้งสัตว์ทั่วไป แต่ไม่อาจใช้ได้เกี่ยวกับคนเราในหลายๆเรื่อง เพราะวิทยาศาสตร์สังคม (Social sciences) ซึ่งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมหลายด้านของมนุษย์ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม การศึกษา จริยศาสตร์ และจิตวิทยา ฯลฯ มีความยากลำบากอย่างยิ่งในการทดลองและค้นหาคำตอบแบบตรงไปตรงมา.¹

ตัวอย่าง เช่น นักการเมืองคนหนึ่งหาเสียงกับประชาชนว่าเขาต้องการสมัครเป็นผู้แทน เพื่อรักษาผลประโยชน์ของประชาชนและท้องถิ่น เขาได้แล้วว่าเงินทุกบาทที่เขาได้มาเป็นเงินที่เกิดจากน้ำพักน้ำแรงอย่างแท้จริง เขาไม่เคยทุจริตคอร์รัปชันเลย ปัญหาที่มีอยู่ว่า สิ่งที่เขาพูดกับสิ่งที่เขาคิด และสิ่งที่เขาปฏิบัติกันตรงกันหรือไม่ และจะมีทางใดที่เราจะรู้ข้อเท็จจริงบ้าง.

เราจะทำการศึกษาค้นคว้าอย่างไรจึงจะรู้ว่า ความคิด, คำพูด, และการกระทำของเขานั้นเหมือนกันหรือต่างกัน ทำอย่างไรเราจึงจะได้คำตอบที่ถูกต้อง จะจับเอามนุษย์มาทดลองค้นหาความรู้ลึกต่างๆและปฏิบัติยาโต้ตอบ จะบีบบังคับคนเราได้หรือและทำได้แค่ไหน.

เราต้องยอมรับว่ามีอุปสรรคทั้งด้านกฎหมาย ด้านวัฒนธรรม และด้านอื่นๆมากมายในการเข้าถึงความจริงเหล่านั้น. ที่แล้วมา การค้นคว้าเรื่องราวของสังคมมนุษย์ และพฤติกรรมของมนุษย์เพื่อให้ได้คำตอบที่ใกล้เคียงความจริงเป็นความพยายามของมนุษย์มาโดยตลอด ไม่ว่าจะมียุทธศาสตร์มากมายเพียงใดก็ตาม.

เมื่อการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับคนไม่สามารถใช้วิธีการทดลองอย่างที่มนุษย์ทำกับสัตว์ได้ ทฤษฎีและระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์จึงมีหลายแบบ ขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นผู้คิด ยิ่งมนุษย์คิดอย่างไร พุทธิก็อย่างไร และทำอีกอย่างไร กระทั่งการคิด การพูด และการกระทำของคนๆเดียวกันเปลี่ยนแปลงไปขึ้นอยู่กับตัวเขา สิ่งแวดล้อมและเวลา เช่นนี้แล้วทฤษฎีและระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่ถือว่าเป็นวิทยาศาสตร์มีหรือไม่และเพียงใด?

ปัญหาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ในสังคมไทย

ในท้วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา นับตั้งแต่สังคมไทยได้รับอิทธิพลจากตะวันตกอย่างลึกซึ้งในหลาย ๆ ด้าน นักวิชาการไทยสายสังคมศาสตร์ได้สร้างผลงานวิจัยขึ้นเป็นจำนวนมากมาย หลายชั้นมีคุณค่า เอนกอนันต์ต่อวงการศึกษาค้นคว้าของประเทศเรา แต่หลายชั้นก็มีปัญหาและจุดอ่อนต่าง ๆ ที่พอจะสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้คือ

ประการแรก การวิพากษ์วิจารณ์ติชมงานศึกษาวิจัยในสังคมไทยมีน้อยมาก. โดยทั่วไป คนที่ทำงานวิจัยดูเหมือนจะตั้งหน้าตั้งตาทำวิจัยโดยไม่คอยให้ความสำคัญต่องานวิจัยของคนอื่น เราจึงแทบจะไม่ได้เห็นการสำรวจเชิงวิจารณ์งานวิจัยที่ผ่านมาว่ามีจุดดีจุดอ่อนอย่างไร วิธีการส่วนไหนน่าจะสอดคล้องกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์ วิธีการส่วนไหนไม่น่าจะสอดคล้อง ควรมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ผลก็คือ งานวิจัยแต่ละชั้นในประเทศนี้ดูเหมือนจะดีไปหมด ไม่มีปัญหาและไม่ต้องการปรับปรุงแก้ไขแต่อย่างใดทั้งสิ้น.

เมื่อท้วงทำนองการวิพากษ์วิจารณ์หายากในชุมชนนักวิชาการไทย. การพูดถึงงานเขียนและงานวิจัยของคนอื่นจึงมีเพียงการเขียนแนะนำหนังสือหรืองานวิจัย โดยพรรณนาว่างานชิ้นนั้นกล่าวถึงอะไร แบ่งเป็นกี่บท แต่ละบทพูดถึงอะไรบ้างเท่านั้น.

ประการที่สอง ขาดการทบทวนวรรณกรรม. การศึกษาวิจัยปัญหาหนึ่งๆ คือการค้นพบข้อมูลและแง่คิดความเห็นตลอดจนทฤษฎีชุดหนึ่งซึ่งเท่ากับว่าได้ช่วยเพิ่มพูนให้องค์ความรู้ ในสังคมไทยลึกซึ้งและกว้างขวางมากขึ้น (Expansion of knowledge body) ฉะนั้น เมื่อคนใหม่จะศึกษาเรื่องเดิม ก็น่าจะเริ่มจากว่ามีงานวิจัยอะไรบ้างที่ได้ทำไปแล้ว และผลการศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างไร ซึ่งต้องถือว่าเป็นประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่องานต่อ ๆ มา และงานชิ้นใหม่จะพัฒนาเพิ่มเติมในจุดไหน หรือจะวิจัยปัญหาเก่าว่ายังจะได้ข้อสรุปแบบเดิมหรือไม่. ปรากฏว่า ที่ผ่านมามีงานวิจัยจำนวนไม่น้อยที่ไม่มีการทบทวนวรรณกรรมราวกับว่าปัญหาที่จะศึกษานั้นไม่มีใครเคยทำ ไม่ว่าจะ เป็นในเมืองไทยหรือต่างประเทศ.²

ประการที่สาม เน้นหนักวิธีการวิจัยเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพจนละเลยอย่างหนึ่งอย่างใดไป. สังคมมนุษย์มีส่วนประกอบอันหลากหลายที่หลายอย่างสามารถวัดได้ เป็นตัวเลข และอีกหลายอย่างต้องอาศัยการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เพราะวัดเป็นตัวเลขไม่ได้. ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ มีงานวิจัยเป็นจำนวนมากในปัจจุบันมุ่งสืบค้นแต่ปริมาณ แต่อ่อนด้อยอย่างยิ่งในการวิเคราะห์ด้านคุณภาพ ที่มีมากที่สุดในการวิจัยปัจจุบันได้แก่การสำรวจทัศนคติของประชาชนจำนวนหนึ่ง แล้วนำมาคำนวณโดยใช้วิธีการทางคณิตศาสตร์เพื่อหาค่าบางอย่างโดยแทบไม่มีการวิเคราะห์ปัจจัยด้านอื่นๆ ในสังคม.

ผลเสีย 2 อย่างที่เกิดขึ้นได้แก่ ข้อหนึ่ง การไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่าทัศนคติของประชาชนมีความถูกต้องเพียงใด ผู้ให้สัมภาษณ์ออกความเห็นในสภาพแวดล้อมอย่างไร มีเสรีภาพเต็มที่ในการให้ความเห็นหรือไม่ คำถามมีลักษณะชี้แนะหรือไม่ ฯลฯ อีกข้อได้แก่ ค้นเคยอยู่แต่การตั้งคำถามเพื่อสำรวจทัศนคติของคนจำนวนหนึ่ง จนละเลยการสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาที่ดำรงอยู่เพื่อจะได้เข้าใจปัญหามากยิ่งกว่าทัศนคติของคนจำนวนหนึ่ง นอกจากนี้ผู้วิจัยบางคนหลงลืมไปจนกระทั่งคิดว่าทัศนคติของประชาชนกลุ่มหนึ่งนั้นครอบคลุมหรือแทนประเด็นต่าง ๆ ได้หมดแล้ว เช่น ไปสำรวจทัศนคติของนักธุรกิจโรงแรมจำนวนหนึ่งในลำปาง ต่อการสร้างงานและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม แล้วมาตั้งหัวข้องานวิจัยว่า "บทบาทของธุรกิจโรงแรมในการพัฒนา

เมืองลำปาง" เท่ากับว่าสร้างความสำเร็จที่ผิด ๆ ให้แก่ผู้อ่าน เพราะงานวิจัยดังกล่าวเป็นเพียงการสำรวจทัศนคติของนักธุรกิจโรงแรมจำนวนหนึ่งเท่านั้น ผู้วิจัยไม่ได้นำเอาปัจจัยอื่นๆไปพิจารณาประกอบเลย.

ในอีกแง่หนึ่ง วิธีตั้งหัวข้องานวิจัยเช่นนั้นอาจถูกมองได้ว่าเป็นการหลอกลวง พยายามทำให้งานวิจัยชิ้นนั้นมีหัวข้อใหญ่โตครอบคลุมปัญหาสำคัญ แต่ความจริงไม่ใช่.

ประการที่สี่ ปัญหาเกี่ยวกับการใช้กรอบการวิเคราะห์ หรือกรอบแนวความคิด งานวิจัยเป็นจำนวนไม่น้อยไม่ใช้กรอบการวิเคราะห์ใดๆในการศึกษาวิเคราะห์ ซึ่งก็เท่ากับว่าแทบจะไม่มีกรอบการวิเคราะห์อะไรเลย. งานวิจัยอีกจำนวนหนึ่งใช้กรอบการวิเคราะห์อันเดียว ซึ่งจะต้องระมัดระวังมิให้เกิดความโน้มเอียงที่จะมองปัญหาแบบด้านเดียวหรือแบบหยุดนิ่ง ตลอดจนละเลยกรอบการวิเคราะห์อื่น ๆ และแง่คิดความเห็นอื่นๆ ทั้งๆ ที่เมื่อเล่าเรียนมาก็ล้วนผ่านข้อสรุปที่นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นพ้องกัน กล่าวคือ กรอบการวิเคราะห์อันหนึ่งเหมาะที่จะใช้พิจารณาบางแง่มุมได้ดี แต่ไม่มีกรอบการวิเคราะห์เพียงหนึ่งเดียวที่สามารถอธิบายปัญหาต่าง ๆ ได้ดีไปทั้งหมด. ถ้าหากต้องการพิจารณาปัญหาให้ได้หลายแง่มุม ก็ต้องเอากรอบการวิเคราะห์หลายๆ อันมาใช้ในการศึกษาวิจัยปัญหาหนึ่งๆ. ³

อนึ่ง กรอบการวิเคราะห์ยังมีความสำคัญมากในแง่ของการเป็นเข็มทิศในการศึกษาและกำหนดลักษณะของระเบียบวิธีวิจัย. เมื่อกรอบการวิเคราะห์มีจุดอ่อน ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อระเบียบวิธีวิจัย ตัวอย่างเช่น กรอบการวิเคราะห์มุ่งพิจารณาปัญหาการเมืองและละเลยประเด็นเศรษฐกิจและสังคม การเก็บข้อมูลก็จะละเว้นข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม หรือกรอบการวิเคราะห์ที่มุ่งเน้นความสามัคคีภายในระบบ การเก็บข้อมูลและการสัมภาษณ์ก็จะเลี่ยงประเด็นที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งกัน เป็นต้น. นอกจากนี้ ยังมีปัญหาอื่นๆเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย เช่น วิธีการสุ่มตัวอย่าง วิธีการหาข้อมูล ชนิดของข้อมูล การตั้งสมมุติฐาน ฯลฯ ซึ่งจะไม่ขอกล่าวถึงในที่นี้เพราะมิใช่ประเด็นหลักในที่นี้.

ด้วยตระหนักในความสำคัญของกรอบการวิเคราะห์ซึ่งเป็นพื้นฐานของโครงการศึกษาวิจัยทั้งหมด ต่อไปนี้จะขออนุวัติความหมายของกรอบการวิเคราะห์โดยทั่วไปและกรอบการวิเคราะห์ที่จะใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้.

กรอบการวิเคราะห์ (Analytical Framework)

เมื่อได้เกิดกรณีเมียหลวงขัดแย้งกับเมียน้อย เรื่องใช้นามสกุลของสามี โดยฝ่ายสามีเป็นผู้นำในสังคมอันเป็นชาวเกรียวกราวไปทั่ว คนไทยก็มีทัศนคติแตกต่างกันไป เช่น บางคนมองว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้ชายไทยมีเมียหลายคน ส่วนหญิงหลายคนก็ได้แสดงความเห็นอกเห็นใจฝ่ายภรรยาหลวงอย่างเต็มที่ และได้กล่าวว่าถ้ารู้ว่าสามีของตนมีหญิงอื่น ก็จะแยกทางทันที บางคนเห็นว่าสังคมไทยปัจจุบันหมดยุคศีกดินาที่ชายเป็นใหญ่แล้ว ฉะนั้นชายไทยจึงไม่ควรมีภรรยาหลายคนอีกต่อไป และบางคนก็เห็นว่าฝ่ายชายในกรณีนี้เป็นถึงผู้นำของประเทศ เป็นนายทหารระดับสูงเป็นข้าราชการชั้นนำ การอกใจคู่สมรสถือเป็นเรื่องผิดวินัยของข้าราชการ เป็นเรื่องเสื่อมเสีย ผู้นำระดับนั้นควรจะลาออกจากตำแหน่งบริหาร เพื่อสร้างแบบอย่างที่ดีให้แก่ประชาชนและเพื่อมิให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาต่อผู้นำของประเทศ อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่า ได้มีผู้นำบางคนแย้งว่าต้องมองเห็นคุณค่าที่ฝ่ายชายได้สร้างให้แก่ประเทศชาติ เรื่องมีเมียน้อยเป็นเรื่องส่วนตัวไม่เกี่ยวกับการบริหารประเทศ

และไม่มีผลต่อส่วนรวมแต่อย่างใด ฯลฯ.

อีกตัวอย่างหนึ่งได้แก่ ภายหลังจากการปล้นศพในกรณีเครื่องบินตกที่สุพรรณบุรี บางคนมองเห็นว่าการที่คนไทยปล้นศพสะท้อนให้เห็นความล้มเหลวของระบบการศึกษาและระบบค่านิยมในสังคมไทย คนไทยทุกวันนี้เห็นแก่ตัว เห็นแก่ความร่ำรวยอยากมีทรัพย์สินเงินทองมากๆ โดยไม่เกรงกลัวความผิดบาป กล้าทำจริตค่อรปชั้นกล้าเอาของคนอื่นทิ้งๆที่บางคนบาดเจ็บยังไม่ตาย หรือแม้ว่าตายแล้วก็ไม่ควรเอา เพราะไม่ใช่ของของเรา ส่วนรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาฯก็แย้งว่าระบบการศึกษายังใช้การได้ดี และยืนยันว่าคนที่ไปปล้นศพไม่มีเด็กนักเรียนแม้แต่คนเดียว ส่วนบางคนก็บอกว่าพวกปล้นศพชุดแรกก็คือเจ้าหน้าที่จากมูลนิธิเก็บศพและตำรวจบางคนนั่นเอง การปล้นศพเกิดจากความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย ลัทธิบริโภคนิยมและการเห็นเงินเป็นพระเจ้าละทิ้งคำสอนของพุทธศาสนาทำให้คนไทยเห็นแก่ได้ นอกจากนี้ คนไทยส่วนใหญ่ก็ไม่มีฐานะร่ำรวย เหมือนคนกลุ่มน้อยในสังคม เป็นต้น.

ทัศนะต่างๆ ที่กล่าวมาในตัวอย่าง 2 อันนี้สะท้อนให้เห็นกรอบการวิเคราะห์ที่แตกต่างกัน.

กรอบการวิเคราะห์ (Analytical Framework) หรือกรอบแนวความคิด (Conceptual Framework) หรือแนวทาง (Approach) หมายถึงกรอบหรือเค้าโครงที่ใช้ในการอธิบายและวิเคราะห์ปัญหาหนึ่งๆ. กล่าวโดยทั่วไป กรอบหรือเค้าโครงการวิเคราะห์นั้นเป็นความโน้มเอียงของผู้ศึกษาที่จะพิจารณาปัญหาโดยเลือกใช้แง่มุมใดมุมหนึ่งเป็นพิเศษ ทั้งนี้ เนื่องจากว่าคนเราคิดไม่เหมือนกัน สนใจไม่เหมือนกัน ผลประโยชน์และความเป็นมาของแต่ละคนก็แตกต่างกัน เช่น บางคนสนใจปัญหาเศรษฐกิจ บางคนสนใจด้านการเมือง บางคนสนใจเรื่องวัฒนธรรม บางคนสนใจด้านจิตวิทยา และบางคนสนใจหลายๆ ด้านพร้อมๆกัน.

ความสนใจดังกล่าวจึงกลายเป็นกรอบสำหรับการพิจารณาและวิเคราะห์ปัญหา เมื่อเลือกเอากรอบอันหนึ่ง กรอบดังกล่าวก็จะโน้มนำให้ผู้ศึกษาดำเนินคำถามขึ้นมาชุดหนึ่งในการวิจัยปัญหานั้นๆ เมื่อมีการวิเคราะห์ ก็จะเกิดจุดหนัก มุมมองและสมมุติฐานในการศึกษาวิเคราะห์ขึ้นมาชุดหนึ่ง ซึ่งจะไม่เหมือนกับกรอบอื่นๆ.⁴

ในแง่ของความหมาย กรอบการวิเคราะห์จัดเป็นทฤษฎีประเภทหนึ่ง เมื่อเราเห็นว่ากรอบการวิเคราะห์เป็นพื้นฐานของงานศึกษาวิจัย เราก็ควรจะทำความเข้าใจความหมายของทฤษฎีให้ชัดเจน.

ทฤษฎี (Theory) เป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินคือ theoria แปลว่าการใคร่ครวญหรือการพิจารณา ซึ่งมีความหมายเกี่ยวข้องกับการใช้สติปัญญาในทางตรวจสอบและค้นคว้าปัญหาต่างๆ. ความหมายของคำว่าทฤษฎีมีอยู่มากมายขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นคนเสนอ.

ในทัศนะของ David และ Chava Nachmias ทฤษฎีคือ การสะท้อนแง่มุมต่างๆของสิ่งต่างๆในลักษณะที่เป็นนามธรรม โดยมุ่งอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆเพื่อตอบคำถามประเภท "อย่างไร" และ "ทำไม." ทฤษฎีที่มีคุณค่าในทัศนะของ Nachmias ทั้งสอง จะต้องเป็นพื้นฐานทางความคิดเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้จริง "ทฤษฎีจะช่วยให้เราอธิบายและคาดคะเนปรากฏการณ์ต่างๆ ทำให้เราสามารถตัดสินใจได้อย่างมีหลักฐานและนำไปปฏิบัติได้."⁵

ในทัศนะของ David Singer ทฤษฎีจะต้องทำหน้าที่สำคัญ 3 ประการ คือ พรรณนาปรากฏการณ์, อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ และพยากรณ์ปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นต่อไป. Singer เห็นว่าการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ เป็นองค์ประกอบสำคัญอันดับแรกของทฤษฎี.⁶

สำหรับ Abraham Kaplan ทฤษฎีเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ใช้ในการตีความ วิพากษ์วิจารณ์และเชื่อมโยงกฎเกณฑ์ต่าง (Laws) เข้าด้วยกันเพื่อนำไปสู่การสร้างข้อความทั่วไป (Generalizations).⁷

ในทัศนะของ Arthur Stinchcombe ทฤษฎีหมายถึงข้อความที่ระบุความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง และจะต้องมีการทดสอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical data).⁸

สำหรับ Jonathan Turner ทฤษฎีมีส่วนประกอบที่สำคัญ 4 อย่าง คือ 1. แนวความคิด (Concept) 2. ตัวแปรต่างๆ (Variables) 3. ข้อความทั่วไปที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ (Theoretical statements) และ 4. องค์รวมของข้อความทั่วไป (Formats).⁹

ในทัศนะของ Earl Babbie ทฤษฎีเป็นกระบวนการในการสั่งสมความรู้ มิใช่ เป็นเพียงหลักการที่ใช้ อธิบายปัญหาต่างๆ เท่านั้น หากทฤษฎียังเป็นผลที่เกิดจากการตีความและการสังเกตุปัญหาสังคมอย่างต่อเนื่อง และยาวนาน และจะต้องมีการทดสอบและแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอๆ.¹⁰

จากการตีความคำว่าทฤษฎีที่แตกต่างกันดังที่กล่าวมา วุฒิสักดิ์ ลากเจริญทรัพย์ ได้สรุปสาระสำคัญของทฤษฎีไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. ทฤษฎีเป็นข้อความทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในขณะที่นักวิชาการบางคนเห็นว่าทฤษฎีเป็นเพียงข้อความกว้างๆ ชิงนามธรรม บางคนเห็นว่าข้อความทั่วไปนั้นมีคุณสมบัติของความเป็นกฎเกณฑ์อยู่ในตัว
2. ทฤษฎีเป็นข้อความที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มของข้อความซึ่งกล่าวถึงปรากฏการณ์บางอย่างของโลก

3. ทฤษฎีมุ่งอธิบายหรือสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโลกที่เป็นจริง โดยอาศัยการสังเกตุการณ์ การตีความและการทดสอบ. และถ้าหากทฤษฎีนั้นไม่สามารถก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจหรือคำอธิบายต่อข้อมูลที่ได้มา ทฤษฎีนั้นก็ควรมีการแก้ไขปรับปรุงและนำมาทดสอบใหม่

4. ทฤษฎีเป็นข้อความที่มีตรรกอย่างเป็นเหตุเป็นผล สามารถแจกแจงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าอะไรเป็นเหตุและอะไรเป็นผลอันเกิดจากเหตุนั้น.

จากการสรุปสาระสำคัญ 4 ประการข้างต้น วุฒิสักดิ์ ได้สรุปความหมายของทฤษฎีไว้ว่า "ข้อความทั่วไปที่มีการจัดรวบรวมกันเข้าอย่างเป็นระบบ มีความสอดคล้องกันในเชิงตรรกเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมมุติฐาน (Hypotheses) ในระดับต่างๆ คำนิยามนี้เน้นความสำคัญของกลุ่มข้อความทั่วไป ซึ่งข้อความแต่ละข้อนั้นเป็นสมมุติฐานที่สามารถนำไปทดสอบกับโลกแห่งความเป็นจริงได้."¹¹

เมื่อนักวิชาการมีความเข้าใจที่ต่างกันต่อคำว่า ทฤษฎี และนำเอาทฤษฎีมาใช้โดยมีวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน ทฤษฎีของนักวิชาการแต่ละคนจึงมีลักษณะหลากหลาย ไม่ว่าจะ เป็นขอบเขต บทบาท ระดับและโครงสร้าง เช่น David Easton เสนอว่าทฤษฎีอาจแบ่งได้เป็นหลายแบบ คือ แบ่งลักษณะของทฤษฎีตามขอบเขต เช่น ระดับมหภาค หรือจุลภาค (Macro- or Micro-theories), แบ่งตามบทบาท เช่นทฤษฎีพิจารณาปัญหาเพื่อจุดใดจุดหนึ่งเท่านั้น จะมีลักษณะหยุดนิ่ง (Static) หรือเพื่อการเปลี่ยนแปลงของปัญหา จะมีลักษณะ

เคลื่อนไหว (Dynamic), หรือแบ่งตามโครงสร้าง เช่น ข้อความทั่วไปที่ทฤษฎีหนึ่งๆ เสนอขึ้นมานั้นเกี่ยวข้องกับ อย่างเหนียวแน่นในทางตรรกหรือ เป็นกลุ่มข้อความทั่วไปที่มีลักษณะหลวมๆ ไม่ผูกพันกัน ในทางตรรกมากนัก.¹²

Talcott Parsons และ Edward Shils ได้เสนอให้แบ่งทฤษฎีตามระดับโดยพิจารณาเนื้อหาของข้อความทั่วไปว่าข้อความทั่วไปเหล่านั้นอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ใดสิ่งใด โดย Parsons และ Shils ได้แบ่งทฤษฎีออกเป็น 4 ระดับคือ

1. การจัดแบ่งเป็นกลุ่มๆ แบบชั่วคราว (Ad Hoc Classificatory Systems) หมายถึงการจัดแบ่งกลุ่มแบบง่ายๆ เช่น ในรัฐสยาม ความเห็นของประชาชนที่อยากให้นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งแบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มเห็นด้วยอย่างยิ่ง กลุ่มเห็นด้วย กลุ่มไม่มีความเห็น ชังใจก็ได้ กลุ่มไม่เห็นด้วย และกลุ่มไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง.

2. การจัดแบ่งชนิดหรือประเภท (Taxonomies) หมายถึงการแบ่งปรากฏการณ์ที่เป็นจริงออกเป็นชนิดต่างๆ และชนิดเหล่านั้นมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและรวมกันอยู่ในประเภทหนึ่งประเภทใด. ในแง่หนึ่งจะเป็นการจัดแบ่งประเภทที่สามารถพรรณนาความให้เห็นลักษณะต่างๆ ได้ เช่น พุทธศาสนิกชนในจังหวัดหนึ่งแบ่งออกเป็นกลุ่มคนที่ไม่สนใจว่าศาสนาควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด กลุ่มคนที่อยากให้พุทธศาสนามีการปรับปรุงแก้ไขขนานใหญ่ และกลุ่มคนที่เห็นว่าพุทธศาสนาควรมีการปรับปรุงเล็กน้อย.

การจัดแบ่งในประเภทที่สองจะมีผลสำคัญ 2 ข้อต่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ กล่าวคือ 1. เมื่อแบ่งชนิดหรือประเภทได้ ชนิดหรือประเภทเหล่านั้นก็จะกลายเป็นหน่วยที่เราใช้ศึกษาอธิบายและวิเคราะห์ในขั้นต่อไป 2. การจัดแบ่งชนิดดังกล่าวจะช่วยให้มีการสรุปย่อแง่มุมต่างๆ ในปัญหาหนึ่งๆ และกระตุ้นให้เกิดการพรรณนาโลกที่เป็นจริง (Empirical phenomena).

3. กรอบการวิเคราะห์ หมายถึงการอธิบายและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชนิดหรือกลุ่มต่างๆ เช่น สำนักจิตนิยม (Idealist school) เห็นว่าพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากจิตหรือความรู้สึกนึกคิดนั่นเอง จากนี้จะเห็นได้ว่าสำนักจิตนิยมวิเคราะห์ว่าพฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลอันเกิดจากเหตุคือจิต และอธิบายว่าสาเหตุที่มนุษย์มีการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดก็เกิดจากความคิดเป็นสำคัญ. ส่วนสำนักวัตถุนิยม (Materialist school) เห็นว่าสิ่งแวดล้อมต่างหากที่กำหนดความรู้สึกนึกคิดของคน วัตถุกำหนดจิต ไม่ใช่จิตกำหนดวัตถุ.

๓ จุดนี้เอง ที่เราจะพบว่ากรอบการวิเคราะห์มีฐานะสูงกว่าการจัดแบ่งประเภท เพราะกรอบการวิเคราะห์เสนอทั้งข้อสมมุติฐาน ให้คำอธิบายและพยากรณ์เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น. แต่เนื่องจากข้อสมมุติฐานเหล่านั้นมาจากปริมาณการศึกษาค้นคว้าและสรุปต่างกัน ความสามารถของข้อสมมุติฐานที่จะอธิบายและพยากรณ์ก็ย่อมมีข้อจำกัดแตกต่างกันไป เช่น นาย ก. กลายเป็นคนล้มละลาย สูญเสียทรัพย์สินทั้งปวง จึงตัดสินใจลาโลก นาย ข. เจอปัญหาเดียวกัน กลับไม่ท้อถอย คิดหาทางตั้งต้นชีวิตใหม่ เช่นนั้นแล้ว การพยากรณ์พฤติกรรมของมนุษย์จึงมีความยากลำบากหลายประการ.

หรืออีกกรณีหนึ่ง สังคมมีคนยากจนอยู่เป็นจำนวนมาก นายมีชัยได้ใช้ทฤษฎีอันหนึ่งจากตะวันตกออกแรงทำให้ประชาชนทำหมันหรือคุมกำเนิดโดยป่าวร้องว่า ลูกมากจะยากจน อย่างไรก็ตาม แม้กว่า 20 ปีให้หลัง โครงการคุมกำเนิดในประเทศไทยจะประสบผลสำเร็จอย่างมาก ครอบครัวส่วนใหญ่มีลูก 2 คน แต่คนไทยส่วนใหญ่ก็ยังคงยากจน รายได้ต่ำ และสินค้าก็ยังมีราคาสูงต่อไป ส่วนช่องว่างระหว่างคนมั่งมีกับ

คนยากคนจนกลับขยายมากขึ้น แสดงว่าทฤษฎีลูกมากจะยากจนมีข้อผิดพลาด.

4. ระบบทฤษฎี (Theoretical systems) หมายถึงการรวมเอาการจัดแบ่งประเภทและกรอบการวิเคราะห์เข้าด้วยกัน และมีการพรรณนา อธิบายและพยากรณ์ปรากฏการณ์ต่างๆอย่างเป็นระบบ. ระบบทฤษฎีจึงเสนอข้อความทั่วไปขึ้นมาชุดหนึ่งซึ่งมีความเกี่ยวพันกัน ทำให้เราสามารถแยกแยะว่าอะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผล ข้อความทั่วไปเหล่านี้จึงหน้าที่ทั้งพรรณนาความ อธิบายและพยากรณ์ได้ และชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างแง่มุมหรือปัจจัยต่างๆในปัญหาที่กำลังศึกษา. ¹³

เนื่องจากความสลับซับซ้อนของพฤติกรรมของมนุษย์และสังคม และความยากลำบากในการเสนอและพิสูจน์ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ สิ่งที่มีมักจะเรียกกันว่า ทฤษฎีในแวดวงสังคมศาสตร์นั้น แท้จริงก็คือกรอบการวิเคราะห์นั่นเอง หรืออาจเป็นเพียงการจัดแบ่งประเภทเท่านั้น. อย่างไรก็ตาม เนื่องจากทัศนะที่แตกต่างกันอย่างมาก ซึ่งมีผลทำให้กรอบการวิเคราะห์มีหลากหลาย ถ้าเราอาศัยกรอบการวิเคราะห์ที่อธิบายความเป็นจริงในสังคมได้อย่างใกล้เคียง การศึกษาของเราจะเกิดประโยชน์ ความเข้าใจต่อปัญหาที่เราศึกษาก็จะใกล้เคียงความถูกต้อง อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ได้ พยากรณ์สิ่งที่เกิดขึ้นต่อไปได้ และเสนอมาตรการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ.

กรอบการวิเคราะห์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ด้วยตระหนักในความยากลำบากของการสร้างทฤษฎีและข้อจำกัดของการใช้กรอบการวิเคราะห์เพียงอันเดียว ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเอากรอบการวิเคราะห์ 3 อย่างมาใช้เพื่อช่วยให้การศึกษาและวิเคราะห์ครั้งนี้มีความลึกซึ้งและรอบด้านมากขึ้น. กรอบการวิเคราะห์อันแรกได้แก่ แนวทางระดับการวิเคราะห์ (Level-of-Analysis Approach), อันที่สอง แนวทางสหวิทยาการและพหุมิติ (Inter-disciplinary and Multi-Dimensional Approach) และอันที่สาม คือ แนวทางวัฒนธรรมการเมือง (Political Culture Approach).

แนวทางระดับการวิเคราะห์ (Level-of-Analysis Approach)

แนวทางระดับการวิเคราะห์หมายถึง ทัศนะที่เห็นว่าในการศึกษาปัญหาหนึ่งๆนั้น ผู้ศึกษาจะต้องยอมรับว่าแต่ละปัญหาที่ดำรงอยู่ในสังคมหาได้เกิดขึ้นอย่าง โดดๆไม่ ตรงกันข้าม แต่ละปัญหาล้วนเกิดจากเหตุที่แน่นอนและขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อส่วนอื่นๆด้วย ด้วยเหตุนี้ แนวทางระดับการวิเคราะห์จึงเสนอว่าวิธีการพิจารณาปัญหาต่างๆจึงควรเริ่มต้นด้วยการรับรู้ว่าการวิเคราะห์ปัญหาทั่วไปมี 2 ระดับ คือ ระดับระบบ (Systemic Level) หรือระดับภาพรวม (Holistic Level) อีกระดับหนึ่งคือ ระดับภาพย่อย (Subsystemic Level). สำหรับคนที่ศึกษาปัญหาความสัมพันธ์ระดับโลก การวิเคราะห์ปัญหาสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือระดับนานาชาติ (International Level) ระดับชาติ (National Level) และระดับบุคคล (Individual Level) ซึ่งถ้าเป็นกรณีนี้ก็หมายความว่าระดับนานาชาติเป็นระดับระบบ ส่วน

ระดับชาติกับระดับบุคคลก็เป็นระบบย่อย. แต่ถ้าหากศึกษาเฉพาะประเทศหนึ่งๆเท่านั้น ระดับชาติก็จะเป็นระดับภาพรวม ส่วนภายในชาติก็จะเป็นระบบย่อย.

จากแนวคิดของแนวทางระดับการวิเคราะห์ จะเห็นได้ว่าถ้าหากเราถือชุมชนเป็นหน่วยการวิเคราะห์หลัก ชุมชนก็ถือเป็นระบบใหญ่ ส่วนครอบครัวและเอกชนก็จะเป็นระบบย่อยในระบบใหญ่. แต่แนวคิดสำคัญของแนวทางระดับการวิเคราะห์ที่ให้ไว้ก็คือ เห็นชุมชนขึ้นไปก็ยังมีเมือง จังหวัด ภาค ประเทศและโลก. ¹⁴

ดังที่ Singer กล่าวไว้คือ เราจะศึกษาเรื่องของดอกไม้หรือสวนดอกไม้ จะศึกษาต้นไม้หรือป่าไม้ จะศึกษาปลาหรือทะเล จะศึกษาคณะบุคคลหรือทั้งสังคม จะศึกษานโยบายต่างประเทศของประเทศเดียวหรือว่าจะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งหมด. สิ่งที่คุณศึกษาควรตระหนักได้แก่ ไม่ว่าเราจะเลือกศึกษาระดับไหน เราควรที่จะเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างแต่ละระดับ ควรจะเข้าใจจุดแข็งและจุดอ่อนของแต่ละระดับ เช่น การศึกษาทั่วทั้งระบบ จะทำให้เราเห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆและสิ่งแวดล้อม, แบบแผนของปฏิสัมพันธ์ดังกล่าว, และภาพการเคลื่อนไหวของทั่วทั้งระบบ ซึ่งเราจะไม่ค้นพบถ้าหากเราหันไปศึกษาระดับจุลภาค.

อย่างไรก็ตาม จุดอ่อนของการศึกษาระดับภาพรวม ก็คือผู้ศึกษาอาจมองเห็นแต่บทบาทของระบบที่ส่งผลต่อปัจจัยต่างๆภายในระบบ ขณะเดียวกันก็อาจมองข้ามบทบาทของปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อระบบทั้งหมด. จุดอ่อนอีกประการหนึ่งก็คือ เมื่อเรามองภาพใหญ่มากๆ เราอาจมีแนวโน้มที่จะมองว่าปัจจัยต่างๆภายในระบบมีลักษณะเหมือนกัน ซึ่งอาจมีผลทำให้การศึกษาของเราละเลยลักษณะเฉพาะของปัจจัยแต่ละอย่างไปได้.

สำหรับการศึกษาระดับจุลภาค จุดเด่นที่สุดก็คือทำให้ผู้ศึกษามองเห็นความแตกต่างของปัจจัยภายในของระบบ เช่น สมาชิกแต่ละคนในบ้านมีความแตกต่างกันอย่างไร แต่ละครอบครัวต่างกันอย่างไร แต่ละชุมชนต่างกันอย่างไร และแต่ละประเทศต่างกันอย่างไร เป็นต้น. โดยสรุป การศึกษาระดับนี้ทำให้ผู้ศึกษาสามารถค้นหารายละเอียดได้มาก แต่จุดอ่อนที่อาจมีก็คือ เราอาจมองเห็นแต่ลักษณะเฉพาะของแต่ละสิ่ง คิดว่าแต่ละสิ่งไม่มีอะไรเหมือนกันเลย ไม่คิดจะทำการศึกษาเปรียบเทียบ และอาจหลงใหลภาคภูมิใจกับสิ่งที่เราศึกษาเกิดการหลงชาติตัวเอง พลอยรังเกียจหรือดูหมิ่นคนอื่น (Ethnocentrism) และละเลยบทบาทของระบบที่ส่งผลกระทบต่อปัจจัยต่างๆภายในระบบนั้น.

ในเมื่อการศึกษาแต่ละระดับมีจุดแข็งจุดอ่อนเช่นนี้ ผู้ศึกษาจึงควรมีความรับผิดชอบที่จะเลือกใช้แต่ละระดับอย่างเหมาะสม เช่น ในการศึกษาเพื่อหาความสัมพันธ์ทั่วๆไป การศึกษาวิเคราะห์ระดับมหภาคมีความสำคัญมาก ส่วนการศึกษาเพื่อมุ่งเสาะหารายละเอียดและอธิบายความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ การวิเคราะห์ระดับจุลภาคคือ ระดับชาติและระดับชุมชนและปัจเจกชนย่อมมีความสำคัญอย่างมาก. ¹⁵

แนวทางสหวิทยาการและพหุมิติ (Interdisciplinary and Multi-Dimensional Approach)

แนวทางสหวิทยาการเป็นความพยายามที่จะศึกษาและ วิเคราะห์ปัญหาต่างๆในสังคมโดยนำเอาหลักการและแนวคิดของสาขาวิชาต่างๆมาใช้ เช่น เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ศึกษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ นิติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ จิตวิทยา ฯลฯ ไม่ใช่ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาโดยใช้หลักวิชา

เพียงอันเดียว. พื้นฐานทางความคิดของแนวทางสหวิทยาการคือ ความเห็นที่ว่าสังคมเป็นองค์รวมของปัจจัยหลายอย่างที่ส่งผลต่อกัน เช่น การเมืองเป็นเรื่องของการต่อสู้เพื่อแก่งแย่งชิงอำนาจไปแบ่งสรรผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ส่วนกฎหมายและการศึกษาก็เป็นเครื่องมือของผู้กุมอำนาจเพื่อใช้ควบคุมผู้ถูกปกครอง เป็นต้น. ด้วยเหตุนี้ การนำเอาหลักคิดของสาขาวิชาต่างๆมาใช้พิจารณาและวิเคราะห์ปัญหาจึงน่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพื่อช่วยให้เราศึกษาปัญหาและต้นตอของปัญหาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น. ¹⁶

ส่วนแนวทางพหุมิติเป็นความพยายามที่จะพิจารณาและวิเคราะห์ปัญหาหนึ่งในหลายมิติ เนื่องจากว่าปัญหาต่างๆมีหลายด้านให้พิจารณา เช่น

ข้อแรก เห็นว่าโลกของเราประกอบด้วยวัตถุธรรม ได้แก่ คน อาหาร น้ำ ภูเขา ต้นไม้ อากาศ พื้นดิน ทะเลทราย หิมะ ภัยธรรมชาติ อาคาร สัตว์ และนามธรรม ได้แก่ อารมณ์ ความรู้สึก และทัศนคติของแต่ละบุคคล. ทั้งวัตถุธรรมและนามธรรมต่างมีบทบาทต่อปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น. ทัศนคติวัตถุนิยม (Materialism) ซึ่งให้ความสำคัญแก่วัตถุและละเลยบทบาทของจิตใจ และทัศนคติจิตนิยม (Idealism) เน้นแต่ด้านจิตใจ และละเลยบทบาทของวัตถุ เป็นทัศนคติแบบด้านเดียวที่ก่อผลเสียมากกว่าผลดีในการศึกษา.

ข้อที่สอง เห็นว่าปัญหาต่างๆในการศึกษาสังคมมีทั้งส่วนที่นับได้เป็นตัวเลข (Quantifiable) เช่น จำนวนประชากร รายได้ต่อปีของเกษตรกร จำนวนประชาชนที่ไปลงคะแนนเสียง ฯลฯ และส่วนที่นับไม่ได้ เช่น ความรู้สึกคัดค้านและต่อต้านผู้บริหารประเทศ หรือการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจระหว่างพรรคการเมือง ฯลฯ ซึ่งวัดเป็นตัวเลขยาก (Qualitative) การศึกษาปัญหาต่างๆ จึงควรให้ความสนใจต่อทั้งสองอย่างไม่ควรละเลยอันหนึ่งอันใด.

ข้อที่สาม เห็นว่าวิธีมองปัญหาควรพิจารณาทั้งลักษณะทั่วไปที่สิ่งหนึ่งมีร่วมกับสิ่งอื่น ๆ และลักษณะเฉพาะของสิ่ง (Universal and specific characteristics).

ข้อที่สี่ เห็นว่าวิธีมองปัญหาควรพิจารณาทั้งองค์ประกอบภายในของสิ่งนั้นและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งนั้น (External and internal factors).

ข้อที่ห้า เห็นว่าวิธีมองปัญหาควรพิจารณาภาพรวมหรือโครงสร้างของสิ่งนั้น (system) และองค์ประกอบภายในของสิ่งนั้น (subsystem) ทั้งนี้เพื่อจะได้มองเห็นปัญหาอย่างทั่วด้าน.

ข้อที่หก เห็นว่าสิ่งต่างๆมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวตลอดเวลา (dynamic) ไม่มีสิ่งไหนที่ดำรงอยู่โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง (static) และเมื่อคำนึงว่าสิ่งแวดล้อมมีบทบาทสำคัญ การมองปัญหาจึงควรพิจารณามิติเวลา (time) และมิติสถานที่ (space).

ข้อที่เจ็ด สิ่งต่างๆในโลกมีความสัมพันธ์กัน (interconnected) ไม่มีสิ่งใดดำรงอยู่ได้โดยไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น (isolated) วิธีมองปัญหาจึงควรมองหาเหตุ (cause) และผล (effect).

ข้อที่แปด การดำรงอยู่และการเคลื่อนไหวของสิ่งต่างๆนั้นมีปัจจัยหลักและปัจจัยรองมีบทบาทอยู่ เช่น การหักกิ่งไม้ 2-3 กิ่ง ต้นไม้ไม่เป็นไรแต่ถ้าถอนต้นไม้ทั้งต้นจากดิน ต้นไม้จะตายหรือการใช้ระบบวันเวย์ในกรุงเทพฯก็ยิ่งติดมาก แต่ในวันหยุดสำคัญ คนเดินทางออกจากเมืองมาก การจราจรจะคล่องตัวมาก. ภาระหน้าที่ของงานวิจัยประการหนึ่ง คือค้นหาปัจจัยหลักและปัจจัยรองของแต่ละปัญหาให้ได้ ไม่ใช่กล่าวถึงปัจจัยต่างๆ แบบคลุมไปหมด.

ข้อที่เก้า สิ่งต่างๆที่เรามองเห็นโดยทั่วไป มีลักษณะเป็นรูปแบบ (form) หรือปรากฏการณ์ (phenomenon) ความจริงมีสิ่งที่เรียกว่าเนื้อหา (content) หรือแก่นสาร (core) ซ่อนอยู่ภายใน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลง ฉะนั้น การมองปัญหาจึงควรมองหาแก่นสาร และอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะภายในของสิ่งนั้น.

มิติทั้งเก้าข้อ จะมีบทบาทอย่างยิ่งในการช่วยให้เรามองปัญหากว้างขวางยิ่งกว่าเดิม.

แนวทางวัฒนธรรมการเมือง (Political Culture Approach).

วัฒนธรรมการเมืองเป็นแนวความคิดที่เสนอและได้รับการอธิบายขยายความโดยนักวิชาการหลายคน ที่สำคัญได้แก่ Parsons and Shils (1951), Almond and Verba (1963), Pye (1965), Almond and Powell, (1966), Eckstein (1988), และ Inglehart (1990).¹⁷

สาระสำคัญของแนวทางวัฒนธรรมการเมืองมีดังนี้

ประการแรก วัฒนธรรมเป็นระบบทัศนคติ, ค่านิยม และความรู้ที่สังคมหนึ่งๆเป็นเจ้าของและส่งผ่านให้คนรุ่นหลังรับเอาไว้และสืบต่อเป็นทอดๆ.

ประการที่สอง ในสังคมหนึ่งๆ ปัจจัยเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ต่างมีบทบาทที่แน่นอนขึ้นอยู่กับสถานการณ์หนึ่งๆ จะตรวจสอบบทบาทให้ได้ ควรจะมีการทดสอบอย่างเป็นจริง ไม่ใช่วิเคราะห์สังคมโดยอาศัยอุดมการณ์หรือความปรารถนาทางอัตวิสัย (Subjective thinking) เป็นหลัก. ที่ผ่านมาในการศึกษาสังคม แนวทางการศึกษาหลายแนวทางมักจะเน้นพิจารณาเศรษฐกิจและการเมือง และละเลยปัจจัยวัฒนธรรม.

ประการที่สาม ท่าทีของประชาชนต่อสิ่งต่างๆโดยรอบนั้นถูกกำหนดโดยการรับรู้ทางอัตวิสัย (Subjective orientations) ซึ่งหมายความว่าประชาชนเรียนรู้มาอย่างไรและมีความเข้าใจอย่างไรก็ตอบโต้ไปอย่างที่เขารู้สึกว่า. การเรียนรู้ดังกล่าวแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับแต่ละสังคม ตัวอย่างเช่น ในสังคมที่อิทธิพลความคิดศักดิ์คตินายังมีอยู่ หญิงชนบทคนหนึ่งเห็นผู้หญิงแต่งกายดีเดินมาและมีคนกระซิบว่า นี่แหละเมียนายอำเภอ หญิงชนบทคนนั้นก็รีบคุกเข่าลงทันทีเพราะเคยเรียนรู้มาตลอดว่าเมื่อเจ้านายมาต้องกราบไหว้ อีกตัวอย่างหนึ่งเช่น เนื่องจากสังคมไทยเคยชินกับการมีตำแหน่งมากมายในยุคศักดินา เวลานี้ คำว่า ศาสตราจารย์ ตีอกเตอร์ นายพล ฯลฯ จึงเป็นศักดิ์ศรีและหน้าตาของผู้ได้รับ ตำแหน่งเหล่านี้กลายเป็นสิ่งที่ใครๆ ก็อยากได้ และให้ความเคารพยกย่องกลายเป็นตำแหน่งคล้ายในสังคมศักดินา.

ประการที่สี่ การเรียนรู้และรับรู้ของประชาชนมี 3 ชั้น คือ 1. ชั้นรับรู้คือว่าสิ่งนั้นคืออะไร สิ่งนั้นคืออะไร สามารถระบุได้ว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้าง (Cognitive orientations) เช่น นั่นคือแมว นั่นคนนั้นสถานอาบอบนวด โน่นคฤหาสน์ที่สร้างด้วยเงินของโสเภณี เป็นเพียงการรับรู้แต่ยังไม่มีความรู้สึกหรือทัศนคติ 2. ชั้นแสดงความรู้สึก คนเราจะมีความรู้สึกต่อสิ่งต่างๆ (Affective orientations) เช่น รัก ชอบ ชื่นชม รังเกียจ ไม่สนใจใยดี และ 3. การมีค่านิยมต่อสิ่งต่างๆรอบตัว (Evaluative orientations) เช่น การตัดสินว่า สิ่งไหนเป็นสิ่งที่มีความหมาย วัฒนธรรม สิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่มีคุณค่า สิ่งไหนไร้สาระสิ่งใดไม่มีประโยชน์ สิ่งนี้ผิดศีลธรรม สิ่งนั้นเป็นประเพณีอันดีงาม ฯลฯ.¹⁸

การรับรู้ 3 ชั้นนี้ สะท้อนให้ระดับชั้นของท่าทีของแต่ละคนว่าอยู่ในชั้นไหน เช่น สมมุติ นาย ก. อยู่บ้าน บางกะเจา ไม่มีความรู้มากนักเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย ไม่รู้ว่า สส.ควรมีบทบาทแค่ไหน ไม่รู้ว่ารัฐบาล มีหน้าที่อย่างไร เมื่อเกิดรัฐประหาร มีการทำลายรัฐธรรมนูญ นาย ก. ก็ไม่สนใจ แต่เมื่อนาย ก. อ่าน หนังสือพิมพ์พบข่าวญาติตายเพราะเครื่องบินตก นาย ก. ก็เสียใจร้องไห้หลายวัน, หรือ นาย ข เคยได้รับการพร่ำสอนมาตลอดว่าชายเป็นเหมือนเมล็ดข้าว ไปถึงไหนก็งอกที่นั่น นาย ข. จึงไปมีเมียบ่อยตามที่ต่างๆ ส่วนเมียตัวเองนั้น นาย ข. ได้รับการพร่ำสอนเสมอว่า เมียต้องดูแลปรนนิบัติตัว เมียต้องไม่ได้เถียงตัว ต้องไม่เที่ยวเตร่นอกบ้าน เมื่อเมียทำอะไรที่นาย ข. ไม่ชอบ นาย ข. จึงโมโหมาก เป็นต้น

การรับรู้ตามแนวทางวัฒนธรรมการเมืองก็คือ แต่ละชั้นนั้นอยู่ในตำแหน่งที่ไม่เท่ากัน ในระบบการรับรู้ ของคนเรา เช่น การรับรู้ชั้นแรกจัดเป็นชั้นที่ไม่อยู่ลึกในสมอง ยังไม่มีความรู้สึกอะไรต่อสิ่งนั้น ในชั้นที่สอง การรับรู้ลึกซึ้งขึ้นไปอีกชั้นหนึ่งคือ รู้สึกชอบหรือไม่ชอบ และในชั้นที่สาม การรับรู้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น สามารถอธิบาย ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล มีค่านิยมที่แน่นอน เมื่อเป็นเช่นนั้น การจะทำอะไรหรือจะแสดงทัศนคติอะไรย่อมขึ้นต่อ ค่านิยมที่มีอยู่ในระบบความคิด เช่น เห็นว่าสุรามันโทษร้ายแรง ฉะนั้น คนที่คิดเช่นนั้นก็จะไม่ดื่มสุรา และอาจ เข้าร่วมกลุ่มเพื่อณรงค์ให้คนเลิกดื่มสุราอีกด้วย. จากที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า ถ้าหากคนเรายังมีการรับรู้ เพียงชั้นต้น ยังไม่รู้สึกอะไร การโน้มน้าวให้มีความคิดบางอย่างก็ง่ายกว่าการโน้มน้าวกับคนที่มีความคิด แน่นในชั้นที่สามแล้ว.

ประการที่ห้า แนวทางวัฒนธรรมการเมืองเห็นว่า "วัฒนธรรมนั้นไม่อาจเปลี่ยนในเวลาวัน 2 วัน ผู้ปกครองกับกฎหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้ แต่การเปลี่ยนระบบความคิดค่านิยมใช้เวลาหลายปี.....นอกจากนี้ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมขั้นพื้นฐานเกิดขึ้น คนหนุ่มสาวก็จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่าคนสูงอายุ" ซึ่งก็สะท้อนให้เห็นค่านิยมที่ฝังลึกมากกว่าในหมู่คนสูงอายุ. ¹⁰

ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology)

บนพื้นฐานของกรอบการวิเคราะห์ 3 อย่าง ดังที่กล่าวมา ระเบียบวิธีวิจัยของงานชิ้นนี้มีดังนี้

1. สมมุติฐาน ในทางสังคม โสเภณีเป็นอาชีพที่ถูกดูหมิ่นและเป็นที่ยังเกลียดชังของคนไทยทั่วไป และในทางกฎหมาย รัฐมีกฎหมายห้ามการค้าประเวณีและมีบทลงโทษผู้ฝ่าฝืน หน่วยงานของรัฐได้รณรงค์ไม่ให้ หญิงสาวไปขายตัว. แต่ปรากฏว่าในห้วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมา จำนวนโสเภณีกลับเพิ่มขึ้นมาโดยตลอด ทั้ง หญิงสาวชาวไทย และหญิงสาวจากประเทศเพื่อนบ้านที่ลักลอบเข้ามาค้าประเวณีในประเทศไทย. ปรากฏการณ์ สำคัญอีกอันหนึ่งก็คือ มีหญิงสาวจำนวนไม่น้อยไม่ได้ถูกหลอกลวงให้ขายตัว แต่กลับตั้งใจหรือสมัครใจไปหาเงิน จากอาชีพนี้.

บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงดังกล่าวและอาศัยกรอบการวิเคราะห์ที่ได้กล่าวข้างต้น งานวิจัยนี้จะขอตั้งข้อ สมมุติฐาน 2 ข้อ คือ

ข้อแรก การขยายตัวของกิจการและจำนวนโสเภณีในประเทศไทยเกิดจากสาเหตุสำคัญหลายประการ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม สาเหตุเหล่านั้นเกิดขึ้นทั้งในระดับระบบใหญ่และระดับระบบย่อย ได้

แก่ ปัจจัยต่างประเทศ ปัจจัยระดับชาติ ปัจจัยระดับชุมชน ตลอดจนครอบครัวและแต่ละบุคคล สมมุติฐานข้อแรกเป็นไปตามกรอบการวิเคราะห์แนวทางสหวิทยาการที่ว่าปัจจัยต่างๆล้วนมีบทบาทต่อปรากฏการณ์แต่ละอย่างที่เกิดขึ้นในสังคม.

ข้อที่สอง วิจารณ์ในด้านวัฒนธรรม ทำที่ของผู้ชายทั่วไปคือ "ไปเที่ยวโสเภณีไม่เสียหายอะไร" "การไปเที่ยวช่องเป็นการไปหาความสุขและเพิ่มพูนประสบการณ์" ทำที่ของกลไกรัฐเมื่อให้สัมภาษณ์สื่อมวลชน "เราพยายามปราบปรามตลอดเวลา ทางฝ่ายบ้านเมืองไม่เคยนิ่งนอนใจ" แต่ทำที่แท้จริงและไม่เปิดเผยก็คือ "ปล่อยโสเภณีให้ทำมาหากินไปเถิด อย่าไปจับเขาเลย" ส่วนทำที่ของแม่บ้าน "สามีไปเที่ยวช่องดีกว่าไปมีเมียบ่อย" ทำที่ของครอบครัวของหญิงสาวที่ไปขายตัว "เรามั่นใจ การศึกษาก็น้อย ต้องดิ้นรนทุกทาง งานอะไรก็ทำทั้งนั้น ไม่อดตายก็ดีแล้ว" และทำที่ของหญิงสาวและชาวบ้าน "คนที่ไปแล้ว กลับมาแต่งตัวดี ๆ มีเงินมีทองกันทั้งนั้น อยู่ไปก็ไม่ได้ทำอะไร คนอื่นๆเขาก็ไปกัน ใครๆก็ไป ไม่เห็นมีอะไรเสียหาย."

กล่าวได้ว่า ทำที่ที่แท้จริงของคนไทยส่วนใหญ่ต่อเรื่องการไปขายตัวกับการไปเที่ยวโสเภณี คือเห็นว่าเป็นเรื่องเสียหาย สำหรับชายและหญิงส่วนใหญ่ การเที่ยวโสเภณีของชายเป็นเรื่องปกติ ไม่มีอะไรสักทรวงเป็นการเรียนรู้และหาประสบการณ์ทางเพศ ส่วนสำหรับหญิงสาวที่ไปขายตัวและครอบครัวของเธอ การเอาชีวิตรอดและการหาเงินมาเลี้ยงดูครอบครัวเป็นสิ่งจำเป็นเพื่ออยู่ฐานะตัวเองให้ร่ำรวยมีค่านับหน้าถือตา ส่วนคนที่เห็นว่าโสเภณี เป็นปัญหาสังคม เป็นคนส่วนน้อย เป็นกลุ่มคนที่เห็นว่าชายกับหญิงมีความไม่เสมอภาคกันในสังคมไทย.

2. รูปแบบของการวิจัย งานวิจัยชิ้นนี้จุดหลักอยู่ที่งานวิจัยเอกสาร โดยอาศัยงานของภาคสนามและภาคเอกสาร รวมทั้งการที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมวิจัยภาคสนามและภาคเอกสารด้วยในหลายครั้ง. นอกจากนี้ยังอาศัยข้อมูลจากแหล่งอื่นๆอีกเป็นจำนวนมาก. ข้อมูลที่เก็บได้มีทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ซึ่งทั้งสองแบบมีความจำเป็นในการวิเคราะห์ สำหรับกรอบการวิเคราะห์ ได้แก่ แนวทางระดับการวิเคราะห์ แนวทางสหวิทยาการและพหุมิติ และแนวทางวัฒนธรรมการเมือง.

เชิงอรรถที่ 2

1. Kenneth R. Hoover, **The Elements of Social Scientific Thinking**. 3rd ed. (New York: St. Martin's Press, 1984), pp. 3-46.
2. โปรตตุ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, **วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534 หน้า 1-51. อนึ่ง ดร. วิบูลย์ รัตนานนท์ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้แสดงความเห็นว่างานวิจัยส่วนใหญ่เข้าซาก ยึดติดอยู่กับตำรา ขาดความลึกซึ้ง โดยทั่วไปเป็นการสำรวจงานของคนอื่นหรือสำรวจทัศนคติ ไม่มีคุณค่าที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาสังคม นสพ. อ่างแก้ว คณะมนุษยศาสตร์ มช. ปีที่ 17 ฉบับที่ 3 วันที่ 12-20 กันยายน 2534 หน้า 1-2 และบทนำ หน้า 3.
3. Robert O. Keohane and Joseph S. Nye, **Power and Interdependence: World Politics and Transition**. (Boston: Little, Brown and Co., 1977), pp. 3-4.
4. James A. Bill and Robert L. Hardgrave, Jr., **Comparative Politics: The Quest for Theory**. (Columbus, OH: Charles E. Merrill Publishing Co., 1973), pp. 22-25.
5. David Nachmias and Chava Nachmias, **Research Methods in the Social Sciences**. 2nd ed. (New York: St. Martin's Press, 1981), pp. 39-40.
6. J. David Singer, "The Level-of-Analysis Problem in International Politics," in Klaus Knorr and Sidney Verba, eds., **The International System: Theoretical Essays**. (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1961), p. 78.
7. Abraham Kaplan, **The Conduct of Inquiry: Methodology for Behavioral Science**. (New York: Harper & Row Publishers, 1963), pp. 295-297.
8. Arthur L. Stinchcombe, **Constructing Social Theories**. (New York: Harcourt, Brace, and World Inc., 1968), p. 15.
9. Jonathan H. Turner, **The Structure of Sociological Theory**. 5th ed. (Belmont, CA: Wadsworth Publishing Co., 1991), pp. 4-20.
10. Earl Babbie, **The Practice of Social Research**. (Belmont, CA: Wadsworth Publishing Co., 1979), p. 23.
11. วุฒิสักดิ์ ลากเจริญทรัพย์, **แนวทางวิเคราะห์ทัศนคติการเมือง** (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2529), หน้า 17.
12. โปรตตุ David Easton, "Introduction: Alternative Strategies in Theoretical Research," **Varieties of Political Theory**. (Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc., 1966), p. 5.

13. Talcott Parsons and Edward A. Shils, **Toward a General Theory of Action.** (New York: Harper & Row, 1962), pp. 50-51. ศาสตร์สังคมมักจะยากจนมาจากทฤษฎีที่เรียกว่า **Malthusianism** โดย Thomas R. Malthus (ค.ศ. 1766-1834) ผู้เสนอว่า ประชากรของโลกเราเพิ่มขึ้นมากกว่าปริมาณอาหารและทรัพยากรเพราะจำนวนเพิ่มแบบ 2 4 8 16 32 แต่ปริมาณทรัพยากรเพิ่มแบบ 1 2 3 4 ฯลฯ คนที่เห็นด้วยจึงพัฒนาความคิดต่อไป เรียกว่า กลุ่ม Neo-Malthusianism โดยเสนอให้หาทางควบคุมการเพิ่มของจำนวนประชากร โดยชี้ว่าหากไม่ควบคุม โลกจะประสบปัญหาความยากจนและการทำสงครามเพื่อแย่งชิงอาหารและทรัพยากร.

14. Robert R. Alford and Roger Friedland, **Powers of Theory, Capitalism, the State, and Democracy.** (Cambridge: Cambridge University Press, 1985), pp. 16-21 and J. David Singer, *op.cit.*, pp. 80-90.

15. J. David Singer, *ibid.*, pp. 79, 80-90.

16. K.J. Holsti, **International Politics: A Framework for Analysis.** (Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc., 1977), pp. 14-15, วรพทย์ มีมาก, "สังคมศาสตร์กับการพัฒนาภาคเหนือ: กรอบแนวความคิดเชิงสหวิทยาการ," คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สังคมศาสตร์กับการพัฒนาภาคเหนือ. เอกสารฉบับฉลองครบรอบ 20 ปี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527 หน้า 1- 24, และ วินัย อัศวศิวกุล, "เศรษฐศาสตร์สหวิทยาการ," วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ปีที่ 30 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2533 หน้า 9-29.

17. Parsons and Shils, *op.cit.*, Gabriel Almond and Sidney Verba, **The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Countries.** (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1963); Lucian W. Pye and Sidney Verba, eds. **Political Culture and Political Development.** (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1965), pp. 3-26; Gabriel Almond and G. Bingham Powell, Jr., **Comparative Politics, A Developmental Approach.** (Boston: Little, Brown and Co., 1966); Harry Eckstein, "A Culturalist Theory of Political Change," **American Political Science Review** No. 82 pp. 789-804;; and Ronald Inglehart, **Culture Shift in Advanced Industrial Society** (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1990).

18. Almond and Powell, Jr., *op.cit.*, pp. 50-51.

19. Inglehart, *op.cit.*, p. 19 and Eckstein, *op.cit.*, p. 792.

บทที่ 3

ปัจจัยภายนอกชุมชน

ในบทนี้ จะเป็นการสำรวจและวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกชุมชนที่มีบทบาทผลักดันให้เกิดธุรกิจขายบริการทางเพศและการเติบโตของธุรกิจดังกล่าวในสังคมไทย. ปัจจัยภายนอกชุมชนที่จะสำรวจต่อไปนี้มี 3 ระดับ คือ 1. ระดับนานาชาติ 2. ระดับชาติ และ 3. ระดับภาค (ล้านนา). สำหรับระดับที่ 3 คือ ล้านนา หมายถึงดินแดนซึ่งในอดีตเคยเป็นอาณาจักรอิสระ (ระหว่าง พศ. 1839-2101) หลังจากนั้นได้ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าและสยามเกือบตลอดเวลา จนกระทั่งฐานะเมืองขึ้นสิ้นสุดลงในปี 2442 กลายเป็นส่วนหนึ่งของสยามนับแต่นั้นตราจนปัจจุบัน. ดินแดนของล้านนาในอดีตนั้น เวลานั้นก็คือดินแดนของ 8 จังหวัดในภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน.¹

การสำรวจและวิเคราะห์บทบาทของปัจจัยภายนอกชุมชนทั้ง 3 ระดับ เป็นไปตามกรอบการวิเคราะห์ที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 จุดประสงค์สำคัญของการสำรวจครั้งนี้คือ ต้องการค้นคว้าว่าปัจจัยต่าง ๆ นอกชุมชนบ้านเกิดของหญิงขายบริการมีบทบาทอย่างไรหรือไม่ที่ทำให้หญิงเหล่านั้นตัดสินใจไปหรือไม่ไป เป็นโสเภณี.

ปัจจัยระดับนานาชาติ

การค้าประเวณี (Prostitution) เป็นกิจการที่ดำรงอยู่ยาวนานในสังคมมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็สังคมไหนในอดีตก็ดูเหมือนจะมีหลักฐานการค้าประเวณีทั้งสิ้น. กล่าวโดยทั่วไป การค้าประเวณี หมายถึงการขายร่างกายเพื่อให้ผู้ชายได้ใช้ร่างกายนั้นเป็นที่บำบัดอารมณ์ทางเพศของตน ผู้ขายร่างกายอาจเป็นหญิงหรือชายก็ได้ แต่ส่วนใหญ่เป็นหญิง. คำว่า "โสเภณี" ในภาษาไทยหรืออังกฤษ (Prostitute) หมายถึงหญิงขายตัว ฉะนั้น การใช้คำเช่นนี้จึงสะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงที่ว่า การขายบริการทางเพศในสังคมนั้น ได้พัฒนาจากการมีเพศสัมพันธ์ตามธรรมชาติของมนุษย์ไปเป็นระบบเพศสัมพันธ์เชิงพาณิชย์ ซึ่งมีจุดประสงค์คือการใช้ร่างกายเป็นสินค้าเพื่อการซื้อขาย โดยมีหญิงเป็นผู้ขาย และชายเป็นผู้ซื้อ (Transition from noncommercialized fornication to a system of commercialized sexual intercourse with women as the sellers and men as the buyers).²

การค้าประเวณีมีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ 1. มีการจ่ายค่าตอบแทนให้กับการมีเพศสัมพันธ์อาจจ่ายเป็นเงินหรือสิ่งของ 2. ผู้ซื้อไม่ค่อยสนใจมากนักว่าโสเภณีเป็นใคร แม้ผู้ซื้อจะต้องการเลือกโสเภณีบ้างแต่สินค้าที่มีให้เลือกมีจำนวนจำกัด แต่ก็ดูจะไม่เป็นปัญหามากนัก และ 3. ผู้ซื้อไม่มีอารมณ์ความรู้สึกผูกพันใด ๆ กับโสเภณี มีแต่ต้องการบำบัดอารมณ์ใคร่ของตัวเองเป็นสำคัญ.³

ในยุคลัทธิสังคมนิยม โสเภณีแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ พลิกายของตนเพื่อบำรุงศาสนา และพลิกายเพื่อหารายได้. ในอียิปต์และบาบิโลน หญิงส่วนหนึ่งจะทำหน้าที่พลิกายบำเรอชายที่เข้าไปในวัด ถือกันว่า

หญิงเหล่านั้นทำเพื่อมนุษยศาสตร์ เป็นผู้ได้รับการยกย่องอย่างสูง ส่วนคนที่ไปมีเพศสัมพันธ์กับหญิงเหล่านั้น ก็ถือว่าได้ใกล้ชิดกับเทพเจ้า เงินที่มอบให้ก็คือเงินที่บำรุงศาสนานั้นเอง. ส่วนการค้าประเวณีมีหลักฐานมากในไซปรัส ปาเลสไตน์ และอัลจีเรีย สังคมชาวยิวห้ามสตรีชาวยิวเป็นโสเภณีแต่ไม่ห้ามหญิงชาติอื่น. ส่วนในอัลจีเรีย หญิงสาวจากชนบทจำนวนมากเข้าไปเป็นโสเภณีในเมืองใหญ่และพยายามหาเงินและเก็บเงินให้ได้มากที่สุด เพื่อจะได้กลับสู่ชนบทในฐานะคนมีรายได้ดี เป็นที่หมายปองของชายมากกว่าเดิม. ⁴

ในยุคสังคมนิยม โซเวียตมีอยู่ทั่วไปในสังคมยุโรป ส่วนหนึ่งเกิดจากทัศนคติของชายที่ว่าโสเภณีเป็นสิ่งชั่วร้ายที่จำเป็น (Necessary evil) นักคิดคนสำคัญของยุคเช่น เซนต์ ออกุสติน (St. Augustine) และคาโต (Cato) ได้เสนอความเห็นในทำนองที่ว่าคนหนุ่มเมื่อมีอารมณ์ทางเพศไปหาโสเภณียิ่งดีกว่าไปชมหญิงงามเมียชาวบ้าน. ในกรุงโรม โสเภณีถูกกวาดล้างควบคุมอย่างมาก พวกเขาต้องขึ้นทะเบียนกับตำรวจ ต้องแต่งกายด้วยชุดพิเศษต่างจากคนทั่วไป ต้องย้อมผมสีเหลืองหรือใส่วิกสีเหลือง และต้องเสียสิทธิบางอย่างในสังคม. ในหลาย ๆ สังคม กิจการโสเภณีเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของคนหลายฝ่าย เช่น ผู้บริหารเมือง มหาวิทยาลัย เจ้าอาวาส ฯลฯ. ในสังคมจีน โสเภณีชั้นสูงเป็นที่ใฝ่ฝันหมายปองอย่างมากของชายทุกระดับ ivilูกค้าของเธออาจเหยียดติดต่อกันเป็นปี ๆ ที่เดียว. ⁵

ในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ความนึกคิดในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน สิทธิเสรีภาพและคุณค่าต่าง ๆ เกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ เริ่มได้รับการยอมรับในสังคมตะวันตก เริ่มมีคนพูดถึงสิทธิและฐานะของหญิงในหลาย ๆ สังคมและเริ่มมีคนลุกขึ้นคัดค้านอาชีพโสเภณี ซึ่งหลายคนเปรียบเทียบว่าการเอาเรือนร่างไปขายเป็นการลดคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์ ความคิดที่จะให้เกิดความเสมอภาคระหว่างหญิงกับชายในสังคมตะวันตกได้เริ่มเกิดขึ้น. อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16-17 โสเภณีได้กลายเป็นสินค้าอีกชนิดหนึ่งที่ได้รับการสนับสนุนให้มีการซื้อขายกันอย่างกว้างขวาง พร้อม ๆ ไปด้วยความเห็นของคนอีกส่วนหนึ่งที่คัดค้านการเอาหญิงเป็นสินค้าเดินได้ และเอาเพศสัมพันธ์เป็นธุรกิจที่ซื้อขายหากำไร. ⁶

เริ่มตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปได้ออกกฎหมายปราบปรามและควบคุมการค้าประเวณีมากขึ้นกว่าครั้งก่อน ๆ เช่น ในอังกฤษ มีการออกกฎหมายเพื่อลงโทษทั้งโสเภณี เจ้าของช่อง แมงดา และลูกค้า. ในฝรั่งเศส มีการตรวจสุขภาพของหญิงก่อนที่จะประกอบอาชีพเป็นโสเภณี ฯลฯ.

นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 1950 เป็นต้นมา ประเทศต่าง ๆ ในตะวันตกรวมทั้งในเอเชียและอเมริกาได้กำหนดให้การค้าประเวณีเป็นสิ่งผิดกฎหมาย การผลักดันให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกออกกฎหมายเอาผิดกับการค้าประเวณีเกิดขึ้นจากมติของสหประชาชาติซึ่งต้องการให้โสเภณีหมดสิ้นไป ไม่ได้เกิดจากเงื่อนไขภายในแต่ละประเทศโดยเฉพาะประเทศด้อยพัฒนา. ⁷

ด้วยเหตุนี้ ในห้วงเวลา 4 ทศวรรษที่ผ่านมา แม้การค้าประเวณีเป็นสิ่งผิดกฎหมายในแทบทุกประเทศทั่วโลก เนื้อหาและบทลงโทษของกฎหมายที่จะเอาผิดกับการค้าประเวณีในแต่ละประเทศจึงแตกต่างกันไป. การดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย (Law enforcement) ก็เข้มงวดแตกต่างกันขึ้นอยู่กับภายในของแต่ละประเทศ. และในทำนองเดียวกัน ลักษณะและปริมาณของการค้าประเวณีในแต่ละประเทศก็แตกต่างกันอย่างมาก ดังตัวอย่างที่จะกล่าวต่อไปนี้

ในประเทศที่ศาสนาอิสลามมีบทบาทสูงทางการเมือง และคนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอื่น เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน สาธารณรัฐอาหรับเอมิเรต และซาอุดี อารเบีย ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่เคร่งครัดต่อศาสนา การค้าประเวณีถือเป็นสิ่งเลวร้ายทางสังคม และถือเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายอย่างแรง ผู้ฝ่าฝืนจะถูกลงโทษอย่างหนัก แต่ถึงกระนั้นก็ตาม การลักลอบค้าประเวณีก็ปรากฏอยู่ในซอกมุมต่างๆ ของประเทศเหล่านั้น และที่น่าสังเกตก็คือ ผู้หญิงที่ขายบริการทางเพศจะเป็นคนต่างชาติเป็นส่วนใหญ่. อนึ่ง จากหลักฐานเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวจากประเทศที่คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม เช่น มาเลเซีย และตะวันออกกลางที่มาเยือนประเทศไทย พบว่าส่วนใหญ่มักที่สุดเป็นชายและนิยมแสวงหาโสเภณีไทยอย่างมาก.

ในประเทศตะวันตกโดยส่วนใหญ่ โสเภณีเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมาย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากจำนวนโสเภณีมีไม่มากนัก ตามเมืองใหญ่ๆ เช่นนิวยอร์ก ชิคาโก วอชิงตัน ดี.ซี. ปารีส และลอนดอนในยามค่ำคืนริมถนนบางสาย จะมีโสเภณีออกเดินหรือยืนริมเสาส่งสายตาเสาะหาลูกค้า. น่าสังเกตว่าริมถนนดังกล่าวจะมีร้านหนังสือโป๊และโรงภาพยนตร์ประเภทปลุกใจเสื่อปาดตลอดจนมีร้านขายอุปกรณ์เกี่ยวกับกิจกรรมทางเพศเป็นจำนวนมาก. ในเมืองใหญ่เหล่านั้นจะมีถนนเพียงสายเดียวเท่านั้นที่มีกิจกรรมเหล่านี้ จนเป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่าถ้าไปเมือง ก. และอยากจะไปดูโสเภณีก็ต้องไปที่ถนน ข. จะพบทั้งร้านหนังสือโรงหนังและร้านขายอุปกรณ์เกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ ตลอดจนจะเห็นโสเภณีเดินไปมาริมถนน.

โสเภณีเหล่านั้นจะเดินเสาะหาลูกค้าอยู่เพียง 3-4 ชั่วโมงในช่วงหัวค่ำ และจะหายไปเมื่อเวลาประมาณ 3-4 ทุ่ม. ลูกค้าที่สนใจโสเภณีคนไหนก็จะสอบถามและต่อรองราคา เมื่อตกลงราคากันได้ ทั้งคู่ก็อาจจะนั่งรถของลูกค้ำไปหาโรงแรม หรือเดินตามฝ่ายหญิงซึ่งได้เข้าห้องในอพาร์ทเมนท์ใกล้ๆ หรือฝ่ายหญิงรู้จักโรงแรมใกล้ๆ หรือเดินหายไปในส่วนสาธารณะ ขึ้นอยู่กับความตกลงของทั้งสองฝ่าย. แต่ไม่ว่าเรื่องจะจบลง ณ ที่ใดก็ตาม โสเภณีประเภทนี้จัดเป็นโสเภณีริมถนน หรือโสเภณีร่อนเร่ (Street Prostitution) ซึ่งแตกต่างอย่างมากจากนางทางโทรศัพท์ (Call-girls) โสเภณีในช่อง (Brothels) และโรงอาบอบนวด (Massage Parlors).

ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็คือ การที่ฝ่ายบริหารของเมืองใหญ่ๆ เหล่านั้นปล่อยให้โสเภณีเดินหาลูกค้าได้อย่างเปิดเผย ทั้งๆที่ผิดกฎหมาย ก็เพราะโสเภณีเหล่านั้นมีจำนวนไม่มากนักหากินอยู่บนถนนเพียงสายเดียว ลูกค้าที่ไปเที่ยวก็มีจำกัด. สังคมตะวันตกถือว่าโสเภณีเหล่านั้นและลูกค้าเป็นพวกมีปัญหาสังคม สังคมส่วนใหญ่ไม่ยอมรับธุรกิจแบบนี้และ รังเกียจเด็ดจันท์อย่างรุนแรง ดังกรณีรัฐมนตรีผู้หนึ่งในอังกฤษต้องลาออกจากตำแหน่งทันทีเมื่อมีข่าวและหลักฐานว่าไปมีเพศสัมพันธ์กับโสเภณีรายหนึ่ง. เมื่อเห็นว่าเป็นคนกลุ่มเล็กๆ ไม่ได้สร้างปัญหาร้ายแรงและโสเภณีเป็นทางออกของคนก่อดังหรือเปล่า เปลี่ยส่วนน้อยในสังคม ฝ่ายบริหารจึงไม่ได้หาทางกำจัดให้หมดไป.

ในสวิสเซอร์แลนด์ โสเภณีเป็นอาชีพที่ไม่ผิดกฎหมาย ซึ่งต้องถือว่ามีเพียงไม่กี่ประเทศที่เป็นเช่นนี้ หญิงสามารถขายบริการทางเพศได้อย่างเปิดเผย ต้องเสียภาษีเงิน ได้และได้รับกฎหมายคุ้มครองในกรณีที่ถูกลั่นแกล้งทำร้ายหรือถูกเบียดค่าตัว.

ในเดนมาร์ค โสเภณีถือเป็นอาชีพผิดกฎหมาย แต่เดนมาร์คเป็นประเทศแรกที่ยอมให้การเดินระบำเปลื้องผ้าถูกต้องตามกฎหมายนับแต่ปี 2510 เป็นต้นมา ฉะนั้น อาชีพขายตัวก็เป็นธุรกิจที่ต้องหลบๆ ซ่อนๆ.

ในสวีเดน การค้าประเวณีก็เป็นสิ่งผิดกฎหมายเช่นกัน แต่ทางการสวีเดนก็ไม่ได้จับกุมโสเภณี เนื่องจากมีจำนวนไม่มากนัก อีกประการหนึ่ง ทางการสวีเดนเห็นว่าการที่หญิงเหล่านั้นตัดสินใจขายตัวก็เป็นปัญหาใหญ่มากอยู่แล้ว โดยเห็นว่าถ้าหากไม่ใช่ปัญหาเศรษฐกิจก็เป็นปัญหาครอบครัว ซึ่งเป็นปัญหาต้นเหตุที่จะต้องหาทางแก้ไข.¹⁰

โสเภณีในประเทศตะวันตกกล่าวโดยรวมๆมีลักษณะบางประการที่ควรสนใจ นอกจากตามเมืองใหญ่ๆจะมีโสเภณีเดินหาลูกค้าริมถนนอย่างเปิดเผยและไม่มีกรจับกุม จะพบว่า โรงอาบอบนวดและห้องมีน้อยมาก ถ้ามีก็จะหายากอย่างยิ่ง เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐถือว่าอาจมีการบังคับให้ขายตัว มีแมงดาหากินกับโสเภณี และมีธุรกิจผิดกฎหมายอื่น ๆ แอบแฝง ถ้าทำเป็นธุรกิจขนาดนั้น ก็แสดงว่าต้องมีการล้อมสุมเจ้าหน้าที่จึงมักจะเอาจริงในการปราบปราม. โสเภณีที่ไม่เดินหาลูกค้าตามริมถนนก็จะได้แก่หญิงที่อยู่ในบาร์ไนท์คลับ ซึ่งก็ยังจัดอยู่ในประเภทโสเภณีริมถนนนั่นเอง เพราะไม่ได้ปกปิดหากินเหมือนโสเภณีในช่องและถือเป็นคนหาอยู่หากินรายย่อยไม่ได้รวมกลุ่มกันตั้งช่อง หญิงเหล่านั้นจะตกลงราคากับลูกค้าที่เข้ามาในบาร์ตามความพอใจของทั้งสองฝ่าย.

ณ จุดนี้เอง ช่องลับๆ ที่เกิดขึ้นจึงต้องหลบซ่อนตัวรอให้ดีที่สุดโดยมีการล่อลวงและกักขังหญิงชาวเอเชียจำนวนหนึ่งไว้บริการทางเพศแก่ลูกค้า หรืออาจมีหญิงอีกจำนวนหนึ่งที่เต็มใจขายบริการทางเพศ ดังที่มีข่าวการกักหญิงไทยในเยอรมัน เดนมาร์ค และนิวซีแลนด์. นอกจากนี้ ยังมีหลักฐานว่าหญิงไทย ได้หวั่น ย่องกงศรีลังกา และ ฟิลิปปินส์ จำนวนมากค้าประเวณีในประเทศตะวันตก. ตามเมืองใหญ่ในสหรัฐ ก็มีหญิง สาวเกาหลีใต้ จีน ฟิลิปปินส์ และไทยจำนวนหนึ่งที่ขายบริการทางเพศ คนเหล่านี้ไม่เดินเร่ขายริมถนนเหมือนหญิงอเมริกันถ้ามีก็น้อยมาก ลูกค้าจะต้องสืบหาเบอร์โทรศัพท์หรืออาคารจากคนในวงการเอาเอง.¹¹

ในประเทศญี่ปุ่น การจะเสาะหาโสเภณีสักคนก็ต้องรู้หมายเลข โทรศัพท์หรือที่อยู่ หรือไปเดินหาตามริมถนนบางสายที่มีโสเภณีออกมาเดินหารายได้ซึ่งมีน้อยมาก. ผู้วิจัยไปเดินตามถนนประเภทนี้ในกรุงโตเกียวแล้วเปรียบเทียบกับโสเภณีในนครชิคาโก, ลอส แองเจลิส, วอชิงตัน ดีซี, หรือโคเปนเฮเกน ก็ได้พบความแตกต่างอย่างมากระหว่างโสเภณีเอเชีย และโสเภณีฝรั่ง ฝ่ายแรกมีลักษณะสำรวจมากกว่า ไม่เอ่ยปากพูดกับลูกค้าตรงๆ แต่จะใช้สายตาและท่าทางให้คนทั่วไปเข้าใจว่าเธอเป็นโสเภณี เพราะถนนเช่นนี้ คงไม่มีผู้หญิงธรรมดาเดินๆหยุดๆ และส่งสายตาไปทางโน้นทางนี้อยู่แล้ว. ตรงกันข้ามกับโสเภณีฝรั่งที่จะปราดเข้ามาถามทันทีว่า (ยกตัวอย่าง) "150 เหรียญต่อ 1 ชั่วโมง คุณสนใจไหม?"

มีอยู่ครั้งหนึ่งที่ผู้เขียนขับรถเข้าไปในถนนสายอย่างว่าเพื่อหาเพื่อนจากเมืองไทยที่ต้องการจะเห็นถนนสายนั้นในซานฟรานซิสโก ขณะที่รถติดไฟแดงและรถหลุกหล่านเพราะเป็นคืนวันศุกร์ และหนุ่มๆในรถของเรามองไปที่สาวๆริมถนน และสาวริมถนนก็มองมาที่รถของเรา ทันใดนั้น สาวผมบลอนด์คนหนึ่งก็วิ่งมาที่รถของเราอย่างรวดเร็ว และเปิดประตูด้านหลังที่ไม่ได้ล็อกเข้ามานั่ง โดยไม่ขออนุญาต พร้อมกับบอกราคาการขายตัวให้เราทราบ. อีกครั้งหนึ่งที่วอชิงตัน ดีซี. ขณะที่หนุ่มไทย 3 คนนั่งในรถบนถนนสาย 14 (14th Street) อันมีชื่อเสียงเรื่องกามารมณ์ และมองไปที่สาวผมทองคนหนึ่งริมถนน เธอก็ปราดเข้ามาที่ประตูรถ เมื่อมองเห็นสารรูปของเราทั้ง 3 คน (ซึ่งตัวเล็กกว่าฝรั่ง) แล้ว เธอก็เอ่ยว่า "เอาคุณทั้งสามคนเลย 200 เหรียญ 1 ชั่วโมง ตกลงไหม?"

เมื่อ 5 ปีที่แล้ว ผู้เขียนได้ไปที่ร้านอาหารริมท่าเรือในสิงคโปร์ เวลาประมาณ 4 ทุ่ม ได้พบหญิงสาว

หน้าตาเหมือนคนไทยหลายสิบคนนั่งคุยกัน มีทั้งหนุ่มสิงคโปร์และหนุ่มฝรั่งอยู่ข้าง ๆ เมื่อเห็นคนใหม่ๆเดินเข้าไป สาว 2-3 คน ก็ลุกขึ้นเดินมาหาเรา พร้อมกับพูดว่า "นี่คนไทยใช้ไหม คินนี่ไปกับหนูนะนี่"

ในญี่ปุ่นและฟิลิปปินส์ แม้จะมีกฎหมายห้ามการค้าประเวณี แต่ก็มีโสเภณีจำนวนมากโดยเฉพาะในช่วงทศวรรษอเมริกันจำนวนหลายหมื่นคนไปประจำอยู่ บนเกาะโอกินาวาซึ่งการค้าประเวณีถือเป็นอาชีพถูกกฎหมายเพื่อบำเรอทหารอเมริกัน มีผู้หญิงชั้นทะเลเบียนเป็นโสเภณีถึง 7,400 คนในปี 2515. ¹²

ในมาเลเซีย และ บรูไน แม้จะถือว่าโสเภณีเป็นเรื่องชั่วร้ายในหลักการของศาสนาประจำประเทศเหล่านั้น แต่การแอบขายตัวก็มีคึกคักหลายแห่ง และมีชาวหญิงไทยที่ไปขายตัวใน 2 ประเทศนี้ถูกจับบ่อยๆ ในขณะที่ฮ่องกง มาเก๊า และสิงคโปร์ ไม่เข้มงวดในการจับกุมโสเภณีมากนัก เพราะเป็นเมืองท่าเสรี แต่บางครั้งก็จะเข้มงวดกับหญิงสาวเอเชียยกเว้นญี่ปุ่นที่เดินทางเข้าประเทศ เนื่องจากสงสัยว่าจะเข้าไปค้าประเวณีหรือชนเฮโรอีนเข้าไปในประเทศเหล่านั้น.

กล่าวในภาพรวม ในทศวรรษที่ผ่านมา ปัจจัยระดับต่างประเทศมีบทบาทที่สำคัญต่อการขยายตัวของจำนวนโสเภณีไทย 2 ประการ คือ ประการแรก การที่ความต้องการโสเภณีในต่างประเทศค่อยๆเพิ่มสูงขึ้นและอาชีพโสเภณีทำรายได้ดีในต่างประเทศ ทำให้โสเภณีไทยจำนวนไม่น้อยเดินทางออกนอกประเทศเพื่อไปขายตัว. ในปัจจุบันโสเภณีจากต่างชาติเป็นที่ต้องการอย่างมากในยุโรป ตะวันตก ญี่ปุ่น เอเชียอาคเนย์บางประเทศ และตะวันออกกลาง. ส่วนประการที่สอง ได้แก่ นักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาเพื่อท่องเที่ยวและแสวงหาโสเภณีในประเทศไทย.

สาเหตุที่โสเภณีจากต่างประเทศเป็นที่ต้องการในประเทศเหล่านั้นก็เนื่องจากประเทศเหล่านั้นขาดแคลนโสเภณีที่เป็นคนในประเทศของตนเอง ซึ่งเกิดจากภาวะเศรษฐกิจ (คนของประเทศตนเองมีงานทำ มีรายได้ดีพอสมควร ไม่ต้องดิ้นรนไปทำงานที่คนดูถูกดูแคลนหรือเป็นงานผิดกฎหมาย ความต้องการโสเภณีในประเทศก็ไม่ได้สูงมากถึงขั้นถ้าไปเป็นโสเภณีแล้วจะมีรายได้มากขึ้นเป็นหลายสิบเท่า) หรือเกิดจากปัจจัยวัฒนธรรม ผู้ชายในประเทศเหล่านั้นไม่ต้องการโสเภณีมากมายนัก หรือเกิดจากปัญหาศาสนา (สตรีอิสลามต้องเคร่งครัดต่อคำสอนของศาสนา) เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงจำเป็นต้องสั่งสินค้าเข้ามาจากต่างประเทศ (ซึ่งปรากฏว่า สินค้าจากต่างประเทศก็สามารถสนองความต้องการได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากอยู่ในประเทศของตนเองก็มีรายได้ต่ำหรือ ต่อกงาน หรือต้องการเงินก้อนใหญ่ในเวลาสั้น).

ส่วนสาเหตุที่ชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาหาความสุขทางเพศในไทยก็เพราะโสเภณีในไทยมีราคาไม่แพง แถมยังมีความสวยงามเอาใจลูกค้าเก่ง โดยเฉพาะลูกค้าต่างชาติได้รับการเอาอกเอาใจราวกับเทวดา เพราะถือว่ามีเงินมากกว่าลูกค้าคนไทยหลายเท่า การบริการก็ยอดเยี่ยมซึ่งหาไม่ได้ในประเทศ ตะวันตก ญี่ปุ่น และตะวันออกกลาง นอกจากนี้ยังมี "สินค้า" ให้เลือกมากมาย สถานที่ประกอบการก็หรูหรางดงามอุปกรณ์พร้อม เช่น มีกระจกรอบทิศรวมทั้งบนเพดาน มีแสงไฟหลากสีให้เลือก มีเตียงหมอนใต้หรือเตียงน้ำ มีห้องน้ำในห้องนอน มีโทรทัศน์และวีดิทัศน์ มีบริการพร้อมเสิร์ฟอาหารและเครื่องดื่มตลอดเวลา รถที่เข้าไปจอดก็มีมานมาบังไม่ให้คนข้างนอกมาเห็นรถ ไม่ต้องคอยหลบซ่อนตำรวจ ไม่มีการตรวจค้น ไม่ต้องเสียเวลาไปหาห้องเช่า และไม่ต้องเสียค่าเช่าห้องเช่นในประเทศตะวันตก ยิ่งไปกว่านั้น ถ้าหาก "สินค้า" ทำงานไม่ถูกใจก็สามารถเปลี่ยน "สินค้า" ตัวใหม่ได้ทันที ฯลฯ.

จากข้อมูลในตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าโสเภณีในเมืองไทยมีราคาถูกกว่าโสเภณีในต่างประเทศมากมายในทุกๆประเภท ซึ่งเป็นสาเหตุอันสำคัญยิ่งที่อธิบายว่า เหตุใดโสเภณีไทยอยากไปขายตัวในต่างประเทศ และเหตุใดชาวต่างชาติที่สนใจอยากเที่ยวโสเภณีจึงต้องการมาเที่ยวเมืองไทย.

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบราคาโสเภณีในบางประเทศ ¹³

	ไทย	ญี่ปุ่น	สหรัฐ
ค่าเปิดบริษัทเด็กสาววัย 14-15 ปี	10,000-20,000 บาท	หาสินค้าไม่ได้	หาสินค้าไม่ได้
ค่าบริการสำหรับหญิงระดับตารา หรือเพิ่งเปิดบริษัท	5,000-10,000 บาท	หายาก	หายาก
ค่าบริการสำหรับหญิง ต่อ 1 ชั่วโมงหรือ 1.5 ชั่วโมง	500-1,200 บาท	15,000 บาท	10,000 บาท
ค่าบริการค้างคืน	700-1,500 บาท	30,000 บาท	15,000 บาท
ค่าบริการสำหรับหญิงในต่างจังหวัด	30-1,500 บาท	15,000 บาท	5,000 บาท
ค่าซื้อตัวหญิงสาวให้เป็นอิสระ	50,000-200,000 บาท	ไม่มี	ไม่มี

เมื่อราคาค่าบริการทางเพศแตกต่างกันมากเช่นนี้ ประกอบกับโสเภณีในต่างประเทศหายากและต่างประเทศต้องการโสเภณี จึงมีโสเภณีจากประเทศกำลังพัฒนาจำนวนมากเดินทางไปขายตัวในต่างประเทศ โดยเฉพาะในญี่ปุ่นและยุโรป ซึ่งจะสามารถทำรายได้ให้แก่หญิงมากกว่าการขายตัวภายในประเทศหลายเท่า. ¹⁴

บทบาทของปัจจัยระดับโลกที่มีผลต่อโสเภณีไทยโดยตรงในประเด็นที่สองคือ จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติได้เพิ่มขึ้นอย่างมากตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงสงครามเวียดนามกำลังรุนแรง โดยรัฐบาลไทย อนุญาตให้สหรัฐอเมริกาจำนวนมากจากสมรภูมิเวียดนามเข้ามาพักในประเทศไทย หรือที่เรียกกันว่า Rest and Recreation (R & R) ตลอดจนการเข้ามาตั้งฐานทัพสหรัฐในไทยและมีทหารสหรัฐเข้ามาปฏิบัติการในไทยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอีสาน และภาคตะวันออก ¹⁵ รวมเข้ากับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยที่เพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ อันเนื่องมาจากนโยบายของรัฐบาลไทย ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา.

จากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าประเทศ ปรากฏว่าได้เพิ่มจากจำนวน 145,000 คนในปี 2501 เป็น 4.7 แสนคนในปี 2512 เป็น 1.2 ล้านคนในปี 2520 2.2 ล้านคนในปี 2525, 3.48 ล้านคนในปี 2530 และเพิ่มเป็น 4.8 ล้านคน ในปี 2532. ¹⁶

ผลก็คือ สังคมไทยได้สร้างหญิงบริการทางเพศนับตั้งแต่พาร์ตเนอร์, สาวเดินร่ำ, หมอนวด, เมียเช่า และโสเภณีเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมากเพื่อตอบสนองความต้องการของนักกรบชาวอเมริกันและนักท่องเที่ยวจากทั่ว

โลก. ¹⁷

เกี่ยวกับปัจจัยระดับนานาชาตินี้ ถ้าหากจะถามว่า ปรากฏการณ์ที่สหรัฐในฐานะประเทศผู้นำของค่ายโลกเสรีมีบทบาทสำคัญในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ในเวียดนามและเกาหลี และการขยายตัวของจำนวนนักท่องเที่ยวทั่วโลกเกิดจากสาเหตุอะไร คำตอบก็คือการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในขอบเขตทั่วโลก (World Capitalism) นั่นเอง.

กล่าวโดยย่อ ระบบทุนนิยมซึ่งถือกำเนิดในยุโรปเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 16 ได้ขยายตัวเติบโตใหญ่เป็นลำดับผ่านระยะต้นที่เรียกว่าลัทธิล่าอาณานิคม (Colonialism) มาเป็นลัทธิจักรวรรดินิยม (Imperialism) ในเวลาต่อมา และกำลังอยู่ในยุคทุนนิยมโลกอย่างแท้จริงในปัจจุบัน. ¹⁸

ในทศวรรษที่ผ่านมามีสงครามโลกครั้งที่ 2 สหรัฐซึ่งเป็นผู้นำของค่ายทุนนิยมได้ใช้มาตรการทั้งด้านการเมือง วัฒนธรรม และเศรษฐกิจกับประเทศต่างๆ เพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์และส่งเสริมระบบทุนนิยมในประเทศต่างๆ. เฉพาะส่วนที่มีผลกระทบอย่างสำคัญต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและกิจการโสเภณีสามารถกล่าวได้ดังนี้ สหรัฐให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศในยุโรปตะวันตก, ญี่ปุ่น, เกาหลีใต้, ไต้หวัน, เวียดนามใต้, ไทย, ปากีสถาน, อิสราเอล, และกรีซทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมืองอย่างมาก เพื่อให้ประเทศเหล่านี้เข้มแข็งทั้งด้านการเมือง (จะได้ไม่ต้องตกอยู่ใต้อิทธิพลของคอมมิวนิสต์) และเติบโตทางเศรษฐกิจเพื่อจะได้ร่วมมือกันเป็นกลุ่มก้อนต่อไป (An economic and trading bloc) ตลอดจนเพื่อเสริมสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่ค่ายทุนนิยม. ¹⁹

สหรัฐมีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งธนาคารโลก (World Bank), สถาบันการเงินระหว่างประเทศ (IMF), และข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (GATT) เพื่อใช้สถาบันทั้งสามเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมเศรษฐกิจทุนนิยมในประเทศต่างๆ และส่งเสริมการค้าแบบเสรีทั่วโลก. ภายใต้ระบบการค้าแบบเสรี บริษัทข้ามชาติ (TNCs) ของสหรัฐและประเทศที่พัฒนาแล้วได้ลงทุนออกไปค้าขายและทำธุรกิจแทบทุกแขนงในประเทศต่างๆ เช่น ส่งเสริมการค้าท่องเที่ยวทั่วโลก จัดบริษัททัวร์และสร้างโรงแรมระดับข้ามชาติมากมาย ฯลฯ. เมื่อประเทศด้อยพัฒนาจำนวนหนึ่งสามารถส่งสินค้าออกได้มากและมีการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว ประเทศที่พัฒนาแล้วนั่นเองที่ได้เริ่มเรียกขานประเทศเหล่านั้นว่าเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICs) และโหมโฆษณาแนวทางนี้คือว่าเป็นแนวทางที่ประสบความสำเร็จอย่างยิ่งใหญ่ ขณะเดียวกันก็เร่งรัดให้ประเทศด้อยพัฒนาอื่นๆ เอาอย่าง. ²⁰

ในด้านวัฒนธรรม ประเทศทุนนิยมได้ส่งเสริมลัทธิบริโภคนิยมอย่างสูง มีบริษัทโฆษณามากมายทำหน้าที่เปลี่ยนความคิดของคนในประเทศด้อยพัฒนาให้นิยมซื้อสินค้าต่างๆ ไม่ใช่ผลิตเองใช้เองทุกอย่าง โดยเฉพาะสินค้าตะวันตก พยายามปลุกค่านิยมในการซื้อสินค้าต่างๆ เพื่อแสดงว่าตนเองเป็นคนทันสมัยและนิยมซื้อสินค้าที่ออกใหม่เพื่อให้ล้ำหน้าหรืออย่างน้อยก็ทัดเทียมคนอื่น ๆ ประเทศที่พัฒนาแล้วโดยเฉพาะสหรัฐได้ให้ทุนแก่ข้าราชการ และนักศึกษาจำนวนมากจากประเทศด้อยพัฒนาเพื่อให้ไปเรียนต่อจะได้รับเอาความคิดและค่านิยมจากตะวันตกเข้ามาให้มากๆ รวมไปถึงการจัดประกวดความงามระดับนานาชาติ เพื่อให้คนในประเทศด้อยพัฒนารักสวยรักงาม ต้องเที่ยวซื้อหาเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับและเครื่องสำอางค์ ตลอดจนหวังผลทางเศรษฐกิจและการเมืองอื่น ๆ บางประเด็น.

ตั้งกรณีให้อาภัสรา หงสกุล และจิรนนท์ เศรษฐพันธ์ คว้าตำแหน่งนางงามและรองนางงามจักรวาล ในขณะที่สหรัฐเอาอกเอาใจไทย เพราะสหรัฐกำลังติดต่อขอตั้งฐานทัพในไทย ขอส่งทหารอเมริกันเข้ามาปฏิบัติ การทางทหารในไทย และขอทหารไทยไปช่วยรบในสงครามเวียดนาม หรือกรณีให้ภรณ์ทิพย์ นาคหิรัญกนกและ นางงามจากประเทศนิคส์ลัวน ๆ (ได้แก่ ยองกง เกาหลีใต้ เม็กซิโก และญี่ปุ่น) ครองตำแหน่งนางงาม จักรวาลและรองทั้งหมดพร้อมกันในปีเดียว ในขณะที่สหรัฐกับประเทศกลุ่มอ็อกซีกำลังมีปัญหาทางการค้ากับกลุ่ม ประเทศนิคส์.

หรือกรณีล่าสูตนางงามจากโปแลนด์ รัสเซียและเช็กโกสโลวาเกียคว้าตำแหน่งนางงามระดับโลก ขณะที่ประเทศเหล่านี้กำลังละทิ้งสังคมนิยมและหันมายอมรับเศรษฐกิจทุนนิยม การให้รางวัลเหล่านี้หลอกล่อรัฐบาล และประชาชนในประเทศต้องพัฒนาให้ตอกดีใจอย่างได้ผล ปลายป้อมที่ประเทศของตนได้รับเกียรติระดับโลก (เพราะก่อนหน้านี้ไม่ค่อยมีใครให้เกียรติประเทศต้องพัฒนา ต้องตกเป็นเมืองขึ้นของต่างชาติหรือถูกต่างชาติ ช่มเหลงมาตลอด ไปแข่งกีฬาโอลิมปิกก็ไม่ค่อยได้เหรียญ รางวัลโนเบลก็ไม่เคยได้กับเขา ความเจริญก้าวหน้า ของประเทศก็มีไม่มาก) ก็ยอมภูมิใจและรู้สึกเป็นบุญคุณ ยินดีร่วมหัวจมท้ายกับประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างเต็มที่ ส่วนประชาชนเมื่อตื่นเต้นกับการที่เพื่อนร่วมชาติได้เป็นนางงามระดับโลก ก็ยอมหลงดีใจกับความงามให้ความสำคัญต่อการประกวดความงามระดับนานาชาติ หันไปส่งเสริมการแต่งกาย การเสริมสวย (เสื้อผ้าเครื่อง ส้าอางค์ส่วนใหญ่ก็ซื้อมาจากประเทศที่พัฒนาแล้วนั่นแหละ) กล่าวได้ว่าเป็นนโยบายที่ลึกซึ้งและแยบยลอย่าง ยิ่งของประเทศที่พัฒนาแล้ว.²¹

การพูดเช่นนี้มีได้หมายความว่านางงามจากประเทศไทยขาดความสวย แต่ในความเป็นจริง ประเทศไทย ไทหนักก็มีคนสวย และส่งสาวสวยเข้าประกวดทั้งสิ้น ปัญหาที่คือการจะวัดความสวยของคนเรานับเป็น เรื่องความ ชอบที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลในการตัดสิน ซึ่งไม่ใช่วิธีการทางวิทยาศาสตร์. แท้จริงแล้ว การประกวด ความงามมีเป้าหมาย 2 ประเด็นใหญ่ คือ 1. ต้องการส่งเสริมธุรกิจทุนนิยม (ให้คนหลงไหลความงามให้ คนนิยมซื้อสินค้าต่างๆให้มากเพื่อความสวยงาม) และ 2. การให้ตำแหน่งผู้ชนะการประกวดแก่บาง ประเทศ เป็นแผนที่จะรับใช้ผลประโยชน์ทางการเมือง (ดึงประเทศต่างๆเข้ามาร่วมวง ไพบูลย์กับประเทศค้าโลก เสรีให้ ใกล้ชิดกันมากขึ้นหรือผ่อนคลายความขัดแย้งบางด้านในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ).

กล่าวโดยสรุป บทบาทและการขยายตัวของเศรษฐกิจทุนนิยมโลกเป็นปัจจัยทั่วไปที่กระตุ้นการท่องเที่ยว และลัทธิบริโภคนิยมทั่วโลกซึ่งมีผลต่อสังคมไทยโดยตรง และภาวะเศรษฐกิจ ปัจจัยศาสนาและปัจจัยวัฒนธรรม นอกสังคมไทยทำให้ชาวต่างประเทศต้องการแสวงหาโสเภณีต่างประเทศ ปัญหาที่มีอยู่ว่าประเทศไทยจะสนอง โสเภณีให้แก่คนเหล่านั้น ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในของแต่ละประเทศ ประเทศไทยมีประชาชนยากจนมาก ค่านิยม กตัญญูทางเพศยังมีอยู่มากในสังคม สตรีของประเทศนั้นก็ยอมเต็มใจที่จะไปขายตัวเพื่อหารายได้ที่ดีกว่า

ต่อไปนี้ เราจะศึกษาปัจจัยภายในของสังคมไทย.

ปัจจัยระดับชาติ

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีโสเภณีมานาน ไม่ได้แตกต่างไปจากสังคมอื่นๆ หลักฐานในสมัยอยุธยา คือกฎ

หมายสมัยพระเจ้าอู่ทองเมื่อปีพ.ศ. 1904 ก็ได้กล่าวถึง "หญิงนครโสเภณี" ว่าชายไม่ควรแต่งงานด้วย.²²

จากคำให้การ "ขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม" ซึ่งเป็นเอกสารที่กล่าวถึงสมัยปลายอยุธยาประมาณ พ.ศ. 2300 " (ที่) ตลาดบ้านจันทน์คลองขุนละครไชย มีหญิงละครโสเภณีตั้งโรงอยู่ท้ายตลาด 4 โรง รับจ้างทำข้าเราแก่บุรุษ ตลาดนี้เป็นตลาดใหญ่ใกล้ทางเรือแลทางบก มีตึกกว่าร้านเงินมาก ชายของเงินมากกว่าของไทย มีศาลเจ้าเงินศาลหนึ่งอยู่ท้ายตลาดหนึ่ง..."²³

ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ช่วงรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 5 หลักฐานยืนยันว่าโรงโสเภณีมีอยู่เป็นจำนวนมาก "แทบทุกตรอกทุกซอย."²⁴ ในสมัยนั้น รัฐบาลไทยไม่ได้พยายามยกเลิกโสเภณีในสังคม ในทางตรงกันข้ามกลับยอมรับการมีโสเภณีและสำนักโสเภณี. ในปี พ.ศ. 2452 มีการออกกฎหมายบังคับใช้คือ พรบ. ป้องกันลัทธิจรรยา รศ. 127.

จุดประสงค์สำคัญของการออกกฎหมายฉบับนี้ก็คือ ต้องการควบคุมการค้าประเวณีให้อยู่ในสายตาของบ้านเมือง และควบคุมการแพร่กระจายโรค โดยให้มีการจดทะเบียนสำนักโสเภณี และต้องทำรายชื่อโสเภณีที่หาเงินแถวช่องเพื่อเจ้าหน้าที่จะได้มาตรวจตราได้. นอกจากนี้ยังบังคับให้มีการแขวนโคมนำช่องเป็นเครื่องหมาย เนื่องจากส่วนใหญ่ใช้โคมทำจากกระดูกสัตว์ โสเภณีในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 จึงเป็นที่รู้จักกันในนาม "หญิงโคมเขียว" กฎหมายมีผลบังคับใช้เฉพาะในกรุงเทพฯ และหัวเมืองบางแห่ง. ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 พบว่าโสเภณีมีอยู่ทั่วไป จึงโปรดเกล้าฯ ให้กฎหมายดังกล่าวใช้กับทุกหัวเมืองทุกมณฑลทั่วประเทศ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2456.²⁵

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ช่องโสเภณีมีมากที่สุดที่ย่านการค้าของคนจีนที่เรียกกันว่า "สำเพ็ง" ได้แก่ ตรอกเต้า อันเป็นย่านที่ถือว่าดีกว่าที่อื่น ๆ โดยเฉพาะช่องของยายแพ่ง ยายกลีบ และยายเต้า ที่ตรอกเว็จซี่ มีโสเภณีส่วนใหญ่เป็นคนจีน ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นชายจีนทำงานแบกหามประเภทหาเข้ากินค่านี้อาศัยยากจน ที่ตรอกโรงโคมมีโคมเงินแขวนชายตลอดทั้งตรอก ที่หลังวัดสามจีน มีช่องที่โด่งดังคือช่องแม่สุดและช่องของเตี้ยเม่งฮวด นอกจากนั้นก็มีย่านอื่นซึ่งเป็นช่องโสเภณีไทย เช่น ที่หน้าโรงหอย สะพานเหล็ก หลังลู่ สะพานถ่าน ถนนดินสอ ตรอกหม้อ แถววรจักร วงเวียน 22 กรกฎาคม ตรอกแขก ถนนรองเมือง สี่แยกมหานาค สะพานขาว นางเลิ้ง และบางลำภู ส่วนที่ตรอกโพธิ์หรือตรอกญวนมีโสเภณีชาวญวนและเขมรโดยเฉพาะ.²⁶

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงก่อนปี พ.ศ. 2500 ช่องโสเภณีในกรุงเทพฯ มีเป็นจำนวนมาก ที่โด่งดังได้แก่ ช่องแถวแพร่สรรพศาสตร์ แถวโบสถ์พราหมณ์เสาชิงช้า แถวหน้าโรงหอย แถวสะพานถ่าน ตรอกข้าวต้มบางลำภู แถวสะพานยาวนางเลิ้ง ตรอกไข่ ช่องกลางสุขุมวิท ช่องป่าหิบบี ช่องป่าอบ และช่องตาเพิ่มศรีย่าน เป็นต้น.²⁷

ในช่วงเวลาดังกล่าว สหประชาชาติได้ประชุมกันที่สวีเดน และมีความเห็นว่าโสเภณีเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะเป็นการทำลายศักดิ์ศรีของความเป็นคน จึงได้มีมติว่า 1. ให้ประเทศต่าง ๆ เลิกการค้าประเวณีอย่างสิ้นเชิง หรือ 2. ให้ปราบการค้าประเวณี. ประเทศไทยเลือกเอาแนวทางที่สองและได้ออกพรบ. ปราบการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 จุดประสงค์หลักก็คือ มิได้ห้ามการค้าประเวณีอย่างเด็ดขาด แต่ก็ไม่มิวัตถุประสงค์อนุญาตให้มีการค้าประเวณีอย่างเปิดเผย ไม่ให้มีสำนักโสเภณีที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่แอบค้าประเวณีได้ในบ้านส่วนตัวหรือที่อื่น ๆ ได้ (มาตรา 6 ระบุว่า "ผู้ใดกระทำการค้าประเวณีในสถานการค้าประเวณี

ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินสองพันบาท.")²⁸

ในปี พ.ศ. 2509 รัฐบาลไทยได้ออกกฎหมายอีก 1 ฉบับคือ พรบ. สถานบริการ ซึ่งให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างกว้างขวาง ในการตรวจสอบและควบคุมสถานบริการต่างๆ ได้แก่ ร้านอาหาร สถานอาบอบนวด โรงน้ำชา บาร์ ไนท์คลับ เคน ฯลฯ (มาตรา 21 เจ้าหน้าที่ตำรวจมีสิทธิเพิกถอนใบอนุญาต หรือสั่งพักใช้ใบอนุญาต หรือไม่ต่อใบอนุญาต และมาตรา 24 เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจตรวจภายในสถานบริการได้ตลอด 24 ชั่วโมงโดยไม่ต้องมีหมายค้น).²⁹ ต่อมาเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2516 กรมตำรวจมีนโยบายปราบปรามโสเภณีโดยมีบันทึกที่ 0501/19487 สารระสำคัญคือไม่อนุญาตให้มีการตั้งสถานอาบอบนวดขึ้นมาอีก. ในปี 2521 กระทรวงมหาดไทยมีหนังสือลงวันที่ 6 มกราคม เน้นว่าให้ลดจำนวนโสเภณีลง โดยสั่งให้กรมตำรวจปฏิบัติตาม พรบ. ปราบการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 โดยเคร่งครัด และให้รายงานผลของการกวาดล้างหญิงโสเภณีภายในวันที่ 10 ของทุกเดือน.³⁰

กล่าวโดยสรุป จากปี พ.ศ. 2452 จนถึงเวลานี้รวม 82 ปี รัฐบาลไทยได้ออกกฎหมายและคำสั่งสำคัญหลายฉบับ ไม่ว่าจะออกโดยมีแนวความคิดของตนเอง หรือออกตามแรงบีบของปัจจัยจากต่างประเทศหรือออก เพราะเห็นว่าสถานอาบอบนวดเป็นแหล่งค้าประเวณี จะเห็นได้ว่าสาระสำคัญของกฎหมายเหล่านี้คือการควบคุมมิให้การค้าประเวณีในสังคมไทยขยายตัว, ควบคุมมิให้กามโรคแพร่หลาย, ควบคุมมิให้สถานบริการกลายเป็นแหล่งค้าประเวณี และควบคุมมิให้สร้างสถานบริการเพิ่ม. และที่สำคัญที่สุด ก็คือ กฎหมายฉบับปี 2503 และ 2509 และคำสั่งของกรมตำรวจ ปี 2516 ยังคงมีผลบังคับใช้ในปัจจุบัน.

แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา จำนวนโสเภณีในประเทศไทยกลับเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว สถานบริการในประเทศมีมากมายและยังมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยส่วนใหญ่ที่สุดถูกใช้เป็นแหล่งค้าประเวณีมาตลอด แตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับเจตนารมณ์ของกฎหมายและคำสั่งที่ได้กล่าวมา.

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนโสเภณีในประเทศไทย³¹

พ.ศ.	จำนวนโสเภณีในสังคมไทย
2500	20,000 คน
2513	300,000 คน
2523	700,000 คน
2534	800,000-1,000,000 คน

ปัจจุบัน กิจการโสเภณีทั่วประเทศมีอยู่มากมายในทุกจังหวัดและแทบทุกอำเภอและตำบลใหญ่ๆ ในประเทศ ชายที่ต้องการปลดเปลื้องอารมณ์เพศของตนอาจไปหาโสเภณีได้ตามสถานที่ต่างๆ เกือบ 20 แบบ เช่น ซ่อง สถานอาบอบนวด นวดแผนโบราณ โรงน้ำชา ค็อกเทลเลาจ์ เมมเบอร์คลับ โรงแรม ร้านอาหาร คาเฟ่

คอฟฟี่ชอป ร้านตัดผมชาย ร้านเสริมสวย บาร์ร่าวง บาร์อะโกโก้ บาร์เบียร์ ไนต์คลับ คาราโอเกะ ศูนย์บริการเพื่อนเที่ยวอิสระ (เพื่อนเที่ยวอิสระ) ผับ สำนักงานทางโทรศัพท์ หรือหาเบอร์โทรศัพท์ของหญิงที่เป็นข้าราชการ หรือพนักงานตามสำนักงานหรือนักศึกษาที่ต้องการหาล่าไนท์พิเศษนานๆครั้ง.³² นอกจากนี้ยังสามารถพบโสเภณีตามตลาดนัดค้าวัวควายในวันเสาร์และอาทิตย์ในบางจังหวัดด้วย.

จากการสำรวจแหล่งค้าประเวณีทั่วประเทศในเดือนมกราคม 2533 โดยหน่วยงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข มีสถิติบางอย่างที่น่าสนใจดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนแหล่งค้าประเวณีและโสเภณีทั่วประเทศ³³

	จำนวนแหล่งค้าประเวณี	จำนวนโสเภณี
ทั่วประเทศ	6,160 แห่ง	86,494 คน
ภาคใต้	1,332 แห่ง	16,576 คน
ภาคเหนือ	1,290 แห่ง	10,241 คน
ภาคอีสาน	1,095 แห่ง	8,042 คน
กรุงเทพฯ	883 แห่ง	28,666 คน
ชลบุรี	412 แห่ง	8,368 คน
เชียงใหม่	235 แห่ง	2,608 คน
เชียงราย	233 แห่ง	1,629 คน
ลำปาง	88 แห่ง	680 คน
ขอนแก่น	157 แห่ง	1,476 คน
เลย	149 แห่ง	757 คน
สงขลา	292 แห่ง	4,564 คน
ภูเก็ต	211 แห่ง	2,460 คน

จากการสำรวจของหนังสือพิมพ์ ผู้จัดการรายสัปดาห์ ในเดือนกันยายน 2534 สถานอาบอบนวดชั้นหนึ่งของกรุงเทพฯ มี 3 แห่ง คือ จูเลียน่า (ถนนพระราม 9) คลีโอพัตรา (ซอยนายเลิศ ถนนเพลินจิต) และดาร์ลิ่ง (ถนนสุขุมวิท 12) พนักงานซึ่งสวยๆทั้งนั้น ไม่เพียงแต่ค้าประเวณี หากยังนวดเป็น มีระเบียบวินัยและบริการลูกค้าได้ดี. ดาร์ลิ่งมีพนักงานหมุนเวียนมาทำงานวันละ 100 คน ส่วนอีก 2 แห่งมีพนักงานหมุนเวียนมาทำงานแต่ละ 200 คนต่อวันขึ้นไป. นอกจากนี้ ยังมีสถานอาบอบนวดชั้นหนึ่งอื่น ๆ เช่น เจ้าพระยา 1-2-3, โมนาเลียซ่า, และวาเลนไทน์ ฯลฯ.³⁴

จากการเปิดเผยของหนังสือพิมพ์ฉบับเดียวกัน จากซอยอินทามระ 1 ถึงซอยอินทามระ 25 ของถนน

สุทธิสารในกรุงเทพฯ มีบ้านนางทางโทรศัพท์รวมทั้งสิ้น 29 หลัง แต่ละหลังมีนางทางโทรศัพท์ราว 20 ถึง 60 คน รวมทั้งหมตอย่างน้อย 1,000 คน ที่ซอย 21 มีบ้านนางโทรศัพท์ถึง 7 หลัง ที่สำคัญก็คือ บ้านเหล่านี้มิได้มีหญิงสาวจำนวนมากไว้นั่งรอรับโทรศัพท์เท่านั้น แต่ยั้งนั่งโซว์ให้ลูกค้าเข้ามาเลือกได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเท่ากับว่า บ้านที่นางทางโทรศัพท์เฝ้ารอรับโทรศัพท์ได้กลายเป็นห้องโสเภณีในเวลาเดียวกัน.³⁵

จากการสำรวจแหล่งค้าประเวณีโดยฝ่ายสถานกามโรคท่าเรือ นางเล็ง บางเชน วชิระ บ้านชีวี พระปิ่นเกล้า ภาษีเจริญ และศูนย์บริการสาธารณสุขราชดำริ พบว่าในกรุงเทพฯมีแหล่งค้าประเวณีประเภทต่างๆรวม 883 แห่ง มีผู้ค้าประเวณีรวม 28,666 คนปรากฏอยู่ในทุกๆเขตของกรุงเทพฯ พอแยกออกแสดงเป็นตารางได้ดังนี้.

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนโสเภณีและสถานที่ค้าประเวณีบางย่านในกรุงเทพฯ ปี 2534³⁶

ย่าน	จำนวนแหล่งค้าประเวณี	จำนวนโสเภณี
1. ประตูน้ำ-ญาไท-รองเมือง	145 แห่ง	8,492 คน
2. ญาไท-ห้วยขวาง	204 แห่ง	6,555 คน
3. บ่อมปราบ-พระนคร-สัมพันธวงศ์	96 แห่ง	3,748 คน
4. พัฒน์พงษ์-บางรัก-ยานนาวา	136 แห่ง	2,859 คน
5. คลองเตย-สุขุมวิท-พระโขนง	133 แห่ง	2,528 คน
6. บางเชน-บางกะปิ-มีนบุรี	67 แห่ง	1,836 คน
7. ภาษีเจริญ-บางยี่ขัน-บางแค	48 แห่ง	1,177 คน
8. พระปิ่นเกล้า-วงเวียนใหญ่-พระประแดง	35 แห่ง	1,108 คน

จากการเปิดเผยของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ (สสจ.ชม.) แหล่งค้าประเวณีเฉพาะช่องโสเภณีในเขตอำเภอเมือง เชียงใหม่ มีอย่างน้อย 109 แห่ง ได้แก่บริเวณกำแพงดิน (หมายถึงกำแพงเมืองชั้นนอก) ย่านสันติธรรม ลอยเคราะห์ ดันโพธิ์ สนามกีฬา และสนามบิน ฯลฯ³⁷

การที่ฝ่ายสาธารณสุขระบุว่ามิโสเภณีในกรุงเทพฯจำนวน 2 หมื่น 8 พันกว่าคน และมีโสเภณีทั่วประเทศ 8 หมื่น 6 พันกว่าคน ขณะที่องค์การต่างๆ รวมทั้งฝ่ายตำรวจที่ปราบปรามการล่อลวงหญิงระบุว่ามิโสเภณีทั่วประเทศถึง 8 แสนคน นับได้ว่าเป็นตัวเลขที่แตกต่างกันอย่างมาก มีผู้ให้ข้อสังเกตว่าฝ่ายสาธารณสุขประเมินจำนวนโสเภณีจากจำนวนผู้ไปรับบริการในศูนย์กามโรค ทำให้ตัวเลขต่ำผิดจากการประเมินของฝ่ายอื่นๆ เพราะมิโสเภณีจำนวนมากที่ไปใช้บริการของคลินิกเอกชนและที่ไม่เคยใช้บริการทางการแพทย์เลย.³⁸

เรื่องราวของโสเภณีในสังคมไทยซึ่งขายบริการทางเพศอย่างเดียวหรือรวมบริการอย่างอื่นด้วยนั้นมีมากมาย ทั้งที่ปรากฏในเอกสาร การรับรู้โดยทั่วไปจากการออกสำรวจของฝ่ายต่างๆ พอสรุปได้ดังนี้

ข้อที่หนึ่ง โสภณิไทยในหลายหลากหลายรูปแบบมีจำนวนมากนับหลายแสนคนทั่วประเทศ น่าจะเป็นเรื่องจริง ทั้งนี้โดยพิจารณาจากข้อมูลส่วนใหญ่ที่เปิดเผยและการสำรวจแหล่งต่างๆในสังคม.

ข้อที่สอง โสภณิไทยส่วนใหญ่ทำงานหาเงินเป็นย่าน ๆ และจะกระจุกกระจายทั่วเมือง ผิดกับในตะวันตกที่อยู่บนถนนเพียงหนึ่งหรือไม่กี่สายในแต่ละเมือง.

ข้อที่สาม โสภณิไทยโดยส่วนใหญ่ที่สุดไม่เดินทางกินริมถนน แต่จะอยู่ในอาคาร พุดสั้น ๆ ก็คือ ขณะที่โสภณิในตะวันตกเป็นโสภณิริมถนน ประเภทคนมาคนเดียว ต่างคนต่างหากกิน แต่ของไทยทำงานเป็นทีมคือเป็นช่อง หรือสถานบริการต่างๆ ซึ่งอยู่กันเป็นกลุ่มใหญ่ มีแม่เล้า พ่อเล้า คนเชียร์แขก แมงดา พนักงานทำความสะอาดห้อง พนักงานเสิร์ฟอาหารและเครื่องดื่ม หน่วยอนามัยประจำช่อง ฯลฯ

ข้อที่สี่ ลูกค้าในไทยที่ต้องการโสภณิ สามารถไปหาสินค้าได้ทุกเวลา และสะดวกในการเสาะหาและเลือกสินค้า ในตะวันตก การเสาะหาโสภณิมีเวลาจำกัดและเสาะหาสินค้าลำบาก

ข้อที่ห้า สถานที่ตั้งของช่อง หรือสถานบริการเหล่านั้นเปิดเผย มีแสงไฟแพรวพราว น้ำพุงดงาม บ้ายชื่อสถานที่ใหญ่โต อาคารดูโอโดงและทรูทรา ผิดกับของตะวันตกซึ่งมีขนาดเล็กและหลบซ่อนอย่างที่สุด

ข้อที่หก โสภณิไทยนั่งอยู่ในที่เรียบร้อยเป็นกลุ่มใหญ่มีเบอร์ติดที่หน้าอก ภายในอาคารที่ติดแอร์เย็นฉ่ำให้ลูกค้าเดินชมและชี้นิ้วเลือก โสภณิตะวันตกกลับเดินส่งสายตาส่งยิ้มเสาะหาลูกค้าริมถนน.

ข้อที่เจ็ด คาดกันว่าโสภณิเด็กของไทยมีจำนวนหลายหมื่นคน ขณะที่โสภณิเด็กในตะวันตกหายากอย่างที่สุด³⁹

ข้อที่แปด โสภณิไทยหาได้ง่ายมากในทุกๆจังหวัดทั่วประเทศ ทั้งในเมืองและชนบทและมีให้เลือกมากมาย แต่ในตะวันตกโสภณิจะพบตามเมืองใหญ่ๆเท่านั้น

และข้อสุดท้าย มักจะมีข่าวบ่อนๆว่ามีเด็กสาวถูกล่อลวงมาขายและถูกกักขังตามช่อง โรงแรมหรือร้านอาหารต่างๆในประเทศไทยเพื่อการค้าประเวณี แต่ในตะวันตกไม่ค่อยมีข่าวนี้อันนี้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการสมัครใจ.

กล่าวโดยสรุป เมื่อเปรียบเทียบระหว่างการค้าประเวณีในประเทศไทยกับประเทศอื่น โดยเฉพาะกับตะวันตก ประเทศไทยได้รับการกล่าวขวัญอย่างกว้างขวางว่าเป็นนครโสภณิ เป็นสวรรค์แห่งกามารมณ์ บางคนถึงกับเรียกว่า เป็นศูนย์กลางการค้าประเวณีของโลก⁴⁰ เพราะมีโสภณิมากมาย ที่มีราคาไม่แพง เป็นคนสวยมีให้เลือกหลายแบบ หลากวัย บริการลูกค้าดีเยี่ยม ห้องพักและอาคารตลอดจนการให้บริการและด้านอื่นๆ ดีมาก.

ปัจจัยที่ส่งเสริมการค้าประเวณีในสังคมไทย

ปัญหาสำคัญก็คือ อะไรคือสาเหตุของการดำรงอยู่และการเติบโตของโสภณิในสังคมไทยโดยเฉพาะในช่วงเวลา 3 ทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ. 2504 - 2534).

ประการแรก ได้แก่ปัจจัยทางการเมือง ซึ่งมี 3 ประเด็นย่อย คือ

1. รัฐบาลไทยที่ผ่านมา ไม่มีนโยบายที่จะยกเลิกโสภณิและการค้าประเวณีในสังคมให้หมดไปอย่างเด็ด

ชาติ ไม่เคยมีรัฐบาลไหนที่แถลงเรื่องเหล่านี้ และผลักดันให้มีการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง. นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมาตราบจนถึงบัดนี้ กฎหมายของประเทศไทยมิได้ต้องการยกเลิกการค้าประเวณีภายในประเทศ แต่ต้องการเพียงควบคุมหรือยอมให้มีการค้าประเวณีได้โดยไม่ให้เปิดเผยมากนัก

ความพยายามที่จะเสนอกฎหมายว่าด้วยการค้าประเวณี ในปี 2517, 2524-2525, และ 2534 ก็คือ ความต้องการให้มีการจดทะเบียนโสเภณีและรับรองแหล่งค้าประเวณี ด้านหนึ่งความพยายามเหล่านี้มิใช่ ผลงานของรัฐบาลชุดไหน แต่เป็นเพราะความคิดของข้าราชการและรัฐมนตรีบางคนที่ต้องการแก้ปัญหาโสเภณีอย่างจริงจัง. อีกด้านหนึ่งก็สะท้อนให้เห็นการยอมรับว่าโสเภณีควรมีอยู่ต่อไป ไม่ใช่ความคิดที่จะยกเลิกโสเภณีให้สิ้นซาก.⁴¹

ในสภาพสังคมปัจจุบันที่โรคเอดส์กำลังเป็นโรคร้ายที่แพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว การที่บุคคลชั้นนำระดับรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ออกโฆษณาคุณประโยชน์ของถุงยางอนามัย กระทั่งออกแจกถุงยางให้แก่บุคคลวงกว้าง ๓ อย่างครึกโครม ย่อมมีผล 2 ด้าน ไม่ว่าจะเจตนาอย่างไรหรือไม่ คือ 1. ต้องการให้คนไทยช่วยกันป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ 2. ยอมรับให้อาชีพโสเภณีมีต่อไป ผู้ชายคนไหนจะไปเที่ยวก็ได้แต่ขอให้ใช้ถุงยางอนามัย และขอให้สังเกตใบปลิวของหน่วยราชการจังหวัดเชียงราย ซึ่งไม่ว่าเนื้อหาของคำพูดจะท้วงใยเรื่องโรคเอดส์แค่ไหนก็เท่ากับพูดอ้อม ๆ ว่าเที่ยวโสเภณีได้.

2. การควบคุมและดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายมีช่องโหว่มากมาย หรือพูดอีกอย่างก็คือ กลไกรัฐอาศัยช่องโหว่เหล่านั้นไปสนับสนุนให้การค้าประเวณีมีอยู่ต่อไปและมีเพิ่มมากขึ้น ดังตัวอย่างเช่น พรบ. สถานบริการ พ.ศ. 2509 เปิดช่องโหว่ให้สถานบริการต่าง ๆ มีการค้าประเวณีได้ โดยมาตรา 3 ระบุความหมายของคำว่า "สถานบริการ" ว่าหมายถึง สถานเต้นรำ สถานที่มีอาหาร และเครื่องดื่ม มีการแสดงดนตรีหรือการแสดงอื่นใดโดยมีหญิงบำเรอสำหรับปรนนิบัติลูกค้า หรือสถานอาบน้ำ นวดหรืออบตัวซึ่งมี ผู้บริการให้แก่ลูกค้า. การระบุเช่นนี้ย่อมง่ายอย่างยิ่งที่จะเกิดการการค้าประเวณีภายในสถานบริการเหล่านั้น. มาตรา 21 ของกฎหมายฉบับเดียวกันให้อำนาจแก่ตำรวจอย่างกว้างขวางในการเพิกถอนใบอนุญาต หรือสั่งพักใช้ใบอนุญาต หรือไม่ต่อใบอนุญาตต่อสถานบริการที่ทำผิดกฎหมาย การสั่งพักใบอนุญาตก็ให้สั่งได้ครั้งละไม่เกิน 30 วันซึ่งถือว่าเป็นโทษที่เบามาก. ส่วนมาตรา 24 ได้ให้อำนาจตำรวจเข้าไปตรวจภายในสถานบริการได้ตลอด 24 ชั่วโมงโดยไม่ต้องมีหมาย.⁴²

วิธีการสนับสนุนของกลไกรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งตำรวจเพื่อให้การค้าประเวณีดำรงอยู่และขยายตัวมีทั้งปล่อยให้กิจการเหล่านี้มีอยู่โดยละเว้นไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ เช่น ไม่ตรวจตรา ไม่จับกุม หรือลงโทษแบบเล่นพรรคเล่นพวก ตลอดจนการรับเงินรายเดือนหรือรายปีจากสถานบริการเหล่านี้ รวมไปถึงการที่ตำรวจเข้าไปมีเพศสัมพันธ์กับหญิงขายบริการโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย หรือสั่งให้โสเภณีบางคนไปปรนเปรอเจ้านาย.⁴³

นอกจากนี้ ยังมีการร่วมมือกับเจ้าของสถานบริการด้วยการนัดหมายเวลากันเพื่อจะไปจับกุมโสเภณี เมื่อมีการนัดหมายกันเช่นนี้ก็จะมีการจัดฉากให้โสเภณีที่ยังสดใหม่ค่าตัวสูงหลบไปเสีย ส่วนโสเภณีที่ถูกจับก็คือคนที่กำลังจะปลดระวาง. อีกอย่างหนึ่งก็คือเมื่อมีหญิงที่ถูกหลอกไปขายหนีออกมาได้และมาหาตำรวจ ตำรวจบางรายก็จะจับส่งเข้าช่องตามเดิมเพราะตำรวจคนนั้นมีผลประโยชน์ร่วมกับเจ้าของช่อง ฯลฯ.

เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2534 โสเภณีจำนวน 26 คน ได้เข้าพบนางสายสุรี จุติกุล รมว.ประจำสำนัก

นายกรัฐมนตรี โสภณิเหล่านีเปิดเผยว่าแต่ละช่องต้องส่งเงินให้ตำรวจเดือนละ 3 หมื่นบาท และยังมี การเก็บเพิ่มเรียกว่า "ผ้าซีก" หมายถึงการเก็บเป็นครั้งคราวละหลายพันบาทแล้วแต่สาเหตุ เช่น เจ้านายจะ มาตีกอล์ฟ หรือเพิ่งมีเจ้านายใหม่ย้ายเข้ามาในห้องที่ ตำรวจก็รีดไถจากช่องต่างๆไปเลี้ยงดูเจ้านาย.⁴⁴

จากการเปิดเผยของ พ.ต.อ.บัญชา จารุจารีต รองผู้บัญชาการกองปราบปรามและหัวหน้าศูนย์ปฏิบัติการ ป้องกันและปราบปรามการล่อลวงหญิงและเด็กเพื่อการค้าประเวณี (ศปว.ป.) เฉพาะที่อำเภอสุโขทัย โลก แห่งเดียว จะมีการเก็บเงินจากโสภณิส่งเข้าไปยังสมาคมเพื่อเป็นกองทุนสำหรับส่งให้ตำรวจ จากจำนวน โสภณิรวม 7 พันคนทั่วทั้งอำเภอ ถ้าเป็นคนไทยจะหักคนละ 300 บาทต่อเดือน ถ้าเป็นคนต่างชาติ เช่น จีนหรือพม่า จะต้องเสียคนละ 700 บาทต่อเดือน ซึ่งเฉพาะคนไทยก็จะมีเงินถึงกว่า 2 ล้านบาท.⁴⁵

ที่กรุงเทพฯ สมาคมเถื่อนเช่นสมาคมโรงแรมชั้น 2 และโรงแรม่านรูดจะร่วมกันจัดให้มีเงินกองทุน เงินกองทุนนี้จะมีจำนวนหลายสิบล้านบาทต่อเดือน ปริมาณเงินมากขนาดนั้นแหละที่จะประกันการอยู่รอดของแหล่ง ค้ากามทั้งหลาย. ส่วนโรงแรมหรือสถานบริการไหนที่ไม่จ่าย ก็จะถูกตำรวจตรวจตราและจับกุมและในทำนอง เดียวกัน หากมีนายตำรวจคนไหนเข้าไปตรวจตรา และจับกุมโรงแรมหรือสถานบริการที่เป็นผู้จ่ายรายใหญ่ และได้รับการคุ้มครองจากนายตำรวจใหญ่ ผลก็คือตำรวจผู้นั้นก็จะพบกับคำสั่งย้ายด่วนทันที.⁴⁶

การเปิดเผยของ พ.ต.อ.บัญชา จารุจารีต ดูจะเป็นการสรุปเกี่ยวกับสภาพการณ์ของ โสภณิไทยและ กลไกของรัฐในปัจจุบันได้อย่างดียิ่ง นั่นคือ "เรื่องผู้หญิงขายตัวนั้น ตำรวจคุมไม่ได้เพราะมีกันมานานแล้ว ทั่วประเทศมีช่องอยู่ทุกหย่อมหญ้า ความจริงทั่วประเทศก็ส่งส่วยแก่ตำรวจและนักการเมืองท้องถิ่น ตลอดจน นักข่าวหนังสือพิมพ์..."⁴⁷

3. รัฐบาลทุกชุดที่ผ่านมาได้กำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว และเห็นว่าการค้าประเวณีเป็นปัจจัย อันหนึ่งของการดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยซ้ำ.⁴⁸

ประการที่สอง ได้แก่ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ แบ่งได้เป็น 3 ประเด็นย่อย คือ

1. ความแตกต่างระหว่างฐานะของคนในสังคม. ตลอดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามแผนพัฒนาฯ แห่งชาติในช่วงแผนฯที่ 1 ถึง 4 (พ.ศ. 2504-2524) การกระจายรายได้ไม่เคยระบุไว้ในแผน เพิ่งจะมา ระบุในแผนฯที่ 5 (2525- 2529) เป็นต้นมา แต่แทนที่ความแตกต่างระหว่างรายได้จะลดลง กลับเพิ่มขึ้น ไปอีกหลังจากใช้แผนฯที่ 5 ตารางที่ 5 ชี้ให้เห็นว่าในปี 2528 55% ของรายได้ทั่วประเทศอยู่ในมือของ กลุ่มประชากรเพียง 20% ขณะที่กลุ่มประชากรจำนวน 20% (ซึ่งมีรายได้ต่ำที่สุด) ครอบครองรายได้จำนวน 5% ของรายได้ทั่วประเทศ.⁴⁹

ตารางที่ 5 แสดงลักษณะการกระจายรายได้แบ่งตามกลุ่มประชากร ⁵⁰

% ของประชากรจัดลำดับตามปริมาณรายได้	2518	2523	2528
80-100% (รวยสุด)	49.3%	51.5%	55.6%
60-80	21.0	20.6	19.9
40-60	14.0	13.4	12.1
20-40	9.7	9.1	7.9
0-20 (จนสุด)	6.0	5.4	4.5

2. สังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาเป็นสังคมที่มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างมาก ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้เอกชนมีสิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการประกอบธุรกิจต่างๆ เวลานี้จึงมีแต่การเร่งระดมทุนมาดำเนินกิจการต่างๆ เช่น การซื้อที่ดิน การตั้งบริษัท การขาย สินค้า การกู้ยืมเงินมาลงทุน การแสวงหากำไรสูงสุดจากการทำธุรกิจแทบทุกประเภท การเร่งพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจ. ผลกระทบก็คือ การขยายตัวของเศรษฐกิจสินค้า การแสวงหาเงินตราเพื่อลงทุนและซื้อขาย และการโหมโฆษณาขายสินค้าของตัวเอง.

3. สำหรับหญิงจากชนบท รายได้จากการค้าประเวณีเทียบกับการทำงานอย่างอื่นก็ต้องถือว่าดีกว่ามาก เช่น จากการประเมินของ ผู้จัดการรายสัปดาห์ โสภณีที่เป็นพนักงานอาบอบนวดชั้นดีมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนถึง 30,000 ถึง 100,000 บาท ในกรณีโสภณีเกรดต่ำในต่างจังหวัดขายบริการครั้งละ 50-100 บาท หากเธอได้เงินเพียงวันละ 200 บาท ทำงาน 6 วันใน 1 สัปดาห์ เดือนหนึ่งๆ เธอจะมีรายได้ถึง 4,800 บาท ซึ่งนับว่ามากเมื่อเทียบกับพนักงานร้านค้า และร้านอาหารหรือกรรมกรซึ่งมีรายได้ประมาณเดือนละ 2,000 บาท. ⁵¹

ประการที่สาม ปัจจัยด้านการศึกษา ภาพรวมของการศึกษาในประเทศไทยคือคนไทยส่วนใหญ่มีการศึกษาอย่างน้อยจบชั้นประถม 4 แต่ไม่ค่อยพูดถึงว่าจำนวนคนที่เรียนสูงจนถึงชั้นมหาวิทยาลัยนั้นก็น้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนคนส่วนใหญ่ เมื่อเป็นเช่นนี้ ควรจะพูดให้ชัดเจนลงไปว่าคนไทยส่วนใหญ่มีการศึกษาไม่สูง ดังตัวอย่างในปี 2527 เด็กไทยในวัยมัธยมที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมคิดเป็นสัดส่วน 30% เทียบกับ 94% ในเกาหลีใต้ 91% ในไต้หวัน 71% ในสิงคโปร์ 69% ในฮ่องกง และ 63% ในมาเลเซีย. ⁵² ระดับการศึกษาต่ำย่อมเท่ากับโอกาสในการหางานที่ดีมีน้อยลง ความรู้ที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันมีจำกัด.

อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญยิ่งในระบบการศึกษาได้แก่ ลักษณะการสอนเยาวยชนเป็นแบบบอกให้จำ การสอบเลื่อนชั้นและการสอบเข้าสถาบันการศึกษาทุกระดับรวมทั้งระดับอุดมศึกษาซึ่งถือว่าผู้เรียนกำลังเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว ก็มีการวัดผลการท่องจำและความเข้าใจเท่านั้นมาตัดสินว่าใครควรสอบได้คะแนนเท่าไร ระบบการศึกษาที่ผ่านมาแทบไม่ส่งเสริมให้ผู้รับการศึกษาได้สนใจศึกษาเรื่องราวต่างๆนอกตำรา ไม่ส่งเสริมให้เยาวยชน

ขบคิดปัญหาต่างๆรอบตัว และช่วยกันหาทางแก้ไขปัญหาเหล่านั้น เยาวชนเป็นจำนวนมากจึงขาดความสามารถที่จะแยกแยะแยกผิด ขาดการเรียนรู้และร่วมกันแสวงหาหนทางในการแก้ไขปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้น ระบบการศึกษาที่ล่อมเกลายาวชาก็คือ การเน้นสอนเยาวชนให้เป็นคนดี ตั้งใจเรียน รับผิดชอบต่องานที่ครูสั่ง และเคารพเชื่อฟังไม่ได้เถียงผู้ใหญ่ แต่อ่อนด้อยอย่างมากในเรื่องการค้นคิดถึงปัญหาต่างๆในสังคม การศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง การโต้แย้งอย่างมีเหตุผล ตลอดจนการรู้จักคิดและตัดสินใจด้วยตัวเอง. ^{๕๓}

ประการที่สี่ ปัจจัยด้านวัฒนธรรม วัฒนธรรมไทยในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมามีลักษณะสำคัญดังนี้

1. ลัทธิบริโภคนิยมมีบทบาทสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ คนไทยมีค่านิยมที่จะซื้อของที่มีราคาแพง มียี่ห้อที่มีราคาแพง ต้องมีบ้านหลังใหญ่ มีเฟอร์นิเจอร์ครบครัน มีรถเก๋งหรืออย่างน้อยรถมอเตอร์ไซด์หรือรถกระบะ มีสร้อยคอทองคำเส้นใหญ่ แหวนทองคำหรือแหวนเพชรวงใหญ่ รั้วบ้านอย่างดี ประตูบ้านราคาแพง เสื้อผ้าที่ใส่มีราคาแพง รองเท้าราคาแพง และมียี่ห้อของต่างประเทศ สิ่งเหล่านี้จะต้องเสาะแสวงหาให้ได้ แม้ว่ารายได้แต่ละเดือนจะมีไม่มากนักก็ตาม.

สังคมไทยปัจจุบันยังเป็นสังคมชาวนา หนังสือพิมพ์ หนังสือต่างๆ และวิทยุโทรทัศน์ ป้ายโฆษณา และโทรทัศน์ชนิดต่างๆมีมากมาย ระบบคมนาคมขนส่งดีขึ้นมาก ช่วยตอกย้ำให้คนทั่วไปซึ่งยากจนมองเห็นชีวิตความเป็นอยู่อันสะดวกสบายและทันสมัยของคนมีเงินและช่วยเสริมพลังของการโฆษณาสินค้าอย่างมาก ซึ่งเท่ากับว่าค่านิยมคลังวัตถุ คลั่งสินค้าชั้นดีในสังคมยิ่งรุนแรงมากขึ้น.

2. ลัทธิบูชาเงินกำลังมีบทบาทสำคัญ สังคมไทยกำลังบูชาคนมีเงิน และคนที่มียานาจหรือตำแหน่งหน้าที่การงานมากกว่าคุณความดีของคน คนไทยกำลังชื่นชมคนมีเงินทอง และตำแหน่งหน้าที่ อยากรจะมีในสิ่งเหล่านั้น และไม่ค่อยสนใจว่าเงินทองหรือตำแหน่งหน้าที่เหล่านั้นได้มาอย่างไร สุจริตหรือไม่ ไม่ค่อยสนใจว่าคนเหล่านั้นเป็นคนดีหรือไม่ ขณะเดียวกัน ก็จะไม่ค่อยสนใจคนที่เพียรทำความดี แต่มีบ้านหลังเล็กๆ แต่งตัวธรรมดา ซักกรรยานครึ่งหรือซักรถจักรยาน 2 ล้อ ฯลฯ คนเหล่านี้อาจถูกมองอย่างเหยียดหยามด้วยซ้ำว่าล้าสมัย กลายเป็นว่า การทำความดี การมีก้น้อยสันโดษ การประหยัดเป็นค่านิยมที่ผิดพลาด หลายคนอาจจะแย้งด้วยว่าทำความดีแล้วได้อะไรตอบแทน สู้หาเงินทองไว้ให้มากๆ ดีกว่า ฯลฯ.

3. ค่านิยมกดขี่ทางเพศ โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมของสังคมไทยในทิวหลายศตวรรษที่ผ่านมาถือว่าชายเป็นนายและเป็นผู้ปกครอง ส่วนหญิงมีฐานะต่ำกว่า อยู่ใต้อาณัติของสามี ในยุคศักดินา กฎหมายให้อำนาจแก่บิดาและสามีชายลูกสาวและภรรยาได้ สามีมีโทษเขียนตีภรรยาได้ ชายมีค่าตัวสูงกว่าหญิง เป็นต้น.

นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าจะได้มีกฎหมายหลายฉบับให้สิทธิแก่สตรีมากขึ้นๆ เป็นลำดับ แต่ก็ยังมีปัจจัยด้านวัฒนธรรมและกฎหมายที่ชายไทยยังคงมีฐานะเหนือกว่าหญิง เช่น ในกรณีที่หญิงมีชู้ ชายสามารถฟ้องหย่าได้ แต่หญิงไม่มีสิทธิตั้งกล่าวถ้าหากชายมีชู้, ฐานะทางกฎหมายของหญิงเปลี่ยนไปเมื่อหญิงแต่งงาน (จากนางสาวเป็นนาง) ขณะที่ชายไม่สูญเสียฐานะของตน, หญิงไทยแต่งงานกับ คนต่างชาติมีปัญหาเชื้อชาติของลูก แต่ชายไทยแต่งงานกับคนต่างชาติกลับไม่มีปัญหาดังกล่าว การเอาวัด เอาเปรียบแรงงานหญิง และการปิดกั้นมิให้หญิงรับตำแหน่งบางอย่างในงานอาชีพ ยิ่งไปกว่านั้น ชายมีเมียบ่อยและไปเที่ยวโสเภณีได้ สังคมไม่เห็นเป็นเรื่องเสื่อมเสีย แต่ผู้หญิงต้องรักษาพรหมจรรย์ก่อนสมรส และต้องไม่มีเพศ

สัมพันธนอกชีวิตสมรส เป็นที่น่าสังเกตว่าหญิงไทยสมัยใหม่โดยทั่วไปไม่พอใจที่สามีของตนมีเมียน้อย ส่วนใหญ่จะเลือกใช้วิธีปล่อยเลยตามเลยเพราะไม่อยากหย่าขาดจากสามี บางคนสงสารลูก บางคนกลัวเสื่อมเสียชื่อเสียง และภรรยาจำนวนไม่น้อยพอใจที่สามีไปเที่ยว โสเภณีเพราะถือว่ายังดีกว่าไม่มีเมียน้อย ซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างแจ่มชัดว่า หญิงมีข้อจำกัดในการเลือกเส้นทางชีวิตสมรสของตนเอง หญิงต้องเผชิญกับกฎเกณฑ์ทางสังคมมากกว่าชายหลายด้าน. จากการวิจัยบางชิ้น นักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัยก็เห็นว่าการที่นักศึกษาชายไปเที่ยวโสเภณีเป็นเรื่องปกติ และไม่รังเกียจหากคนรักของตนจะไปเที่ยวช่อง.⁵⁹ ค่านิยมที่เน้นให้หญิงสาวรักษาพรหมจรรย์ก่อนแต่งงาน ส่งผลให้ชายหันเข้าหาโสเภณี การดำรงอยู่ของค่านิยมเสเพลสุขกับโสเภณีโดยที่ชายก็ชอบทำ หญิงก็ไม่คัดค้านรังเกียจ และมีการประกวดนางงามมากมาย รวมทั้งหนังสือปี หนังสือ การเสเพลสุขทางเพศจึงเหมือนกับการบริโภคสินค้าชนิดหนึ่ง ธุรกิจค้ากามจึงมีมากขึ้น.

จากที่กล่าวมาทั้งหมด จะพบว่ามี่ปัจฉัยในระดับชาติทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่มีบทบาทในการปล่อยให้หรือส่งเสริมให้การค้าประเวณีดำรงอยู่และขยายตัวในสังคมไทยตลอด 3 ทศวรรษที่ผ่านมาเป็นอย่างดี.

ปัจฉัยระดับภาค

การที่รัฐล้านนาต้องตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าและไทย เกือบตลอดเวลา นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2101 จนถึงปี พ.ศ. 2442 รวมเวลา 300 ปีเศษ และหลังจากนั้นล้านนาก็สูญเสียความเป็นรัฐและเมืองขึ้น โดยกลายเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยตราบนิจกาล และที่สำคัญเป็นนิศษก็คือเกือบ 100 ปีที่ผ่านมา(พ.ศ.2442-2534) นั้น นโยบายรวมศูนย์อำนาจการปกครอง โดยส่วนกลางมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อล้านนาและดินแดนส่วนอื่น ๆ ของประเทศไทย เพราะนโยบายดังกล่าวมีผลกระทบอย่างสูงในการบั่นทอนอำนาจของส่วนท้องถิ่น และเพิ่มพูนอำนาจการปกครองส่วนที่ใหญ่ที่สุดให้แก่รัฐบาลกลางตลอดมา.⁵⁷

ด้วยสาเหตุเหล่านี้ การค้นหาบทบาทของปัจฉัยระดับภาคหรือล้านนาในอดีตจึงออกจะเป็นเรื่องลำบาก เพราะปรากฏว่าสิ่งที่ปรากฏในล้านนานั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับปัจฉัยระดับชาติเป็นอย่างมาก. กล่าวได้ว่าในช่วงเกือบ 100 ปีมานี้ รัฐบาลส่วนกลางได้มีบทบาทสำคัญทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมต่อส่วนท้องถิ่นแทบทุกด้าน โดยพิจารณาจากนโยบายของรัฐบาลกลางแต่ละด้านที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมล้านนา เช่น การยกเลิกฐานะประเทศราชของล้านนาและให้ล้านนาเป็นส่วนหนึ่งของมณฑลลาวเฉียง และต่อมาเปลี่ยนเป็นมณฑลพายัพ,⁵⁸ การส่งเสริมระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและการจัดระบบเจ้าภาษีนายอากรในล้านนา, การยกเลิกระบบไพร่และทาส,⁵⁹ และการจัดระบบการศึกษาแบบทางการรวมทั้งการยกเลิกการสอนโดยใช้ตัวอักษรล้านนาในโรงเรียนภาคเหนือ ฯลฯ.⁶⁰

ในขณะเดียวกัน เราอาจกล่าวได้ว่าล้านนาเองก็มีองค์ประกอบทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่มีได้แตกต่างมากันจากสังคมภาคกลางของไทย เช่น โครงสร้างสังคมแบบศักดินาเหมือนกัน ในด้านกฎหมาย การปกครอง ศาสนา และค่านิยมหลายอย่างในสังคมก็จะยกย่องฐานะของชายว่าสูงกว่าหญิง ชายมีความรู้ มีเวทย์มนตร์คาถา มีเมียน้อยได้ บวชเรียนเพื่อทดแทนพระคุณของพ่อแม่และสืบสานพระศาสนา เป็นผู้ว่ากล่าว

ดูแลหญิง ขณะที่หญิงต้องเคารพเชื่อฟังชาย ประณิบัติสามี ซื่อแวงกับชายอื่นไม่ได้ นอกจากสามี การที่ลักษณะทางสังคมเหล่านี้คล้ายคลึงกัน ทำให้สังคมล้านนาและสังคมจากส่วนกลางหลอมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงต่างๆเกิดขึ้นจากส่วนกลาง และส่วนกลางอยู่ในฐานะเป็นผู้กำหนดและผู้นำ ส่วนล้านนาอยู่ในฐานะ เป็นผู้ถูกกำหนดและผู้ถูกปกครองมาโดยตลอด. ^{๘1}

ในบทต่อไป ผู้เขียนจะเสนอการพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ในระดับชุมชน, ครอบครัว, และบุคคล.

เชิงอรรถที่ 3

1. โปรตดู สรัสวดี อ๋องสกุล, **ประวัติศาสตร์ล้านนา**. (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: โครงการข้อเสนอ
เทศล้านนาศึกษาศึกษา และโครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม, 2529) และ ธเนศวร์ เจริญเมือง และ
ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์, **700 ปีของเมืองเชียงใหม่**. (กรุงเทพฯ: อักษรสยามการพิมพ์, 2529).
2. Thanh-Dam Truong, **Virtue, Order, Health and Money: Towards a Comprehensive Perspective on Female Prostitution in Asia**. (Bangkok: ESCAP, UN., 1986),
p. 3.
3. E.R.A. Saligman, ed. **Encyclopaedia of the Social Sciences**. Vol. 11,
(New York: the MacMillan Co., 1963), p. 553.
4. **Encyclopaedia Britannica**. Vol. 18 (London: Encyclopaedia Britannica,
Inc., 1967), pp. 643-644.
5. Ibid., pp. 644-645.
6. โปรตดู J. Walkowitz, **Prostitution and Victorian Society**. (London:
Cambridge University Press, 1980).
7. **Encyclopaedia Britannica**. op.cit., p. 645.
8. **ไทยรัฐ** 1 สิงหาคม 2534 หน้า 1, 17 เผยว่า มีหญิงไทยกว่า 200 คน ซึ่งมีทั้งสมัครใจและ
ถูกบังคับให้ขายตัวอยู่ในช่องโสเภณีในซาอุดีอาระเบียจำนวนมากกว่า 30 ช่อง, **มติชน** 14 สิงหาคม 2534
หน้า 9 **มติชน** 11 ตุลาคม 2534 หน้า 18 และสัมภาษณ์คนงานไทยที่ไปทำงานที่ประเทศสาธารณรัฐอา-
หรับเอมิเรต มาเลเซีย และซาอุดี อาระเบีย, กรุงเทพฯ 27 สิงหาคม 2534.
9. สัมภาษณ์คนเชียร์แขกในโรงอาบอบนวดย่านสุขุมวิท, กรุงเทพฯ (16 กรกฎาคม 2534) ปรากฏ
ว่ามีโรงแรมและโรงอาบอบนวดหลายแห่งที่ลูกค้ามาจากตะวันออกกลางล้วนๆ ลูกค้าเหล่านี้เป็นชายและเดิน
ทางมาประเทศไทยเพื่อจุดประสงค์ด้านกามารมณ์เป็นหลัก ส่วนลูกค้าชายจากมาเลเซียจำนวนมากจะเข้ามา
แสวงหาโสเภณีที่หาดใหญ่. โปรตดู **ผู้จัดการรายสัปดาห์** 23-29 กันยายน 2534 หน้า 31.
10. **The Nation Review**. October 5, 1991 p.A6 และนิรมล พงคณาทร, **คอลัมน์เสาร์เสวนา**,
สยามรัฐ 26 กุมภาพันธ์ 2532 หน้า 11.
11. ชาวชายไทยพาหญิงไทยไปนิวซีแลนด์แล้วบังคับให้หญิงขายตัว (**The Bangkok Post** October
19, 1991 p. 2), ชาวหญิงไทยขายตัวในเยอรมัน (**สยามรัฐ** 4 กันยายน 2534 หน้า 14, **ไทยรัฐ** 23
ตุลาคม 2534 หน้า 3).
12. สุदारตน์ เสรีวัฒน์, บรรณาธิการแปล, **เช็กส์ทัวร์ - โสเภณี การท่องเที่ยว และการพัฒนา**.
(กรุงเทพฯ: องค์การพันธมิตรสากลเพื่อการท่องเที่ยวในโลกที่สาม, 2529) หน้า 35 และ 124-125.

13. "สุทธินสาร - ถนนสายกามา" ผู้จัดการรายสัปดาห์ 23-29 กันยายน 2534 หน้า 20 และจากการสัมภาษณ์หนุ่มไทยในประเทศไทย ญี่ปุ่น และสหรัฐ, 2532-2534. สาเหตุที่ค่าบริการของหญิงในสหรัฐต่ำกว่าในญี่ปุ่นก็เนื่องจากสังคมอเมริกันมีคนหลากหลายประเภทมาก โดยเฉพาะคนที่อพยพไปจากทั่วโลกฐานะความเป็นอยู่จึงหลากหลาย คนฐานะไม่ค่อยดีจึงมีไม่บ่อย เมื่อลูกค้าที่ไปจากเอเชียมีรายได้ไม่สูงนักแต่ก็ต้องการเที่ยวโสเภณีเหมือนที่เคยเที่ยวในประเทศเมืองแม่ โสเภณีที่มีอยู่หลายชาติโดยเฉพาะจากเอเชียจึงไม่เสนอราคาสูงนัก ผิดกับที่ญี่ปุ่นซึ่งลูกค้าแทบทั้งหมดเป็นคนญี่ปุ่นซึ่งมีฐานะดี โสเภณีต่างชาติที่เข้าไปขุดทองในญี่ปุ่นจึงตั้งราคาค่าบริการสูงกว่ามาก.

14. ดูตัวอย่างการทำเงินเป็นล้านโดยโสเภณีไทยในญี่ปุ่น จาก "แถลงการตำนานนางโลม-นามมิเอะ" ผู้จัดการรายสัปดาห์ 25 มีนาคม 2534 หน้า 62 และ ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 27 กรกฎาคม 2534 หน้า 1, 15, 17.

15. โปรดดู R. Sean Randolph, *The U.S. and Thailand: Alliance Dynamics, 1950-1985*. (Berkeley: University of California Press, 1986), Robert J. Muscat, *Thailand and the U.S.: Development, Security, and Foreign Aid*. (New York: Columbia University Press, 1990), และ มติชนรายวัน 29 ตุลาคม 2534 หน้า 1, 21.

16. ประมวลข้อมูลสถิติที่สำคัญของประเทศไทย พ.ศ. 2530. (กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2531), หน้า 98 และ รายงานประจำปี 2532 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2532 หน้า 66.

17. สตาร์ตน์ เสรีวัฒน์, อ้างแล้ว, หน้า 36-37.

18. โปรดดู Tony Smith, *The Pattern of Imperialism: The U.S., Great Britain and the Late Industrializing World Since 1815* (Cambridge: Cambridge University Press, 1981).

19. โปรดดู Joan E. Spiro, 3rd ed. *The Politics of International Economic Relations*. (New York: St. Martin's Press, 1985).

20. โปรดดู Newsweek (Asian edition), July 11, 1988 และ L. Turner and N. McMullin, eds., *The Newly Industrializing Countries: Trade and Adjustinent* (London: George Allen & Unwin, 1982).

21. โปรดสังเกตว่า ในการจัดการประกวดนางงามจักรวาลที่โตเปโรบสุดท้ายที่ภรณ์ทิพย์ได้เป็นผู้ชนะการประกวดมีขึ้นในตอนสายของวันอังคาร ซึ่งไม่มีใครจัดการประกวดความงามเวลานี้ แต่ปรากฏว่าไปตรงกับเวลา 2 ทุ่มของคืนวันจันทร์ในสหรัฐ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่คนอเมริกันดูโทรทัศน์มากที่สุดในแต่ละสัปดาห์ แสดงให้เห็นว่าต้องการให้คนอเมริกันได้ดูการถ่ายทอดสดเป็นกรณีพิเศษ วิเคราะห์ได้ว่า ต้องการให้คนอเมริกันไปลงทุนและท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศนี้ นอกเหนือไปจากความพยายามลดข้อขัดแย้งทางการค้าระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับกลุ่มนี้.

22. เทพชู กัททอง, **หญิงโคมเขียว** (กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2526), หน้า 156-157.
23. เฟื่องอ้าง, หน้า 157-158.
24. เฟื่องอ้าง, หน้า 6.
25. เฟื่องอ้าง, หน้า 1-3 และ สุภัตรา สุภาพ, **ปัญหาสังคม**. (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2534), หน้า 68-69.
26. เทพชู กัททอง, เฟื่องอ้าง, หน้า 6-17.
27. เฟื่องอ้าง, หน้า 164-171.
28. **พระราชบัญญัติปราบการค้าประเวณี พ.ศ. 2503**. (กรุงเทพฯ: นิตีเวชช์, 2503) หน้า 3.
29. **ผู้จัดการรายสัปดาห์** ฉบับวันที่ 23-29 กันยายน 2534 หน้า 29 และ 31.
30. เฟื่องอ้าง, หน้า 2 และ 19.
31. M.G. Fox, "Problem of Prostitution in Thailand," ใน **Social Service in Thailand**. (Bangkok: Dept. of Public Welfare, 1960), **ผู้จัดการรายสัปดาห์** เฟื่องอ้าง, หน้า 1-2, 19-21, 31, และจากการเปิดเผยของรองผู้บังคับการกองปราบปราม หัวหน้าศูนย์ป้องกันและปราบปรามการล่อลวงหญิงเพื่อค้าประเวณี (ศป.ว.) ใน **มติชน** 30 ตุลาคม 2534 หน้า 6.
32. เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2534 นส. ลัดดา ปาเสียง อายุ 20 ปี เป็นหมอนวดประจำสถานอาบอบนวด "ส.โบตัน" เบอร์ 518 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กทม. ได้เปิดเผยว่าในวันเดียวกันนั้น มีชายคนหนึ่งมาซื้อชั่วโมงของเธอ 2 ชั่วโมง แล้วพาเธอไปมีเพศสัมพันธ์ในสถานอาบอบนวดดังกล่าว **ไทยรัฐ** วันที่ 6 พฤศจิกายน 2534 หน้า 1, 22.
33. **มติชนรายวัน** 29 ตุลาคม 2534 หน้า 1, 21.
34. **ผู้จัดการรายสัปดาห์** 23-29 กันยายน 2534 หน้า 2, 19.
35. คีตคำบริการ 700-1,000 บาทต่อทั้งคืน และ 300-400 บาทอัตราชั่วคราว โปรดดู **ผู้จัดการรายสัปดาห์** เฟื่องอ้าง, หน้า 31.
36. **มติชน** 30 ตุลาคม 2534 หน้า 3.
37. **ไทยรัฐ** 11 พฤศจิกายน 2534 หน้า 17.
38. นิธิ เอียวศรีวงศ์, "ตัวเลขของราชการ" **ผู้จัดการรายวัน** 5 พฤศจิกายน 2534 หน้า 6.
39. มุลนิธิสร้างสรรค์เด็ก, "สถิติเด็กไทยที่เยอรมนี" **สยามรัฐ** 15 ตุลาคม 2534 หน้า 6.
40. **ผู้จัดการรายสัปดาห์** วันที่ 7-13 ตุลาคม 2534 หน้า 28.
41. กลุ่มเงาเธอ, **โสเภณีที่รัก** กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์, 2525 หน้า 44-46, 195-203, **Bangkok Post** June 22, 1991 p. 1, **มติชน** 23 มิถุนายน 2534 หน้า 22, **มติชน** 25 มิถุนายน 2534 หน้า 24, **มติชน** 31 กรกฎาคม 2534 หน้า 22, **แนวหน้า** 6 กันยายน 2534 หน้า 1, 15.
42. **ผู้จัดการรายสัปดาห์** วันที่ 23-29 กันยายน 2534 หน้า 19.

43. เฟิ่งอ๋าง, หน้า 19-20. โปรดดู Kobkun Rayanakom, "Women and the Law in Thailand," *Women's Legal Position in Thailand*. (Chiang Mai: Women's Studies Program, Chiang Mai University, 1991).
44. มติชน 8 กันยายน 2534 หน้า 22, 30 ตุลาคม 2534 หน้า 1, 6 และ แนวหน้า 7 กันยายน 2534 หน้า 2.
45. ผู้จัดการรายสัปดาห์ วันที่ 23-29 กันยายน 2534 หน้า 19.
46. ฐานเศรษฐกิจ ฉบับวันที่ 28 ตุลาคม - 3 พฤศจิกายน 2534 หน้า 37.
47. มติชน วันที่ 30 ตุลาคม 2534 หน้า 1, 6 และบทสัมภาษณ์ของ พ.ต.อ.บัญชา จารุจารีต สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับวันที่ 10-13 พฤศจิกายน 2534 หน้า 12-16.
48. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *ผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ปี 2532* (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการฯ, 2533), หน้า 13-14.
49. จารุมา อชกุล, "การพัฒนาเมือง: ปัญหาและแนวนโยบาย" ใน *ทิศทางการปฏิรูปนโยบายเศรษฐกิจไทยในทศวรรษ 1990* ตีรณ พงศ์มพัฒน์, บรรณาธิการ, (กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 487-488.
50. เฟิ่งอ๋าง, หน้าเดียวกัน.
51. ผู้จัดการรายสัปดาห์ วันที่ 23-29 กันยายน 2534 หน้า 2.
52. World Bank, *World Development Report 1987*. (Washington, D.C.: World Bank, 1988).
53. ศ.ดร. เกษม สุวรรณกุล รวบรวมจากวิทยานิพนธ์เรื่อง "ทิศทางของการอุดมศึกษาในประเทศไทย" ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 1 พ.ย. 2534 แนวหน้า 3 พฤศจิกายน 2534 หน้า 3 และบทสัมภาษณ์เรื่อง "แนวทางการพัฒนาเด็กไทย" โดย ดร.สายสุรี จุติกุล รวบรวมประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ไทยรัฐ 11 พฤศจิกายน 2534 หน้า 19.
54. ธนวัตี ท่าจัน, "พัฒนาการขบวนการสิทธิสตรีไทย" วารสาร *สตรีทัศน์* ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 พฤศจิกายน 2533 หน้า 10-14.
55. เฟิ่งอ๋าง, หน้า 23 และ Virada Somswasdi, "Women in the Constitution of Thailand: A Far-Fetched Hope for Equality," in *Women's Studies Program, Women's Legal Position in Thailand*. (Chiang Mai: Women's Studies Program, Chiang Mai University, 1991), pp. 7-12.
56. Pamela S. DaGrossa, *Prostitution as a Reflection of and Model for Gender Ideology in Northern Thailand*. B.A. thesis, Drew University, 1989.
57. โปรดดู สรัสวดี ประยูรเสถียร, *การปฏิรูปการปกครองมณฑลพายัพ (พ.ศ.2436-2476)* วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523.

58. เฟื่องอ้าง.

59. Ratanaporn Sethakul, **Political, Social and Economic Changes in the Northern States of Thailand Resulting from the Chiang Mai Treaties of 1874 and 1883.** Ph.D. Dissertation, Northern Illinois University, DeKalb, 1989.

60. โปรดดู Vachara Sindhuprama, **Modern Education and Socio-Cultural Changes in Northern Thailand, 1898-1942.** Ph.D. Dissertation, University of Hawaii, December 1988.

61. โปรดดู ธเนศวร์ เจริญเมือง, มาจากล้านนา, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมานันท์, ธันวาคม 2534), กำลังอยู่ในระหว่างการจัดพิมพ์. หรือ ธเนศวร์ เจริญเมือง, "เจ้าจันทน์ดมหอม," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับวันที่ 19-25 มกราคม 2535, 26 มกราคม-1 กุมภาพันธ์, และ 2-8 กุมภาพันธ์ 2535.

บทที่ 4

ปัจจัยระดับชุมชน, ครอบครัว และบุคคล

ต่อไปนี้จะเป็นการสำรวจบทบาทของชุมชนและครอบครัวที่มีต่อการออกไปขายบริการทางเพศของหญิงสาวหลาย ๆ คนในภาคเหนือ และจะศึกษาความคิดและการตัดสินใจของหญิงสาวเหล่านั้นในการที่เธอจากบ้านเกิดไปขายบริการทางเพศ.

จากผลการศึกษาวิจัยภาคสนามรวม 3 ชั้น อันเป็นงานศึกษาส่วนที่ 1 ชั้นแรกเป็นงานวิจัยภาคสนามโดย กิตติโชติ ห้อยยี่งู และคณะซึ่งทำการศึกษาในตำบลหนึ่งของอำเภอแม่จัน จ. เชียงราย¹ ชั้นที่สองเป็นงานวิจัยภาคสนามโดย วรณะ รัตนพงษ์ และคณะ ซึ่งทำการศึกษาในอีกตำบลหนึ่งของอำเภอแม่จัน จ. เชียงราย² ส่วนชั้นที่สามเป็นงานวิจัยภาคสนามในเขตอำเภอดอกคำใต้ จ. พะเยา โดยวิมล บึงเมืองเหล็ก และคณะ.³

ปัจจัยระดับชุมชน

ในงานวิจัยของกิตติโชติ หมู่บ้านที่เขาศึกษามี 3 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 3, 4, และ 6 ทั้ง 3 หมู่บ้านนี้อยู่ในตำบลเดียวกัน หมู่ 3 และ หมู่ 4 อยู่ติดกันคนละฟากถนน ส่วนหมู่ 6 อยู่ห่างออกไปราว 3 กม. เนื่องจากกิตติโชติได้ตั้งชื่อสมมุติให้แก่ตำบลดังกล่าว ต่อไปนี้จะขอเรียกชื่อตำบลนั้นว่า "จันตา"

ในงานวิจัยของวรณะ หมู่บ้านที่เขาศึกษามี 3 หมู่บ้านเช่นกัน คือ หมู่ที่ 8, 10, และ 14 ทั้ง 3 หมู่บ้านนี้อยู่ในอีกตำบลหนึ่งของอำเภอแม่จัน ต่อไปนี้จะขอเรียกชื่อตำบลนั้นว่า "จันเบ็ง"

ส่วนงานวิจัยของวิมล หมู่บ้านที่เขาศึกษามีทั้งหมด 5 หมู่บ้านในตำบลหนึ่งของอำเภอดอกคำใต้ ต่อไปนี้จะขอเรียกชื่อตำบลนั้นว่า "จันสม"

เนื่องจากหมู่บ้านทั้ง 5 แห่งอยู่ใกล้กันมาก และมีองค์ประกอบด้านประชากรคล้ายคลึงกันเป็นบางส่วน จึงจะรวมหมู่บ้านทั้ง 5 เป็น 3 กลุ่ม คือ 1. หมู่ที่ 4 รวมกับหมู่ที่ 6 (พื้นเพเดิมของคนใน 2 หมู่บ้านนี้ คือ อำเภอดอกคำใต้และอำเภอใกล้เคียง) 2. หมู่ที่ 10 (พื้นเพเดิมของคนในหมู่บ้านนี้ คือ จังหวัดแพร่) และ 3. หมู่ที่ 5 รวมกับหมู่ที่ 8 ซึ่งประกอบด้วยผู้คนที่อพยพมาจากภาคอีสาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขอนแก่น และนครพนม.

จากผลการวิจัยภาคสนามทั้ง 3 ชั้น ข้อมูลที่ได้มาจัดแบ่งออกเป็นกลุ่ม ๆ ขอเรียนว่าข้อมูลที่จัดหมวดหมู่เป็นตารางดังที่จะปรากฏต่อไป นี้ใช้ข้อมูลทั้งหมดที่ปรากฏในงานวิจัยภาคสนามทั้ง 3 ชั้น ยังมีข้อมูลอีกมากมายที่มีคุณค่าอย่างมากแต่ไม่ได้นำมาไว้ในตารางเหล่านี้.

ตารางที่ 6 แสดงลักษณะที่ตั้งและเส้นทางติดต่อของหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	ปีที่ก่อตั้ง	ห่างจากตัวอำเภอ	ห่างจากตัวจังหวัด	การติดต่อกับโลกภายนอก
หมู่ 3 จันตา	2402	15 กม.	42 กม.	1 กม. จากถนนระดับจว.
หมู่ 4 จันตา	2401	15 กม.	42 กม.	อยู่ติดถนนระดับจังหวัด
หมู่ 6 จันตา	2402	13 กม.	40 กม.	อยู่ติดถนนระดับจังหวัด
หมู่ 8 จันเป็ง	2410	4 กม.	32 กม.	2 กม. จากถนนระดับ อ.
หมู่ 10 จันเป็ง	2429	6 กม.	34 กม.	4 กม. จากถนนระดับ อ.
หมู่ 14 จันเป็ง	2460	17 กม.	45 กม.	ถนนดินลูกรังไปอำเภอ
หมู่ 4+6 จันสม	2450	9 กม.	23 กม.	4 กม. จากถนนระดับ อ.
หมู่ 10 จันสม	2450-60	9 กม.	23 กม.	4 กม. จากถนนระดับ อ.
หมู่ 5+8 จันสม	2500	10 กม.	24 กม.	5 กม. จากถนนระดับ อ.

ตารางที่ 7 แสดงลักษณะทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	สภาพเศรษฐกิจ	บทบาทของทุนนิยม	การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ
หมู่ 3 จันตา	เกษตรกรรมส่วนใหญ่ มีนา 10 ไร่	คนในหมู่บ้านกินกับข้าวสำเร็จ จากตลาดในหมู่บ้าน สินค้า ต่าง ๆ ที่ทันสมัยเป็นที่นิยม มากคนใช้รถปิคอัพ, อีแต่น, รถไถนามาก.	2508 ถนนเข้าหมู่บ้านสะดวก
หมู่ 4 จันตา			2518 มีไฟฟ้าใช้
หมู่ 6 จันตา			2525 ป่าไม้หมดขาย ต้อง ไปขายแรงงาน
หมู่ 8 จันเป็ง	ที่ดินเพาะปลูกจำกัด ไปหางานนอกหมู่บ้าน	อยู่ใกล้อำเภอเข้าหาเศรษฐกิจ สมัยใหม่ได้เร็วเข้าไปหา งานทำที่อำเภอ	2528 เริ่มกว้านซื้อที่ดิน การขายที่ดินรุนแรงตั้งแต่ปี 32
หมู่ 10 จันเป็ง	ที่ดินจำกัดต้องหางาน		การขายที่ดินรุนแรงตั้งแต่ปี 32 ปี 32 ปิคอัพ 3 คันปี 33 มี 12 คัน
หมู่ 14 จันเป็ง	เกษตรกรรมฐานะยากจน	สินค้าแทบทุกประเภทเข้าไปตี ตลาดหมู่บ้านคนก็นิยมเข้าหา.	2503 มีเส้นทางพะเยา- เชียงใหม่
หมู่ 4+6 จันสม	ที่นาฟุ้งน้ำฝน, ที่นาไร่		2506 ถนนเข้าหมู่บ้านรถพอ วิ่งได้
หมู่ 10 จันสม	เฉลี่ยครัวละ 8 ไร่		
หมู่ 5+8 จันสม	ถนนดินลูกรังไม่สะดวก หน้าฝน		

ตารางที่ 8 แสดงบทบาทของกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	บทบาทของรัฐ	บทบาทของวัด	บทบาทของผู้นำชุมชน
หมู่ 3 จันตา หมู่ 4 จันตา	ส่ง เสริมให้ปลูกยาสูบ, ข้าว พันธุ์นอก, ตั้งสุขาภิบาล	คนรวยจากกรุงเทพมาทำบุญ ทอดผ้าป่า, ไม่เป็นที่พึ่งพา ของชาวบ้านเจ้าอาวาสดีใจ ได้เงินบริจาคมากจากโสเภณี วัดเป็นที่แสดงฐานะของชาว บ้าน เวลาไปทำบุญ. เป็นวัดที่พัฒนาได้รางวัล จังหวัด.	เป็นนายหน้าขาย ที่ดิน, ขายประกัน เป็นหัวคะแนน, ฐานะดี, บางคนเป็น นายหน้าส่งผู้หญิง ไป ขายตัวบางคนส่งลูก ไปขายตัว. (ผช. ผญบ.)
หมู่ 6 จันตา	โครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง		
หมู่ 8 จัน เบ็ง	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร, กลุ่ม สตรี ชนะ เลิศประกวดหมู่บ้าน อปป.	ขึ้นชมการทำบุญสุนทาน ของชาวบ้าน, ไม่คัดค้าน การไปขายตัว.	ไม่มีบทบาทด้านพัฒนา คุณภาพชีวิต, ไม่สนใจ ริเริ่มโครงการเพื่อ ประชาชน, สนใจ เป็นนายหน้าขาย ที่ดิน
หมู่ 10 จัน เบ็ง	ลูกเสือชาวบ้าน, ไทยอาสา, อปป., กลุ่มสตรี, ธนาคารข้าว		
หมู่ 14 จัน เบ็ง			
หมู่ 4+6 จันสม		มีบทบาทในการจัดงานบุญ และรักษาประเพณีทำบุญ เก่าๆ, ขึ้นชมการทำบุญด้วย เงินมากๆ ไม่ก็เงินจะมาจาก ไหน.	เอเยนต์ได้รับเลือก เป็นสมาชิกสภาจว. ถึง 2 คน, ผู้นำไม่มี บทบาทพัฒนาชุมชน
หมู่ 10 จันสม			
หมู่บ้าน 5+8 จันสม	ไม่ระบุในงานวิจัย		

ตารางที่ 9 แสดงกิจกรรมทางด้านและทัศนคติของหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	การศึกษา	กิจกรรมศาสนา	ทัศนคติทั่วไป	ทัศนคติต่อโสเภณี
หมู่ 3 จันตา หมู่ 4 จันตา หมู่ 6 จันตา	ส่วนใหญ่จบชั้นประถม ไม่ไปต่อโรงเรียนมัธยม เพราะยากจนเรียนไป ไม่เห็นได้อะไร	รักษางานวัดได้แทบ ทุกอย่างยังคงนิยม ทำบุญและอยากมีเงิน มาก ๆ จะ ได้ทำบุญมาก ๆ	ชื่นชมคนมีเงิน แต่งกายหรูหรา มีเครื่องประดับ มากชอบการเลี้ยง ฉลอง เต็มรักริน เหล้านอกบุหรินอก	เห็นว่าเป็นการ ตัดสินใจส่วน บุคคล, เป็นการ สร้างฐานะราย ได้ให้ครอบครัว แก้ปัญหาเศรษฐกิจ และสร้าง ความร่ำรวย
หมู่ 8 จันเบ็ง หมู่ 10 จันเบ็ง หมู่ 14 จันเบ็ง	จบการศึกษาภาคบังคับ ไม่นิยมเรียนต่อ	รักษาประเพณี, การ ทำบุญต่างๆไว้, อยาก ทำบุญให้มาก ๆ	ชอบจัดงานเลี้ยง ใหญ่โตนิยมการมี เงินมีหน้าตานิยม วัตถุชอบแต่งตัว	ไม่เห็นเป็นสิ่ง น่าละอายเป็น สิ่งที่ตีน่าทำมาก ทำรายได้ดี, ไม่ เห็นมีใครคัดค้าน
หมู่ 4+6 จันสม หมู่ 10 จันสม หมู่ 5+8 จันสม	น้อยคนที่ไม่ไปเรียนต่อ จากประถม, การเรียน ต่อถือว่าเกินฐานะ	รักษาประเพณีเดิมไว้ มากนิยมการทำบุญ การช่วยกันสร้างวัตถุ ให้แก่วัด.	นิยมคนที่มีฐานะ, ไม่สนใจพัฒนา ชุมชน, นิยมความ สนุกสนาน, การมี เงินมาก ๆ การใช้ จ่ายเพื่อแสดงฐานะ ร่ำรวย.	เห็นว่าเป็นงาน สร้างรายได้ บ้างยกย่องอาชีพ นี้เพราะทำเงิน ดีมากส่วนใหญ่ คัดค้านการไป ขายตัว.

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนประชากร, พื้นเพ, และจำนวนหญิงขายบริการทางเพศ

(บันทึกข้อมูลเมื่อเมษายน 2534)

หมู่บ้าน	อพยพมาจาก	จำนวน ครัวเรือน	จำนวน ประชากร	จำนวนหญิง ไปขายตัว	กลับมาแล้ว	กำลังขายบริการ
หมู่ 3 จันตา	ลำพูน/คนยอง	266	932	38	17	21
หมู่ 4 จันตา	ลำพูน/คนยอง	327	1300	23	15	8
หมู่ 6 จันตา	หมู่ 4 ตะวัน	216	948	35	18	17
หมู่ 8 จันเบ็ง	อ. เชียงดาว ชม.	195	1376	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	มากกว่า 30 ครัว
หมู่ 10 จันเบ็ง	อ. แม่แตง ชม.	195	798	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	50 คน
หมู่ 14 จันเบ็ง	น่าน, ลำพูน	ไม่ระบุ	749	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ	ไปหมด ยกเว้น 3 ครัว
หมู่ 4+6 จันสม	อ. ดอกคำใต้, อำเภอใกล้เคียง	362	1356	136	65	71
หมู่ 10 จันสม	จ. แพร่	89	360	36	11	25
หมู่ 5+8 แสงดาว	อีสาน	362	1093	16	6	10

จากตารางที่ 6 ถึงตารางที่ 10 เราจะพบลักษณะที่สำคัญของหมู่บ้านทั้ง 9 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่ที่คล้ายคลึงกันดังต่อไปนี้

ข้อที่หนึ่ง เกษตรกรส่วนใหญ่มีฐานะยากจน อันเนื่องมาจากที่ดินทำกินมีขนาดเล็ก ฝั่งน้ำฝนเพาะปลูกได้เพียงครั้งเดียว นอกจากนี้เกษตรกรอีกจำนวนหนึ่งไม่มีที่ดินทำกิน ต้องทำงานรับจ้าง ซึ่งไม่แน่นอนและมีรายได้ต่ำ ไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรือไกลตัวอำเภอและตัวจังหวัด

ข้อที่สอง แม้ว่าหมู่บ้านเหล่านี้ จะมีขนาดจำนวนครัวเรือนที่ต่างกัน และอยู่ห่างจากอำเภอไม่เท่ากัน แต่จุดหนึ่งที่ตรงกันคือ หมู่บ้านทุกแห่งมีเส้นทางติดต่อกับอำเภอและจังหวัด ซึ่งหมายความว่าพร้อมที่จะสร้างอิทธิพลต่อชุมชนภายนอก หรือ รับอิทธิพลจากชุมชนภายนอกได้อย่างรวดเร็ว

ข้อที่สาม แทบทุกหมู่บ้านได้รับผลกระทบของการขยายตัวของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมจากชุมชนภายนอกคล้าย ๆ กัน กล่าวคือ การขยายตัวของเศรษฐกิจแบบการพาณิชย์ ชุมชนพึ่งพิงสินค้าทุกแทบชนิดการผลิตเองใช้เอง เช่นในอดีตลดน้อยลงไปทุกที ในชุมชนมีการขายอาหารสำเร็จรูป ขายผักผลไม้

ข้อที่สี่ ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีเกี่ยวกับพุทธศาสนาไว้ได้ เช่น การทำบุญตักบาตร การจัดงานบุญต่าง ๆ ทางศาสนา เช่น งานทานสลากภัต งานทอดผ้าป่า งานสงกรานต์งาน

ลอยกระทง

ข้อที่ห้า ผู้นำของวัด และผู้นำชุมชนไม่ค่อยมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาฐานะเศรษฐกิจของชาวบ้าน ไม่ปรากฏว่าผู้นำคนไหนคัดค้านการขายบริการทางเพศ ผู้นำบางคนยกย่องคนที่บริจาคเงินอุดหนุนวัดอย่างเปิดเผยทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเงินเหล่านั้นมาจากการขายบริการทางเพศ ยิ่งไปกว่านั้น ผู้นำบางคนยังเป็นเอเยนต์จัดส่งหญิงสาวไปขายบริการทางเพศ และผู้นำบางคนขายลูกสาวของตนเสียเอง

ข้อที่หก ไม่ปรากฏว่ารัฐมีบทบาทมากนักในการต่อต้านการขายบริการทางเพศของหญิงสาวในหมู่บ้านเหล่านี้ เท่าที่ข้อมูลปรากฏ ครัวมีบทบาทในการให้แง่คิดแก่ศิษย์เกี่ยวกับข้อเสียของธุรกิจโสเภณี แต่บทบาทดังกล่าว เกิดจากความคิดของครูมากกว่าเป็นนโยบายของรัฐโดยตรง

ข้อที่เจ็ด เยาวชนส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาในแต่ละหมู่บ้านและไม่นิยมไปเรียนต่อ เนื่องจากฐานะยากจนและไม่เห็นว่าจะได้ประโยชน์จากการไปเรียนต่อมัธยม, ยังมีบางรายที่เห็นว่าโรงเรียนมัธยมอยู่ห่างออกไปไม่สะดวกในการเดินทาง

ข้อที่แปด ประชาชนในหมู่บ้านเหล่านี้โดยทั่วไปยกย่องคนมีฐานะดี ชอบการแต่งกายที่สวยงามและหรูหรา ชอบการโอ้อวดฐานะ ชื่นชมการกินเลี้ยงฉลองด้วยอาหารชั้นดี ใช้เงินมาก ๆ นิยมดื่มเหล้าต่างประเทศ สูบบุหรี่ต่างประเทศและการจัดฉายภาพยนตร์ตลอดคืนและการเต้นรำอย่างสุดเหวี่ยง ฯลฯ

ข้อที่เก้า ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่เห็นว่าการไปเป็นโสเภณีเป็นเรื่องเสียหาย แต่เป็นการไปหารายได้ทั้งดงาม เพื่อช่วยครอบครัวฐานะของครอบครัว ยกฐานะของครอบครัว ได้แต่งกายงดงาม มีบ้านหลังใหญ่ มีเงินซื้อที่นา ซื้อรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ และเครื่องใช้ไฟฟ้าทุกชนิดในบ้านและสามารถทำบุญช่วยเหลือวัดได้มาก

ข้อที่สิบ มีหญิงสาวเป็นจำนวนมากจากหมู่บ้านเหล่านี้ที่ออกไปขายบริการทางเพศบางหมู่บ้านแทบจะไม่มีหญิงสาวเหลืออยู่

จะพบว่า ลักษณะทั้ง 10 ข้อที่กล่าวมา เป็นภาพรวมของหมู่บ้านเกือบทั้งหมด น่าสังเกตว่าในหมู่บ้านที่ 5+8 ตำบลแสงดาว มีหญิงสาวออกไปขายบริการทางเพศไม่มากนัก เมื่อเทียบกับหมู่บ้าน 4+6 และหมู่บ้านที่ 10 ซึ่งอยู่ในละแวกเดียวกัน นอกจากนี้ หมู่บ้านที่ 5+8 ยังไม่นิยมการใช้ชีวิตอย่างทรูทร่าฟุ่มเฟือยหรือการชอบโอ้อวดฐานะของตนเองด้วยการจัดงานเลี้ยงหรือการแต่งกาย

จากการพิจารณาหมู่บ้านทั้ง 9 แห่ง โดยส่วนใหญ่ที่สุดไม่ว่าหมู่บ้านเหล่านี้จะก่อตั้งเก่าแก่แค่ไหนไม่ว่าพื้นเพดั้งเดิมของชาวบ้านเหล่านี้จะมาจากไหน ไม่ว่าชาวบ้านเหล่านี้จะตั้งบ้านเรือนอยู่ห่างจากตัวอำเภอหรือตัวจังหวัดแค่ไหน อิทธิพลของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมีปริมาณใกล้เคียงกัน ทักษะคติของชาวบ้านคล้ายคลึงกัน หญิงสาวที่ไปขายบริการทางเพศก็มีมากพอ ๆ กัน ซึ่งหมายความว่า ในปัจจุบันปัจจัยเหล่านี้ไม่เป็นปัญหาสำหรับการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ และชี้ให้เห็นว่าทัศนคติของชาวบ้านที่ยอมรับการไปขายบริการทางเพศ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในแทบทุกแห่งที่งานวิจัยภาคสนามศึกษาค้นพบ.

ปัจจัยระดับครอบครัว

ในการวิจัยภาคสนามทั้ง 3 แห่ง คณะผู้วิจัยทั้ง 3 คณะได้ศึกษาครอบครัวที่มีลูกสาวกำลังไปขาย

บริการทางเพศ รวมทั้งสิ้น 18 ครอบครัว (ตำบลละ 6 ครอบครัว) มีข้อมูลที่น่าสนใจสามารถนำมาเสนอเป็นตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 11 แสดงลักษณะของครอบครัว 6 รายที่ลูกสาวกำลังไปขายบริการทางเพศ (ตำบลจันทา)

ครอบครัว	ฐานะก่อนลูกสาวไป	ฐานะปัจจุบัน	สภาพครอบครัว	ค่านิยมต่อการขาย
1. นายตาล หมู่ 3	ทำนา, ยากจน, ลูก 4 คน	ฐานะดี, มีนา 18 ไร่, มีรถไถนา, ในบ้านมีเครื่องใช้ไฟฟ้าแทบทุกอย่าง.	ลูกสาวไปขายทั้ง 2 คนแม่ตัดลึนใจพ่อไม่ค่อยพูดลูกชายไม่รับผิดชอบเอาแต่เที่ยวเตร่.	แม่เห็นเพื่อนๆ ลูกไปขายตัวกลับมาว่า รวยก็อยากให้ลูกไปขายตัว
2. นางยอด หมู่ 3	ทำนา, ยากจน, มีนา 5 ไร่ ลูก 2 คน	ฐานะดีขึ้นซื้อนาเพิ่มอีก 15 ไร่ เงินทองมากมายทำบุญให้วัดครั้งละมาก ๆ.	เป็นหม้ายผัวตาย ลูกสาวหนีไปขายตัวโดยไม่บอกแม่.	เสียใจที่ลูกหนีไปขายตัวแต่ต่อมาก็พอใจกับรายได้งาม
3. นายมา หมู่ 4	ทำนา, ยากจน, ลูก 8 คน	ฐานะดีขึ้นมีทอง, ที่วัดสี่ตู้เย็น, เครื่องสูบน้ำอัตโนมัติ ทำนาและไร่ของพ่อตา 19 ไร่	ลูกหลายคนเพราะเป็นลูกติดพ่อและลูกติดแม่ พ่อเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน.	ไม่เคยคิดอยากให้ลูกไปขายแต่เพราะความจนตอนนี้ไม่จนแล้วลูกอยากเลิกก็เลิกได้.
4. นายดำ หมู่ 4	รับจ้าง, ยากจน, ลูก 4 คน	ฐานะดี มีเครื่องใช้ไฟฟ้าแทบทุกอย่างภายในบ้าน	เป็นพ่อหม้ายเมียตายชอบเล่นการพนันชอบกินเหล้า	เป็นเอเยนต์ส่งสาวไปขาย, ขายลูกสาวทั้ง 2 ของคนเป็นโสเภณี.
5. นายตุ่น หมู่ 6	รับจ้าง, ยากจนมาก, ลูก 4 คน	ฐานะดี มีเครื่องใช้ไฟฟ้าพร้อม	ลูกสาว 2 คนแต่งงานมีปัญหาสมรส จึงออกจากหมู่บ้านไปหารายได้	เห็นว่าเป็นอาชีพที่ทำรายได้ดี.
6. นายเสาร์ หมู่ 6	ทำนา, ยากจน, มีนา 5 ไร่ ลูก 3 คน	ฐานะดีมาก, ลูกสาวส่งเงินมาครั้งละ 3-5 หมื่นบาท	ลูกสาว 2 คนเห็นเพื่อน ๆ ไปได้ตึกก็เลยไปทำแม่ไม่ขัดข้อง	เห็นว่าเป็นงานที่สร้างฐานะให้แก่ครอบครัวดีมาก.

ตารางที่ 12 แสดงลักษณะของครอบครัว 6 รายที่ลูกสาวกำลังไปขายบริการทางเพศ (ตำบลจันเบ็ญ)

ครอบครัว	ฐานะก่อนไปขาย	ฐานะปัจจุบัน	สภาพทั่วไป	ค่านิยมต่อการขาย
1. นายคำ หมู่ 8	รับจ้าง, ยากจน ลูก 5 คน	ฐานะดีขึ้นมาก	พ่อชอบเที่ยวเตร่, ดื่มเหล้า	เห็นดีกับการไปขายเพราะทำ รายได้ดี
2. นายแย้ม หมู่ 8	รับจ้าง, ยากจน ลูก 4 คน	ฐานะดีมีนา 27 ไร่ มีเงินหลาย แสนบาท	อัธยาศัยดี, ไม่ดื่ม เหล้า, ไม่เที่ยว	เป็นอาชีพที่ยกฐานะอย่างมาก
3. นางแก้ว หมู่ 10	รับจ้าง, ยากจน ลูก 8 คนเป็นแม่ หม้ายผัวตาย	ลูกสาวเพิ่งไป ขายจึงได้เงิน เฉพาะค่าส่งตัว เพียง 10,000 บาท	ลูกชายคนที่ 4 เอา ลูกสาวตัวเองไป ขายแล้วผลักดันให้ น้องสาวของตนไป ขาย	ไม่เคยคิดว่าลูกจะไปขายแต่ก็ ไม่ขัดข้อง, คิดว่าเป็นอาชีพที่ ทำรายได้ดี
4. นางจันทร์ หมู่ 10	รับจ้าง, ยากจน ลูก 4 คน	คงเดิม ลูกสาว เพิ่งไปได้เงิน 1 หมื่นบาท	เลิกกับสามีเพราะ สามีไปมีเมียบ่อย	ที่จริงไม่อยากให้ลูกไปแต่นาย หน้ามาชวนแทบทุกวันเงินที่ได้ ยังไม่กล้าใช้
5. ไม่ระบุชื่อพ่อแม่ หมู่ 14	เช่านาเขาทำ ยากจน, ลูก 5คน	ฐานะดีขึ้นมาก การใช้จ่ายค้ล่อง มีเครื่องใช้ไฟฟ้า หลายอย่าง	มีหนี้สินมากเพราะ ลูกชายแต่งงาน 3 คน ลูกชายอีกคนถูก จับเพราะดื่มเหล้า เถื่อน	เห็นว่าเป็นอาชีพที่ทำรายได้ ให้แก่ครอบครัวดีมาก
6. นายคง หมู่ 14	ทำนา, ยากจน ลูก 3 คน	ฐานะดีขึ้นมาก สร้างบ้านใหม่	เอาเงินที่ลูกคนโต ไปขายตัวมาส่งเสีย การเรียนของลูกอีก 2 คน	เป็นอาชีพที่ทำาเงินดีแต่จะไม่ ยอมให้ลูกสาวคนเล็กไป ขายตัวจะให้เรียนหนังสือ

ตารางที่ 13 แสดงลักษณะของครอบครัว 6 รายที่ลูกสาวกำลังไปขายบริการทางเพศ (ตำบลจันสม)

ครอบครัว	ฐานะก่อนไปขาย	ฐานะปัจจุบัน	สภาพทั่วไป	ค่านิยมต่อการขาย
1. นางมา อพยพ จากอุตรธานี	รับจ้าง, ยากจน ลูก 4 คน	ร่ำรวยมากมีที่นา ราว 100 ไร่ รับซื้อพืชผลการเกษตร	แม่เป็นผู้นำครอบครัว ปัจจุบันชอบช่วยเหลือวัด, เป็นที่เคารพของชาวบ้าน	ตอนรู้ว่าลูกสาวคนแรกไปขายเสียใจมากต่อมาเห็นว่าทำรายได้ดี
2. นายทอง หมู่ 4 อ.เมืองพะเยา	ทำนา, ยากจน ลูก 3 คน	ฐานะดีขึ้น มีนา 12 ไร่, รถปิคอัพ	ลูกสาวไปขายตัว 2 คน พ่อชอบเที่ยวเตร่	เห็นว่าอาชีพนี้ทำรายได้ดีมาก
3. นายแก้ว มาจาก จ.แพร่	เช่านา, ยากจน มาก ลูก 1 คน	ความเป็นอยู่ดีขึ้น ฐานะปานกลาง มีนา 5 ไร่	มีลูกคนเดียว, รักและตามใจลูกลูกจบป.4 ส่งลูกไปเรียนเสริมสวย	ลูกหนีไปขายตัวพ่อแม่เสียใจมากเป็นห่วงเผื่อรอการกลับ
4. นายณล หมู่ 4 คนท้องถิ่น	ไม่ชัดเจน, ลูก 2 คน	ฐานะปานกลาง นา 5 ไร่ เงินที่ลูกส่งมานำไปซื้อนาและวัว	ไม่สนใจการศึกษาของลูก ลูกเรียนชั้นป.5หนีไปหาเอเยนต์	พ่อแม่ห้ามแต่ในที่สุดก็ตามใจลูก
5. นายพัน คนจาก ตัว อ.ดอกคำใต้	ทำนา, ยากจน ลูก 4 คน	ฐานะดีขึ้นปลูกบ้านใหม่, นา 14 ไร่	ส่งลูกชายคนแรกให้ขายเลี้ยงลูกสาว 2 คน ไปขาย ทั้ง 2 ตั้งใจจะไม่ยอมให้น้องสุดท้องไปขายตัว	เต็มใจส่งลูกไปขายเพื่อยกฐานะของครอบครัว
6. นางจัน มาจาก อ.ปง พะเยา	รับจ้าง, ยากจน ลูก 1 คน	ฐานะดีขึ้นบ้างแต่ยังยากจนเพิ่งได้เงิน 4 หมื่นซื้อที่ดิน 1 งาน	ลูกสาวเรียนเก่งแต่ไม่มีเงินส่งให้เรียนต่อ	ไม่อยากให้ลูกไป แต่ก็คิดไม่ออก เห็นว่าทำรายได้ดี คิดถึงเป็นห่วงลูกมาก

ข้อมูลในตารางที่ 11 ถึงตารางที่ 13 สะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงจากการสำรวจในภาคสนามตั้งนี้
ข้อแรก แทบทุกครอบครัวมียากจน มีที่ดินทำกินขนาดเล็ก หรือไม่มีที่ดินทำกินของตนเอง แต่รับ
จ้างทำนาของคนอื่น

ข้อสอง แทบทุกครอบครัวที่สำรวจมีฐานะดีขึ้นหลังจากลูกสาวเดินทางไปขายบริการทางเพศ
โดยเฉพาะครอบครัวที่มีลูกสาวไปขายบริการทางเพศถึง 2 คน และไปขายในต่างประเทศ

ข้อสาม กรณีพ่อแม่ไม่ขัดข้องที่ลูกสาวตัดสินใจไปขายตัวและกรณีพ่อแม่อยากให้ลูกไปขายตัว ทั้งสองกรณีนี้จัดได้ว่าเป็นกรณีส่วนใหญ่ ส่วนกรณีลูกสาวหนีไปหรือพ่อแม่ขายลูกสาวถือว่าเป็นส่วนน้อย และ

ข้อสี่ พ่อแม่ในแทบทุกครอบครัวเห็นว่าอาชีพขายบริการทางเพศเป็นอาชีพที่ทำรายได้งาม ช่วยให้ครอบครัวมีความเป็นอยู่ดีขึ้น และไม่มีครอบครัวใดที่คัดค้านอาชีพขายบริการทางเพศ มีบางครอบครัวที่ไม่อยากให้ลูกไป แต่พ่อแม่เหล่านั้นเป็นห่วงความปลอดภัยของลูกสาวที่ไปขายตัว มากกว่าจะมีความคิดว่าอาชีพขายบริการทางเพศเป็นอาชีพที่น่ารังเกียจ สมควรที่ทุกคนจะต้องช่วยกันคัดค้าน.

ต่อจากนี้จะเป็นผลของการสำรวจครอบครัวที่ลูกสาวเคยไปขายบริการทางเพศ และกลับไปบ้านแล้ว

ตารางที่ 14 แสดงลักษณะของครอบครัว 3 รายที่ลูกสาวเคยไปขายบริการทางเพศ (ตามลจันตา)

ครอบครัว	ฐานะ	การเลี้ยงดูลูก	ทัศนคติต่อการไปขาย
1. นายยัง หมู่ 3 ลูก 6 คน	ฐานะค่อนข้างดี เป็น กรรมการของหมู่บ้าน หลายตำแหน่ง	ตอบว่าต้องการเลี้ยงดูลูกให้ เป็นคนดี บางคนเรียนหนังสือ บางคนเรียนไม่จบ ตามใจลูกสาวคนสุดท้อง	ไม่เห็นด้วยกับการไปขายตัวของ ลูกสาว
2. นายมอย หมู่ 4 ลูก 6 คน	นา 3 ไร่ ยากจนมาก อาชีพรับจ้าง	เลี้ยงดูลูกตามมีตามเกิด ลูก สาวเรียนไม่จบทั้งคู่	แล้วแต่การตัดสินใจของลูก พ่อแม่ไม่ขัดขวาง
3. นายปึก หมู่ 6 ลูก 6 คน	มีนา 2 ไร่ ยากจน มาก	เลี้ยงดูตามมีตามเกิด พ่อแม่ ก้มหน้าก้มตาหาเงิน	ลูกตัดสินใจไป พ่อแม่ไม่ขัดข้อง เดี๋ยวนี้พ่อแม่พอใจที่มีเงินทอง

ตารางที่ 15 แสดงลักษณะของครอบครัว 3 รายที่ลูกสาวเคยไปขายบริการทางเพศ (ตำบลจันเบ็ง)

ครอบครัว	ฐานะ	การเลี้ยงดูลูก	ทัศนคติต่อการไปขาย
1. นางฟอง หมู่ 8	ฐานะยากจน ลูก 3 คน มีเงินมากขึ้นหลังจากลูกชายตัว	ลูกมีปัญหาการเรียน พ่อมีเมียบ่อย ทะเลาะกับแม่ ครอบครัวแตกแยกในที่สุด	ลูกตัดสินใจไป แม่ไม่ยอมให้ไป แต่ไม่อาจห้ามปราม ภายหลังจากพอใจที่รายได้ดีขึ้น
2. นายมูล หมู่ 10	มีนา 10 ไร่ ฐานะปานกลาง มีหนี้สินมา	แม่ตามใจลูก พ่อเข้มงวดกับลูกอยากให้ลูกเรียนสูง ๆ แต่มีเงินไม่มาก	ไม่มีข้อมูล
3. นางพา หมู่ 14 ลูก 3 คน	สามีตาย ฐานะปานกลาง มีนาและสวน	ดูแลเอาใจใส่ลูกทุกคน	ลูกตัดสินใจไป แม่ไม่อาจห้ามปรามได้ ภายหลังจากพอใจที่ลูกทำรายได้ดี

สำหรับตำบลจันเบ็ง ไม่มีข้อมูลระดับครอบครัวมากพอที่จะจัดทำเป็นตาราง

จากตารางที่ 14 และ 15 จะเห็นได้ว่าครอบครัวทั้งหมดไม่มีบทบาทใด ๆ ในการถ่ายทอดทัศนคติให้แก่ลูก ๆ ว่า การไปขายตัวเป็นเรื่องเสียหายอย่างไร ครอบครัวเหล่านี้ไม่อาจส่งลูกให้มีการศึกษาดี ยิ่งไปกว่านั้น ครอบครัวส่วนใหญ่ยังไม่อาจห้ามปรามลูกสาวเมื่อหล่อนตัดสินใจไปขายตัว ครอบครัวเหล่านี้ ถ้าไม่ยากจน ก็จะมีฐานะปานกลาง ซึ่งในประการหลัง ลูกสาวก็จะได้รับอิทธิพลจากนอกบ้านให้ไปขายตัวในที่สุด.

จะเห็นได้ว่า ครอบครัวที่ลูกสาวกำลังไปขายตัวและครอบครัวที่ลูกสาวเคยไปขายตัว มีลักษณะที่ไม่ต่างกัน ในแง่ฐานะที่ยากจน หนทางในการหางานทำและมีรายได้ดีมีจำกัดมาก ค่านิยมที่ค่อนข้างเลือกไปขายตัวเพื่อหารายได้จุนเจือครอบครัว และการเลี้ยงดูที่แต่ละครอบครัวไม่ได้ปลูกฝังทัศนคติเกี่ยวกับด้านลบของการไปขายบริการทางเพศ.

ต่อจากนี้ จะเป็นผลของการสำรวจครอบครัวที่ลูกสาวไม่ไปขายบริการทางเพศ

ตารางที่ 16 แสดงลักษณะของครอบครัว 6 รายที่ลูกสาวไม่ไปขายบริการทางเพศ (ตำบลจันทา)

ครอบครัว	ฐานะ	ลักษณะครอบครัว	ทัศนคติต่อการไปขาย
1. นายแก้ว หมู่ 3 ลูก 2 คน ลูกสาว ทั้งคู่	ฐานะดีที่บ้าน 1 ไร่ที่นา 24 ไร่ ทำนา, ก่อสร้าง	พ่อแม่ขยัน, อดออม พ่อไป ทำงานสิงคโปร์เก็บเงินได้ มาก, ดูแลลูกดี, ส่งเสียให้ เรียนจนจบ ม.6	คัดค้านการขายตัว, เห็นว่า สังคมมีโอกาสทางาน การขายตัวเท่ากับสิ้นคิด, น่าละอาย, ไม่คิดต่อสู้ดิ้นรน
2. นายสายัณฑ์ หมู่ 3 ลูก 2 คน ลูกสาว ทั้งคู่	ฐานะดี มีนา 12 ไร่ ตั้งร้านขายของ ชัรบด รับส่งผู้โดยสาร	พ่อแม่ขยันทำงาน ดูแลส่ง เสริมลูกคนโตจบ ม.6คน เล็กอยากให้เข้า วค. เขียงราย อยากให้เป็นครู	ปฏิเสธเด็ดขาดที่จะให้ลูก ไปขายตัว ถือว่าคนชั่วเกี่ยว เท่านั้นที่ท้ออาชีพนั้
3. นางแสง หมู่ 4 ลูก 7 คน	สามีตาย 5 ปีก่อน ทำ งานรับจ้างทุกอย่างมีนา ไร่เศษ ขายไปแล้ว	พ่อแม่ช่วยกันทำงานทุก อย่างเพื่อหาเงินเลี้ยงลูก	อยากให้ลูกสาวไปขายตัว เห็นคนอื่นมีเงินกลับมาแต่ ลูกสาวไม่ไป
4. นายแปง หมู่ 4 ลูก 3 คน ลูกสาว ทั้งหมด	ฐานะพอใช้ มีนา 9 ไร่	ทำนาและทำงานรับจ้างทุก อย่าง	ลูกสาวไม่อยากไปขายคิด ว่าลูกสาวตัดสินใจไปพ่อแม่ ก็ไม่ขัดข้อง
5. นายผาย หมู่ 6 ลูก 6 คน ลูกสาว 2 คน	มีที่นาจำกัด ทำงาน รับจ้าง	ทำงานแข็งขัน พ่อแม่เฝ้า เสียชีวิต	ลูกสาวไม่คิดขายตัวคิดว่า คนเราควรรู้จักพอดีไม่ฟุ้ง- เฟ้อ
6. นายชุ่ม หมู่ 6 ลูก 4 คน ลูกสาว 3 คน	มีนา 7 ไร่ ทำงานรับ จ้าง ทำนา	เน้นสอนลูกให้อยู่ในโอวาท, ไม่ฟุ้งเฟ้อและละนวกนั้นไม่ ค่อยมีใครไปขายตัว	ไม่เห็นด้วยที่ลูกสาวจะไป ขายตัว, พ่อแม่คิดว่ามีกำลัง ที่จะเลี้ยงดูลูกได้ ลูกก็คิดว่าอาชีพนั้ไม่ดี

ตารางที่ 17 แสดงลักษณะของครอบครัว 6 รายที่ลูกสาวไม่ไปขายบริการทางเพศ (ตำบลจันแปง)

ครอบครัว	ฐานะ	ลักษณะครอบครัว	ทัศนคติต่อการไปขาย
1. นายชา หมู่ 8 ลูก 2 คน หญิง 1 อายุ 14 ปี	ทำนา 5 ไร่ฐานะ ยากจน	ความยากจนทำให้พ่อแม่ อยากให้ลูกสาวไปขาย	แม่เห็นว่าอาชีพนี้ทำให้ร่ำ รวยยังไม่เคยมีใครติดต่อ ลูกยังเล็กถ้าลูกไปจะไม่ ปฏิเสธ
2. สนั่น หมู่ 8 ลูก 4 คน หญิง 1 อายุ 35 ปี	ทำนา 20 ไร่ ฐานะดี	ลูกสาวไม่ไปเพราะไม่ชอบ ครอบครัวก็ไม่เดือดร้อนทาง การเงิน	แม่เห็นว่าอาชีพนี้ทำให้ หลายคนมีรายได้ดีมาช่วย พัฒนาวัด
3. นายสิทธิ์ หมู่ 10 ลูกคนเดียวลูกสาว	ฐานะยากจน อาชีพ รับจ้างมีนา 1 ไร่ ขายแล้ว	ยายดูแลเลี้ยงดูหลานอย่างดีแม่ สอนลูกเสมอว่าเป็นอาชีพที่ไม่ดี	นำสาวเป็นเอเยนต์แต่น้ำ ไม่ชอบให้หลานไปแม่ไม่ ชอบอาชีพนี้ว่าน่าอับอาย มาก
4. นายดวง หมู่ 10 ลูก 4 คน หญิง 2 คน	นา 7.3 ไร่สวน 12 ไร่ มีนาของพ่ออีก 38 ไร่	ฐานะดีที่สุดในหมู่บ้าน, ลูกทุกคน จบ ม.3 ได้รับการดูแลเลี้ยงดู อย่างดี	คนไปขายเนื่องจากยาก จนคนมีเงินไม่ควรไปขาย ถ้าคนจนไปขายได้เงินก็ นับว่าดี
5. นายอุ้น หมู่ 14 ลูก 6 คน หญิง 3 คน	ทำไร่เลื่อนลอยในเขต ป่าสงวน 6 ไร่ฐานะ ไม่ตึง	ไม่เคยมีใครมาติดต่อลูกสาว ลูกสาวก็บอกว่าไม่อยากไป	คนไปขายตัวมี 2 พวก ยากจนกับฟุ้งเฟ้อ ดีใจที่ คนยากจนไปขายกลับมา รวย
6. นายบุญ หมู่ 14 ลูก 4 คน หญิง 2 คน	ฐานะดี นา 25 ไร่เป็น ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านกรรมการ หมู่บ้าน อพป.	ไม่อยากให้ลูกไปขายตัว ไม่มีใครมาติดต่อลูกสาว ไม่อยากให้ลูกไปพบความ ลำบาก	ทำให้คนที่ไปมีรายได้ดีขึ้น มีผลดีต่อครอบครัว แต่พรหมจรรย์ก็ยังคงสำคัญ

ตารางที่ 18 แสดงลักษณะของครอบครัว 6 รายที่ลูกสาวไม่ไปขายบริการทางเพศ (ตำบลจันสม)

ครอบครัว	ฐานะ	ลักษณะครอบครัว	ทัศนคติการไปขาย
1. นายวาน จากกาฬสินธุ์ ลูก 2 คนหญิง 1	ฐานะดี มีนา 20 ไร่ เมียคนมุกดาหาร	ขยันขันแข็งเลี้ยงดูลูกใกล้ชิดเตรียมจะส่งลูกได้เรียนให้มากที่สุด	คัดค้านการขายตัวอย่างเด็ดขาดไม่ว่ายากจนปานใดไม่ภูมิใจทรัพย์สินจากการขายตัว
2. นายวี จากกาฬสินธุ์ ลูก 2 คน หญิง 1	ฐานะปานกลาง มีนา 15 ไร่	ขยันขันแข็งเก็บหอมรอมริบดูแลเอาใจใส่ลูกมากไม่พอใจถ้าลูกคบเพื่อนที่ไปขายตัว	คัดค้านการเป็นโสเภณี
3. นายใบ จากชุมแพ ขอนแก่น ลูก 2 คน หญิง 1	ฐานะพอใช้ มีนา 10 ไร่ เมียคนท้องถิ่น	ดูแลลูกใกล้ชิดไม่ยอมให้ลูกไปเรียนไกลบ้าน ถือว่าลูกผู้หญิงต้องไม่ทำให้พ่อแม่อาย	คัดค้านการขายตัว ยากจนดีกว่าให้ลูกขายตัว
4. นายเวส จากชุมแพ ขอนแก่น ลูก 2 คน หญิง 1	ฐานะปานกลาง มีนา 15 ไร่	ขยันทำงานดูแลเลี้ยงดูลูกใกล้ชิดควบคุมแม้แต่การแต่งกาย	ไม่เห็นด้วยกับการส่งลูกสาวไปขายตัว เพราะผิดประเพณีสมัยก่อน
5. นายจี คนดอกคำใต้ ลูก 3 คน หญิง 2	มีนาให้เช่า มีร้านขายของชำ ฐานะดี	เคยเป็นผู้ใหญ่บ้านเอาใจใส่ดูแลลูกเต็มที่ เป็นตัวอย่างที่ดีของลูก	ไม่เห็นด้วยที่ชาวบ้านไปขายตัวแต่ไม่อาจห้ามได้ เชื่อว่าการศึกษาที่ดีจะช่วยแก้ไขปัญหาโสเภณี
6. นายแก้ว คนดอกคำใต้ ลูก 3 คน หญิง 1	ฐานะดี	ดูแลเอาใจใส่ลูกเน้นด้านวินัย ความขยัน อดทน ประหยัด สนใจเพื่อนของลูก	พวกขายตัวไม่ยากจนแต่ต้องการมีเงินมาก ๆ ต้องการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย

จากการศึกษาลักษณะของครอบครัว 18 รายใน 3 ตำบลที่ลูกสาวไม่ไปขายบริการทางเพศ จะพบลักษณะสำคัญดังนี้

ข้อแรก ครอบครัวส่วนใหญ่มีฐานะดี และน่าสังเกตว่าครอบครัวเหล่านี้คัดค้านการส่งลูกของตนไปขายบริการทางเพศอย่างแข็งขัน

ข้อที่สอง ในบรรดาครอบครัวที่มีฐานะยากจนและพอใจ รวม 7 ราย มีอยู่ถึง 4 รายที่เห็นว่าอยากให้ลูกไปขายตัว แต่ลูกสาวไม่ยอมไป หรือไม่มีใครมาติดต่อ งานวิจัยที่ตำบลจันเบ็ญยังได้รายงานครอบครัวหนึ่งที่ลูกสาวอายุ 14 ปี และพ่อแม่มีแผนการที่จะส่งลูกสาวไปขายเมื่อโตมากขึ้น

ข้อที่สาม ครอบครัว 6 รายในตำบลจันสม (จากตารางที่ 18) ได้คัดค้านการขายบริการทางเพศอย่างแข็งขัน และเป็นครอบครัวที่อพยพมาจากภาคอีสานถึง 4 ราย ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลในตารางที่ 10 ที่ระบุว่า จำนวนหญิงสาวที่ไปขายบริการทางเพศจากหมู่บ้านที่ 5 และหมู่บ้านที่ 8 ตำบลจันสม มีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับหมู่บ้านที่ 4 หมู่บ้านที่ 6 และหมู่บ้านที่ 10 ซึ่งอยู่ใกล้เคียงในตำบลเดียวกัน.

ปัจจัยระดับบุคคล

ต่อจากนี้ จะเป็นการสำรวจลักษณะของหญิงสาวในครอบครัวทั้งหมดที่กล่าวมา เพื่อค้นหาว่าบุคคลเหล่านั้นมีทัศนคติและมีบทบาทอย่างไรในการที่เธอตัดสินใจไปหรือไม่ไปขายบริการทางเพศ

ตารางที่ 19 แสดงลักษณะของหญิงสาว 6 รายที่กำลังไปขายบริการทางเพศ (ตำบลจันทา)

บุคคล	ฐานะก่อนไป	ปัจจัยผลักดัน	เหตุผลที่ไปขายตัว	อื่น ๆ
1. ชาว ,แดง 22 ปี 19 ปี หมู่ 3 พี่น้อง 4 คน	ทำนา ยากจน จบประถม	แม่เห็นเพื่อนไปขาย กลับมาร่ำรวยกัน ทุกวัน	แม่บ่นซ้ำซาก อยาก ให้ลูกไปหาเงิน เหมือนคนอื่น.	พี่สาวไปก่อน มารับ น้อง ไปทีหลัง
2. ศรี,สาย 26 ปี 24 ปี หมู่ 3 พี่น้อง 2 คน	ยากจน นา 5 ไร่ พ่อตายแต่ เล็ก ๆ จบประถม	ยากจน สงสารแม่ รายได้ต่ำ	ความรู้ น้อย รับจ้าง รายได้ต่ำ เพื่อน ๆ ได้ เงินดี.	สงสารแม่เห็นแม่ไปกับ เพื่อนหวังไปสร้าง ฐานะ
3. ทอง,ต้อย,ปริศนา หมู่ 4	ทำนา ยากจน จบประถม	สามีหายไปเพาะปลูก ไม่ได้ผล	ต้องการสร้างฐานะ แม้ก็ไม่ว่าสามีก็หาย ไป.	น้องสาวเห็นตัวอย่าง พี่สาวเพื่อนก็ชวน ไป.
4. ปิ่น,จันทร์ หมู่ 4 พี่น้อง 4 คน	ทำนา รับจ้าง ยากจน จบประถม	พ่อชอบเที่ยว กินเหล้า หนัก แม่ตาย	พ่อส่งลูกไปขาย พ่อ เป็นเอเยนต์.	พ่อส่งหญิงสาวไปขาย หลายคนแล้ว
5. แจ่ม,นันท์ หมู่ 6 พี่น้อง 4 คน	รับจ้าง ยากจน มาก จบประถม	สามีติดคุกฐานฆ่าคน ตายทำนาเช่ารายได้ ต่ำ เพื่อนที่ไปขายฐานะ	ปัจจัยต่าง ๆ รวมกัน นันท์ เลิกกับสามีฐานะ ยากจนไปตามพี่สาว	ทั้งคู่อายกจนมีปัญหา สมรสเพื่อน ๆ ไป ขายตัว
6. พร,ตุ๋ 21ปี 19 ปี หมู่ 6 พี่น้อง 3คน	ทำนา 5 ไร่ ยากจน จบป.6	ฐานะยากจน เพื่อน ๆ ไปขายตัว ได้ดีกันทุกคน	ฐานะยากจน ตามเพื่อนไป พ่อแม่ไม่ขัดข้อง	ลูกสาวไปขายตัวกับ ญาติและเพื่อนบ้าน พ่อแม่ไม่ห่วง ไปญี่ปุ่น รายได้ดีมาก

ตารางที่ 20 แสดงลักษณะของหญิงสาว 6 ราย ที่กำลังไปขายบริการทางเพศ (ตำบลจันเบ็ญ)

บุคคล	ฐานะก่อนไป	ปัจจัยผลักดัน	เหตุผลที่ไปขายตัว	อื่นๆ
1. จิ 23 ปี หมู่ 8 พี่น้อง 5 คน ลูกสาวคนสุดท้าย	รับจ้าง, ยากจน พ่อแม่ เคยแยกกันหลายปี	แม่อยากให้ลูกสาวไป เพราะรายได้ดีเพื่อนๆ มีรายได้จากการขาย	อยากมีรายได้ดี เพราะเพื่อนๆที่ทำ มีรายได้ดีทุกคน	แม่ยังพอใจลูก ส่งเงินมาให้ จากหมู่บ้านเดือน ละ 5 พันบาท
2. กุล , วัลย์ 25 ปี 25ปี หมู่ 8 พี่น้อง 3 คน	ยากจน, ทำนา กุลจบ ป.7 วัลย์ จบ ป.6	แต่งงานก็ยังไม่ยอม เพื่อนที่ขายตัวกลับมา ชวน ต่อมาจึงชวนน้องไป	ความยากจนอยาก มีฐานะดี	วัลย์ไปหมู่บ้านส่ง เงินกลับมา เดือนละ 1 หมื่นบาท
3. มัย 16 ปี หมู่ 10 ลูกสาวคนสุดท้าย พี่น้อง 8 คน	พ่อป่วยนานแล้วก็ตาย แม่เลี้ยงดูครอบครัว ยากจนมาก	พี่ชายเอาลูกไปขาย เพื่อนๆไปฐานะดีขึ้น พี่ป่วยมีหนี้สินมาก	ทั้ง3ปัจจัยผลักดัน โดยเฉพาะพี่ชาย แม่ก็เลยยอม	แม่ไม่กัตกาน โดยฟังลูกชาย สาว ๆ ไทนั้นก็ ไปกันทั้งนั้น
4. สาย 14 ปี หมู่ 10 พี่น้อง 4 คน ลูกคนที่ 3	พ่อไปมีเมียบ่อยแยกทาง กับแม่ แม่ทำนา 3 ไร่, ยากจน	ความยากจน, มีหนี้สิน เพื่อนๆไปได้ดีแม่ขอ ร้อง, นายหน้าชวน	ทั้ง4ปัจจัยรวมกัน	สวยเพิ่งไปได้ เงิน 1 หมื่น แม่ใช้หนี้ 2 พัน บาทที่เหลือไม่ กล้าใช้กลัวลูก หนักกลับมาก่อน
5. บัว 20 ปี หมู่ 14 จบ ป.6 พี่น้อง 5 คน	เช่านาทำ, ยากจน มี หนี้สินเพราะพี่ชาย แต่งงาน 3 คน	พี่ชายถูกจับตม เหล้า เถื่อน, พี่ชายพบอุบัติเหตุ เพื่อนๆไปขายมี รายได้ดี	ตามญาติกับเพื่อนๆ ไปพ่อแม่ไม่คัดค้าน บ้านมีหนี้สินมาก	ส่งเงินกลับมา บ้านมาก
6. สวย 18 ปี หมู่ 14 พี่น้อง 3 คน จบ ป.4	ทำนา, ฐานะพอใช้ สวยเป็นลูกสาวคนโต	เคยทำงานรับจ้าง ปลูกป่า, งานหนัก รายได้น้อย, ตามเพื่อน	เพื่อน ไปขายตัว รายได้ดี อยากมีฐานะดี หนีพ่อไป พ่อไปตาม ไม่ยอม	ตอนไปไม่เคย เสียตัว

สำหรับตำบลจันสม ไม่มีข้อมูลระดับบุคคลมากพอที่จะทำเป็นตาราง

จากการศึกษาข้อมูลในตารางที่ 19 และ 20 จะพบว่า

ข้อแรก ในจำนวนหญิงสาว 12 คน ที่ทำการศึกษาพบว่า มีถึง 7 คนที่พี่สาวหรือน้องสาวไปขายบริการทางเพศ โดยเฉพาะในตำบลจันสม หญิงสาวทั้ง 6 คนที่ทำการศึกษา มีพี่สาวหรือน้องสาวไปขายบริการทางเพศด้วยทั้งหมด สะท้อนให้เห็นว่ามีการตามกันไป มีการชักชวนกันไป ซึ่งง่ายต่อการตัดสินใจมาก เพราะพี่สาวอยู่ทางโน้นอยู่แล้ว มีความไว้วางใจในหมู่พ่อแม่ถึงได้ปล่อยให้ลูก ๆ ไปหลายคน และสะท้อนให้เห็นการเลือกอาชีพขายบริการทางเพศ เป็นทางเลือกของคนหลาย ๆ คน ในแต่ละครอบครัวเพื่อที่จะแก้ไขปรับปรุงฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว.

ข้อที่สอง หญิงสาวแทบทุกคนไปประกอบอาชีพตามกระแสที่เกิดขึ้นทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน นั่นคือมีปัญหาความยากจน พ่อแม่ไม่ซัดซัง ความรู้น้อย ไม่รู้จะไปทำงานอะไรที่ทำรายได้ดี และเพื่อน ๆ ไปแล้วกลับมา มีรายได้ดี แต่งตัวสวย มีเพียง 2 รายที่มีปัญหาในชีวิตสมรสจึงตัดสินใจไปหาเลี้ยงชีพด้วยการขายบริการทางเพศ และมี 1 รายที่พ่อส่งลูกไปขาย และพ่อทำหน้าที่เป็นเอเยนต์ในหมู่บ้าน.

ข้อที่สาม จากการเปิดเผยของทั้ง 3 ตำบล มีหญิงสาวจากทั้ง 3 แห่ง (บางคน) ที่ประสบความสำเร็จอย่างสูง คือไปขายบริการทางเพศที่ญี่ปุ่น และส่งเงินกลับมาที่บ้านเป็นจำนวนมาก หรือแต่งงานกับชายหนุ่มจากซาอุดี อาระเบีย จัดพิธีแต่งงานใหญ่โตที่สุดในหมู่บ้าน และมีฐานะร่ำรวยขึ้นมา (ตำบลจันสม) ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคนในสังคม กล่าวคือ จึงทำให้ครอบครัวอื่น ๆ ใฝ่ฝันอยากร่ำรวยมาก ๆ ขณะที่จากการศึกษาพูดคุยกับหญิงสาวเหล่านี้ ไม่มีตัวอย่างว่ามีหญิงสาวคนไหนหลุดถึงคนที่ขายบริการทางเพศ แล้วตกระกำลำบากกลับมา.

ข้อที่สี่ หญิงสาวส่วนใหญ่ในตารางที่ 19 และ 20 ไม่เคยเสียตัวก่อนที่จะออกจากหมู่บ้านไปขายบริการทางเพศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นชัดเจนว่า ค่านิยมในหลาย ๆ ครอบครัวมุ่งไปที่แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของตนเอง ความคิดเรื่องพรหมจรรย์ไม่มีบทบาทในครอบครัวเหล่านี้

ตารางที่ 21 แสดงลักษณะของหญิง 3 รายที่เคยไปขายบริการทางเพศและกลับมาแล้ว (ตำบลจันทา)

บุคคล	ปัจจัยที่ทำให้ไป	กลับมาแล้วทำอะไร	ทัศนคติต่อการขายตัว
1. บัวบาน หมู่ 3 ลูกสาว คนสุดท้ายของพ่อเป็นสารวัตร กำนัน ฐานะดีมาก	หย่ากับสามีผิดหวังมากไป ทำงานกรุงเทพฯ ถูกหลอก ไปขายตัวเลยยึดอาชีพ ขายตัว	ต่อมาเป็นเอเยนต์ แต่งงาน อยู่บ้านเฉย ๆ เพราะพ่อ จึงพอมีเงินช่วยให้มีชีวิตต่อไป	พ่อแม่เลี้ยงดูเอาใจมาก เมื่อถูกหลอกไปขายเลย ตกกระไดพลอยโจน
2. เพ็ญ, ก้อย หมู่ 4 พี่น้อง 6 คน	ยากจน, ค่าแรงต่ำ, ทำนา ไม่ได้ผล, เลิกกับสามี, น้องสาวตามพี่ไป	เพ็ญเก็บเงินได้ไม่มากทำงาน รับจ้าง, ยากจน ก้อยได้สามี ชั้นแท็กซี่รายได้ดีพอสมควร	เพ็ญมีลูกสาว 12 ขวบ ต่อไปก็แล้วแต่ลูกสาวว่า จะไปไหนอาชีพอะไรก็ได้ ขอให้ได้เงินมาเลี้ยง ดูครอบครัว
3. อี๊ด หมู่ 6 อายุ 30 ปี พี่น้อง 6 คน	พ่อแม่ทำนา 2 ไร่ยากจน มากเพื่อนมาชวนไป กรุงเทพฯ พ่อแม่ไม่ขัดข้อง	พบรักชาวคูเวต อยู่กินอย่าง เศรษฐกิจ มีเงินหลายล้าน มีแต่ คนนับหน้าถือตาในหมู่บ้าน	ฐานะดีแล้ว สนับสนุนญาติ พี่น้องไม่คิดจะไปขายตัว กัน

ตารางที่ 22 แสดงลักษณะของหญิง 3 รายที่เคยไปขายบริการทางเพศและกลับมาแล้ว (ตำบลจันทา)

บุคคล	ปัจจัยที่ทำให้ไป	กลับมาแล้วทำอะไร	ทัศนคติต่อการไปขาย
1. กาบ หมู่ 8 อายุ 28 ปี พี่น้อง 3 คน	พ่อถูกยิงตาย หนี้สินมาก เลิกกับสามี ทั้งลูกน้อยไว้ ฐานะยากจน	เก็บเงินได้บ้าง เลิกขายตัว เพราะลูกสาวกำลังโตกลัวมี ปมด้อย เวลาผู้ชายของ	ถ้าจำเป็นต้องใช้เงินมาก ๆ ก็คงกลับไปขายตัวอีก
2. ไส้ หมู่ 10 อายุ 21 ปี พี่น้อง 4 คน	พ่อทำนา, ยากจนมีหนี้สิน เพื่อนไปขายตัวราว 50 คน มีฐานะดีเพื่อนชักชวน ไป	เก็บเงินได้พอควร แต่งงาน สามีถูกจับข้อหาค้าของโจร, ตำรวจยึดเงินไปหมด	เก็บเงินได้พอควร, ไม่อยาก ทำเหมือนนายอาชีพนี้มาก, คิด ว่าจะไปอีกถ้าเดือดร้อนการ เงิน
3. ณี หมู่ 14 อายุ 20 ปี พี่น้อง 3 คน	พ่อตาย, ฐานะแย่ง, ถูก ข่มขืน, นำสาวกับเพื่อน ๆ ชวนขายตัว	เก็บเงินได้มากพอควร เป็น ช่างเสริมสวย	เป็นงานลำบาก, ต้องฝืนใจ ตัวเอง, จำเป็นต้องทำเพราะ อยากได้เงิน

ตารางที่ 23 แสดงลักษณะของหญิง 3 รายที่เคยไปขายบริการทางเพศและกลับมาแล้ว (ตำบลจันสม)

บุคคล	ปัจจัยที่ทำให้ไป	กลับมาแล้วทำอะไร	ทัศนคติต่อการไปขาย
1. ดี อายุ 39 ปี	ฐานะยากจน	ชอบเล่นการพนัน ต้มสุรา ไม่มีเงินเก็บ สามีเป็นเอเยนต์ในหมู่บ้าน	สนับสนุนที่จะให้ลูกสาวไปขายตัวในอนาคต(ลูกสาว 6ขวบ)
2. เยา อายุ 29 ปี	ไม่อยากทำงาน ยากจน เพื่อนชวน	ไม่มีเงินเก็บ, ชอบต้มสุรา เป็นเอเยนต์ในหมู่บ้าน	การขายตัวไม่ใช่เรื่องเสียหายขอมีเงินใช้เป็นใช้ได้จะสนับสนุนให้ลูกสาวไป
3. ดี อายุ 29 ปี พี่น้อง 5 คน	พี่สาวไปขายตัว, หย่าร้าง พี่ชวนไปหลานสาวก็ไป	พบชายมีฐานะดี เวลานี้มีชีวิตร่ำรวยสุขสบายทุกอย่าง	ไม่รู้ลึกว่าขายตัวดีไม่ดี แต่สำหรับตัวเองการขายตัวยุติลงแล้ว

ข้อมูลจากตารางที่ 21, 22, และ 23 เผยให้เห็นว่า

ข้อแรก หญิงที่เคยไปขายบริการทางเพศและกลับมาแล้ว มีเหตุผลของการไปคล้ายคลึงกัน คือ ความยากจน ปัญหาหนี้สิน และเพื่อนชวนไป

ข้อที่สอง ข้อมูลจากตารางทั้ง 3 ชี้ให้เห็นว่ามีหญิงเพียง 2 ราย (ดูตารางที่ 22) ที่เห็นว่าอาชีพขายตัวเป็นอาชีพน่าเบื่อหน่าย ไม่อยากทำ แต่แทบทุกคนมีความเห็นว่าเป็นหนทางที่จะได้เงินก้อน ไม่เห็นว่าการขายตัวเป็นเรื่องเสียหาย ซึ่งหมายความว่า บุคคลเหล่านี้จะสนับสนุนให้ลูกสาว, ญาติพี่น้อง และคนอื่น ๆ ที่รู้จักไปขายบริการทางเพศในเวลาต่อไป

ตารางที่ 24 แสดงลักษณะของหญิงสาว 6 รายที่ไม่ไปขายบริการทางเพศ (ตำบลจันตา)

บุคคล	ฐานะ	เหตุใดถึงไม่ไป	ขณะนี้ทำอะไร
1. ธิดา, สายทอง หมู่ 3 พี่น้อง 2 คน	พ่อแม่ฐานะดี มีนา 24 ไร่ ขยันขันแข็งมาก	จบ ม.6 ทั้งคู่คัดค้านการ ขายตัว คิดว่าสังคมมีงาน หลายอย่างให้เลือกทำ	พี่สาวแต่งงานแล้วช่วยทำงาน ที่บ้าน, น้องสาวเตรียมเรียน ต่อ หวังจะเป็นข้าราชการ
2. จันท์สม, จันท์สวย หมู่ 3 พี่น้อง 2 คน	พ่อแม่ฐานะดี มีนา, ร้าน ขายของ, รถยนต์ส่งผู้ โดยสาร	จบ ม.6 ทั้งคู่ พ่อแม่คัดค้าน การไปขายตัวเด็ดขาด	พี่สาวช่วยทำงานที่บ้านน้องสาว จะเรียนต่อที่วิทยาลัยครู
3. ลูกสาว 5 คน หมู่ 4 พี่น้อง 7 คน	พ่อตาย แม่รับจ้าง ฐานะ ยากจน	ไม่ยอมไปขายตัวเลือกทำ งานรับจ้าง แต่งงานหมด แล้ว	ทำงานที่บ้าน ทำงานรับจ้าง บ้าง
4. ลูกสาว 3 คน หมู่ 4 พี่น้อง 3 คน	พ่อแม่ฐานะพอใช้ มีนา 9 ไร่	ไม่ยอมไปขายตัว ทั้ง ๆ ที่ พ่อแม่ไม่ขัดข้อง อยากเรียน ศึกษาผู้ใหญ่, อยากตั้งร้าน ขายของ	ทำงานรับจ้างเงินเดือนราว 700-1200 บาท ทำงานรับ จ้างทุกอย่าง
5. พิศ, เพลิน อายุ 23, 18 ปี พี่น้อง 6 คน	พ่อแม่เพิ่งตาย มีนา 7 ไร่ รับจ้างสารพัด	ไม่คิดจะไปขายตัวคิดว่าคน เราถ้ารู้จักความพอดีก็ไม่ เดือดร้อน, คิดว่ามีพอกิน	ทำงานรับจ้างทุกอย่าง ขยัน ขันแข็ง, ประหยัด
6. ลูกสาว 3 คน หมู่ 6 พี่น้อง 4 คน	พ่อแม่มีนา 7 ไร่ ทำนา, รับจ้าง	เห็นว่างานนี้สกปรกต่ำช้า พ่อแม่ไม่สนับสนุนให้ไป ทั้ง 3 คนแต่งงานแล้ว	ทำนา, รับจ้าง

ตารางที่ 25 แสดงลักษณะของหญิงสาว 6 คนที่ไม่ไปขายบริการทางเพศ (ตำบลจันเบ็ญ)

บุคคล	ฐานะ	เหตุใดถึงไม่ไป	ขณะนี้ทำอะไร
1.อร หมู่ 8 อายุ 14 ปี พี่น้อง 2คน	พ่อแม่ทำนา 5 ไร่ยากจน จบ ป.6	พ่อแม่คุยกันแล้ว ถ้าลูกจะไปก็แล้วแต่ลูกสาว ตอนนี้ลูกยังเล็ก	ช่วยพ่อปลูกข้าว, ถั่วเหลือง พ่อแม่อยากให้ลูกไปขายตัว เป็นสาวบริสุทธิ์จะได้ราคาดี
2.สน หมู่ 8 อายุ 35 ปี พี่น้อง 4คน	พ่อทำนา 20ไร่ ทำนาดี พอคาว	ไม่ชอบไป ชอบนับแบบผู้ชาย ครอบครัวไม่มีปัญหาการเงิน	ช่วยพ่อแม่ทำนาทำไร่ปักผ้า ชาวเขา, รับจ้างทำเกษตร, ผสมยาสมุนไพรชาย
3.จันทร์ หมู่ 10 อายุ 24 ปี ลูกคนเดียว	ฐานะยากจน อาชีพรับจ้าง มีนา 1 ไร่ขายแล้ว	ย้ายเป็นคนเลี้ยงดูหลาน อย่างดี, แม่สอนลูกบ่อยๆว่า อาชีพนี้ไม่ดี	เป็นช่างเสริมสวย รายได้ดี พอคาว เป็นคนเรียบร้อย, ไม่ชอบแต่งตัว
4.ขวัญ หมู่ 10 อายุ 20 ปี พี่น้อง 4 คน	พ่อแม่ตายาย ฐานะดีมีนา ไร่เกือบ 60 ไร่	กำลังเรียนหนังสือพ่อแม่ส่งเสียเลี้ยงดูอย่างดีครอบครัวฐานะดีที่สุดในหมู่บ้าน	เป็นนักศึกษาอยู่ที่วิทยาลัยแห่งหนึ่งใน อ. เมือง เชียงราย
5.สุณีย์ หมู่ 14 อายุ 23 ปี พี่น้อง 6 คน	พ่อแม่ทำไร่ในเขตป่าสงวน 6 ไร่ฐานะไม่ดี	จบ ป.6 ไม่อยากไปขายตัว ถ้าพ่อแม่ให้ไปจะผูกคอตาย	แต่งงานแล้ว ไปค้าขายกับสามีที่กรุงเทพฯ
6.เดือน หมู่ 14 อายุ 17 ปี พี่น้อง 4 คน	พ่อแม่ฐานะดี มีนา 25ไร่ พ่อเป็นผู้นำของหมู่บ้าน	พ่อแม่ตอบว่าครอบครัวไม่มีปัญหาเดือดร้อน ไม่อยากให้ลูกไปลำบาก	ช่วยทำนา รับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้า นิสัยเรียบร้อย จบ ป.6

สำหรับตำบลจันเบ็ญ ไม่มีข้อมูลระดับบุคคลมากพอที่จะจัดทำเป็นตาราง

จากข้อมูลในตารางที่ 23 และ 24 จะพบว่าหญิงสาวที่ไม่ไปขายบริการทางเพศมีดังนี้

ข้อแรก หญิงสาว 5 ราย จาก 12 ราย มากจากครอบครัวที่มีฐานะดีมาก และพ่อแม่คัดค้านการไปขายตัว หญิงสาว 3 คนใน 5 รายดังกล่าว มีการศึกษาสูง ระดับ ม.6 1 ในจำนวนนั้นกำลังเรียนเพื่อรับอนุปริญญาหรือปริญญาตรี ในขณะที่หญิงสาวที่เคยไปขายบริการทางเพศ หรือกำลังขายบริการทางเพศในขณะนี้ มีระดับการศึกษาต่ำทั้งหมด.

ข้อที่สอง ที่เหลือส่วนหนึ่งมีฐานะปานกลาง พ่อแม่ทำนา ขนาด 6-9 ไร่ หญิงสาวเหล่านี้ตอบว่าไม่ อยากไปขายตัว ทั้ง ๆ ที่พ่อแม่ของหญิงสาวบางคนไม่ขัดข้อง ถ้าลูกคิดจะไป แต่หญิงสาวบางคน (เช่น นิคและ เพลิน ในตารางที่ 23) กลับย้ำเรื่องการไม่ฟังเพื่อพ่อแม่และทำงานรับจ้างอย่างขยันขันแข็ง ส่วนสุณีย์ (ตารางที่ 24) เผยว่า ถ้าพ่อแม่ให้ไปขายตัวจะผูกคอตาย เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยภาคสนามไม่ได้ เจาะจงไปในรายละเอียดว่าพ่อแม่สอนอย่างไร หญิงสาวเหล่านี้มีระบบความคิดต่อตัวเองต่อการใช้ชีวิตและ

ต่อผู้อื่นอย่างไร จึงไม่มีคำตอบว่าเหตุใด หญิงสาวเหล่านี้จึงคิดอย่างนั้น เช่นเดียวกับกรณีลูกสาว 5 คน (ตารางที่ 23) ซึ่งพ่อเสียชีวิต และแม่ทำงานรับจ้างมีฐานะยากจน แต่ไม่มีใครไปขายตัว ซึ่งไม่มีข้อมูลละเอียดว่าเหตุใดหญิงสาวเหล่านี้จึงคิดเช่นนั้น

ข้อที่สาม จันท์ (ตำบลจันเบ็ง) แม้มาจากครอบครัวยากจน แต่มียายและแม่ที่คอยเลี้ยงดูและอบรมเรื่องการไปขายตัวว่าเป็นเรื่องเสียหาย อาจจะไม่ค่อย ๑ กับครอบครัวในตำบลจันสม (โปรดดูตารางที่ 18) ซึ่งเน้นคัดค้านการขายตัว และลูกสาวไม่ไปขายบริการทางเพศ

อย่างไรก็ตาม กรณีของจันท์ ซึ่งมาจากครอบครัวยากจนเพียงรายเดียว ที่มีข้อมูลเด่นชัดว่า ทางบ้านเน้นให้การอบรมคัดค้านการไปขาย ขณะที่ครอบครัวอื่น ๆ ที่คัดค้านการไปขายบริการทางเพศ เป็นครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง 6-7 ไร่ขึ้นไปจนถึง 60 ไร่ (โปรดดูตารางที่ 16, 17, 18 และ 23, 24) ซึ่งข้อมูลเช่นนี้ สะท้อนให้เห็นว่า การอบรมเลี้ยงดูในแนวทางคัดค้านการขายตัวนั้น ต้องอาศัยการมีฐานะรายได้ดีพอสมควร กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการมีชีวิตอยู่ และการสร้างค่านิยม

ข้อสุดท้าย จากตารางที่ 10 ครอบครัวของคนที่อยู่บนมาจากอีสาน มีจำนวนหญิงสาวที่เคยไปขายตัวและกำลังไปขายตัวต่ำกว่าจำนวนหญิงสาวในหมู่บ้านข้างเคียงอีก 2 หมู่บ้าน.

ตารางที่ 26 แสดงอัตราส่วนระหว่างจำนวนหญิงขายบริการกับจำนวนประชากร (ตำบลจันสม)

หมู่บ้าน	จำนวนหญิงขายตัว	จำนวนประชากร	อัตราส่วน %
4+6	136	1356	1:10
10	36	360	1:10
5+8(อีสาน)	16	1093	1:68

การที่หมู่บ้านทั้ง 3 อยู่ใกล้ ๆ กัน แต่หมู่ 5+8 มีจำนวนหญิงสาวไปขายบริการทางเพศ คิดเป็นอัตราส่วน 1:68 ซึ่งต่ำกว่าอีก 2 หมู่บ้านอย่างมาก น่าจะแสดงให้เห็นบทบาทของปัจจัยด้านวัฒนธรรม (โปรดดูตารางที่ 18) ที่คนอีสานอพยพเข้ามาอยู่ที่อำเภอดอกคำใต้ เป็นคนส่วนน้อยในตำบล มีความขยันขันแข็งในการทำงาน จนกระทั่งแต่ละครอบครัวมีนาถึง 10-20 ไร่ (ดังที่ปรากฏในตารางที่ 18) ประกอบกับความคิดเห็นที่คัดค้านการไปขายตัวอย่างเต็มที่จึงส่งผลให้ลูกสาวไม่ไปขายตัว และน่าจะสะท้อนชีวิตของอีกหลาย ๆ ครอบครัวชาวอีสาน

น่าเสียดายประการหนึ่ง คือ มีข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวชาวอีสานที่ลูกสาวไปขายตัวเพียงครอบครัวเดียว (ครอบครัวนางมา ตำบลจันสม- ตารางที่ 13) ซึ่งปรากฏว่ามีฐานะยากจน ก่อนที่ลูกสาวจะไปขายตัว และร่ำรวยมากหลังจากลูกสาวที่ไปขายตัวส่งเงินกลับมาเป็นจำนวนมาก (ลูกสาว 2 คน ไปขายตัวที่ญี่ปุ่น ส่งเงินกลับมาที่บ้านเฉลี่ยเดือนละ 1 แสนบาทเฉพาะเดือนเมษายน ปี 2532 ส่งเงินกลับมาบ้านครั้งเดียวถึง 1 ล้านบาท).

เชิงอรรถที่ 4

1. กิตติโชติ ห้อยยี่งู และคณะ, รายงานการวิจัยเรื่อง **วิกฤตทางวัฒนธรรมกับการดำรงชีวิตของ** **เยาวชนสตรี: กรณีศึกษาผลกระทบของการพัฒนาในชนบทภาคเหนือ** ส่วนที่ 1: งานวิจัยภาคสนาม อ.แม่จัน เชียงราย, เอกสารโรเนียว, กรกฎาคม 2534.
2. วรณะ รัตนพงษ์ และคณะ, รายงานการวิจัยเรื่อง **วิกฤตทางวัฒนธรรมกับการดำรงชีวิตของ** **เยาวชนสตรี: กรณีศึกษาผลกระทบของการพัฒนาในชนบทภาคเหนือ** ส่วนที่ 1: งานวิจัยภาคสนาม อ.แม่จัน เชียงราย, เอกสารโรเนียว, กรกฎาคม 2534.
3. วิมล บึงเมืองเหล็ก และคณะ, รายงานการวิจัยเรื่อง **วิกฤตทางวัฒนธรรมกับการดำรงชีวิต** **ของเยาวชนสตรี: กรณีศึกษาผลกระทบของการพัฒนาในชนบทภาคเหนือ** ส่วนที่ 1: งานวิจัยภาคสนาม, อ. ดอกคำใต้, พะเยา, เอกสารโรเนียว, ตุลาคม 2534.

บทที่ 5

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับต่าง ๆ

ปัจจัยสำคัญในแต่ละระดับ

จากการศึกษาในบทที่ 3 และบทที่ 4 จะพบว่าปัจจัยทั้งภายนอกชุมชนและภายในชุมชน มีบทบาทที่สำคัญต่อการขยายตัวของจำนวนหญิงสาวที่ไปขายบริการทางเพศ พอสรุปได้ดังนี้

การขยายตัวของธุรกิจการขายบริการทางเพศในสังคมไทยโดยเฉพาะในทิว 3 ทศวรรษที่ผ่านมา เกิดจากปัจจัยหลายด้านและหลายระดับ. ในระดับนานาชาติ ประการแรก หลายประเทศมีความต้องการโสเภณีจากต่างประเทศ โดยมีค่าตอบแทนสูง ประการที่สอง การขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ส่งผลให้นักท่องเที่ยวจากต่างชาติจำนวนมากเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย และประกอบกับชื่อเสียงการเป็นดินแดนแห่งกามารมณ์ของประเทศไทย และธุรกิจการขายบริการทางเพศของไทยที่มีบริการอันยอดเยี่ยมและโสเภณี มีจำนวนมากมายให้เลือกในราคาถูก.

ในระดับชาติ สามารถแบ่งปัจจัยสนับสนุนได้เป็น 3 ด้าน คือ ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคม

ในทางการเมือง รัฐบาลไทยแต่ละชุดไม่มีนโยบายที่จะเลิกธุรกิจขายบริการทางเพศให้หมดไป ชาตกฎหมายที่จะเลิกธุรกิจเหล่านี้อย่างจริงจัง กลไกรัฐหลายส่วนมีบทบาทสำคัญในการทำให้ธุรกิจการขายบริการทางเพศขยายตัวมากขึ้น.

ในด้านเศรษฐกิจ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 6 ฉบับ ที่ผ่านมามีช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนยังคงมีมากในสังคมไทย เกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศมีรายได้ต่ำ อันเป็นต้นตอของภาวะด้อยพัฒนาหลาย ๆ ด้านในประเทศไทย. ระบบเศรษฐกิจไทยขยายตัวอย่างมาก การผลิตเพื่อขายและเศรษฐกิจการค้ามีบทบาทครอบงำทั่วทั้งสังคม. นอกจากนี้รายได้จากธุรกิจการขายบริการทางเพศยังสูงกว่ารายได้อื่น ๆ อีกหลายอย่างส่งผลให้หญิงสาวหันไปประกอบอาชีพที่สร้างรายได้ที่ดี.

ในด้านสังคมและการศึกษา ได้แก่บทบาทของลัทธิบูชาเงิน ลัทธิบริโภคนิยม และระบอบอำนาจนิยมยังมีมาก สังคมไทยยังคงถือชายเป็นใหญ่เหนือหญิง หญิงส่วนใหญ่ก็ยอมรับความไม่เท่ากันนั้น.

ในระดับชุมชน จากการศึกษาภาคสนามของงานวิจัยทั้ง 3 ชั้น ซึ่งศึกษาลักษณะทั่ว ๆ ไปของชุมชนทั้ง 3 ตำบล, ลักษณะของครอบครัวที่ลูกสาวเคยไปขายบริการทางเพศ, กำลังไปขายบริการทางเพศ, และไม่ไปขายบริการทางเพศ, และลักษณะของตัวหญิงสาวที่เคยไป, กำลังไปและไม่ไปขายบริการทางเพศ สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ชุมชนทั้ง 3 ตำบล มีลักษณะร่วม ๆ กันได้แก่ มีเส้นทางติดต่อกับตัวอำเภอและตัวจังหวัดได้โดยสะดวก. ประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นเกษตรกรมีฐานะยากจนเนื่องจากสาเหตุหลายอย่าง เศรษฐกิจ

สินค้าเข้าไปมีบทบาทมาก แทนเศรษฐกิจแบบพอเพียงขึ้น. ในด้านวัฒนธรรม ประชาชนในทั้ง 3 ตำบล รักษาวัฒนธรรมและประเพณีโดยเฉพาะเกี่ยวกับพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี ประชาชนส่วนใหญ่ยกย่องเงิน และยอมรับลัทธิบริโภคนิยม ไม่เห็นว่าการไปขายบริการทางเพศเป็นเรื่องเสียหาย ชุมชนมีการศึกษาน้อย ผู้นำของชุมชนรวมทั้งพระ ไม่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัว.

เมื่อพิจารณาระดับครอบครัว จะพบว่าลักษณะสำคัญคือ

1. ครอบครัวส่วนใหญ่ที่ลูกสาวไปขายบริการมีฐานะยากจนหรือมีปัญหาหนี้สินมาก่อน
2. แทนที่ครอบครัวที่ทำการศึกษาลูกสาวกำลัง ไปประกอบอาชีพขายบริการทางเพศมีฐานะดีขึ้นมากหลังจากลูกสาวเดินทาง ไปขายตัวชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหญิงสาวที่ไปขายตัวในต่างประเทศหรือแต่งงานกับชาวต่างชาติ.

3. ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้ลูกสาวไปขายบริการทางเพศ ครอบครัวที่มีฐานะดีห้ามลูกสาวไม่ให้ขายตัวโดยวิธีข่มขืนหรือข่มขืนอย่างยาวนาน อีกหลายครอบครัวไม่เพียงแต่ไม่ขัดข้องที่ลูกสาวจะไปขายตัว แต่ยังเต็มใจและอยากให้ลูกสาวไปขายตัวเพื่อจะได้มีรายได้มาก ๆ.

ในระดับตัวบุคคลที่ทำการศึกษา (ทั้งหญิงสาวที่ไปและไม่ไป) จะพบว่า

1. หญิงสาวที่ทำการศึกษาก่อนไปขายบริการทางเพศ และเคยไปโดยส่วนใหญ่ก็คือ ผลผลิตของครอบครัว ได้แก่ หญิงสาวที่ไปส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน และมีการศึกษาน้อย มีปัญหาหนี้สินหรือมีปัญหามรส ส่วนหญิงที่ไปขายบริการทางเพศส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะดี หญิงสาวเหล่านี้บางคนมีการศึกษาระดับสูง แต่ไม่มีหญิงสาวคนใดที่ไปขายบริการทางเพศจบการศึกษาระดับสูง.

2. หญิงสาวที่ทำการศึกษาก่อนไปขายตัวจะอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีปัญหาบางอย่าง เช่น ฐานะทางบ้านยากจน พ่อแม่ไม่ขัดขวางถ้าลูกจะไป หรือพ่อแม่เต็มใจอยากให้ลูกไป เพื่อเพิ่มพูนรายได้ของครอบครัว เพื่อนๆ ไปกันหลายคนกลับมาแต่งตัวสวยงาม หน้าตาทำทาง เป็นคนจากในเมือง ซึ่งเป็นที่นิยมของคนชนบท มีเงินมากมายนำมามอบให้ครอบครัว และบริจาคเงินคราวละมาก ๆ ให้แก่วัด รวมไปถึงมีเอเยนต์หรือนายหน้ามาติดต่อชักชวนหญิงสาวให้ไปขายตัวถึงบ้าน โดยติดต่อทางพ่อแม่ ญาติ ๆ และตัวหญิงสาว. หญิงสาวที่ไปหลายคนมีพี่สาว หรือญาติพี่น้องไปขายตัวอยู่แล้ว การไปทำอาชีพนี้จึงมีปัจจัยหลายอย่างที่เอื้ออำนวยให้การตัดสินใจของลูกสาวหรือพ่อแม่สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น และจะไม่สร้างความกังวลหรือห่วงใยให้แก่พ่อแม่มากนักถ้าหากลูกจะจากไปไกล.

3. เช่นเดียวกับชุมชน และครอบครัว หญิงสาวที่ทำการศึกษาก็ไม่เคยตั้งคำถาม หรือมีทัศนคติในเชิงวิพากษ์วิจารณ์การไปขายบริการทางเพศ สิ่งที่ได้รับรู้กันโดยทั่วไปคือ ถือว่าเป็นอาชีพอย่างหนึ่ง ที่ทำรายได้ได้ดีแก่ผู้เดินทางไปทำ ไม่ใช่เป็นเรื่องเสียหายแต่เป็นเรื่องที่ใคร ๆ ก็ทำ ฯลฯ

ข้อสังเกตเกี่ยวกับข้อมูลจากภาคสนาม ๖

ข้อมูลภาคสนามจากทั้ง 3 ตำบล ฉายให้เห็นภาพรวมของทั้ง 3 ชุมชนได้ค่อนข้างชัดเจน และช่วยให้เราเข้าใจชุมชน ครอบครัว และตัวหญิงสาวได้มากพอควร อย่างไรก็ตาม ยังมีบางประเด็นที่การ

ศึกษาภาคสนามไม่ได้สนองข้อมูลให้ และอาจจะทำให้ข้อสรุปบางข้อจากงานวิจัยเหล่านั้นหนักแน่นไม่เพียงพอ หรืออย่างก็ยังไม่สรุปไม่ได้ ได้แก่

ข้อแรก ปัญหาเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ เช่น จากตารางที่ 10 ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนหญิงสาวที่ไปหรือไม่ไปชายบริการทางเพศยังไม่ละเอียด ข้อมูลในแต่ละหมู่บ้านส่วนใหญ่บอกแต่เพียงว่า จำนวนหญิงสาวที่กำลังไปชายตัวหรือเคยไปชายตัวแต่กลับมาแล้วมีจำนวนกี่คน แต่ไม่ได้บอกว่าจำนวนหญิงสาววัย 15-25 ปี ทั้งหมดในแต่ละหมู่บ้านมีเท่าใด ฉะนั้นจึงไม่อาจบอกได้ว่าจำนวนหญิงสาวที่ไปชายมีมากหรือน้อยเพียงใด และ ไม่อาจบอกได้ว่าปัญหาหญิงสาวไปชายบริการทางเพศ เป็นปัญหาที่หนักหน่วงเพียงไหน

จากตารางที่ 7 ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจของชุมชนไม่ค่อยมีตัวเลขชัดเจน เช่น เกษตรกรภายในหมู่บ้านถือครองที่ดินทำกินอย่างไร เราจะแบ่งชั้นชนในหมู่บ้านเกษตรกรได้อย่างไรบ้าง เช่น เกษตรกรที่ยากจน เกษตรกรฐานะปานกลาง เกษตรกรที่ร่ำรวย และเจ้าที่ดินซึ่งถือครองที่ดินทำกินขนาดใหญ่ มีเกษตรกรที่ไร้ที่ดินทำกินกี่คน คิดเป็นกี่เปอร์เซ็นต์ของจำนวนเกษตรกรทั้งหมด เป็นต้น

ข้อมูลจากตารางที่ 7 และตารางที่ 10 ที่ยกมานี้ เป็นข้อมูลเชิงปริมาณที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาทำความเข้าใจลักษณะบางด้านเกี่ยวกับธุรกิจการชายบริการทางเพศ เช่น เมื่อเรามีข้อมูลที่ชัดเจน เราก็จะทราบว่าหญิงสาวที่ไปชายบริการทางเพศในแต่ละหมู่บ้านมีเท่าใดคิดเป็นกี่เปอร์เซ็นต์ หญิงสาวเหล่านั้นมาจากครอบครัวเกษตรกรที่มีฐานะอย่างไร เป็นครอบครัวยากจนเท่าใด เป็นครอบครัวที่ร่ำรวยเท่าใด คนที่ไม่ไปชายบริการทางเพศเป็นคนในครอบครัวเกษตรกรแบบไหน ร่ำรวยหรือยากจน เป็นต้น.

ข้อที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ จากตารางที่ 11 ถึงตารางที่ 24 เราจะพบว่าข้อมูลบางส่วนที่ยังต้องการรายละเอียด เช่น ทักษะของพ่อแม่ในบางครอบครัวที่มีต่อลูก ต่อการชายบริการทางเพศ ต่อการทำงานทำในหมู่บ้านและต่อการจากบ้านไปทำงานที่อื่น ทักษะของพ่อแม่และลูกต่อการดำรงชีวิต ต่อศาสนา ต่อทางราชการ ต่อผู้นำหมู่บ้าน และต่อการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในชุมชน ลักษณะของการเลี้ยงดูลูกเป็นอย่างไร ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก และระหว่างพี่น้องเป็นอย่างไร ชุมชนมีบทบาทอย่างไรต่อความยากลำบากในการดำเนินชีวิตของแต่ละครอบครัว และมีบทบาทอย่างไรต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ข้อมูลของบางหมู่บ้านในการวิจัยภาคสนามไม่มีรายละเอียดเกี่ยวกับทักษะและปัจจัยต่าง ๆ ของหญิงสาวที่ผลักดันให้เธอไปชายบริการทางเพศ.

ข้อที่สาม ปัญหาเกี่ยวกับการสุ่มตัวอย่าง ในเมื่อแต่ละหมู่บ้านมีหญิงสาวหลายคนที่กำลังไปชายบริการทางเพศ หรือเคยไปแต่กลับมาแล้ว หรือไม่เคยไปชายบริการทางเพศ การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวและหญิงสาวจำนวน 15 รายในแต่ละหมู่บ้าน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยเทคนิคการสุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่พอจะเป็นตัวแทนได้ดี กล่าวคือให้ความเชื่อถือถูกต้องมีระดับสูง.

การสุ่มตัวอย่าง เป็นขั้นตอนที่สำคัญประการหนึ่งของงานวิจัย เพราะถ้าเลือกตัวอย่างไม่ถูกต้อง ก็จะทำให้ผลการวิจัยหรือข้อมูลที่ได้นั้นผิดพลาดไปจากข้อเท็จจริง ซึ่งจะมีผลทำให้บทสรุปผิดพลาดเกิดความรู้อความเข้าใจต่อปัญหาผิดพลาด มาตรการแก้ไขปัญหาก็ย่อมผิดพลาดไปด้วย.¹

จากการศึกษางานวิจัยภาคสนามทั้ง 3 ชั้น พบว่าผู้วิจัยทั้ง 3 ได้ระบุว่า กลุ่มครัวเรือนที่ทำการศึกษามีฐานะแตกต่างกัน คือมีฐานะดี ฐานะปานกลาง และฐานะยากจน ทั้งนี้เพื่อจะได้ข้อมูลจากครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย. อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ การอธิบายฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน หลายครอบครัวยังขาดความละเอียดในด้านข้อมูลเชิงปริมาณ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับฐานะปัจจุบันในตารางที่ 11-13 ซึ่งไม่ได้ให้ภาพที่ชัดเจนว่า ครัวเรือนที่มีฐานะดีและปานกลาง แตกต่างกันอย่างไรรวมทั้งอาจจะทำให้ผู้อ่านไม่แน่ใจว่าการกำหนดครัวเรือนที่ทำการศึกษานั้นไปตามเทคนิคการสุ่มตัวอย่างที่ถูกต้องขนาดไหน.

ข้อสังเกตเกี่ยวกับข้อมูลและบทสรุปจากการวิจัยภาคเอกสาร

จากการรวบรวมและศึกษาข้อมูลจำนวนมากเกี่ยวกับ บทบาทของผู้หญิงภาคเหนือและธุรกิจการขายบริการทางเพศของหญิงสาวภาคเหนือ จีราลักษณ์ จงสถิตมัน ได้พบว่า ในระบบสังคมดั้งเดิมของล้านนาซึ่งเป็นสังคมศักดินา สังคมของสามัญชนเป็นสังคมที่หญิงเป็นใหญ่ในครัวเรือน กล่าวคือ ชายที่แต่งงานจะย้ายมาอยู่กับครอบครัวฝ่ายหญิง ครัวเรือนของฝ่ายหญิงสามารถควบคุมการแต่งงานของลูกสาวและสืบทอดการครอบครองที่ดิน ฝั่ป่ย่าของฝ่ายหญิงเป็นแกนกลางของระบบความเชื่อในครอบครัวที่ฝ่ายชายที่ย้ายเข้ามาก็ต้องยอมรับ ลูก ๆ ที่เติบโตจะสนิทสนมกับญาติฝ่ายแม่ แม้ในภายหลังครอบครัวนี้จะย้ายออกไปตั้งบ้านเรือนเป็นเอกเทศก็จะอยู่ในแควดวงของฝ่ายแม่ นอกจากนี้ในการใช้แรงงานและการตัดสินใจภายในครอบครัว หญิงจะมีบทบาททั้งด้านการงานและการตัดสินใจตัดเทียมเคียงบ่าเคียงไหล่กับชาย.²

อย่างไรก็ตาม ในสังคมทั่วไปทั้งทางโลกและทางธรรม ชายมีฐานะเป็นใหญ่กว่าหญิงเพราะชายมีความรู้ด้านเวทย์มนตร์คาถา ได้บวชเรียนมีความรู้ทางธรรม ประจำเดือนและผ้านุ่งของหญิงถือว่าเป็นของต่ำ จะทำให้เวทย์มนตร์ของชายเสื่อม หญิงไม่มีสิทธิเข้าไปในบริเวณลำค้ำของวัด ลูกชายโตขึ้นจะบวชทดแทนคุณพ่อแม่ ซึ่งถือว่าหญิงมีบุญน้อยกว่าไม่อาจทดแทนคุณแก่พ่อแม่ได้มากเท่าชาย. ทั้งหมดนี้สะท้อนให้ความไม่เสมอภาคกันในสังคมศักดินา ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว.

ต่อมา หลังจากเศรษฐกิจทุนนิยมแพร่เข้ามาในล้านนา จารีตประเพณีต่าง ๆ ก็ค่อยเสื่อมสลายลง โดยเฉพาะความเชื่อและนับถือฝั่ป่ย่า การเอามือเอาวันและวัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน. นโยบายเศรษฐกิจของรัฐมีผลทำให้เกษตรกรรมล่มสลาย พืชผลถูกกดราคา ชาวนาไร้ที่ดินทำกิน การแตกกระจายของสังคมชนบท การขยายตัวของเมือง การขยายตัวของอุตสาหกรรม การค้าและภาคบริการ ทำให้ชายไม่จำเป็นต้องย้ายไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงอีกต่อไป.

ในสภาพที่การศึกษาในชนบทยังมีไม่มาก อาชีพก็มีจำกัด ค่าจ้างแรงงานก็ถูกกดเพื่อตอบสนองนโยบายผลิตเพื่อส่งออกและเพื่อต้อนรับการลงทุนจากต่างประเทศ วัฒนธรรมบริโภคนิยมและลัทธิบูชาเงินขยายตัวมาก ขณะที่ธุรกิจขายบริการทางเพศขยายตัวใหญ่โต มีการจัดตั้งเป็นระบบ และสามารถดึงดูดหญิงเข้าสู่ธุรกิจนี้ได้ ทางออกของหญิงภาคเหนือและภาคต่าง ๆ จึงมีน้อยลง คนที่ไปก่อนหน้านั้นก็มีรายได้

ตีกลับมาบ้าน หญิงภาคเหนือจึงได้หันไปหาอาชีพขายบริการทางเพศมากขึ้น.

ผู้เขียนเห็นว่า ข้อมูลและบทสรุปที่กล่าวมานี้ อธิบายพัฒนาการของฐานะและบทบาทของหญิงล้านนา ตลอดจนปัจจัยที่ผลักดันให้หญิงสาวออกไปประกอบอาชีพขายบริการทางเพศได้ชัดเจน. ในที่นี้จะขอออกความเห็นเพิ่มเติมและแย้งกับข้อสรุปบางข้อในงานวิจัยจากเอกสาร ดังนี้

ประการแรก แม้ว่าอำนาจของความเชื่อผีป๋าย่าในครอบครัวที่เสื่อมลง ตลอดจนฐานะและบทบาทของหญิงในครัวเรือนที่เปลี่ยนแปลงไป จะเป็นข้อเท็จจริงที่ได้เกิดขึ้นในสังคมล้านนา³ แต่หากเรายอมรับความจริงที่ว่า สังคมมีการเปลี่ยนแปลงได้ ปัญหาที่มีอยู่ว่าสิ่งเหล่านั้นมีบทบาทแค่นั้นที่ทำให้หญิงสาวล้านนาหลายคนหันไปประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ เพราะสังคมในโลกย่อมเปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น แต่ก็ไม่จำเป็นว่าเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป ฐานะและบทบาทของหญิงจะต้องลดลง หรือหญิงจะต้องกลายเป็นโสเภณี หญิงอาจกลายเป็นอย่างอื่นก็ได้ เพียงแต่ชายไทยจำนวนมากต้องการเที่ยวโสเภณี และสังคมไทยมีคนยากจนจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นที่เราจะต้องจำแนกปัจจัยหรือสาเหตุที่ก่อให้เกิดผลบางอย่าง โดยตรง และปัจจัยที่อาจนำไปสู่ผลนั้น โดยอ้อม

ประการที่สอง ผู้วิจัยเห็นว่าข้อสรุปของจิราลักษณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของคนล้านนาในอดีต ออกจะเป็นการวิเคราะห์ที่รวบรัดเล็กน้อย กล่าวคือ จิราลักษณ์เห็นว่า คนในสังคมล้านนาไม่เคร่งครัดเรื่องศีลธรรมทางเพศ แม้ครอบครัวของคนล้านนาจะเชื่อถือในผีป๋าย่า และข้อบังคับเกี่ยวกับการผิดผี โดยได้อ้างนิทานพื้นบ้านจำนวนมากซึ่งเกี่ยวกับเรื่องเพศ และความสัมพันธ์ทางเพศของคนหลายกลุ่ม หลายวัย การพูดคุยเรื่องรายละเอียดของอวัยวะในร่างกาย เน้นปัญหาการสนทนาเกี่ยวกับเรื่องเพศ และกฎหมายล้านนาที่ระบุการทำอนาจารสัตว์

นอกจากนี้ จิราลักษณ์ ยังเห็นว่า หญิงสาวไม่ได้เคร่งครัดกับความริक्तवलสงวนตัว "มีหญิงสาวจำนวน ไม่น้อยที่ไม่ใช่หญิงบริสุทธิ์เมื่อแต่งงาน บางคนอาจจะมีความสัมพันธ์ทางเพศหลายครั้ง และก็มีบางคนที่เคยทำแท้งมาแล้ว"⁴

ผู้เขียนเห็นว่า จิราลักษณ์ เสนอข้อมูลน้อยไปในการสนับสนุนข้อสรุปดังกล่าว ควรยอมรับกันว่า เรายังมีข้อมูลอันจำกัดเกี่ยวกับการปฏิบัติตามความเชื่อในผีป๋าย่า. อีกอย่างหนึ่ง ถ้าหากผีป๋าย่าเป็นที่เคารพนับถือของคนในครอบครัวตลอดมา โดยเฉพาะอดีต เหตุใดจะต้องไม่เคร่งครัดและละเลยกฎหมายที่ทางครอบครัวเฉพาะในประเด็นพฤติกรรมทางเพศเท่านั้น

อนึ่ง การที่มีนิทานพื้นบ้านกล่าวถึงเพศและความสัมพันธ์ทางเพศ ตลอดจนข้อกฎหมายเกี่ยวกับการทำอนาจารสัตว์ ก็ไม่จำเป็นต้องหมายความว่า คนล้านนาจำนวนมากไม่เคร่งครัดในพฤติกรรมทางเพศ สิ่งเหล่านั้นด้านหนึ่ง เป็นกฎหมายทางสังคมในอดีต อีกด้านหนึ่งอาจเป็นเรื่องบันเทิง เรืองรมย์ (โดยเฉพาะนิทาน) สำหรับคนในสังคมเกษตรแบบเก่า สำหรับเรื่องราวเกี่ยวกับการคบหากันของหนุ่มสาว การเกี่ยวพาราสี การแต่งงาน และทำที่ของพ่อแม่ ต่อเรื่องเหล่านี้ในล้านนาในงานของ ยศ สันตสมบัติ มีแง่มุมหลายอย่างที่ชี้ให้เห็นว่า สังคมล้านนาในอดีตให้ความสำคัญเชื่อถือระเบียบประเพณี ภายในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ⁵

การที่จิราลักษณ์ หยิบประเด็นนั้นขึ้นมาเสนอ ดูเหมือนกับต้องการจะนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่า เมื่อหญิงสาวในอดีตไม่เคร่งครัดเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศ ก็เท่ากับว่าหญิงสาวเหล่านั้นไปประกอบอาชีพขายบริการทางเพศโดยไม่มีปัญหาใด ๆ เป็นการเต็มใจไปเพราะไม่ค่อยเคร่งครัดในเรื่องทำนองนี้อยู่แล้ว

ผู้เขียนเห็นว่า เราไม่อาจสรุปปัญหา^{นี้}ได้ เพราะข้อมูลยังมีจำกัด อีกประการหนึ่ง แม้หญิงสาวล้านนาจะชอบมีสัมพันธ์ทางเพศโดยเสรีกับคนที่เธอเต็มใจ ก็ไม่ได้หมายความว่า คนที่มีสัมพันธ์ทางเพศโดยเสรี จะหันไปประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ โดยไม่รู้จักหวั่นอนปลายตีนของชายที่เป็นลูกค้า เพราะโดยทั่วไปการมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกอันละเอียดอ่อน เป็นความรู้สึกของแต่ละคน ซึ่งต้องถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัว เป็นสิทธิส่วนบุคคล แต่การทอดร่างของตนให้ชายที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน อาจจะพูดกันคนละภาษา ชายมีกลิ่นเหง้าคูลิ่ง ท่วงทำนองกักขละหยาบคาย ที่สำคัญที่สุดหญิงไม่มีอารมณ์ใด ๆ ต่อชาย ชายก็ไม่ได้มีอารมณ์รักมีแต่ความใคร่และสิ้นกระหายในกามรส หญิงโดยทั่วไปจะทนได้อย่างไรหากไม่มีสิ่งแวดล้อมชนิดพิเศษ ซึ่งมีอิทธิพลมากพอที่จะทำให้เธอยอมลดตัวเองเป็นทาสทางอารมณ์ของชายครั้งแล้วครั้งเล่าและวันแล้ววันเล่า

ประการที่สาม จิราลักษณ์ กล่าวว่าคนล้านนานิยมสร้างบ้านที่สวยงามและใหญ่โต โดยอ้างจากนักเขียนตะวันตก และว่าคนสยามที่มีเงินจะนิยมไปทานอาหาร แต่คนล้านนาที่มีเงินจะคิดถึงการปรับปรุงสร้างบ้านเป็นอันแรก ซึ่งเท่ากับว่า จิราลักษณ์มีความเห็นในทำนองที่ว่า เพราะคนชอบสร้างบ้านให้ใหญ่โต คนจึงต้องไปทำอาชีพขายบริการทางเพศเพื่อหาเงินให้ได้มาก ๆ^๑

ข้อสรุปดังกล่าวคล้ายกับว่า คนล้านนาเป็นกลุ่มเดียวที่นิยมสร้างบ้านให้ใหญ่โต และงดงามคนภาคอื่น ๆ ไม่มีค่านิยมเช่นนั้น และด้วยค่านิยมดังกล่าว ทำให้หญิงล้านนาต้องขายตัวหาเงินไปสร้างบ้าน ผู้เขียนเห็นว่า ค่านิยมที่จะสร้างบ้านให้ใหญ่โตและสวยงาม ซึ่งต้องใช้เงินจำนวนมากนั้น เป็นค่านิยมที่มีลักษณะทั่วไปในสังคมไทย ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของความคิดแบบศักดินา ที่เน้นรูปแบบโดยเฉพาะการโอ้อวดฐานะตำแหน่ง ความใหญ่โตของบ้าน ประตูบ้านและรั้วบ้าน ยี่ห้อของรถ ยี่ห้อของเสื้อผ้า นาฬิกา รองเท้า น้ำหอม ลูกเข้าโรงเรียนไหน จบโทจากในประเทศหรือต่างประเทศ ถ้าจบต่างประเทศ จบจากฮาร์วาร์ดหรือแมซซาชูเซตส์ ถ้าจบในประเทศ จบจากมหาวิทยาลัยปิดหรือมหาวิทยาลัยเปิด ฯลฯ แต่ใครจะทำได้แค่นั้นก็ต้องดูกำลังทรัพย์และสังคมแวดล้อมด้วย สังคมภาคเหนือโดยเฉพาะเชียงใหม่และเชียงรายมีการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างมาก คนเมืองหลวงชนเงินมาสร้างบ้านหลังใหญ่มากมาย ก็ย่อมส่งผลสะท้อนต่อคนท้องถิ่นมากกว่าในจังหวัดอื่น ๆ และภาคอื่น.

ค่านิยมแข่งขันและโอ้อวดรูปแบบต่าง ๆ ในหมู่คนไทย สอดประสานกับลัทธิบริโภคนิยม อันเป็นค่านิยมหนึ่งที่เศรษฐกิจทุนนิยมสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม เมื่อทุนนิยมเน้นกำไรสูงสุด ต้องการขายสินค้าให้มากที่สุด และความคิดศักดินาเน้นแข่งขันและโอ้อวดด้านวัตถุ คนที่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของความคิดเหล่านี้จึงดิ้นรนไขว่คว้าหาเงินจำนวนมาก แต่การที่หญิงสาวคนหนึ่งจะไปประกอบอาชีพโสเภณีหรือไม่จำเป็นที่จะต้องพิจารณาปัจจัยหลาย ๆ ด้านที่ล้อมรอบหญิงสาวเหล่านั้น.

กล่าวโดยสรุป เกี่ยวกับข้อสังเกตที่ว่าหญิงสาวล้านนาไม่เคร่งครัดเรื่องศีลธรรมทางเพศ และชาวล้านนานิยมสร้างบ้านที่ใหญ่โตและสวยงามนั้น จะจริงเท็จแค่ไหนเป็นประเด็นหนึ่งที่ต้องสำรวจค้น

คว่าอีกต่อไป โดยเฉพาะข้อสังเกตอันแรก (ข้อสังเกตอันหลังเป็นข้อเท็จจริงที่รู้จักอยู่แล้ว และน่าจะ เป็นความจริงสำหรับคนทั่วทั้งสังคมไทย) อย่างไรก็ตามทั้งสองจุดนี้ถ้าหากเป็นจริง ก็ไม่จำเป็นต้องนำไปสู่การขายบริการทางเพศ หญิงสาวอาจจะไปทำอะไรอย่างอื่นได้มากมาย ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆในแต่ละ สังคมตัวอย่างเช่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงาน ไม่เป็นประเด็นปัญหาในสังคมตะวันตก และความ อยากรที่จะสร้างบ้านให้ใหญ่โตก็เป็นไปได้ในสังคมตะวันตก เพราะคนส่วนใหญ่มีรายได้ดีเหมือนกัน และ น้อยคนที่หันไปประกอบอาชีพขายตัว ขณะที่ช่องว่างระหว่างรายได้ในสังคมไทยมีมาก อาชีพโสเภณีก็ทำ รายได้ดีมาก ขณะที่อาชีพอื่นๆให้ค่าตอบแทนต่ำ ระดับการศึกษาก็ไม่สูง ชาวไทยจำนวนมากยังมีค่านิยม ต้องการเสพสุขกับโสเภณี ปัจจัยเหล่านี้เป็นตัวอย่งที่ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยที่แตกต่างกันในแต่ละสังคม ย่อมทำ ให้เกิดผลที่ตามมาแตกต่างกัน.

ข้อสังเกตเกี่ยวกับบทสรุปจากการวิจัยภาคสนาม

ต่อคำถามที่ว่าเหตุใดจึงมีหญิงสาวออกจากหมู่บ้านไปขายบริการทางเพศ งานวิจัยภาคสนาม ทั้ง 3 ชิ้น มีข้อสรุปซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยหลาย ๆ ชิ้นก่อนหน้านี้ เช่น

ในปี 2516 วิทยานิพนธ์ ของสมศรี สอาดเอี่ยม เรื่อง สภาพชีวิตและปัญหาของหญิง บริการในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสัมภาษณ์หญิงบริการในช่องของเมืองเชียงใหม่รวม 11 แห่ง พบว่ามูลเหตุ ของหญิงสาวที่มาเป็นหญิงขายบริการ คือ ปัญหาทางเศรษฐกิจและเพื่อนบ้านชวนมา ⁷

ในปี 2521 อรเพ็ญ นาควัชระ และคณะ ได้ศึกษาทัศนคติของหญิงขายบริการในเขตอำเภอ เมืองเชียงใหม่ จำนวน 350 คน พบว่าที่หญิงเหล่านั้นหันไปประกอบอาชีพโสเภณี เพราะฐานะของ ครอบครัวยากจน และงานเกี่ยวกับขายบริการทางเพศให้รายได้ดีกว่างานอื่น ๆ มาก ⁸

ในปี 2523 วิชัย กิตติรัตน์ และนพ.ชาติ ธีรธรรม ได้ศึกษาหญิงขายบริการใน เชียงใหม่จำนวน 400 ราย พบว่าหญิงเหล่านั้นมาจากครอบครัวเกษตรกรที่ยากจน ส่วนใหญ่จบการศึกษา ชั้น ป.4 ⁹

ในปี 2527 ทินทร เทพสาตรา ได้ศึกษาทัศนคติของหญิงโสเภณีในเชียงใหม่ พบว่า สาเหตุที่ประกอบอาชีพนี้เพราะฐานะครอบครัวยากจน มีหนี้สินมากและมีเพื่อนชักชวนมาทำอาชีพนี้ ¹⁰

ในปีเดียวกัน สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ ได้ศึกษาหญิงโสเภณีนอกเชียงใหม่ พบว่าสาเหตุหลัก ของการทำอาชีพโสเภณีคือ ปัญหาทางเศรษฐกิจ หญิงสาวต้องทำงานหาเงินไปช่วยครอบครัว ¹¹

ในปี 2530 ประกาย นนทวาลี และคณะ ได้ศึกษาโสเภณี 200 รายในเชียงใหม่ จาก ช่อง 16 แห่งได้ เปิดเผพบว่า 53% ตัดสินใจประกอบอาชีพนี้ เพราะฐานะครอบครัวยากจน และมีถึง 66% ที่ตอบว่าส่งรายได้จากการทำงานกลับบ้าน ในจำนวนดังกล่าว 6% ไม่เคยเข้าโรงเรียน 35% จบชั้น ป.4 และ 39% จบชั้น ป.6 ¹²

ในปี 2532 วิทยา วรณศิริ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัจจัยที่ส่งผลให้สตรีบางกลุ่ม ในภาคเหนือประกอบอาชีพบริการพิเศษ ศึกษาเฉพาะจังหวัดเชียงราย" ผลการศึกษาพบว่าความยากจน

และค่านิยมที่ต้องการยกระดับฐานะของตนเอง เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้หญิงสาวหันไปประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ ในการศึกษาชิ้นนี้ปรากฏว่า หญิงสาวร้อยละ 86.3 ของจำนวนโสเภณีที่ศึกษามาประกอบอาชีพดังกล่าวด้วยความสมัครใจ ผิดกับปรากฏการณ์ในอดีตที่หญิงสาวส่วนใหญ่ถูกขายหรือถูกล่อลวงและถูกบีบบังคับให้ขายตัว. อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญก็คือ เกือบครึ่งหนึ่งของหญิงสาวเหล่านั้นมาจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง บุคคลเหล่านั้นไม่ได้ประกอบอาชีพนี้เพราะความยากจน แต่เกิดจากค่านิยมและปัจจัยด้านวัฒนธรรมเป็นหลัก. ¹³

ในปี 2533 เบ็ญจา อ่อนท้วม ได้ศึกษาทัศนคติของหญิงสาวในหมู่บ้าน 2 แห่ง ในจังหวัดเชียงใหม่ และพะเยา และพบว่าสาเหตุสำคัญที่หญิงสาวไปประกอบอาชีพนี้ คือ ฐานะเศรษฐกิจไม่ดีเนื่องจากไร้ที่ดินทำกิน หรือที่ดินขนาดเล็กและการว่างงาน และค่านิยมของคนที่ต้องการได้เงินจำนวนมากเพื่อยกระดับตนเองและครอบครัว. ¹⁴

จะเห็นได้ว่า งานของวิทยาและเบ็ญจา ได้ชี้ให้เห็นบทบาทของปัจจัยด้านวัฒนธรรม ที่เพิ่มขึ้นทั้งใน 3 จังหวัด นอกเหนือไปจากปัจจัยเศรษฐกิจซึ่งเป็นที่รับรู้กันมาตลอดว่า มีบทบาทหลักในการผลักดันให้หญิงสาวไปเป็นโสเภณีเตลอลตมา กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ หญิงสาวประกอบอาชีพนี้ในช่วง 3 - 4 ปีที่ผ่านมา มีทั้งที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนและครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง ผิดกับในอดีตที่หญิงสาวส่วนใหญ่ที่สุดที่เข้าสู่ธุรกิจขายบริการทางเพศมาจากครอบครัวที่ยากจน

ผลการศึกษาบ้านป่าบง อ.เมือง จ.พะเยา โดยยศ สันตสมบัติ ในปี 2533 สันับสนุนผลการศึกษานี้ของเบ็ญจา และวิทยา กล่าวคือ จากการสำรวจบ้านป่าบงซึ่งมีบ้านทั้งหมด 154 หลังคาเรือน ยศได้พบว่า มีหญิงสาวออกจากหมู่บ้านไปประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ รวม 63 คน บุคคลเหล่านั้นไปจากครอบครัวที่มีฐานะแตกต่างกัน กล่าวคือมีหญิงสาวไปจาก ทั้งครอบครัวที่ยากจน มีฐานะปานกลาง และร่ำรวย ในอัตราส่วนไม่ต่างกันมากนัก ดังข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 26.

ตารางที่ 27 แสดงจำนวนหญิงสาวที่กำลังไปขายตัวจากครอบครัวฐานะต่างๆ (บ้านป่าบง) ¹⁵

	จำนวนครัวเรือน	หญิงสาวไปขาย (คน)	รายได้เฉลี่ย (บาท)
เกษตรกรยากจน	32	5	20,190
เกษตรกรไร้ที่ดิน	50	21	25,224
เกษตรกรปานกลาง	30	13	21,950
เกษตรกรรวย	28	8	53,832
เกษตรกรนายทุน	14	16	63,860

ในทัศนะของผู้เขียน งานศึกษาของ เบญจา วิทยา และยศ มีคุณูปการที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจต่อต้นตอของปัญหาธุรกิจชายบริการทางเพศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ค่านิยมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปมาก จนทำให้หันไปประกอบอาชีพทางเพศสัมพันธ์ ไม่ว่าจะจนหรือมีเงิน บางคนอาจจะไปทำอาชีพนี้เพราะความยากจน แต่คนอีกส่วนหนึ่งไม่ได้ไปเพราะความยากจน แต่ไปเพราะต้องการหารายได้เพิ่มเติม และเพื่อยกระดับฐานะของครอบครัวของตนให้สูงขึ้นไปอีก.

ผู้เขียนเห็นว่างานวิจัยของยศ ให้ข้อมูลอย่างละเอียด โดยเฉพาะข้อมูลที่จะช่วยในการแบ่งชั้นชนและชนชั้นภายในหมู่บ้าน อย่างไรก็ตาม สิ่งหนึ่งที่ยศยังไม่ได้ชี้ก็คือ ก่อนที่หญิงสาวเหล่านั้น จะเดินทางไปประกอบอาชีพเหล่านั้น ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวดังกล่าวเป็นแบบไหน ที่ว่าร้ายตามข้อมูลในตารางที่ 26 นั้น เพราะร้ายมานานแล้วก่อนที่จะลูกสาวจะไป หรือว่าเพิ่งร้ายไม่นานมานี้หลังจากลูกสาวส่งเงินมาให้เป็นจำนวนมาก

การที่ยศมิได้ระบุโดยละเอียด ทำให้เราไม่อาจพูดได้อย่างชัดเจนว่า ก่อนที่หญิงสาวจะไปประกอบอาชีพนั้น ครอบครัวของหญิงสาวเหล่านั้นมีฐานะอย่างไร ปัจจัยเศรษฐกิจและปัจจัยวัฒนธรรมมีบทบาทแค่ไหนอย่างไรต่อการก้าวสู่ธุรกิจบริการทางเพศของหล่อน อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากตารางที่ 27 ก็พอชี้ให้เห็นความสำคัญของปัจจัยด้านวัฒนธรรม กล่าวคือ ไม่ว่าหญิงสาวเหล่านั้นจะไปขายตัวด้วยสาเหตุใดก็ตาม แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่า แม้ในขณะที่ยศสำรวจ ก็มีหญิงสาวถึง 24 คน จากครอบครัวเกษตรกรที่ร้ายวย ที่ยังคงประกอบอาชีพนี้อยู่ซึ่งก็ย่อมแสดงว่า หญิงสาวเหล่านั้นมีค่านิยมที่ต้องการเงินจำนวนมาก จึงได้ขายบริการทางเพศต่อไป แม้ว่าครอบครัวของตนจะมีฐานะดีก็ตาม (ที่จริง ข้อมูลในตารางที่ 27 มิได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า หญิงสาวเหล่านั้น ยังประกอบอาชีพนี้เองก็คน และกลับมาบ้านแล้วก็คน แต่ก็คาดได้ว่าจะต้องมีหญิงสาวจำนวนหนึ่งที่ยังประกอบอาชีพนี้อยู่ อาจจะมีบางส่วนที่กลับมาแล้วหรืออาจจะยังไม่มีใครกลับมาเลย).

เมื่อเทียบกับงานวิจัยภาคสนาม ของ กิตติโชติ, วรรณะ , และวิมล จะพบว่า งานวิจัยของยศมีจุดเด่นและมีลักษณะสำคัญบางประการที่ควรบันทึกไว้ นั่นคือ งานของยศเป็นงานศึกษาเฉพาะกรณีระดับหมู่บ้าน โดยชี้ให้เห็นลักษณะภายในต่างๆของหมู่บ้าน เช่น ความเป็นมา ที่ตั้ง ลักษณะการผลิตของชุมชน ปัจจัยการผลิต ลักษณะของชนชั้นต่างๆ เช่น ถิ่นครองที่ดินเท่าใด มีสัตว์เลี้ยงมากเพียงใด มีเครื่องจักรกล ยานพาหนะ และเครื่องอำนวยความสะดวกในชีวิตแค่นั้น ชนชั้นต่างๆมีคนออกไปขายแรงงานนอกหมู่บ้านกี่คน ออกไปขายบริการทางเพศกี่คน แหล่งที่มาของรายได้ และมูลค่าของรายได้เฉลี่ยของแต่ละชนชั้น ความสัมพันธ์ทางการผลิตภายในหมู่บ้าน และผลกระทบของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมจากภายนอกที่มีต่อบ้านป่าบาง.

กล่าวโดยสรุป หน่วยการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ในงานของยศ คือ หมู่บ้าน และชนชั้นต่างๆภายในหมู่บ้าน กรอบการวิเคราะห์คือ แนวทางมาร์กซิสต์ (Marxist Approach) ซึ่งให้ความสนใจเป็นพิเศษแก่การศึกษาภาพรวม (Holistic) และปัจจัยทางเศรษฐกิจ ในที่นี้คือหมู่บ้านป่าบาง ยศศึกษาปัจจัยการผลิต พลังการผลิต ความสัมพันธ์ทางการผลิต และชนชั้น ตลอดจนปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อปัจจัยภายใน จุดเด่นเกี่ยวกับงานของยศ จึงได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ งานของเขาให้

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจอย่างละเอียด.

เขาพยายามชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะความยากจนมีบทบาททำให้หญิงสาวหลายคนออกไปประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ แต่ก็มิใช่ปัจจัยเดียว แต่ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ด้านเศรษฐกิจ (Non-Economic Factors) ที่มีบทบาทสำคัญ. ¹⁰

ยศศึกษาปัจจัยทางสังคมบางประเด็น ได้แก่ ระบบครอบครัว เครือญาติ การแต่งงาน และการศึกษา แต่ไม่ให้ข้อมูลละเอียดในด้านเหล่านี้ เมื่อเทียบกับข้อมูลด้านเศรษฐกิจ อีกจุดหนึ่งก็คือ งานของยศไม่ได้ครอบคลุมปัจจัยด้านค่านิยม ระบบความคิด และวัฒนธรรม ภายในครอบครัวและชุมชน โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวพันกับการออกไปขายบริการทางเพศ เช่นครอบครัวคิดอย่างไร พ่อแม่คิดอย่างไร ญาติพี่น้องคิดอย่างไร และหญิงสาวคิดอย่างไร การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวและหมู่บ้านเป็นอย่างไร และวัดมีบทบาทในการสั่งสอนชักนำอย่างไร เป็นต้น

สำหรับงานของกิติติโชต วรณะ และวิมล งานทั้ง 3 ชิ้น มีลักษณะสำคัญคือ เป็นงานที่ใช้ครอบครัวและชุมชนเป็นหน่วยการวิเคราะห์ พยายามศึกษาข้อมูลทุกๆด้าน เกี่ยวกับชุมชนและครอบครัวที่คัดเลือกมาแล้ว เช่นความเป็นมาของชุมชน และครอบครัวต่างๆ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความเชื่อประเพณี กิจกรรมทางศาสนา และทัศนะต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการไปขายบริการทางเพศ

กรอบการวิเคราะห์ของงานวิจัยภาคสนามทั้ง 3 ชิ้น ไม่ชัดเจนว่าเป็นแบบใด ดูเหมือนว่าทั้ง 3 ชิ้นจะพยายามศึกษาด้านวัฒนธรรมเป็นหลัก มีการศึกษาชีวิตความเป็นมาและทัศนะของครอบครัวต่างๆ รวม 12 ครอบครัว ต่องานแต่ละชิ้น ทำให้เราได้ทราบว่าครอบครัวเหล่านั้นคิดอย่างไรต่อการไปขายบริการทางเพศ มีปัจจัยอะไร ตลอดจนมีระบบการส่งเสริมเลี้ยงดูลูกหลานอย่างไร ที่ทำให้ลูกสาวหรือหลานสาวตัดสินใจไปประกอบอาชีพ รวมทั้งปัจจัยอะไรที่ทำให้ครอบครัวไม่ยอมส่งลูกสาวหรือหลานสาวไปขาย ตัว ความพยายามเหล่านี้ เป็นส่วนที่งานวิจัยของยศไม่ครอบคลุมถึง

อย่างไรก็ตาม อาจเป็นเพราะจำนวนครอบครัวที่ศึกษามีมากเกินไป หรือเวลาในการศึกษามีจำกัด จึงทำให้ข้อมูลของหลายครอบครัวไม่ละเอียด ผลก็คือ ผู้อ่านไม่อาจเข้าใจชีวิตความเป็นมาและทัศนะต่าง ๆ ของหลายครอบครัวได้ชัดเจน อีกจุดหนึ่งก็คือ การทำงานวิจัยทั้ง 3 ชิ้น มิได้ศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ภายในทั้ง 3 หมู่บ้านมากพอ ทำให้ข้อมูลด้านเศรษฐกิจของงานวิจัยทั้ง 3 ชิ้นไม่ละเอียดเท่ากับงานของยศ และทำให้ขาดข้อมูลเกี่ยวกับชนชั้น ปัจจัยการผลิต และความสัมพันธ์ของการผลิตภายในทั้ง 3 หมู่บ้าน.

ว่าด้วยวิกฤตทางวัฒนธรรม

วิกฤตทางวัฒนธรรมเป็นคำที่มีความหมายหลายๆอย่างขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นคนตีความ

ความหมายแรก คือ สภาที่วัฒนธรรมของชุมชน อันเดิมซึ่งเคยแข็งแกร่ง มีระบบความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม ฯลฯ และเคยทำหน้าที่เป็นสิ่งปกป้องคุ้มครองมิให้วัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามา กระทบมาบังคับได้พึ่งทะลายลง ¹⁷

ความหมายที่สอง คือ สภาที่สังคมมีระบบความคิด 2 อย่างที่ขัดแย้งกันอย่างรุนแรง เช่น พร่ำบอกกันตลอดมาว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ปรากฏว่า ในสภาพปัจจุบัน คนจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ เห็นว่า ความคิดนั้นใช้ไม่ได้ ที่ถูกต้องคือ ทำชั่วไปเกิดแล้วจะได้ดีและใครๆก็จะไปเคารพบไหว้ หรือพูดเรื่อง ความสำคัญของกฎหมายในสังคมไทย แต่ปรากฏว่า ในความเป็นจริง กฎหมายฉบับสำคัญของประเทศ กลับถูกยกเลิกอย่างง่ายดาย และประชาชนจำนวนมากไม่ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับต่าง ๆ เช่น กฎจราจร ฯลฯ หรือแนวความคิดที่ว่า คอรัปชั่น เป็นสิ่งเลวร้ายในสังคม แต่ในทางปฏิบัติ การทุจริตคอรัปชั่นเงิน สิ่งของและเวลาเป็นการปฏิบัติที่แพร่หลายในแทบทุกวงการของสังคมไทย ซึ่งหมายความว่า มีระบบ ความคิดอีกอย่างดำรงอยู่นั่นเอง.

ความหมายที่สาม คือ ความนึกคิดของคนจำนวนไม่น้อยในสังคมเปลี่ยนไปจากหน้ามือเป็น หลังมือ และเปลี่ยนไปในทางที่เลวร้ายต่อคนในสังคม เช่น สังคมถือว่าอาชีพโสเภณี เป็นอาชีพที่น่า รังเกียจ เป็นการลดคุณค่าของหญิงคนเป็นสินค้าให้ชายเลือกซื้อหา แต่ก็มีหญิงมากมายสมัครใจเป็นโสเภณี อีกจุดหนึ่งคือ พ่อแม่ ควรถือว่าลูกเป็นสมบัติที่มีค่ายิ่ง พ่อแม่ควรจะรักและถนอมเลี้ยงลูกอย่างดีเพื่อให้ เติบโตเป็นคนดีของสังคมเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ปรากฏว่ามีพ่อแม่หลายรายที่เอาลูกสาว หลานสาวของตนเอง ไปขายให้ช่อง สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นอาการเสื่อมทางวัฒนธรรมที่ตึงาม แสดง ว่าพ่อแม่เหล่านี้ไม่มองเห็นคุณค่าของเลือดเนื้อของตน มองเห็นลูกตนเองเป็นสินค้า คิดแต่ว่าจะหาเงิน ให้ได้มากๆและไม่สนใจว่าลูกจะตกกระกำลำบากอย่างไรในช่องโสเภณี นี่คือนิยามวิกฤตทางวัฒนธรรมอีกแบบ หนึ่ง. ¹⁸

วิกฤตทางวัฒนธรรมในความหมายแรกมีลักษณะเชิงโทยหาอาลัยวัฒนธรรมชุมชนแบบเดิมที่กำลังสูญสลายไป เท่ากับว่ายอมรับว่าวัฒนธรรมแบบเดิมเป็นสิ่งที่ตึงาม ไม่ควรสูญสิ้นไปและมีความเห็นว่า วัฒนธรรมใหม่เป็นสิ่งที่ไม่ดี การกำหนดความหมายเช่นนั้นจึงมีลักษณะแฝงด้วยบรรทัดฐานนิยม (Normative) ซึ่งก็คือระบุว่าสิ่งนั้นดี สิ่งนั้นไม่ดี สิ่งนั้นสวย สิ่งนั้นไม่สวย สิ่งนั้นควรมีอยู่ต่อไป สิ่งที่ไม่ดีควรยกเลิกไป ¹⁹

วิกฤตทางวัฒนธรรมในความหมายที่สามก็เช่นเดียวกันคือ มีบรรทัดฐานนิยมแฝงอยู่ โดย เสนอว่า อาชีพโสเภณีเป็นอาชีพที่ไม่ถูกต้อง เพราะเป็นการทำให้หญิงสาวกลายเป็นสินค้าสำหรับค้าขาย เพื่อตอบสนองความต้องการทางเพศของชาย ในทำนองเดียวกันพ่อแม่ไม่ควรขายลูกของตนเองให้แก่ ช่องโสเภณี.

ส่วนวิกฤตทางวัฒนธรรมในความหมายที่สอง เป็นการมองตอบปัญหาเชิงพรรณนาความ (Descriptive) ไม่มีบรรทัดฐานนิยมเจือปน กล่าวคือ เห็นว่ามีระบบความคิดที่ขัดแย้งกันในสังคม แต่ไม่ได้เห็นว่าระบบความคิดไหนดีกว่า อย่างไรก็ตาม ได้มีผู้แสดงความเห็นว่า วิกฤตทางวัฒนธรรมใน ความหมายที่สองนี้ก็มีลักษณะคล้ายๆ ความหมายที่หนึ่งและที่สามนั่นเอง กล่าวคือ ทุกความหมายล้วนมีค่านิยม บางอย่างเจือปน นั่นคือ ผู้เสนอว่าสังคมไทยกำลังเกิดวิกฤตทางวัฒนธรรม กล่าวถึงปัญหานี้ด้วยความห่วง ใยและด้วยความไม่เห็นด้วยกับอาชีพชายบริการทางเพศ และการที่พ่อแม่ชายลูกของตนเอง ให้แก่ช่อง โส เภณีและเสนอปัญหาเหล่านี้ขึ้นมาเพื่อให้ทุกฝ่ายช่วยกันหาทางแก้ไข ให้อาชีพชายบริการทางเพศและการ ชายลูกสาวของตนเอง ลดน้อยลงหรือหมดไปในที่สุด.²⁰

กล่าวโดยสรุป การใช้คำว่าวิกฤตทางวัฒนธรรมสำหรับธุรกิจชายบริการทางเพศในสังคม ไทยปัจจุบันเกิดจากความห่วงใยของนักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐจำนวนหนึ่งเห็นว่าธุรกิจชายบริ การทางเพศในสังคมไทยกำลังเป็นปัญหาที่หนักหน่วงเป็นปัญหา ซึ่งเกิดจากวิกฤตทางวัฒนธรรม และเป็น ปัญหาที่ควรจะได้รับแก้ไขโดยเร็ว.

การดำรงอยู่และขยายตัวของธุรกิจชายบริการทางเพศในสังคมไทย : การวิเคราะห์ภาพรวม

บทวิเคราะห์ต่อไปนี้จะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกจะเป็นการพิจารณาการดำรงอยู่และ การขยายตัวของธุรกิจชายบริการทางเพศในสังคมไทยโดยองค์รวม ส่วนที่สองจะเป็นการพิจารณาผล กระทบของการพัฒนาในชนบทภาคเหนือของไทย และส่วนที่สามจะเป็นผลกระทบโดยองค์รวม.

อาชีพโสเภณีเป็นอาชีพเก่าแก่อาชีพหนึ่งในประวัติศาสตร์ของสังคมมนุษย์ก็จริง และเป็น ความจริงที่ว่าอาชีพโสเภณีดำรงอยู่ในแทบทุกสังคม (ดังที่ได้กล่าวแล้วในบทที่ 3) แต่ก็ได้หมายความว่า ปริมาณของผู้ประกอบอาชีพนี้ และความหลากหลายในชนิดของอาชีพนี้จะมีเหมือนกันในทุกๆสังคม และก็ได้หมายความว่าสิ่งเหล่านั้น จะมีปริมาณคงที่ทุกยุคทุกสมัย.

แท้จริงแล้ว อาชีพโสเภณีเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง จำนวนผู้ประกอบอาชีพนี้ และความสลบซับซ้อนทางอาชีพนี้สะท้อนให้เห็นภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมที่คงตูดและผลักดัน ให้ผู้ที่ เกี่ยว พันกับอาชีพนี้มีจำนวนมากหรือน้อย ขณะเดียวกัน ปัจจัยการเมืองและปัจจัยภายนอกก็มีบทบาท เช่นกันที่จะ ส่งผลต่ออาชีพนี้.

ในเมื่อปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ตลอดจนปัจจัยภายนอกมีบทบาทกำหนด อาชีพโสเภณีเช่นนั้น การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจอาชีพโสเภณีจึงจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยหลาย-ด้านใน สังคม ได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยระดับมหภาค จุลภาค ปัจจัย ภายนอกและภายในตลอดจนผู้ซื้อและผู้ขาย.

ดังที่ได้กล่าวในบทที่ 3 สังคมไทยยุคศักดินาในสมัยรัชกาลที่ 4 และ 5 เริ่มมีโสเภณีมาก ขึ้น เนื่องจากการอพยพเข้ามาของชายชาวจีนจำนวนมาก ซึ่งยังไม่แต่งงานหรือตั้งภรรยาไว้ที่เมืองจีน อุปสงค์ที่เพิ่มขึ้น (หมายถึงความต้องการทางเพศของชายชาวจีน) ได้ก่อให้เกิดอุปทาน ปรากฏว่ามีหญิง

ไทยจำนวนหนึ่งกลายเป็นโสเภณีเพื่อหารายได้ สังคมไทยในเวลานั้นกำลังอยู่ในภาวะปลดปล่อยไพร่ทาส เป็นอิสระ เศรษฐกิจสินค้า (Commodity economy) และเศรษฐกิจเงินตรา (Money economy) กำลังขยายตัว เสรีชนเกิดใหม่จำนวนหนึ่งตกเป็นทาสของระบบใหม่ต้องการเงินทองเพื่อเลี้ยงชีพ กล่าวได้ว่าสังคมไทยมีปัจจัยภายในจำนวนหนึ่งที่พร้อมจะตอบสนองความต้องการทางเพศของชายชาวจีน²¹

ในช่วงเวลาเดียวกัน เศรษฐกิจทุนนิยมในสังคมล้านนาเติบโตเร็วกว่าในกรุงเทพฯ สังคมล้านนาเป็นสังคมเกษตร ชายหญิงแต่งงานกันเร็วเมื่ออายุ 16-17 ปี ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น ความพร้อมทางร่างกายและอารมณ์ ความต้องการแรงงานให้กับครอบครัว สังคมอดีตไม่มีสิ่งบันเทิงเรีงรมย์ ไม่มีทางออกอื่น ๆ ให้แก่หนุ่มสาวมากมายเช่นในปัจจุบัน ประกอบกับความเคารพเชื่อถือนักบุญย่า ซึ่งควบคุมพฤติกรรมทางเพศในชุมชน สังคมล้านนาในสมัยนั้นจึงเป็นสังคมที่มีโสเภณีน้อยมาก กล่าวอีกแง่หนึ่ง เงื่อนไขทางสังคมในเวลานั้นไม่ทำให้โสเภณีเป็นอาชีพที่จำเป็นต้องมีมากมาย

ในสภาพเช่นนั้น เมื่อหมอชี่คร่ำรวยจากกิจการค้าไม้สัก ส่วนภรรยากลับไปสหรัฐอเมริกา หมอชี่ก็ได้สร้างฮาเร็มมีนางบำเรอราว 20 คน นายหลุยส์ เลียวโนเวนส์ ผู้บริหารบริษัทค้าไม้สักก็มีเมียชู้หลายคน โดยให้คนรับใช้จัดหาหญิงไทยไปปรนเปรอนายหลุยส์ สภาพที่แปลกแยกไปจากสังคมของคนส่วนใหญ่เช่นนี้ ย่อมตกเป็นขี้ปากของคนทั่วไปและมีคนท้องถื่นกล่าวถึงในแง่ลบ²²

เมื่อเกิดกบฏเมืองแพวในปี 2445 มีทหารและตำรวจจำนวนมากจากส่วนกลางถูกเกณฑ์มาปราบกบฏในเวลาแรมเดือน ส่งผลให้กิจการโสเภณีเฟื่องฟูในเมืองแพว²³

ที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่ากิจการโสเภณีในสังคมล้านนายุค ร.5 เป็นอาชีพที่มีขนาดเล็ก ปริมาณสินค้าและลูกค้ายังมีจำกัด ตอกย้ำให้เห็นข้อเท็จจริงที่ว่าเศรษฐกิจสินค้าเพิ่งขยายตัว คนต่างถิ่นเพิ่งเข้ามาและเริ่มสร้างอุปสงค์ต่อโสเภณี เมื่อรัฐบาลสยามส่งข้าราชการชายเข้ามาปฏิบัติงานในล้านนามากขึ้น มีพ่อค้าชาวจีนเข้ามามากขึ้น จำนวนหญิงโสเภณีก็เริ่มมีเพื่อสนองความต้องการของคนต่างถิ่นเหล่านั้น จะเห็นได้ว่า การกำเนิดของชนชั้นกลางในสังคมล้านนา อันเกิดจากปัจจัยภายนอกเป็นหลักได้พัฒนาผลักดันให้เกิดการขยายตัวของกิจการโสเภณีในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ตาม สังคมล้านนาก่อนปี พ.ศ. 2500 ก็ไม่ได้มีจำนวนโสเภณีและห้องโสเภณีมากนัก เช่นที่เชียงใหม่มีห้องโสเภณีเพียง 3 - 4 แห่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า จำนวนคนชั้นกลางยังมีไม่มากนัก ค่านิยมที่จะเสเพลสุกกับโสเภณีในหมู่ประชาชนล้านนาก็ยังมีน้อย. ค่านิยมของสังคมทั่วไปในขณะนั้น คือแต่งงานกันตั้งแต่อายุยังน้อย และไม่ข้องแวะโสเภณี ผิดกับธุรกิจค้าโสเภณีในกรุงเทพฯ ซึ่งค่อยๆขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ.²⁴

ธุรกิจโสเภณีในสังคมไทยโดยทั่วไปมีองค์ประกอบหลักหรือที่เรียกว่า ตัวผู้กระทำ (Actor) 2 ฝ่ายคือ 1. ผู้ซื้อคือชาย 2. ผู้ขายคือโสเภณี การเติบโตของธุรกิจโสเภณีในสังคมไทยและสังคมล้านนา นับตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา จนกระทั่งขยายตัวกลายเป็นธุรกิจใหญ่และสร้างชื่อเสียงไทยให้กลายเป็นดินแดนแห่งกามารมณ์ในสายตาชาวโลก ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นด้วยปัจจัยหลัก 2 ประการคือ

ประการแรก ความต้องการทางเพศ ผู้ซื้อมีมากในสังคมไทย กล่าวอีกนัยหนึ่งคืออุปสงค์อยู่ในระดับสูง ประการที่สอง จำนวนหญิงสาวที่เข้ามาสู่ธุรกิจโสเภณีมีมาก ไม่ว่าจะถูกล่อลวงบังคับหรือ

สมัครใจเข้ามา กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ อุปทานก็อยู่ในระดับสูงเช่นกัน.

ปัจจัยหลักทั้ง 2 อย่างนี้มีได้ดำรงอยู่อย่างโดดเด่นยิ่ง หากเกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมที่สำคัญ 4 ประการ ให้การสนับสนุน คือ

1. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

1.1 สังคมไทยนับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ได้เริ่มการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอย่างขนานใหญ่ โดยอาศัยเครื่องมือกระตุ้นที่สำคัญ 3 อย่างคือ ก. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2504 จนถึงปัจจุบัน ข. นโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ ค. ไทยได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาอย่างมหาศาลทั้งด้านเศรษฐกิจ การทหาร ระบบราชการและการศึกษา แนวทางการพัฒนาของสังคมไทยในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ได้ส่งผลให้ช่องว่างระหว่างรายได้ของคนมีและคนยากจนขยายกว้างมากขึ้น สังคมชนบทล้าหลัง เกษตรกรมีรายได้ต่ำ ยากจน มีหนี้สิน สินค้าเกษตรถูกกดราคา และขาดการดูแลเอาใจใส่จากรัฐบาลอย่างเพียงพอ ขณะที่สังคมเมืองเจริญรุ่งเรืองเต็มไปด้วยแสงสี ตึกสูง สาธารณูปโภค สาธารณูปการ ข้าราชการได้รับสิทธิพิเศษมากมาย เศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การเงินและภาคบริการขยายตัวอย่างมาก ชนชั้นสูงมีรายได้มากและเป็นเจ้าของทรัพย์สินสมบัติมหาศาลในสังคม นักศึกษามหาวิทยาลัยซึ่งส่วนใหญ่มาจากครอบครัวชั้นกลางและชั้นสูงได้รับอภิสิทธิ์จากรัฐ เสียค่าเล่าเรียนต่ำ และจบออกไปเป็นชนชั้นกลางและชั้นสูง. ²⁵

1.2 ธุรกิจโสเภณีโดยส่วนใหญ่เป็นธุรกิจที่ทำเงินสดและสร้างกำไรมูลค่ามากมายให้แก่ผู้ประกอบการ เนื่องจากโสเภณีเป็นสินค้าที่มีคนต้องการอย่างมากในสังคมไทย ยิ่งความต้องการในสินค้ามีมาก สินค้าก็ยังมีราคาสูงกลายเป็นแหล่งชุมนุมทรัพย์สินของผู้ประกอบการธุรกิจเหล่านี้

1.3 แม้ว่าโสเภณีจะถูกเอารัดเอาเปรียบอย่างมาก แต่รายได้ของโสเภณีส่วนใหญ่ก็ยิ่งสูงกว่ารายได้จากการทำงานในชนบท และในอีกหลายส่วนก็สูงกว่ารายได้ของกรรมกร พนักงานห้างร้านและข้าราชการระดับล่าง ด้วยซ้ำ. ²⁶

1.4 กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจเหล่านี้มีวิธีการชักจูงหญิงสาวมาเป็นโสเภณีด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เช่น ในอดีตส่งหนุ่มภาคกลางรูปร่างไปจับและขอแต่งงาน ต่อมาก็มีการหลอกลวงว่ามีงานรายได้ดี เมื่อหลอกลวงได้ก็มาบังคับขู่เข็ญ จับขังข้อมลงโทษ นอกจากนี้มีนายหน้ามีเอเยนต์คอยติดตามชักจูงหญิงสาวจากครอบครัวที่ยากจนมีหนี้สินหรืออยากมีเงินมาก ๆ มีการส่งหญิงโสเภณีกลับบ้านโดยแต่งกายอย่างสวยงาม มีเครื่องประดับชิ้นดี เพื่อให้ชาวบ้านและญาติพี่น้องประทับใจ หวังดึงดูดหญิงรายอื่น ๆ ให้เจริญรอยตามรุ่นพี่ภายในช่อง ยังมีพี่เลี้ยงซึ่งพูดภาษาท้องถิ่นเหมือนกัน คอยพูดปลอบใจและชี้แนะทางความคิด (ช่องใช้ทั้งไม้แข็งคือเมงตารุมซ้อม และไม้ نرمคือให้พี่เลี้ยงปลอบโยน) วิธีการปลอบโยนก็คือย้ำเตือนว่า "เราเป็นคนบ้านนอกยากจนตลอดมา ควรส่งสารพ่อแม่ ควรเป็นคนกตัญญูต่อผู้บังเกิดเกล้า นี่เป็นโอกาสดีที่เราจะหาเงินเพื่อส่งกลับไปช่วยพ่อแม่ ส่งไปให้น้อง ๆ ที่อดอยาก ฉะนั้นเราต้องมูมาทำงาน ต้องอยู่ในโอวาทเพื่อสร้างความสุขให้แก่พ่อแม่พี่น้องและตัวเราเอง" ฯลฯ.

2. ปัจจัยด้านการเมือง

2.1 ในช่วงเวลา 1 ศตวรรษเศษที่ผ่านมา รัฐบาลไทยไม่เคยพยายามยกเลิกการค้า โสเภณี แต่กลับออกกฎหมายกำหนดให้เกิดการขายบริการทางเพศในรูปแบบต่างๆมากมาย เช่น อาบอบ นวด บาร์ไนท์คลับ คาราโอเกะ โรงน้ำชา สวนอาหาร ฯลฯ

2.2 กลไกของรัฐหลายส่วนได้รับประโยชน์จากการดำรงอยู่และขยายตัวของธุรกิจค้า โสเภณี และมีบทบาทสำคัญช่วยให้ธุรกิจดังกล่าวดำรงอยู่อย่างมั่นคง ไม่ถูกกวาดล้าง และขยายตัวมากยิ่งขึ้น

2.3 นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐ หนุนแรงค์ให้ชาวต่างชาติและชาวไทยเดินทางท่องเที่ยวให้มากขึ้น ตลอดจนนโยบายของรัฐที่ส่งเสริมการประกวดนางงามเน้นโชว์ส่วนโค้งส่วนเว้า มีผลสำคัญทั้งโดยตรงและโดยอ้อมให้การท่องเที่ยวขยายตัว ชายไทยเกิดความกำหนัดมากขึ้น และทำให้การค้าโสเภณีขยายตัวมากขึ้น.

3. ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม

3.1 ในช่วงทศวรรษที่ 2500 และ 2510 เมื่อชนชั้นกลางและชนชั้นสูงในสังคมไทย กำลังขยายตัวเติบโต อันเนื่องมาจากนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มีปัจจัยหลายประการที่ทำให้ชายไทยนิยมไปเที่ยวโสเภณีเพิ่มมากขึ้นไป ที่สำคัญคือ ค่านิยมกตัญญูทางเพศยังไม่หมดไป กล่าวคือ ค่านิยมมีเมียน้อยของชายไทยยังดำรงอยู่ ชายมีฐานะเหนือกว่าในทางสังคมและกฎหมาย หญิงส่วนใหญ่ก็ยอมรับฐานะที่ด้อยกว่าของตน โดยไม่คิดว่าเป็นความไม่เสมอภาคที่แก้ไขได้ การค้าโสเภณีเป็นธุรกิจ แสวงหากำไรอย่างหนึ่ง เมื่อคนจีนที่เข้ามาอยู่ในไทยชอบเที่ยวโสเภณีและชอบมีเมียน้อยหรือนางบำเรอ ซึ่งก็เป็นเช่นเดียวกันกับชนชั้นสูงของไทย เพราะมีค่านิยมกตัญญูทางเพศเช่นกัน มาจากสังคมที่อิทธิพลความคิดแบบศักดินาแข็งแกร่งพอ ๆ กัน ชนชั้นกลางที่เกิดขึ้นใหม่ก็ชื่นชอบตามค่านิยมนำในสังคม (ruling value) การเข้ามาฝึกสอนและแสวงหาภรรยาของทหารอเมริกันจำนวนหลายคนจากสงครามเวียดนาม ในช่วงทศวรรษที่ 2510 บวกกับธุรกิจด้านบันเทิงเรีงรรมรวมทั้งการโหมการประกวดสาวงามในชุดอาบ น้ำเน้นโชว์สัดส่วน สิ่งเหล่านี้ช่วยกระตุ้นให้ชายไทยในสังคมชั้นล่าง เช่น กรรมกร ชาวนา พนักงานรับจ้าง สามล้อ ทหารเกณฑ์ ฯลฯ รับเอาค่านิยมเสกสุกับโสเภณีไปด้วย ผลก็คือ ชายทุกชนชั้นในสังคม ก็เอาการเสกสุกับโสเภณีเป็นการแสวงหาความสุขอย่างหนึ่งในชีวิต เหมือนการหาสถานที่กินอาหารที่ อร่อยๆ ยิ่งเศรษฐกิจสินค้าขยายตัว โสเภณีก็ยิ่งถูกทำให้กลายเป็น "สินค้า" ให้ชายเดินเลือกซื้อหา ทุกๆสัปดาห์หรือบ่อยกว่านั้น ช่วยให้ธุรกิจค้าประเวณียิ่งขยายตัวมากขึ้นในสังคมไทย.

3.2 สังคมพัฒนาเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ชนชั้นกลางรวมทั้งนักศึกษาที่มีจำนวนมากขึ้น คนรู้จักกันน้อยลงในสังคมเมือง ชายหญิงแต่งงานกันเมื่ออายุมากขึ้น. แต่ขณะเดียวกัน ค่านิยมในสังคมไทยยังคงเน้นให้หญิงรักษาวรทรมจรรยาเอาไว้อย่างเคร่งครัดเมื่อยังไม่แต่งงาน แต่ค่านิยมเสกสุทางเพศกลับขยายตัว การประกวดนางงาม หนังสือโป๊ รูปโป๊และหนังโป๊มีมากขึ้น ชายไทยในสภาพแวดล้อม เหล่านี้จึงหันไปเที่ยวชองโสเภณีเพื่อบำบัดความใคร่ หญิงสาวก็พอใจที่ตัวเองยังรักษาวรทรมจรรยาของตนไว้ได้ตามความคาดหวังของสังคม. ส่วนชายที่ได้ไปครั้งหนึ่งก็จิตใจอยากไปอีกบ่อย ๆ กลายเป็นความ

อยากที่จะบริโภค "สินค้า" นั้นบ่อย ๆ ชายไทยนิยมไปเที่ยวโสเภณี แต่ในใจก็คิดตามแบบค่านิยมชาย มีสิทธิพิเศษตลอดเวลาว่า หญิงคนรักจะต้องบริสุทธ์ผุดผ่อง.

ในสภาพดังกล่าว หญิงสาวก็พอใจที่ไม่ต้องสูญเสียพรหมจรรย์ให้คนรัก นับว่าได้ปฏิบัติตนเป็นกุลสตรีที่ดีในสังคมตามวัฒนธรรมศักดินา บางคนคิดไปไกลถึงขั้นที่ว่าชายควรฝึกปรี๊ดมือก่อนที่จะแต่งงาน เมียก็พอใจที่สามีไปเที่ยวโสเภณี เพราะเห็นว่าดีกว่าไปมีเมียช้อย หรือไปเล่นการพนัน บางคนคิดแบบข้างเท่าหลังในสังคมศักดินาถึงขนาดที่ว่าสงสารสามีที่ต้องกินแต่ "น้ำพริกถ้วยเก่า" ควรให้สามีเปลี่ยนบรรยากาศเสียบ้าง ภรรยาบางคนเล่าด้วยความภาคภูมิใจอยากอวดว่าตัวเองเป็นคนใจกว้างว่า อยากให้สามีมีความสุข จึงหาซื้อหนังสือและวิดีโอไปให้สามีดู และควักเงินให้สามีไปเที่ยวโสเภณี. พ่อแม่ก็ไม่คัดค้านที่ลูกชายไปเที่ยวโสเภณี เพราะไม่ว่าลูกชายจะทำอะไรก็ไม่เห็นจะมีอะไรเสียหาย เพื่อนชายก็มองว่าคนที่ไม่ไปเที่ยวโสเภณีเป็นคนมีปัญหา ไม่ใช่ลูกผู้ชาย ชายไทยยังยกย่องฝีมือความสามารถกันว่าที่ใครจะได้ "เจาะไข่แดง" หญิงสาวคนนั้นคนนั้น อาจจะไม่โกหก แต่ก็ได้สร้างความเชื่อให้กับตัวเอง เกือบเพื่อนฝูงได้ คุยกันไปกินมา สุดท้ายก็ชวนกันไปเที่ยวชองเหมือนเดิม.

สำหรับหญิง เห็นว่า ผู้ชายไปเที่ยวโสเภณีเป็นเรื่องธรรมดา รุ่นพี่เลี้ยงรุ่นน้องด้วยการพา รุ่นน้องไปเที่ยวโสเภณี ข้าราชการชั้นล่างรับใช้เจ้านายด้วยการหาผู้หญิงโสเภณีสวย ๆ ไปบำเรอ ข้าราชการชั้นสูงก็ชอบใจ แทนที่จะเป็นผู้นำตัวอย่าง สั่งให้ยุติสังเหล่านี้ กลับเรียกหาการรับใช้แบบนี้อีก ไปตรวจงานจังหวัดไหน ก็ต้องเลี้ยงดูต้อนรับกันแบบนี้. ชายหนุ่มทั้ง โสดและ ไม่โสด ไปเที่ยวจังหวัด ไทหนัก ต้องมีค่านิยมว่าต้องไป "ถึง" จังหวัดนั้นให้ได้. วัฒนธรรมของชาวจีนในไทยบางกลุ่มถือว่า ได้นอนกับหญิงหลาย ๆ คนหรือได้นอนกับเด็กสาววัยอ่อนบ่อย ๆ จะทำให้ร่างกายแข็งแรงชุ่มชื้น ไม่มีโรคภัย อายุยืนยาว วัฒนธรรมแบบนี้ก็ซึมเข้ามาในหมู่ชายไทยกลุ่ม ผลก็คือธุรกิจค้าประเวณียิ่งขยายตัวออกงาม.²⁷

3.3 ลัทธิบูชาเงิน เศรษฐกิจแบบศักดินาเป็นเศรษฐกิจแบบพอยังชีพ ไพร่มีฐานะต่ำต้อย น้อยหน้า สอดคล้องกันพอดีกับหลักพุทธศาสนาที่ให้มีชีวิตอย่างสันโดษมักน้อย ต่อมาเมื่อเศรษฐกิจทุนนิยมขยายตัว เงินกลายเป็นสื่อกลางเพื่อซื้อขายสินค้าทุกชนิด การแสวงหาเงินและผลกำไรทำให้เงินกลายเป็นอำนาจ เงินสามารถบันดาลทุกสิ่งทุกอย่างให้เกิดขึ้น เพราะลัทธิบูชาเงินกำลังเข้าครอบงำสังคมไทย มีอิทธิพลเหนือคุณธรรมและหลักคำสอนต่างๆ ที่เคยมีอยู่ในสังคม ปัจจุบันหนึ่งที่ผลักดันพ่อแม่ให้ขายลูกสาวก็คือ ต้องการเงิน, เห็นว่าเงินสำคัญกว่าอย่างอื่น.

3.4 วัฒนธรรมบริโภคนิยม สังคมไทยก่อนปี 2510 เป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมแบบศักดินา เช่น เน้นรูปแบบมากกว่าเนื้อหาสาระ เน้นที่หน้าตา ชื่อเสียง เน้นการแต่งตัว เน้นท่าทาง แต่งตัวต้องให้ดูดีเยี่ยม ให้ดูร่ำรวยมีสง่า กระเป๋าแฟบไม่สำคัญ ท้องทิวไม่เป็นไร ใครก็ไม่รู้ บ้านต้องให้สวยที่สุด ประตูบ้านรั้วบ้านต้องราคาแพง เลื่อกางแกง เข็มขัด นาฬิกา ปากกา รองเท้า ฯลฯ ทุกอย่างต้องมีชื่อชั้นดี ราคาแพง ต้องเป็นของนอก สมัยก่อนหนุ่มคนไหนมีมอเตอร์ไซด์ก็ต้องถือว่ายอด ต่อมาก็ต้องมีรถบีค็อพ เดี่ยวนี้ต้องมีรถเก๋ง ต่อไปต้องชวนชววย ทารถเบนซ์ หรือวอลโว่ มาแทนนิสสัน หรือมาสด้า ฯลฯ บ้านต้องเป็นบ้านตึก เพราะบ้านไม้เขยลู่บ้านทรงฝรั่งไม่ได้ จะเดินทางแม้จะไกลแค่ไหนก็ต้องขับรถ เดินไปหรือขี่จักรยานไปถึงอวาร์สนิมระดับต่ำ ไม่มีเกียรติ แต่งงานต้องใช้แหวนเพชร ต้อง

เลี้ยงโต๊ะจีน ต้องใส่ชุดสากลแม้อากาศจะร้อนอบอ้าว โปรดสังเกตว่า ในงานแต่งงานเจ้าบ่าวจะสวมชุดสากล เพื่อแสดงว่าฐานะสูงเหมือนฝรั่ง หรือแต่งชุดข้าราชการ เพื่อแสดงความเป็นเจ้าคนนายคน ส่วนเจ้าสาวจะแต่งชุดไทย เพื่อเน้นลักษณะศักดิ์นา ซึ่งมีค่านิยมรักษามรดกจรรยาบรรณอยู่ด้วย แม้เจ้าสาวจะเป็นข้าราชการ ก็แต่งชุดข้าราชการไม่ได้ เพราะเจ้าสาวต้องสวย ค่านิยมกดขี่ทางเพศในสังคมศักดินาประการหนึ่งนั้น ก็คือ ผู้หญิงมีค่าแต่เพียงความสวยเท่านั้น ความสามารถความรู้ไม่ใช่สิ่งสำคัญฯ

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ เป็นตัวอย่างของค่านิยมชั้นสังคมไทย ที่ยังไม่อาจสลัดทิ้งรอยของอิทธิพลศักดินาไปได้ ผลก็คือ 1. มันสอดคล้องอย่างยิ่งกับอิทธิพลทางเศรษฐกิจทุนนิยม ที่ได้ขยายตัวตลอด 3 ทศวรรษที่ผ่านมา เพราะลักษณะสำคัญอันหนึ่งของทุนนิยม คือ ต้องผลิตให้มากและขายให้ได้มากที่สุด เพราะสร้างผลกำไรสูงสุด เพราะฉะนั้น คนไทยที่ซื้อของมากขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อใช้วัตถุเหล่านั้นไปโอ้อวดฐานะของตนเหนือผู้อื่น หรือแสดงให้เห็นว่าตัวเรานั้นก็อยู่ในระดับสูง เช่นกันอันเป็นค่านิยมศักดินา และ 2. รายได้ที่ต่ำของคนส่วนใหญ่ในสังคมไทยซึ่งยากจน และคนชั้นกลางซึ่งก็มีรายได้ไม่มากนัก ทำให้ค่านิยมบริโภคนิยมมีบทบาทผลักดันคนไทยจำนวนมาก ให้ดิ้นรนชวนชววยแสวงหาเงินทองให้ได้มากที่สุด เพื่อซื้อสินค้าเหล่านั้น ค่านิยมเช่นนั้นจะทำให้เงินนั้นได้เท่าไรก็ไม่พอ จะต้องชวนชววยหาให้มากขึ้นเรื่อย ๆ

ด้วยเหตุนี้ การที่ข้อมูลภาคสนามระบุว่าในอดีตความยากจนเป็นปัจจัยหลัก ทำให้หญิงสาวชนบทเข้ามาเป็นโสเภณี ในระยะหลัง ๆ หญิงสาวจากครอบครัวชั้นล่างและชั้นกลาง ได้สมัครใจมาเป็นโสเภณีมากขึ้นก็เพราะ การดิ้นรนแสวงหาเงินทองนั่นเอง อาชีพโสเภณีในปัจจุบันเป็นอาชีพที่หารายได้สูงกว่าหลาย ๆ อาชีพ นี่สาวมาแล้วก็กลับไปชวนน้องสาวและญาติมาอีก ได้เงินจากการขายตัวจำนวนมาก สร้างบ้านได้แล้ว ซื้อที่นาได้แล้วส่วนใหญ่ก็ยังอยู่ต่อไป พยายามเก็บเงินให้มากขึ้น ครูและข้าราชการหรือพนักงานบริษัทหลายคนก็สมัครไปค้าประเวณี เพราะต้องการรายได้งาม ๆ เพื่อแก้ปัญหาหนี้สิน หรือต้องการรวยเร็ว สรุป คนยากจนและคนชั้นกลางในเวลานี้ต่างสมัครใจที่จะขายประเวณี ตามโครงการสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่กำหนดไว้นั่นเอง.

3.5 ระบบการศึกษาส่งผลหลายด้านต่อความนึกคิดและโอกาสของประชาชน เช่น งบประมาณด้านการศึกษาที่จำกัดทำให้การศึกษากระจายออกไปจำกัด ครูอาจารย์มีรายได้ต่ำทำให้คนที่มีความสามารถไม่เลือกประกอบอาชีพครู ระบบการศึกษาจึงมิใช่ที่สร้างสติปัญญามากนัก ไม่ใช่แหล่งขบคิดค้นคว้าเพื่อแก้ปัญหาสังคม แต่เป็นแหล่งที่สร้างคนให้ท่องจำเก่ง เอาตัวรอด ยอมจำนนต่อสภาพสังคม ไม่กล้าคิดค้นหาแนวทางใหม่ ไม่นับวิธีคิดเชิงนโยบาย ไม่เน้นการศึกษาค้นคว้า ไม่สอนให้คนรักการอ่านหนังสือ ไม่ส่งเสริมการโต้แย้งอภิปราย และยังคงปลูกฝังทัศนคติหลายอย่างแบบศักดินาต่อไป ฯลฯ ระบบการศึกษาในปัจจุบันจึงไม่สอนให้คนเข้าใจปัญหาสังคมอย่างรอบด้าน และไม่อาจสอนให้คนมีระบบความคิดที่กว้างขวางลึกซึ้งพอที่จะอธิบายปัญหาสังคมใด ๆ ได้มากมาย นอกจากจบออกมาเป็นพลเมืองดีหาเลี้ยงชีพกันไปแต่ละวัน.

4. ปัจจัยต่างประเทศ

4.1 ชายในหลายประเทศ ต้องการเสพยาเสพติดกับโสเภณี แต่เนื่องจากโสเภณีในประเทศนั้นมันน้อย จึงต้องการโสเภณีต่างชาติจำนวนมาก และค่าตอบแทนสำหรับการเป็นโสเภณีในประเทศเหล่านี้ นับว่าสูงกว่าอาชีพโสเภณีและอาชีพอื่น ๆ อีกหลายประเภทในประเทศไทย ส่งผลให้มีโสเภณีไทยจำนวนมากออกไปหาเงิน

4.2 การสนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของรัฐบาล การที่สังคมไทยมีแหล่งท่องเที่ยวมาก รวมทั้งตลาดค้าโสเภณีทำให้สังคมไทยมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางมาเที่ยวในเมืองไทย ซึ่งมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามาเพื่อเสพยาเสพติดกับโสเภณีสาวสวยราคาถูกในเมืองไทย ทำให้จำนวนโสเภณีในไทยเพิ่มขึ้น.

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและต่างประเทศที่กล่าวมาได้ช่วยให้ธุรกิจโสเภณีพัฒนาเติบโตกลายเป็นธุรกิจขายบริการทางเพศ ที่สร้างเงินซื้อขายนับแสนล้านบาทต่อไป และมีลักษณะสลัดซับซ้อน ผลประโยชน์เกี่ยวพันกับบุคคลวงการต่าง ๆ มากมายรวมทั้งบุคคลที่กุมอำนาจระดับรัฐ.

ข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับธุรกิจขายบริการทางเพศ

ประการแรก ที่มีผู้กล่าวว่า หญิงสาวภาคเหนือไม่รักนวลสงวนตัว นิยมเป็นโสเภณีมากกว่าภาคอื่น ๆ ขณะที่หญิงสาวภาคอีสานมักไปเป็นคนใช้ หรือกรรมกรโรงงาน หรือแม่ค้าขายส้มตำ ทำงานชนิดหนักเอาเบาสู้ หญิงสาวภาคใต้ เน้นการรักนวลสงวนตัว ไม่ฟังเพื่อห่อเหิม คำกล่าวเช่นนี้ เป็นการมองจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างผิวเผิน ปัญหาที่มีอยู่ว่าเนื้อแท้เป็นอย่างไร.

ถ้าหากจะสรุปว่าหญิงสาวภาคเหนือโดยรวม ๆ ว่า ไม่รักนวลสงวนตัวและนิยมเป็นโสเภณี ถ้าเช่นนั้น ก็ควรจะมีหญิงสาวภาคเหนือจากครอบครัวทุกระดับไปเป็นโสเภณี ทั้งจากครอบครัวในเมืองและในชนบท ร่ำรวยและยากจน แต่ข้อเท็จจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น แทบจะไม่ปรากฏว่ามีหญิงสาวจากครอบครัวที่ร่ำรวยในสังคมภาคเหนือ หรือจากภาคไหนไปเป็นโสเภณี

สังคมล้านนาเป็นดินแดนที่ราบในหุบเขา ปัจจัยทางภูมิศาสตร์มีผลสำคัญอย่างยิ่งต่อดินแดนแห่งนี้ เช่นการมีภูเขาสูงจำนวนมาก ทำให้ที่ราบมีขนาดเล็ก ฝนตกบนภูเขาทำให้น้ำชะเอาแร่ธาตุต่าง ๆ ลงสู่ที่ราบ ทำให้ที่ราบในหุบเขาอุดมสมบูรณ์เหมาะอย่างยิ่งสำหรับการเพาะปลูก บนภูเขาไม่มีป่าไม้มากมาย เป็นบ่อเกิดของแม่น้ำหลายสายและให้ความชุ่มชื้นร่วมเย็น ภาคเหนือจึงมีอากาศดี ทิวทัศน์สวยงาม และการเพาะปลูกและหาของป่าไม่เดือดร้อน

เมื่อที่ดินทำการเพาะปลูกอุดมสมบูรณ์ จำนวนประชากรไม่มาก ชีวิตของชาวล้านนาจึงสงบสุขร่วมเย็น ไร่การหลอกลวงและทำร้ายกัน ยิ่งการค้าขายติดต่อกับคนภายนอกมี อุปสรรคเพราะอยู่ในหุบเขา คนล้านนาจึงเป็นคนขี้อมองคนในแง่ดี เชื่อคนง่าย. สิ่งแวดล้อมเช่นนี้ย่อมทำให้คนไม่จำเป็นต้องแข่งขันหาอยู่หากินอย่างรุนแรง ไม่ต้องต่อสู้ดิ้นรนมากเท่ากับคนที่อยู่ในสังคมที่อดอยากแห้งแล้ง ต้องปากกัดตีนถีบตลอดเวลา ผู้หญิงล้านนาผิวขาวหน้าตาหมองจืดจางอ่อนหวาน ไม่ต้องตรากตรำกับงานและภาวะ

แห่งแล้งเหมือนผู้หญิงอีสาน ขณะที่ผู้หญิงภาคใต้อยู่ติดทะเล ติดต่อค้าขายกับคนแปลกหน้าจำนวนมาก ขณะเดียวกันก็มีอิทธิพลทางศาสนาอิสลาม ทำให้การติดต่อสัมพันธระหว่างชายหนุ่มกับหญิงสาวมีขีดจำกัด

ในสภาพเช่นนี้ ประกอบกับสินค้าโภคภัณฑ์กำลังเป็นที่ต้องการในตลาดกรุงเทพฯ ผู้หญิงล้านนา ย่อมตกเป็นเป้าหมายของการล่อลวงมากที่สุด เพราะมีลักษณะกายภาพถูกใจลูกค้า หลอกลวงได้ง่ายกว่า การแบ่งแยกแรงงานในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมของเมืองหลวงจึงเกิดขึ้น เช่น ต้องการหญิงสาวภาคเหนือ ไปเป็นโสเภณี หญิงสาวอีสานเป็นคนใช้ กรรมกรและแม่ค้า ผู้ชายอีสานเข้าไปเป็นกรรมกร และคนขับแท็กซี่ การแบ่งแยกแรงงานเหล่านี้เป็นไปตามเป้าหมายที่จะได้กำไรสูงสุดบวกกับความแห้งแล้งในอีสาน ผลักดันให้คนอีสานจำนวนมากอพยพเข้าเมืองหลวงเพื่อหางานทำ หญิงสาวเหล่านั้นจึงตั้งรกรากในทุกประเภท ขณะที่ภาคเหนืออุดมสมบูรณ์ หญิงสาวจะล่องใต้ก็ต่อเมื่อถูกล่อลวงไป.

การที่หญิงสาวล้านนาเป็นที่หมายของตลาดโสเภณี เพิ่มการล่อลวงและบีบบังคับหญิงสาวล้านนาเป็นโสเภณีไปชั่วระยะหนึ่ง ผู้ล่อลวงหญิง เอเย่นต์นายหน้า และผู้มีรายได้งามจากกิจการเหล่านี้ก็ ย่อมลี้ลับสมประสงค์ คืบเคยกับการทำงานในภาคเหนือ. ยิ่งต่อมาในระยะหลังหญิงสาวที่กลับไปเยี่ยมบ้าน แสดงฐานะว่า ร่ำรวย มีเงินมาก หน้าตาสวยงาม แต่งตัวดี ก็ย่อมดึงดูดน้องสาว ญาติ เพื่อน ๆ และหญิงคนอื่น ๆ ให้เข้าสู่ธุรกิจนี้มากขึ้น พ่อแม่ก็เต็มใจยินดีส่งลูกหลานเข้าสู่ธุรกิจขายบริการทางเพศมากขึ้น

ฉะนั้น การที่พบว่าหญิงสาวที่เป็นโสเภณีมาจากล้านนาเป็นจำนวนมาก แล้วสรุปว่าผู้หญิง ล้านนาไม่รักนวลสงวนตัว และนิยมเป็นโสเภณีก็เท่ากับว่าไม่พิจารณาเงื่อนไขต่าง ๆ ในสังคมตลอดจน ลักษณะบางประการของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่มีบทบาทสำคัญต่อลักษณะงานของหญิงสาว จากล้านนาและอีสาน. อนึ่ง ข้อมูลหลายแห่งในปัจจุบันได้ระบุว่าหญิงสาวจากอีสานเข้ามาอยู่ในธุรกิจค้าประเวณีในจำนวนที่ไม่แตกต่างจากโสเภณีภาคเหนือ ซึ่งย่อมแสดงว่า เมื่อมีโอกาสสร้างกำไรจากการค้าประเวณีกับใครก็ตาม หญิงสาวจากภาคไหนก็สามารถถูกดึงดูดเข้าสู่ธุรกิจนี้ได้ทั้งสิ้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขปัจจัยที่ดำรงอยู่ในสังคม.

ประการที่สอง สังคมตะวันตกหลายแห่งมีโสเภณีเดินเสาะหาลูกค้าบนถนนบางสายในแต่ละเมือง แต่ในสังคมไทย เราจะพบว่าหญิงสาวที่ขายบริการทางเพศส่วนใหญ่ ลังกัตหน่วยธุรกิจที่แน่นอน เช่น ซ่อง โรงแรม อาบอบนวด ร้านอาหาร ร้านเสริมสวย ฯลฯ จุดแตกต่างที่สำคัญที่สุดก็คือ ธุรกิจขายบริการทางเพศของไทยมีขนาดใหญ่กว่าในสังคมตะวันตก ของไทยเรามีผู้ประกอบการ มีเมงดา มีพี่เลี้ยง มีคนเชียร์แขก มีกลไกต่าง ๆ ให้ความคุ้มครองและสนับสนุนอย่างครบครัน ซึ่งย่อมหมายความว่า ธุรกิจเช่นนี้จะต้องให้ประโยชน์มหาศาลแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มันหมายถึงหญิงสาวที่ขายบริการควรจะได้เงินตอบแทนอย่างมาก แต่ก็ไม่ได้ เพราะถูกเจ้าของกิจการหักไปมากมาย ขณะที่หญิงขายบริการทางเพศในสังคมตะวันตกมีจำนวนไม่มากนัก ส่วนใหญ่ที่สุดเป็นการประกอบอาชีพของแม่ค้ารายย่อยคือทำคนเดียว เธอเดินหาลูกค้าเอง จากนั้นก็พากันไปหาสถานที่ โดยแทบไม่มีคนอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องและแบ่งผลประโยชน์ไปจากหญิงสาว. ถ้าหากจะมีซ่องอยู่บ้างในสังคมตะวันตก ก็เป็นซ่องที่หลบซ่อนอย่างมิดชิดที่สุดจึงจะหนีมือตำรวจ ธุรกิจโสเภณีที่มีขนาดแตกต่างกันอย่างมากใน 2 สังคมนี้ ด้านหนึ่งสะท้อนให้เห็นอุปสงค์

ต่อโสภณและผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจนี้ ซึ่งมีต่างกันในแต่ละประเทศ อีกด้านหนึ่ง สะท้อนให้เห็นสังคมบางแห่งที่การกดขี่ทางเพศมีสูงมาก ทำให้เกิดมีโสภณจำนวนมาก ทารายได้ด้วยการปรนเปรอการมารมภ์แก่ชายโดยไม่ได้ทำงานอื่น ๆ ซึ่งสร้างสรรค์ประโยชน์แก่สังคม.

ประการที่สาม ธุรกิจโสภณในสังคมไทยซึ่งขยายตัวเติบโตมา เป็นลำดับ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา สะท้อนให้เห็นพัฒนาการของต้นเหตุของการเป็นโสภณ จากเดิมต้นเหตุคือความยากจนในชนบท ในระยะหลัง มีหญิงสาวทั้งจากครอบครัวยากจนและครอบครัวปานกลาง ที่สมัครใจไปขายบริการทางเพศ เนื่องจากรายได้ตอบแทนจากการเป็นโสภณสูงกว่าอาชีพอื่น ๆ อีกหลายอาชีพ ประกอบกับลัทธิบริโภคนิยมและลัทธิบูชาเงินทำให้คนอยากมีรายได้มาก ๆ สภาพดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงในสังคมไทย 2 ประการ คือ 1. การประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม ภาคบริการ และภาคอุตสาหกรรม ให้ผลตอบแทนน้อย ทำให้หญิงสาวจำนวนมากไม่ยอมหันไปยึดอาชีพขายบริการทางเพศด้วยความสมัครใจ และ 2. ลูกค้า ทั้งที่เป็นคนไทยและชาวต่างประเทศมีความต้องการสินค้าโสภณสูงมาก เงินที่จ่ายให้แก่โสภณแม้จะถูกนายจ้างขูดรีดไปมาก ก็ยังหลงเหลือมีมูลค่ามากกว่ารายได้ของคนหลายอาชีพหลายเท่า ผิดกับในสังคมที่พัฒนาแล้ว เนื่องจากอาชีพที่ถูกกฎหมายส่วนใหญ่สนองรายได้เป็นอย่างดีให้แก่คนงานแทบทุกอาชีพ น้อยคนจึงอยากเป็นโสภณ เพราะรายได้ไม่ต่างกันมากนัก.

ประการที่สี่ ข้อมูลจากภาคสนามในอำเภอดอกคำใต้ ตำบลแสงดาว ชี้ให้เห็นความขยันขันแข็งของครอบครัวชาวอีสานที่อพยพเข้ามาอยู่ จ. พะเยาหลายครอบครัว และทัศนคติของพ่อแม่ที่คัดค้านการขายตัว และถ่ายทอดทัศนคติดังกล่าวให้ลูก ๆ อย่างเต็มที่ นั่นเป็นกรณีของครอบครัวของประชาชนที่อพยพมาอยู่ต่างถิ่น เป็นคนส่วนน้อยในชุมชนใหญ่ จึงพยายามดำรงชีวิตอย่างมีศีลธรรม และขยันขันแข็งอย่างยิ่ง ปัญหาที่มีอยู่ว่าการใช้ชีวิตอันเป็นแบบอย่าง เช่นนั้นปรากฏในสังคมไทยทั่วไปแค่ไหน.

ประการที่ห้า วิทยานิพนธ์ของ Jennifer Gray (1990) ที่ศึกษาเยาวชนสตรีที่เดินทางจากอำเภอรอบนอกเข้าไปทำงานชนิดต่าง ๆ ในเมืองเชียงใหม่ได้ให้แง่คิดที่สำคัญบางประการแก่ผลการวิจัยภาคสนามในจังหวัดเชียงรายและพะเยา. การขยายตัวอย่างรวดเร็วของเมืองเชียงใหม่ในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมาในด้านเศรษฐกิจแทบทุกสาขาทำให้แรงงานจากอำเภอรอบนอกและจังหวัดอื่น ๆ จำนวนมากอพยพเข้ามา งานของ Gray แสดงให้เห็นหญิงสาวจากชนบทเข้ามาทำงานสาขาอาชีพที่แตกต่างกันมากมาย เช่น พนักงานขายของ พนักงานเสิร์ฟอาหาร พนักงานทำความสะอาดในโรงแรม ผู้ช่วยคนทำอาหาร กรรมกรโรงงาน ช่างฝีมือ คนใช้ ฯลฯ หญิงสาวจากอำเภอรอบนอกมีโอกาสได้เรียนหนังสือเพิ่มเติม ได้เรียนรู้และปรับตัวเข้ากับการเป็นคนในเมือง มีคนรักและแต่งงานกับคนนอกหมู่บ้าน และนับวันห่างเหินชีวิตและกิจกรรมของหมู่บ้าน. นำเสียดายที่งานวิจัยภาคสนามทั้ง 3 ไม่ได้เสนอประเด็นเหล่านี้ในภาพรวมของชุมชน. นำเชื่อว่าลักษณะอันหลากหลายของเมืองที่กำลังเติบโตเช่นเชียงใหม่และเชียงรายที่กำลังก้าวตามจะค่อยๆดึงดูดหญิงสาวจากชนบทให้เข้ามาประกอบอาชีพที่หลากหลายมากขึ้นเป็นลำดับ แต่เมืองที่ขยายตัวน้อยกว่าเช่นพะเยายังไม่มีลักษณะเช่นนั้นมากนัก แม้คิดมีว่าเยาวชนสตรีที่อยู่ใกล้เมืองที่กำลังขยายตัวจะมีโอกาสมากกว่าในการได้ทำงานที่มิใช่ขายบริการทางเพศ ขณะที่หญิงสาวที่มาจากถิ่นไกลมีทางเลือกน้อยกว่า. แม้คิดอีกข้อก็คือ ควรพิจารณาปัญหาอาชีพและโอกาสของเยาวชนสตรีโดย

พิจารณาทำเลที่ตั้งและอัตราการขยายตัวของเมืองประกอบด้วย เพื่อจะได้เข้าใจลักษณะที่เปลี่ยนแปลง
อย่างเป็นจริงของชุมชนชนบทแต่ละแห่ง.²⁸

ประการที่หก ปัญหาสำคัญ 2 ประการในการวิเคราะห์สาเหตุของธุรกิจโสเภณีที่ขยายตัว
เพิ่มขึ้นในสังคมไทย คือ 1. การละเลยไม่พิจารณานโยบายและบทบาทของรัฐ ว่ามีบทบาทสำคัญทำ
ให้ธุรกิจโสเภณีขยายตัว รัฐไม่เคยมีนโยบายปราบปรามโสเภณีอย่างจริงจัง รัฐไม่เคยดำเนินการลงโทษ
ข้าราชการผู้รักษากฎหมายที่ปล่อยให้ห้องโสเภณีตั้งอยู่ทั่วไป แม้แต่ใกล้ ๆ สถานีตำรวจ และปล่อยให้
ธุรกิจโสเภณีขยายตัว และรัฐไม่เคยตรวจสอบควบคุมและจัดการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีผลประโยชน์อย่าง
แนบแน่น หรือปกป้องธุรกิจโสเภณี 2. การละเลยไม่พิจารณาบทบาทของชายที่ไปเที่ยวโสเภณี และไม่
หาทางแก้ไขพฤติกรรมทางเพศของชายไทยโดยส่วนใหญ่ ธุรกิจโสเภณีขยายตัวได้มาก เพราะชายจำ
นวนมากต้องการเที่ยวโสเภณี ที่ผ่านมามีงานศึกษาหญิงสาวที่ขายบริการทางเพศหลายชั้น แต่มีน้อยราย
ที่ศึกษาทัศนคติ และค่านิยมของชายซึ่งเป็นผู้ซื้อ

จะเห็นได้ว่าโสเภณีจะไม่มีวันหมดสิ้นอย่างเด็ดขาด หากยังมีความต้องการจากชายเป็นจำ
นวนมาก เหตุผลประการสำคัญคือ สังคมไทยเป็นสังคมที่ชายเป็นใหญ่มีบทบาทครอบงำหญิง มีสิทธิฐานะ
ทางสังคมและกฎหมายเหนือกว่าหญิง การที่เพศชายมีฐานะสำคัญในอำนาจรัฐหน่วยราชการและบริษัทเอก
ชนส่วนใหญ่ รัฐและชายเหล่านี้จึงพูดถึงปัญหาและโสเภณีเฉพาะฝ่ายหญิงเท่านั้น ช่วยกันรุมประณาม หญิงที่
เป็นโสเภณี แต่แทบจะไม่เคยปรากฏว่า มีการวิจารณ์ ค่านิยมและพฤติกรรมที่กดขี่ทางเพศของชายและ
แทบจะไม่ปรากฏว่า มีเพศชายออกมาวิจารณ์ค่านิยมกดขี่ทางเพศในสังคมไทย.

ประการที่เจ็ด ผู้เขียนเห็นว่าค่านิยมและพฤติกรรมทางเพศของชายมีบทบาทสำคัญต่อการ
ขยายตัวของธุรกิจโสเภณีไม่น้อยไปกว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจ. ค่านิยมดังกล่าวมีบทบาททำให้หญิงไทยกลายเป็น
โสเภณีเป็นจำนวนมาก. แต่ในช่วง 3 - 4 ปีมานี้ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่าง
ประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านพัฒนาดีขึ้นมาก ขบวนการล่อลวงหญิงสาวจากประเทศเพื่อนบ้านที่ล่าหลัง
และยากจนกว่าไทย จึงมีมากขึ้นเป็นลำดับ เช่น หญิงสาวไทยใหญ่ พม่า ลาว จีน และชาวเขาเผ่า
ต่าง ๆ จากดอยสูงในไทย. กระบวนการดึงดูดหญิงสาวเหล่านี้มาเป็นโสเภณี มีหลายรูปแบบเช่น การ
ล่อลวงหญิงสาวให้ไปทำงานเป็นคนใช้ หรือกรรมกร แล้วบีบบังคับให้หญิงสาวเหล่านั้นขายบริการทางเพศ
มีการกักขังไว้ในห้อง ล่ามโซ่ หรือการกักบริเวณหญิงสาวเหล่านี้จำนวนมากพูดภาษาไทยไม่ได้ ขณะที่โส
เภณีเหล่านี้มีราคาถูกกว่าโสเภณีไทยจำนวนหนึ่ง และเป็นที่ยอมรับของชายไทยซึ่งต้องการ "กลิ่นและรสชาติ
ที่แปลกใหม่" โสเภณีไทยส่วนหนึ่งก็เขยิบฐานะไปอยู่ระดับนานาชาติ แสวงหารายได้ที่สูงกว่าด้วยการ
เดินทางไปเป็นโสเภณีในสิงคโปร์ บรูไน ญี่ปุ่น ตะวันออกกลาง และยุโรปตะวันตก เท่ากับว่าจำนวนโส
เภณีไทยที่หดหายไป ในสังคมไทย ได้มีโสเภณีจากประเทศเพื่อนบ้าน เข้ามาแทนที่.

ปรากฏการณ์ดังกล่าว เกิดขึ้นพร้อมกับการที่หญิงและชายจำนวนมากจากประเทศเพื่อนบ้าน
เดินทางเข้ามาหางานทำในประเทศไทย พร้อมทั้งจะเข้ามาแบกรับงานทุกชนิด (แต่คงจะหาคนพอใจน้อย
มากกับงานที่ถูกบังคับให้ขายบริการทางเพศ). เนื่องจากระดับการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยกับประเทศ
เพื่อนบ้าน (คือ พม่า ลาว และจีนบริเวณชายแดน รวมทั้งชนภูเขาสูงในภาคเหนือของไทย) ที่แตกต่างกัน

กันมาก ฝ่ายแรกเศรษฐกิจขยายตัวอย่างรวดเร็วและกำลังก้าวไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (นิค) สังคมต้องการแรงงานในการก่อสร้าง ธุรกิจร้านอาหาร โรงงาน คนใช้ โสภณีและเศรษฐกิจภาคบริการอื่น ๆ ฝ่ายหลังดำเนินเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม เศรษฐกิจโดยเฉพาะธุรกิจเอกชนขยายตัวอย่างแข็งแกร่ง หญิงและชายจากประเทศเพื่อนบ้าน จึงอพยพหลังไหลเข้ามาแสวงหารายได้ในสังคมไทย เช่น จำนวนโสภณี คนใช้ และคนงานก่อสร้างชาวพม่าที่มีนับหมื่นคนในจังหวัดระนอง โสภณีชาวพม่า และคนงานก่อสร้างไทยใหญ่ ชาวจีน และชาวเขา จำนวนมากในเชียงใหม่และเชียงใหม่ ฯลฯ²⁹

กล่าวโดยสรุป สังคมไทยที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจสูงกว่าดินแดนรอบ ๆ ต้องการแรงงานราคาถูก สามารถกดขี่และขูดรีดแรงงานเหล่านั้นได้ เนื่องจาก แรงงานเหล่านั้นขาดอำนาจต่อสู้เรียกร้อง เพราะต้องการศึกษา พูดภาษาไทยไม่ได้ มีฐานะคนเข้าเมืองผิดกฎหมายแต่ต้องการทำงานหารายได้เพื่อเอาชีวิตรอด ในเมื่อค่านิยมเสเพลสุกกับโสภณีของชายไทยยังมีมาก ความต้องการแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน จึงขยาย ขอบเขตไปถึงความต้องการต่อโสภณีจากประเทศเพื่อนบ้านด้วยปรากฏการณ์เช่นนี้ จึงเป็นจุดเดียวกันกับที่ญี่ปุ่น ใต้หวัน บรูไน สิงคโปร์ และ ตะวันออกกลาง ต้องการทั้งแรงงาน และโสภณีจากไทยหรือ จากประเทศอื่น ๆ โดยที่ค่าตัวของแรงงานและโสภณีเหล่านั้นต่ำกว่าในประเทศของตนเอง.

ประการที่แปด ในช่วงเวลา 7 ปีที่ผ่านมา จำนวนผู้มีเชื้อโรคเอดส์ในสังคมไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากจำนวน 1 รายที่ค้นพบในปี 2527 เพิ่มขึ้น 20,000 - 400,000 รายโดยประมาณเมื่อสิ้นปี 2534. มีผู้ติดเชื้อเอดส์เพิ่มขึ้นราว 400 คน ผู้ติดเชื้อเอดส์เฉพาะที่กระทรวงสาธารณสุขพบมีจำนวน 28,000 คน และมีการประเมินว่าในอีก 10 ปีข้างหน้า จะมีผู้ติดเชื้อเอดส์ทั่วประเทศราว 6.7 ล้านคน แต่ถ้าทุกหน่วยงานร่วมมือกันรณรงค์ต่อต้านเอดส์ คาดว่าจะมีผู้ติดเชื้อเอดส์ราว 2.1 ล้านคน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโรคเอดส์จะสร้างความเสียหายต่อชีวิตและสังคมไทยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ.³⁰

การรับเชื้อโรคเอดส์ส่วนใหญ่ที่สุดเกิดจากการมีเพศสัมพันธ์กับผู้ป่วยโรคเอดส์ และการใช้เข็มฉีดยาและกระบอกฉีดยาร่วมกับผู้ป่วย จากการศึกษาของนายแพทย์วิชาญ วิทยาจารย์ การติดเชื้อเอดส์ส่วนใหญ่ 80-90% ในภาคเหนือตอนบนเกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ โดยเฉพาะ ชายได้รับเชื้อเอดส์จากโสภณีและหญิงแม่บ้านที่ได้รับเชื้อเอดส์จากสามีที่ไปเที่ยวโสภณี.³¹

วิธีการแก้ปัญหาในสังคมไทยในปัจจุบัน ก็คือ รัฐบาลได้รณรงค์ให้ประชาชนต้นตระหนักในอันตรายของโรคเอดส์และหันไปใช้ถุงยางอนามัยในการมีเพศสัมพันธ์ ปัจจุบัน การใช้ถุงยางอนามัยกลายเป็นมาตรการอันหนึ่งป้องกันโรคเอดส์ แม้จะมีผู้เชี่ยวชาญกล่าวว่าป้องกันได้หรือไม่ถึง 100% ก็ตาม ผลจากมาตรการดังกล่าวก็คือ ไม่ได้ทำให้คนที่ชอบไปเที่ยวโสภณีมีจำนวนลดลง เนื่องจากรัฐบาลมิได้หาทางยกเลิกการค้าประเวณีในสังคมไทย สิ่งที่รัฐบาลและชนชั้นนำในสังคมไทยได้ทำก็คือ ขอให้ช่วยกันใช้ถุงยางอนามัยเพื่อมิให้ติดเชื้อเอดส์ วิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึง เป็นการแก้ไขที่ปลายเหตุ กล่าวคือ ยอมรับว่าชายไทยจะต้องเที่ยวโสภณีต่อไป และหญิงไทยจำนวนนับแสนคนก็จะ เป็นโสภณีต่อไป ขออย่างเดียวคือ ขอให้ใช้ถุงยางอนามัย อย่างไรก็ตาม การโหมโฆษณาอันตรายของโรคนี้ ทำให้ชนชั้นกลางและชนชั้นสูงจำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะผู้ที่มีการศึกษาสูง เล็งเห็นภัยร้ายของโรคเอดส์ ทำให้คนส่วน

นี้จำนวนหนึ่ง ยุติการไปเสิร์ฟสุขกับหญิงขายบริการทางเพศ หรือไปน้อยครั้งกว่าเดิม.

ลักษณะและผลกระทบของธุรกิจขายบริการทางเพศในสังคมไทย

ธุรกิจขายบริการทางเพศยืนยงและขยายตัวอย่างมากในสังคมไทยปัจจุบัน ก็เนื่องจากปัจจัยหลายประการ ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

การที่สังคมไทยโดยทั่วไปไม่มีค่านิยมยอมรับการเสิร์ฟสุขกับโสเภณี และธุรกิจการค้าประเวณี ทำให้การวิเคราะห์ผลกระทบของการเป็นโสเภณีและธุรกิจการค้าประเวณีมีจำกัด เพราะคนส่วนใหญ่มองไม่เห็นว่ามีผลเสียอย่างไร ต่อไปนี้จะเป็นการอภิปราย 2 ประเด็น คือ ธุรกิจการค้าประเวณีมีผลกระทบอย่างไรต่อสังคม และลักษณะการดำรงอยู่ของโสเภณีในสังคมไทยสะท้อนอะไรบ้าง.

ธุรกิจการค้าประเวณี และการที่หญิงสาวจำนวนมากจากชนบทกลายเป็นโสเภณีมีผลกระทบหลายอย่างต่อสังคมไทย

ประการแรก ผลเสียทางเศรษฐกิจ สมมติว่าจำนวนโสเภณีทั้งหมดในสังคมไทยมีมากจริงคือ อย่างน้อย 8 แสนคน ยังไม่ทันได้นับจำนวนเจ้าของและผู้บริหารช่อง นี้อย่าง แมงดา และคนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เท่ากับว่าสังคมไทยต้องสูญเสียแรงงานจำนวนอย่างน้อย 1 ล้านคน ให้แก่ การมีเพศสัมพันธ์ซึ่งไม่ได้สร้างผลผลิตใด ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมแม้แต่น้อย. งานหลักของพวกเขาขึ้นอยู่กับประการคือ การช่วยให้ลูกค้านำบัตรความใคร่เป็นผลสำเร็จ พวกเขาแทบจะไม่ได้ทำงานอื่นได้อีก.

ประการที่สอง ผลเสียทางเศรษฐกิจ เมื่อผู้หญิงถูกทำให้เป็นสินค้า ผู้ชายสามารถนำบัตรความใคร่ของตนได้โดยเสียเงินจำนวนหนึ่ง ภายใต้สังคมที่มีสิ่งกระตุ้นอารมณ์ทางเพศของชายมากมาย การเสียเงินเพื่อซื้อความสุขทางเพศ จึงเป็นการใช้จ่ายเงินที่ฟุ่มเฟือย ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์แก่ผู้ซื้อ แทนที่ผู้ชายจะเก็บเงินไปใช้จ่ายในกิจการอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเอง ครอบครัว และสังคม.

ประการที่สาม ผลเสียทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เมื่อใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือยบ่อยครั้ง หรือเพื่อที่จะได้จ่ายเงินฟุ่มเฟือยบ่อยครั้ง การแสวงหารายได้ด้วยวิธีทุจริตคอร์ปชั่น หรือ การฉ้อฉลในรูปแบบต่าง ๆ ก็เกิดขึ้น การจ่ายเงินให้โสเภณีมิใช่ปัจจัยหลักที่จะนำไปสู่การทุจริตคอร์ปชั่น แต่ก็เป็นปัจจัยอันหนึ่ง ที่ทำให้รายจ่ายเพิ่มสูงขึ้นโดยไม่จำเป็น.

ประการที่สี่ ผลเสียทางเศรษฐกิจและการเมือง ส่วนหนึ่งของรายได้มูลค่ามหาศาลจากธุรกิจการค้าประเวณีตกไปอยู่กับโสเภณี ส่งผลให้ครอบครัวของเธอในชนบทมีรายได้ดีขึ้น มีบ้านหลังใหม่ มีเครื่องใช้ไฟฟ้าครบครัน มีรถปิคอัพให้พ่อ มีรถมอเตอร์ไซด์ให้น้องชาย มีเสื้อผ้าสวย ๆ ให้น้องสาว และช่วยบริจาคสร้าง โบสถ์และวิหารให้วัด ฯลฯ แต่รายได้เหล่านี้ไม่ช่วยแก้ไขปัญหาค่าครองชีพของภาคเกษตรกรรม เศรษฐกิจภาคเกษตรได้รับการสนับสนุนจากรัฐน้อยอย่างไรก็ยังคงเป็นอย่างนั้น เกษตรกรจำนวนมากประสบปัญหาเดือดร้อนเช่นเดิม ธุรกิจการค้าประเวณีเพียงแต่ช่วยดึงดูดหญิงสาวออกจากชนบทมาทำงานขายตัวในเมือง และส่งเงินกลับไปช่วยจุนเจือทางบ้าน ธุรกิจค้าโสเภณีไม่ได้แก้ไขปัญหาค่า

ยากจนในภาคชนบท แต่ช่วยชลอปัญหาเหล่านั้นให้ดำรงอยู่ต่อไป.

ประการที่ห้า ผลเสียทางเศรษฐกิจและสังคม. ยิ่งธุรกิจค้าประเวณีขยายตัว โอกาสที่เชื้อโรคเอดส์จะแพร่ขยายออกไป ทำลายชีวิตและทรัพย์สินของคนไทยก็จะมีมากขึ้น.

ประการที่หก ผลเสียทางสังคมและวัฒนธรรม. สตรียังถูกเอาเปรียบทางเพศต่อไป ชายยังคงมีทัศนคติที่ทางเพศต่อไป, หญิงก็ยังจำนนต่อทัศนคติที่ทางเพศต่อไป.

ประการที่เจ็ด ผลเสียทางสังคมและวัฒนธรรม. ยิ่งอาชีพโสเภณีทำรายได้ดีสามารถจนเจือและยกฐานะของครอบครัว ความคิดของหลาย ๆ ครอบครัวก็คือ อยากรมีลูกสาว อยากรให้ลูกสาวรักษามรทมจรรยาเอาไว้ อยากรให้ลูกสาวหน้าตาอร่ามสวย เพื่อจะขายได้ราคาดี ไม่เกิดสติปัญญาใหม่ ๆ ที่จะหาทางแก้ไขความยากจนของครอบครัวและสังคม ด้วยวิธีการอื่น ครอบครัวและสังคมในชนบทหลายแห่งตกอยู่ในฐานะยอมรับสภาพใหม่ กล่าวคือ แทนไม่มีหญิงสาวอายุ 15 ปีถึง 28 ปีในชุมชน หลายครอบครัวอาจจะได้รับเงินก้อนใหญ่จากลูกสาวที่ไปขายตัว แต่เราไม่ค่อยคิดถึงปัญหาครอบครัวและปัญหาชุมชนที่พิกลนิกการอื่นเนื่องมาจากการโยกย้ายแรงงานของคนหนุ่มสาว และภาคเกษตรกรรมที่ยังคงล้าหลังเช่นเดิม.

ประการที่แปด ผลเสียด้านภาพพจน์ในต่างประเทศ การกล่าวถึงเมืองไทยเป็นดินแดนแห่งกามารมณ์ เป็นดินแดนฟรีเซ็กซ์ และเป็นสวรรค์บนดิน ไม่ใช่เป็นคำชมเชยยกย่องแต่เป็นการกล่าวอย่างดูหมิ่นเหยียดหยาม เพราะสังคมที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจสูง ควรจะเป็นสังคมที่เมืองกับชนบทเจริญทัดเทียมกัน ประชาชนส่วนใหญ่อยู่ดีกินดี มีรายได้ดีมีระดับการศึกษาสูง ชายกับหญิงมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน โสเภณีมีจำนวนเพียงเล็กน้อยตามเมืองใหญ่ ๆ สำหรับสนองตัณหาของคนจำนวนน้อยนิด ทุกๆ ชุมชนมีห้องสมุดใหญ่โต มีสนามกีฬา สนามเด็กเล่น สวนสาธารณะ โรงละคร หอดนตรี และพิพิธภัณฑ์ ต่าง ๆ มากมาย แต่กลับปรากฏว่าในสังคมไทยที่ว่าเจริญก้าวหน้ากลับมีแต่ช่องโสเภณี สถานที่อาบอบนวด โรงแรม บาร์ไนท์คลับ มีแสงไฟสว่างไสว โสเภณีราคาถูกมีมาก เด็กผู้หญิงอายุ 13-14 ปี ก็เป็นโสเภณีกันแล้ว ไปจังหวัดไหน ภาคไหน ก็พบเห็นแต่สิ่งเหล่านี้.

ลักษณะการดำรงอยู่ของ โสเภณีในสังคมไทย เป็นแบบใดและสะท้อนอะไร

ข้อแรก คนที่กล่าวว่าโสเภณีมีมาทุกยุคสมัย เป็นของคู่กับมนุษยชาติและสังคมไทย ๆ ก็มีโสเภณีทั้งนั้น ก็คือ คนที่พยายามปกป้องโสเภณีให้ดำรงอยู่ต่อไป โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ คือคนที่มองไม่เห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญอันหนึ่งของสังคมไทย และคือคนที่ไม่เข้าใจว่าแม้แทบทุกประเทศจะมีโสเภณีแต่จำนวนโสเภณีในแต่ละประเทศไม่เท่ากัน ลักษณะการดำเนินธุรกิจก็ไม่เหมือนกัน และที่สำคัญที่สุดคือโสเภณีในบางประเทศเป็นปัญหาใหญ่ แต่ในบางประเทศไม่เป็นปัญหาสำคัญ. ทัศนคติที่ต่างกันเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการสำรวจค้นคว้าที่แตกต่างกันนั่นเอง บางคนไม่สำรวจค้นคว้า แต่คิดแบบอัตวิสัย คือคิดเอาง่าย ๆ ว่าโสเภณีมีอยู่ในทุกประเทศเหมือนกัน ไม่เห็นมีปัญหาอะไร.

ข้อที่สอง สำหรับสังคมไทย โสเภณีเป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งของประเทศ เพราะเป็นปัญหาที่ดำรงอยู่และเติบโตเนื่องจากปัจจัยทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว แต่ที่เป็นปัญหาที่ใหญ่ยิ่งกว่าก็คือ ประชาชนส่วนใหญ่ยังมองไม่เห็นว่ามันเป็นปัญหา.

ข้อที่สาม กล่าวในแง่ค่านิยม เพราะว่าสังคมไทยมีทัศนคติทางเพศ นี้จึงเป็นพันธนาการทางความคิด ซึ่งมีบทบาทสำคัญยิ่งในการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างหญิงกับชายในสังคมไทยตลอดช่วงเวลาหลายทศวรรษที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน.

เมื่อพันธนาการทางวัฒนธรรมดังกล่าว ประสานเข้ากับปัญหาทางเศรษฐกิจ สภาพด้อยพัฒนาของเกษตรกรรมในสังคมชนบท เมืองที่เจริญก้าวหน้าได้รับการพัฒนาอย่างมาก ชนชั้นสูงมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างดีในสังคม และการโหมโฆษณาสินค้า การขยายตัวของลัทธิบูชาเงินและลัทธิบริโภคนิยมในสังคมไทย บวกกับค่านิยมกตัญญูทางเพศ และปัจจัยทางการเมืองที่สนับสนุนสภาพเหล่านี้ ทั้งหมดนี้จึงประกอบกันเป็นสิ่งแวดล้อมพิเศษที่ทำให้ธุรกิจค้าโสเภณีขยายตัวมากขึ้นในสังคมไทย ปราชจากปัจจัยแวดล้อมเหล่านี้ คงจะมีหญิงน้อยคนที่ทนอยู่กับการขายเลือดเนื้อ อารมณ์ และวิญญาณของตนเองครั้งแล้วครั้งเล่าให้กับชายที่เธอไม่เคยรู้จัก และไม่เคยมีความรู้สึกนึกคิดใด ๆ.

ข้อที่สี่ เมื่อรัฐและสังคมส่วนใหญ่มีค่านิยมกตัญญูทางเพศ และไม่เคยมองว่าโสเภณีเป็นปัญหาใหญ่ของสังคม การกล่าวถึงโสเภณีในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ จึงอยู่ในแวดวงจำกัด และไม่ว่าจะมีผู้เสนอแนวทางแก้ไขอย่างไร ก็ย่อมไม่มีผลในทางปฏิบัติ เพราะไม่เคยได้รับความเห็นชอบจากรัฐและคนส่วนใหญ่ในสังคม.

น่าสังเกตว่า คำว่า วิกฤตทางวัฒนธรรม เป็นคำที่คนพูดถึงเมื่อไม่นานนี้เอง ปัจจัยสำคัญคือข้อเท็จจริงที่ว่าหลายปีที่ผ่านมา ได้มีพ่อแม่หลายรายขายลูกสาวของตนเองให้แก่ช่อง ข้อมูลจากงานวิจัยภาคสนามก็สนับสนุนข้อเท็จจริงเหล่านี้ ด้วยเหตุนี้กลุ่มคนที่ใช้คำว่า วิกฤตทางวัฒนธรรม จึงได้พยายามชี้ว่าสังคมกำลังเกิดวิกฤตในด้านวัฒนธรรม เพราะพ่อแม่ควรระวังทวงแทนและเลี้ยงลูกของตนเองให้ดีที่สุด กลับกลายเป็นว่าพ่อแม่ขายเลือดในอกของตนเอง

ในทัศนะของผู้เขียน การที่พ่อแม่หลายรายขายลูกสาวของตนเองในสังคมไทย สาเหตุก็คือบทบาทของลัทธิบริโภคนิยม และลัทธิบูชาเงินที่ได้ยกระดับสูงขึ้นในสังคมไทย ที่สามารถทำให้ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก ซึ่งก็คือ สายเลือดและวิญญาณเดียวกัน เปลี่ยนแปรไปกลายเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลบนพื้นฐานของเงินตรา. อย่างไรก็ตาม อาจมีคนโต้แย้งได้ว่า ลัทธิบูชาเงินยังไม่มืบทบาทมากถึงขนาดนั้น ที่พ่อแม่ขายลูกสาวไปก็เพราะพ่อแม่รักลูกไม่เคยคิดว่างานที่ลูกสาวไปทำจะลำบากมากนัก พ่อแม่อยากให้ลูกสาวไปก็หวังว่าลูกจะได้เงินทองกลับมามากๆ ลูกสาวจะได้สบายมีเงินทองมาก ๆ

ผู้เขียนเห็นว่า ข้อโต้แย้งเหล่านี้ควรมีการศึกษาค้นคว้าทำวิจัยเพิ่มเติม แต่จากข้อมูลในงานวิจัยภาคสนามทั้ง 3 ชิ้น พ่อแม่หลายคนรู้ว่าลูกสาวไปทำงานอะไร ทุกข์ยากลำบากแค่ไหน และเผชิญปัญหาต่างๆอย่างไร ในแง่นี้ สิ่งแวดล้อมทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการที่จะได้เงินทองมากๆ เพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้องและซื้อสินค้าต่างๆมีอิทธิพลสำคัญยิ่งกว่าความห่วงใยผูกพันต่อลูก และคุณค่าความเป็นมนุษย์ของลูกสาว ซึ่งเท่ากับว่าลัทธิบูชาเงิน ลัทธิบริโภคนิยมและทัศนคติทางเพศนั่นเองที่เป็นฝ่ายชนะ

ข้อที่ห้า การกระทำใดๆก็ตามที่มุ่งวิพากษ์วิจารณ์และ โจมตีพ่อแม่ที่ขายลูกสาว หรือรณรงค์ให้สังคมไทยทวนกลับไปหาวัฒนธรรมแบบเก่า (คือไม่ขายลูกสาว) ช่วยกันแก้ไขสภาพของวัฒนธรรมที่

กำลังประสบภาวะวิกฤต หรือวิพากษ์วิจารณ์หญิงไทยว่าใจง่าย ชอบทำงานสบาย และชอบเป็นโสเภณี โดยไม่รณรงค์หาทางแก้ไขปัจจัยด้านเศรษฐกิจและการเมืองและค่านิยมกดขี่ทางเพศ การกระทำเหล่านี้ก็คือ การพยายามแก้ไขปัญหาด้วยมิติด้านวัฒนธรรมเพียงส่วนเดียวซึ่งไม่อาจประสบความสำเร็จได้.

คนที่เน้นหนักหาทางแก้ไขปัญหาโสเภณี ด้วยมาตรการวัฒนธรรม เช่น ไปพูดกับพ่อแม่ไม่ให้ขายลูกสาวของตัวเอง หรือไปพูดให้หญิงสาวชนบทรักนวลสงวนตัว ไม่ให้หญิงเหล่านั้นไปกรุงเทพฯ คนเหล่านี้ควรระลึกเสมอว่า ถ้าเราไม่让他ทำอย่างนั้น เราสามารถเนรมิตบ้าน ที่ดิน และเงินจำนวนมากให้เขา ตามค่านิยมของสังคมปัจจุบันได้หรือไม่ ฐานะทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ และวิธีมองปัญหาของแต่ละคนนั้นไม่เหมือนกัน คนที่วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาโสเภณีมักเป็นคนชั้นกลางหรือชนชั้นสูง ไม่มีปัญหาเดือดร้อนทางเศรษฐกิจ และมีระดับการศึกษาสูงกว่าคนชนบทหลายเท่า วิธีคิดวิธีแก้ปัญหาที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงมีแต่ทำให้คนที่คิดเช่นนั้นผิดหวัง ที่ปัญหาเหล่านั้นยังดำรงอยู่ต่อไป.

นอกจากนี้ ยังมีบุคคลอีกจำนวนหนึ่ง ที่พยายามหาทางแก้ไขธุรกิจค้าประเวณี ด้วยการออกกฎหมายใหม่ เช่น จับกุมและลงโทษพ่อแม่ที่ขายลูกสาว เพิ่มโทษแก่ผู้ประกอบการและแมงดาที่กักขังหญิงเห็นเยว บีบบังคับหรือหลอกลวงหญิงสาวให้ขายตัว ออกบัตรอนุญาตให้หญิงสาวอายุ 18 ปี ประกอบอาชีพนี้ ฯลฯ ถ้าหากคิดแต่จะทำในสิ่งเหล่านี้ ซึ่งเป็นมาตรการด้านกฎหมาย แต่ละเลยมาตรการด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง และวัฒนธรรม ก็จะเป็นมาตรการด้านเดียวอีกแบบหนึ่ง ซึ่งไม่อาจประสบความสำเร็จได้.

เชิงอรรถ บทที่ 5

1. D. Nachmias and C. Nachmias, op.cit., Chapter 6.
2. จิราลักษณ์ จงสถิตย์มัน, รายงานการวิจัยเรื่อง วิกฤตทางวัฒนธรรมกับการดำรงชีวิตของ
เยาวชนสตรี: กรณีศึกษาผลกระทบของการพัฒนาในชนบทภาคเหนือ ส่วนที่ 2 : การวิจัยจากเอกสาร,
เอกสารโรเนียว, 2534 หน้า 97-99.
3. เฟิ่งอ๋าง, หน้า 99-102, 105.
4. เฟิ่งอ๋าง, หน้า 109-111, 132.
5. ยศ สันตสมบัติ, แม่หญิงสหายตัว: ชุมชน และการค้าประเวณีในสังคมไทย. คณะสังคมวิทยา
และมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, รายงานวิจัยเสนอต่อสถาบันไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, มกราคม 2534 หน้า 141-144.
6. จิราลักษณ์ จงสถิตย์มัน, อ่างแล้ว, หน้า 141.
7. สมศรี สอาดเอี่ยม, สภาพชีวิตและปัญหาของหญิงบริการในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท สาขาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.
8. อรเพ็ญ นาควัชระ และคณะ, ลักษณะความเป็นอยู่และทัศนคติของสตรีอาชีพพิเศษต่อการวาง
แผนครอบครัว. รายงานวิจัย, ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม, คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหิดล, 2521.
9. วิชัย กิตติรัตน์ และนายแพทย์ชาติ ธีรธรรม, หญิงอาชีพพิเศษในจังหวัดเชียงใหม่.
โครงการขึ้นสำรวจฝ่ายระบาดวิทยา ศูนย์กามโรคเขต 5 เชียงใหม่, 2523.
10. ทินกร เทพศাত্রา, มวลเหตุจูงใจที่ทำให้สตรีเลือกกระดุมอาชีพ ในเขต อ.เมือง เชียงใหม่
รายงานคณะสังคมศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยพายัพ, 2527.
11. สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ, การแสวงหามาตรการทางกฎหมาย และมาตรการอื่น ๆ ที่
เหมาะสมในประเทศไทย. โครงการเผยแพร่การวิจัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
12. ประกาย นนทวาลี และคณะ, เพื่อชีวิตที่ดีกว่าของโสเภณี. รายงานวิจัยสนับสนุนโดยสภา
การศึกษาชั้นสูงของคริสเตียน, มหาวิทยาลัยพายัพ, 2530.
13. วิทยา วรรณศิริ และคณะ, ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้สตรีบางกลุ่มในภาคเหนือประกอบอาชีพบริ
การพิเศษ: ศึกษาเฉพาะจังหวัดเชียงราย. รายงานการวิจัยโดยการสนับสนุนของมูลนิธิฟื้นฟูชนบทร่วมกับ
วิทยาลัยครู, 2532 หน้า 207.
14. เบ็ญจา อ่อนท้วม, ทัศนคติและค่านิยมของเยาวชนสตรีชนบทในการครองชีวิต: ศึกษาเปรียบ
เทียบหมู่บ้านของ 2 จังหวัดภาคเหนือ. รายงานวิจัยสนับสนุนโดยสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย,
2533.
15. ยศ สันตสมบัติ, อ่างแล้ว, หน้า 120.

16. เฟิ่งอ๋าง, หน้า 121.
17. จิราลักษณ์ จงสถิตย์มัน, อ๋างแล้ว, หน้า 140-141.
18. ทศนะที่สองและสามเกี่ยวกับความหมายของวิกฤตทางวัฒนธรรม ปรากฏในการประชุมของ คณะอนุกรรมการวิจัยวัฒนธรรมภาคเหนือ 21-22 มิถุนายน 2534 ที่ห้องสารสนเทศมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
19. Melford E. Spiro, *Culture and Human Nature* (Chicago : The University of Chicago Press, 1987), pp. 32-36.
20. โปรดดูเชิงอรรถที่ 19 ของบทนี้
21. โปรดดู เพชชู ทับทอง, อ๋างแล้ว, หน้า 1-158.
22. W. S. Bristowe, *Louis and the King of Siam* London : Chatto & Windus, 1976, pp. 1-146.
23. โปรดดู ประชุม อัมพนันท์, เทียวไปในอดีต ผ่านเจ็ยวลิ้นเมืองแพร่ และเมืองนครลำปาง กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2527.
24. จิราลักษณ์ จงสถิตย์มัน, อ๋างแล้ว, หน้า 120-121.
25. รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย: บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ. 2475-2530 กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2532, บทที่ 5-6.
26. ผู้จัดการรายสัปดาห์ 23-29 กันยายน 2534 หน้า 2.
27. William J. Klausner, 2nd ed. *Reflection on Thai Culture: Collected Writings* Bangkok: the Siam Society, 1983, pp. 180-182.
28. Jennifer Gray, *The Road to the city: Young Women and Transition in Northern Thailand* Ph.D. Dissertation, Macquarie University, 1990 และ ธเนศวร์ เจริญเมือง "เชียงใหม่ในกระแสการเปลี่ยนแปลง," หน้า 8-21 ใน อัครพงษ์ สัจจวาทีต และสมโชติ อ๋องสกุล, บรรณาธิการ เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเรื่องปัญหาเมืองเชียงใหม่, หน้า 11-13 ธันวาคม 2534 ณ สำนักงานเกษตรภาคเหนือ จ. เชียงใหม่.
29. มติชนสุดสัปดาห์ 1 พฤศจิกายน 2534 หน้า 26, 28.
30. คำแถลงของนายมีชัย วีระไวทยะ, รว.ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี, สตรีสาร 1 กันยายน 2534 หน้า 118-119.
31. นพ. วิชาญ วิทยาชัย "วิเคราะห์ปัญหาเอตส์," หน้า 38-48 ใน อัครพงษ์ สัจจวาทีต และสมโชติ อ๋องสกุล, เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเรื่อง ปัญหาเมืองเชียงใหม่ อ๋างแล้ว.

บทที่ 6

บทสรุป, แนวคิดทางทฤษฎี และแนวทางแก้ไข

สรุปผลการศึกษา

ในการศึกษาการขยายตัวของธุรกิจขายบริการทางเพศในสังคมภาคเหนือ ผลของการศึกษาภาคสนามทั้ง 3 แห่ง อันเป็นการศึกษาในระดับชุมชน ครอบครัวและบุคคล ชี้ให้เห็นว่า ชุมชนทั้ง 3 แห่งมีลักษณะร่วมอย่างน้อย 3 ประการ คือ 1. ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยภายนอก ที่สำคัญได้แก่ การขยายตัวของเศรษฐกิจทุนนิยมในชุมชนชนบท นับตั้งแต่ การสร้างถนนเชื่อมชนบทกับเมือง การขยายตัวของเศรษฐกิจสินค้า และการโฆษณาขายสินค้าทุกประเภท โดยเฉพาะบทบาทของสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ 2. มีพื้นฐานหลายด้านที่สนับสนุนธุรกิจขายบริการทางเพศ เช่น ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรมีฐานะยากจนรายได้ต่ำ การจ้างงานมีจำกัด โอกาสที่จะได้รับการศึกษาสูงมีน้อยมาก. ในทางวัฒนธรรม ประชาชนยังคงเข้าร่วมพิธีกรรมทางพุทธศาสนาอย่างแข็งขันเช่นในอดีต แต่ในทางความคิด ความสนใจของประชาชนหลายส่วน ที่จะดำรงชีวิตอย่างสมถะและยึดมั่นในคุณธรรมมีน้อยลงมาก พวกเขาอยากมีเงินมากๆ ยกย่องคนร่ำรวยและคนมีอำนาจ แต่ไม่ค่อยยกย่องคนยากจนที่ยึดมั่นคุณธรรม ประชาชนตกอยู่ใต้อิทธิพลของค่านิยมใช้จ่ายเกินฐานะเพื่อความมีหน้าตา ส่วนใหญ่ไม่เห็นว่า การเป็นโสเภณีเป็นเรื่องเสื่อมเสีย ตรงกันข้าม กลับเห็นว่าเป็นอาชีพที่ทำรายได้ดี ผู้นำชุมชนทั้ง 3 แห่งไม่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชาวบ้าน และไม่ได้คัดค้านการไปเป็นโสเภณี พระสงฆ์หลายรูปยกย่องหญิงขายตัวที่นำเงินจำนวนมากมาบริจาคให้วัด และ 3. หน่วยงานของรัฐในชุมชนเหล่านั้นมีบทบาทน้อยมากในการหาทางแก้ไขปัญหาโสเภณี ทั้งที่ชุมชนทั้ง 3 แห่งมีหญิงสาวไปขายตัวหลายร้อยคน.

สำหรับปัจจัยภายนอกชุมชน เราจะพบปัจจัยภายนอกชุมชนที่มีบทบาทสำคัญผลักดันให้ธุรกิจขายบริการทางเพศขยายตัว อย่างไม่หยุดยั้งในหัวง 3 ทศวรรษที่ผ่านมาในสังคมไทย ดังนี้ 1. ปัจจัยทางการเมืองได้แก่ การที่รัฐบาลไทยทุกยุคทุกสมัยไม่มีนโยบายที่จะยกเลิกธุรกิจขายบริการทางเพศ เจ้าหน้าที่ของรัฐหลายส่วนมีบทบาททำให้ธุรกิจขายบริการทางเพศขยายตัว 2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจได้แก่ ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำ ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนนับวันขยายกว้างขึ้น รายได้จาก การเป็นโสเภณีสูงกว่ารายได้จากการทำงานรับจ้างหรืองานภาคเกษตรโดยทั่วไปหลายเท่า และกลุ่มธุรกิจการค้าโสเภณีมีกลยุทธ์หลายรูปแบบในการดึงดูดหญิงสาวเข้าสู่ธุรกิจนี้ 3. ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมได้แก่ ลัทธิบูชาเงินและลัทธิบริโภคนิยม กลายเป็นค่านิยมที่สำคัญมากในหมู่ประชาชน ใครมีเงินมากก็มีตำแหน่งและหน้าที่การงานระดับสูงก็เป็นที่เคารพนับถือ แต่คนที่ทำความดีและยากจนไม่มีคนเหลียวแลยกย่อง ยกย่องคนร่ำรวยยังคงเป็นความคิดหลักในสังคม ชายนิยมมีเมียบ่อยหรือชอบไปเที่ยวโสเภณี ฝ่ายหญิงก็ไม่คัดค้าน และเห็นว่าเป็นเรื่องปกติ 4. ปัจจัยจากต่างประเทศ ชาวต่างประเทศต้องการเสเพลสุกับ

โสภณีย์ รายได้จากการเป็นโสภณีย์ในหลายประเทศอยู่ในระดับสูงมาก และชาวต่างประเทศส่วนหนึ่งเดินทางมาเที่ยวเมืองไทยเพื่อสัมผัสกับโสภณีย์ เนื่องจาก"สินค้า" คุณภาพดี บริการยอดเยี่ยมและราคาถูก.

กล่าวโดยทั่วไป ผลการศึกษาภาคสนามสอดคล้องกับการศึกษาจากเอกสาร มีข้อมูลและแง่มุมบางประเด็นที่น่าสนใจ และชี้ให้เห็นว่าการศึกษาภาคสนามมีความสำคัญที่อาจนำไปสู่ข้อสรุปเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะท้องถิ่น หรืออาจเป็นลักษณะทั่วไป หากมีการศึกษาภาคสนามมากขึ้น. แง่มุมเหล่านั้น ได้แก่ ประการแรก ข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับหญิงสาวที่กำลังไปขายบริการทางเพศจากทั้ง 3 ตำบลชี้ให้เห็นว่า หญิงสาวเหล่านี้ ส่วนใหญ่ส่งเงินมาช่วยทางบ้านทำให้ครอบครัวมีฐานะดีขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ไปขายตัวในต่างประเทศหรือแต่งงานกับชาวต่างประเทศ เรียกได้ว่าทำให้คนในชนบทหันไปยอมรับอาชีพโสภณีย์และเป็นปัจจัยที่เร่งเร้าให้หญิงสาว ญาติพี่น้อง และครอบครัวอื่นๆ ผลักดันหญิงสาวอื่น ๆ ไปเป็นโสภณีย์กันมากขึ้น.

ประการที่สอง จากข้อมูลเกี่ยวกับหญิงสาวที่ไม่ไปขายบริการทางเพศในทั้ง 3 ตำบล จะพบว่า ครอบครัวเหล่านี้ส่วนใหญ่ มีองค์ประกอบสำคัญร่วมกัน 3 อย่าง คือ 1. ฐานะเศรษฐกิจดี 2. ชยันชันแข็งในการทำงานเห็นว่ามีแต่ทำงานเท่านั้นที่จะยกระดับฐานะของคนให้ดีขึ้น และ 3. พ่อแม่คัดค้านการขายตัวอย่างรุนแรง และถ่ายทอดความคิดดังกล่าวแก่ลูกสาวอยู่เสมอ ทำให้เกิดข้อสังเกตว่า เมื่อปัจจัยทางเศรษฐกิจ (หมายถึงการทำมาหากิน เพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง) แข็งแกร่งมั่นคงสำหรับชีวิตแล้ว ยังจะต้องมีปัจจัยทางวัฒนธรรม คือ กระบวนการสร้างความคิดที่จะยึดมั่นในคุณธรรม. กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ การพัฒนาทางวัตถุและจิตใจควรจะประสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตัวอย่าง เช่นครอบครัวที่ฐานะดี แต่พ่อแม่ปล่อยปละละเลยลูก ภายในครอบครัวไม่มีคนชี้แนะทางความคิดและขาดความอบอุ่นทางจิตใจ ลูกก็อาจถูกอิทธิพลอื่นๆ ในสังคมชักจูงไปในทางไม่ดีได้. ในทำนองเดียวกัน คนที่มีความคิดคัดค้านการไปขายตัวหรือคัดค้านการกระทำความผิดต่างๆ ในสังคม แต่ถ้าหากปัจจัยเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีพ สร้างสภาพทางวัตถุที่เดือดร้อนแก่ลูกๆ ทำให้ลูกขาดการศึกษา ชีวิตมีแต่ความอดอยากปากท้อง งานก็หายากหรือรายได้น้อย ฯลฯ หากเป็นเช่นนั้นนานๆ ในที่สุดพ่อแม่ก็จะต้องทำในสิ่งที่ไม่เคยคิดจะทำคือปล่อยให้ลูกไปขายตัวหรือลูกตัดสินใจขอไป ดังกรณีครอบครัวนางจันในตารางที่ 13.¹

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นปัจจัยพื้นฐานของการดำเนินชีวิตที่ดีสำหรับมนุษย์. ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็งย่อมทำให้การสร้างปัจจัยทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งมีโอกาสเป็นไปได้สูง.

ประการที่สาม ข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามทั้ง 3 แห่งตรงกันในแง่ที่ว่า ชุมชนทั้ง 3 นอกจากจะไม่มีบทบาทแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชาวบ้านด้วยตนเองแล้ว ยังมีค่านิยมหลายอย่างที่ส่งเสริมให้ครอบครัวต่าง ๆ มีแนวโน้มที่จะส่งลูกสาวไปเป็นโสภณีย์มากขึ้น ค่านิยมใช้จ่ายเกินฐานะเพื่อความมีหน้าตาและการโอ้อวด การแต่งตัวเพื่อให้ทันสมัยและมีคนยกย่อง การละเลยคุณความดีและศีลธรรม แต่ยกย่องเงินและฐานะตำแหน่งในชุมชนชนบทนั้น ไม่ได้แตกต่างจากทั่วทั้งสังคมแต่อย่างใด สะท้อนให้เห็นบทบาทของปัจจัยภายนอกชุมชนที่ครอบงำความคิดในชนบท.

สามารถกล่าวช่วยย้าให้เราตระหนักว่า คนที่คัดค้านอาชีพโสเภณีอย่างจริงจังยังเป็นคนส่วนน้อยในสังคมไทยโดยเฉพาะปัญญาชนและชนชั้นกลางจำนวนหนึ่ง คนเหล่านี้ได้เรียกร้องให้สังคมหันไปยึดมั่นกับหลักศีลธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไม่ขายลูกสาว. มิติที่เขาเน้นเป็นพิเศษคือมิติด้านวัฒนธรรม บุคคลเหล่านี้ไม่ได้หวังจะให้เร่งแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจหรือพูดถึงเพียงเล็กน้อย.

แนวคิดทางทฤษฎี

ประเด็นแรก บนพื้นฐานของกรอบการวิเคราะห์ทั้ง 3 ซึ่งได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 และจากการศึกษาภาคสนามและนิจรรย์รวมถึงปัจจัยอื่นๆ สมมติฐาน ทั้ง 2 ข้อซึ่งเสนอในบทที่ 2 ได้รับการพิสูจน์ว่าถูกต้อง กล่าวคือ สมมติฐานที่ว่า การขยายตัวของธุรกิจขายบริการทางเพศในสังคมไทยเกิดจากปัจจัยหลายระดับตั้งแต่ระดับชุมชนไปจนถึงระดับต่างประเทศ และมีทั้งปัจจัยด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และสมมติฐานที่ว่า ปัจจัยด้านวัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างมากที่อธิบายว่า เหตุใดการค้าประเวณีในสังคมไทยจึงขยายตัว กล่าวคือ ค่านิยมกดขี่ทางเพศยังดำรงอยู่มากในสังคมไทย ชายมีสิทธิพิเศษหลายอย่าง แต่หญิงไม่มี สังคมไทยยอมรับการมีเมียบ่อย ยอมรับชายไปเที่ยวโสเภณี แม้จะมีหญิงจำนวนหนึ่งที่เริ่มไม่เห็นด้วย แต่ส่วนใหญ่ก็ยอมทนด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน ฯลฯ.

ประเด็นที่สอง เกี่ยวกับกรอบการวิเคราะห์ การศึกษาครั้งนี้ ใช้กรอบการวิเคราะห์ 3 อย่าง คือ แนวทางระดับการวิเคราะห์ แนวทางสหวิทยาการและพหุมิติ และแนวทางวัฒนธรรมการเมือง ปรากฏว่ากรอบการวิเคราะห์ทั้ง 3 ให้ประโยชน์อย่างยิ่งในการขยายมุมมองปัญหาการค้าประเวณีในสังคมไทย และช่วยให้เกิดแง่มุมใหม่ๆ ในการพิจารณาปัญหานี้ เช่น

แนวทางระดับการวิเคราะห์ ช่วยให้เรามองเห็นปัจจัยระดับต่าง ๆ ที่มีผลทำให้การค้าประเวณีขยายตัว ที่สำคัญที่สุดก็คือ แง่คิดที่ว่า การเกิดของสิ่ง ๆ หนึ่ง ในสังคมควรจะพิจารณาทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก การที่หญิงไทยไปเป็นโสเภณีในต่างประเทศก็เพราะรายได้ที่สูงกว่า ขณะเดียวกันหญิงสาวจากพม่า จีน และลาว ก็อพยพเข้ามาหากินในประเทศไทย เพราะเศรษฐกิจไทยดีกว่าประเทศเพื่อนบ้าน โอกาสในการทำงานย่อมมีมาก รายได้ก็ย่อมมีมากกว่า หมายความว่า ขณะที่ญี่ปุ่น ตะวันออกกลาง และยุโรปตะวันตก ดึงดูดโสเภณีไปจากสังคมไทย สังคมไทยก็ดึงดูดหญิงสาวจากประเทศเพื่อนบ้านมาเป็นโสเภณีในประเทศนี้. แนวทางระดับการวิเคราะห์ช่วยให้เราไม่หมกมุ่นพิจารณาปัจจัยเพียงระดับเดียว แต่ช่วยให้เรามองไปถึงระบบใหญ่ มองเห็นกระบวนการโยกย้ายแรงงานและสินค้าภายในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลก ซึ่งไทยเป็นส่วนหนึ่งในระบบดังกล่าว.

แนวทางสหวิทยาการและพหุมิติช่วยให้เรามองเห็นปัจจัยอันหลากหลาย ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ที่มีบทบาทต่อการขยายตัวของธุรกิจค้าโสเภณีในเมืองไทย และช่วยให้เรามองเห็นมิติต่าง ๆ เช่น บทบาทของวัตถุและจิต การศึกษาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ลักษณะทั่วไป และลักษณะเฉพาะ ปัจจัยภายในและภายนอก การศึกษาทั้งระบบและองค์ประกอบภายใน ลักษณะพลวัตของแต่ละสิ่ง การมองหาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ และการมองหาทั้งปรากฏการณ์และเนื้อหาของแต่ละสิ่ง.

ในการมองปัญหาการค้าประเวณี โดยไม่ใช้แนวทางสหวิทยาการและพหุมิติเป็นกรอบในการวิเคราะห์ เราอาจได้ข้อสรุปที่ไม่รอบด้าน ตัวอย่างได้แก่ การสรุปว่า หญิงสาวไปเป็นโสเภณีเพราะเธอเหล่านั้น ฝันเพื่อเพื่อเติม อยากเป็นสาวสังคมเมืองหลวง แต่งตัวสวย ๆ โดยไม่ต้อง ทำงานหนัก การสรุปเช่นนั้น ไม่ได้พิจารณาฐานะทางเศรษฐกิจที่ยากจนของเธอเหล่านั้น ซึ่งบีบบังคับเธอและครอบครัวให้หันไปยอมรับอาชีพโสเภณี. หรือสรุปว่าหญิงสาวไปเป็นโสเภณีเพราะฐานะยากจน แต่ปรากฏว่า ในความเป็นจริง มีหญิงสาวหลายคนมาจากครอบครัวที่ไม่ยากจน แต่หันไปประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ เพื่อยกระดับทางเศรษฐกิจ. หรือสรุปว่าพ่อแม่ในยุคปัจจุบันโหดร้ายกับลูก เอาลูกสาวไปขายช่อง แต่ไม่ได้พิจารณาว่าฐานะเศรษฐกิจของพ่อแม่เป็นอย่างไร. ปัจจุบันสังคมส่วนใหญ่เห็นเงินเป็นใหญ่กว่าทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งสถานะทางเพศและลัทธิบริโภคนิยมมีบทบาทครอบงำในสังคมไทยอยู่ เราควรมองว่า พ่อแม่ก็รักลูก เพียงแต่คิดว่า การเอาลูกไปขายทำให้ลูกได้เงินมาก ๆ ลูกก็ได้สบายในภายหน้า พ่อแม่ก็จะได้รับสบายด้วย ครอบครัวก็จะมีเงินมาก ๆ มีความสุขความสบายในการดำรงชีวิต. ความคิด ดังกล่าวของพ่อแม่เกิดขึ้นโดยที่พ่อแม่ก็รักลูก แต่ขณะเดียวกันก็ถูกปัจจัยอื่นๆ ในสังคมที่มีอิทธิพลเหนือกว่ากำหนดความคิดไว้. นอกจากนี้ กรอบวิเคราะห์ที่คับแคบยังนำไปสู่การมีทัศนคติด้านเดียว เช่นมองเห็นการค้าประเวณีแต่เฉพาะตัวโสเภณีทั้ง ๆ ที่มีผู้ชายซึ่งเป็นผู้เสพยาเสพติดกับโสเภณี แต่กลับไม่พิจารณาบทบาทของฝ่ายชายแม้แต่น้อย.

สำหรับแนวทางวัฒนธรรมการเมือง มีแนวคิดที่น่าสนใจเกี่ยวกับการรับรู้ 3 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วยขั้นรับรู้, ขั้นแสดงความรู้สึก, และขั้นประเมินคุณค่า ดังนี้ ในสังคมล้านนายุคกึ่งศักดินา (ก่อนปี พ.ศ. 2504) ระบบเศรษฐกิจที่มีบทบาทสำคัญครอบงำทั่วทั้งสังคม คือ การผสมผสานระหว่างระบบการผลิตแบบพอเพียงขึ้นกับการขยายตัวของเศรษฐกิจสินค้า ในสภาพดังกล่าว ลัทธิบริโภคนิยมยังไม่ก่อบทบาทในสังคม การผลิตภาคอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจภาคบริการยังมีน้อย แม้ว่าชนชั้นสูงจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีต่างจากประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นชาวนา แต่ความแตกต่างเหล่านั้นก็รับรู้กันน้อย ผิดกับสังคมปัจจุบันที่ระบบคมนาคม ระบบข่าวสาร การโฆษณาและเศรษฐกิจสินค้าขยายตัวอย่างเต็มที่. ด้วยเหตุนี้ ในอดีต ระบบความเชื่อในผีปู่ย่า และข้อห้าม "ผิดผี" ซึ่งควบคุมพฤติกรรมทางเพศของหนุ่มสาวจึงมีบทบาทที่สำคัญ.

ประชาชนในสังคมล้านนาอาจจะมีความเชื่อถือในคำสั่งสอนของผีปู่ย่า และเชื่อฟังข้อห้าม "ผิดผี" ลึกซึ้งถึงการรับรู้ขั้นที่ 2 คือ ขั้นแสดงความรู้สึก กล่าวคือ รู้สึกชื่นชมและศรัทธาคำสั่งสอนและกฎเกณฑ์เหล่านั้น หรือการรับรู้อาจลึกไปถึงขั้นที่ 3 คือการประเมินคุณค่า โดยการอธิบายสิ่งต่าง ๆ ได้ อย่างมีเหตุผล มีค่านิยมที่ชัดเจนว่า สิ่งไหนควรเป็นอย่างไร อะไรควรทำ อะไรไม่ควร ถ้าฝ่าฝืนจะเกิดผลอย่างไร. แต่แล้วเมื่อเศรษฐกิจทุนนิยมขยายตัวอย่างรวดเร็วเริ่มตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ทศวรรษที่ 2520 ฐานะความเป็นอยู่ของคนในชนบทล้านนาก็ยังยากจน ทรัพยากรธรรมชาติเริ่มขาดแคลน ที่ดินทำกินน้อยลงหรือหมดไป สินค้าเกษตรยังคงมีราคาต่ำ แต่สินค้าอื่น ๆ มีราคาแพงขึ้น ค่าใช้จ่ายก็สูงขึ้น ประกอบกับลัทธิบริโภคนิยมมีบทบาทมากขึ้น ไปที่ไหนก็เห็นบ้านของคนอื่นหลังใหญ่โต รถเก๋งราคาแพง การโฆษณาในโทรทัศน์วิทยุก็ยั่วยวนเหลือเกินอยากซื้อสินค้าต่าง ๆ มากมาย

อยากไปเที่ยว อยากไปดูนางงาม สังคมทุนนิยมยั่วเย้าให้เกิดความอยากสารพัดอย่าง หญิงสาวที่ไป
กรุงเทพฯ กลับมาเยี่ยมบ้าน ก็สวยงามขึ้นทั้งหน้าตาและการแต่งกาย มีเงินทองมากมายแจกจ่ายให้ญาติ
พี่น้อง ชื่อของสมัยใหม่เข้ามาไว้ที่บ้าน และบริจาศให้วัดด้วยเงินก้อนใหญ่ ฯลฯ.

ภายใต้สภาพเช่นนี้ ผู้เขียนขอเสนอข้อสรุปเชิงทฤษฎีบางประการเกี่ยวกับความรู้ลึกและค่านิยมของสังคมไทย ดังนี้

ประการแรก ค่านิยมเชื่อดึงผีปู้ย่าและข้อกำหนดเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศในสังคมล้านนา
และสังคมไทย ไม่ได้ฝังรากลึกซึ่งถึงการรับรู้ชั้นที่ 3 แต่ก็มีบทบาทมากเพียงพอที่จะโอบอุ้มสังคมไว้ได้ ใน
ช่วงก่อนปี 2504 ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยที่สำคัญที่สุด 2 ประการซึ่งสอดคล้องต่อกัน นั่นคือ 1. เศรษฐกิจ
แบบพอยังชีพ (หรือคักคินา) ยังมีฐานะครอบงำ และ 2. คำสอนให้ดำรงชีวิตอย่างสมณะตามหลัก
พุทธศาสนายังคงมีบทบาทอย่างเต็มที่ในสังคมไทย โดยที่ยังไม่มีค่านิยมอื่นใดแทรกเข้ามามีบทบาทแทน

ประการที่สอง ในสังคมคักคินา ค่านิยมกตัญญูทางเพศ มองเห็นหญิงเป็นเพศที่มีฐานะด้อย
กว่า และชายเป็นเพศที่มีสิทธิพิเศษ เป็นค่านิยมที่ดำรงอยู่ทั่วไปในสังคมไทย และปรากฏอย่างเด่นชัดและ
รุนแรงในหมู่ชนชั้นปกครองที่สำคัญคือ การมีเมียข้อย และฐานะทางกฎหมายของหญิงต่ำด้อยกว่าฐานะ
ของชาย

ประการที่สาม เมื่อระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมขยายตัวในสังคมไทยมากขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ค่านิยมสำคัญในสังคมไทยก็ค่อย ๆ เปลี่ยนจาก การใช้ชีวิตอย่าง
สมณะตามหลักพุทธศาสนาและการผลิตเพื่อยังชีพแบบคักคินา ไปเป็นลัทธิบริโภคนิยมและลัทธิบูชาเงินเป็น
ลำดับ แต่ในขณะเดียวกัน ค่านิยมกตัญญูทางเพศไม่ได้หมดไป แต่กลับขยายบทบาทตามการขยายตัวของอำ
นาจรัฐจากส่วนกลางไปสู่ขอบเขตทั่วประเทศ เนื่องจากการรื้อฟื้นอิทธิพลคักคินาทงวัฒนธรรมและการ
เมือง และช่องว่างระหว่างรายได้กลับขยายกว้างซึ่งเป็นที่รับรู้กันอย่างกว้างขวาง เพราะระบบคมนาคม
และสื่อมวลชนที่ทันสมัย. เมื่อลัทธิบริโภคนิยม ลัทธิบูชาเงินและช่องว่างระหว่างรายได้ขยายกว้าง และ
ค่านิยมกตัญญูทางเพศไม่หมดไป แต่กลับแพร่ลามไปยังชนชั้นกลางและชนชั้นล่าง ค่านิยมเชื่อดึงผีปู้ย่า ในสังคม
ไทยจึงค่อย ๆ สูญเสียบทบาทและความสำคัญ ชายไทยในทุกชนชั้นต่างต้องการเสพสุขกับโสเภณี อาชีพ
โสเภณีจึงได้ขยายตัวมากขึ้นเป็นลำดับ.

ในสังคมตะวันตก การเกิดขึ้นและขยายตัวของระบบทุนนิยม ปรากฏขึ้นในแทบทุกปริมณฑล
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เศรษฐกิจแบบทุนนิยม ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยของชนชั้นนายทุน และ
วัฒนธรรมของชนชั้นนายทุน แต่ในสังคมไทย การขยายตัวอย่างขนานใหญ่ของเศรษฐกิจทุนนิยม ตั้งแต่ปี
2504 ไม่ได้เกิดขึ้นจากการปฏิวัติโดยชนชั้นนายทุนภายในประเทศ แต่เป็นการริเริ่มของปัจจัยทุนนิยมจาก
นอกประเทศ โดยรัฐบาลเผด็จการทหารเป็นผู้รับเอานโยบายมาปฏิบัติ. เศรษฐกิจทุนนิยมขยายตัว ในขณะที่
ที่ระบบการเมืองเป็นแบบระบบเผด็จการทหาร และมีการรื้อฟื้นอิทธิพลของอำนาจคักคินาทั้งในทางการเมือง
และวัฒนธรรม. ²

ผลก็คือ ยิ่งเศรษฐกิจทุนนิยมขยายตัวมากขึ้น ชนชั้นสูงก็ยิ่งได้รับผลประโยชน์อย่างมหาศาล
แต่ประชาชนส่วนใหญ่กลับมีชีวิตที่ลำบาก แม้รายได้จะเพิ่มขึ้นไม่พอกับรายจ่ายที่สูง ชนบทได้รับการพัฒนา

อย่างจำกัด ค่านิยมอันเกิดจากลัทธิบริโภคนิยม และลัทธิบูชาเงิน ก่อผลสะท้อนอย่างล้าลึก โดยค่อย ๆ เบียดขับทำลายกฎเกณฑ์คำสอนต่าง ๆ ที่เคยดำรงอยู่นานหลายร้อยปี ในสังคมไทย เช่น ความเชื่อในผีปู่ย่า ซ้อท้าวผีตอผี ฯลฯ ตลอดจนหลักคำสอนของพุทธศาสนา ซึ่งในปัจจุบันนับวันจะหลงเหลืออยู่แค่ส่วนที่เป็นพิธีกรรมและตัวหนังสือ ส่วนการปฏิบัติที่เป็นจริงกลับลดน้อยลงไปทุกที.

ในสังคมตะวันตก เมื่อระบบศักดินาถูกทำลาย สิทธิเสรีภาพของมนุษย์ได้รับการอ้อมชู ทุกคนมีความตื่นตัวและทวงแทนสิทธิเสรีภาพของตนเอง ทึ่งซึ่งได้ต่อสู้เพื่อสิทธิของตนมาโดยตลอด ก็ยื่นขึ้นอย่างสมัครใจ มีฐานะและบทบาทเท่าเทียมชาย ชายก็ยอมรับและเคารพสิทธิและคุณค่าของหญิง (แน่นอนวีรกรรมของการกดขี่ทางเพศก็ยังมีอยู่ เช่น การประกวดนางงาม การเอาผู้หญิงเป็นตัวโฆษณาสินค้า ฯลฯ) หญิงที่ตื่นตัวตระหนักในสิทธิและคุณค่าของตน ย่อมตั้งรกรากทางที่จะรักษาสิทธิและคุณค่าของตนไว้ ตัวอย่างรูปธรรม ก็คือ สตรีจัดตั้งกลุ่มเรียกร้องขอมิสิทธิในการเลือกผู้แทนขอค่าจ้างเท่าเทียมกับค่าจ้างของชาย มีกลุ่มสตรีคัดค้านอาชีพโสเภณีและเสนอว่าหญิงกับชายที่แต่งงานกันควรช่วยกันทำงานต่าง ๆ ในบ้าน ไม่ใช่ให้ฝ่ายหญิงทำคนเดียวหมด. นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มสตรีเดินขบวนคัดค้านการประกวดนางงาม ฯลฯ.

ส่วนในสังคมที่อิทธิพลของความคิดแบบศักดินายังดำรงอยู่มาก ชายยังคงกดขี่หญิงต่อไป เอาหญิงเป็นเครื่องบำเรออารมณ์ พ่อแม่ ครอบครัวยุคใหม่ และสังคมก็มีค่านิยมแบบเดิม หญิงเองก็ไม่ตื่นตัวตระหนักในสิทธิเสรีภาพของตน ดังนั้น เมื่อเศรษฐกิจทุนนิยมขยายตัว ค่าของเงินเหนือกว่าอย่างอื่น การซื้อขายสินค้ามีฐานะหลักในระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ แต่ประชาชนส่วนใหญ่ยังยากจน ไร้ขีดความสามารถหรือไม่สนใจแก้ไขปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน และไม่สนใจแก้ไขปัญหาโสเภณีอย่างจริงจัง ธุรกิจค้า โสเภณี การสมัครใจเป็นโสเภณี การที่พ่อแม่เอาลูกสาวไปขาย จึงเกิดขึ้นและขยายตัวมากขึ้น ดังที่เห็นในสังคมไทยปัจจุบัน.

ในสภาพดังกล่าว ชนชั้นกลางโดยเฉพาะปัญญาชน ได้เรียนรู้ และเล็งเห็นคุณค่าของสิทธิเสรีภาพของคนทุกคน ได้รับทราบหรือพบเห็นการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้านในสังคมตะวันตกที่มีเสมอภาคระหว่างเพศ แต่มองเห็นส่วนที่เป็นปัญหาในสังคมไทย บุคคลเหล่านั้นจึงได้เสนอปัญหาเหล่านั้นขึ้นมาช่วยกันรณรงค์คัดค้านการกดขี่ทางเพศในสังคมไทย แม้บุคคลเหล่านั้นจะเป็นคนส่วนน้อยในสังคม แต่การขยายตัวของวัฒนธรรมตะวันตกในสังคมไทยน่าจะช่วยให้ทัศนคติทางเพศจะถูกวิพากษ์วิจารณ์มากขึ้นในอนาคต.

ตั้งแต่ทศวรรษที่ 2500 เป็นต้นมา ธุรกิจค้าประเวณีถูกประณามในสังคมตะวันตก ดังที่กล่าวในตอนต้นของบทที่ 3 รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ถูกปัจจัยภายนอกบีบให้มีการออกกฎหมายใหม่เพื่อไขปัญหาโสเภณี แทนที่รัฐบาลสฤษดิ์จะยกเลิกโสเภณีในสังคมไทย กลับเลือกใช้วิธีปราบการค้าประเวณี โดยออกกฎหมายในปี 2503 ความคิดชั้นนำของรัฐบาลสฤษดิ์ที่ไม่ยกเลิกโสเภณีก็คือ ค่านิยมกดขี่ทางเพศที่ยังดำรงอยู่มากในสังคมไทยนั่นเอง.

การที่ชนชั้นนำของไทยไม่พร้อมทางความคิดที่จะยกเลิกการค้าประเวณี (จอมพลสฤษดิ์มีอนุภรรยาไม่น้อยคน) แต่ก็รู้ดีว่าธุรกิจดังกล่าวเป็นที่รังเกียจในสังคมอารยประเทศ ชนชั้นนำของไทยจึงเผยแพร่ค่านิยมที่ขัดแย้งกันเอง ซึ่งสืบทอดเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน นั่นคือ ในทางคำพูด รัฐบาลประกาศให้

ทั่วโลกรู้ว่าไม่เห็นด้วยกับการค้าประเวณี สมาชิกของชนชั้นนำพยายามแสดงตัวเปิดเผยว่าเคารพในวัฒนธรรมของอารยประเทศ กล่าวคือ ออกกฎหมายฉบับหนึ่ง ตำหนักการมีเมียน้อย ตำหนักและคัดค้านโสเภณี แต่ในทางปฏิบัติ ก็ไม่ได้ปราบปรามการค้าประเวณีอย่างจริงจัง หลายคนบางคนก็มีเมียน้อยเสียเอง หรือชอบมีเพศสัมพันธ์กับโสเภณี นักธุรกิจและเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐหลายคนได้รับประโยชน์อย่างมหาศาลจากการหากินกับช่องและสถานบริการต่าง ๆ ที่มีการค้าโสเภณีแฝงอยู่ ลักษณะทวิมาตรฐาน (Double standard) หรือที่เรียกว่า "พูดอย่าง ทำอย่าง" เช่นนี้ ดำรงอยู่เรื่อยมา และกลายเป็นลักษณะทางวัฒนธรรมที่สำคัญอีกอันหนึ่งของสังคมไทยปัจจุบัน. ตัวอย่างที่ให้เห็นหลายครั้งก็คือเมื่อสื่อมวลชนในต่างประเทศรายงานเหตุการณ์เช่น โสเภณีถูกกล่าวโทษ โสเภณีเด็ก และพ่อแม่ชายลูกสาว ชนชั้นนำและกลไกรัฐก็จะกล่าวว่ายต่างชาติกำลังทำลายภาพพจน์ของประเทศ มีการประท้วงการเสนอข่าวเหล่านั้น แต่ก็แทบจะไม่ได้ดำเนินการใดๆ เพื่อแก้ไขปัญหานั้น. ³

แนวทางแก้ไข

สังคมไทยในปลายปี 2534 มีคนจำนวนหนึ่งที่พยายามแก้ไขปัญหาโสเภณีด้วยการเสนอให้แก้กฎหมายบางข้อ เช่น เพิ่มบทลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด ได้แก่ คนหญิงเห็นยักกันและ บีบบังคับ หรือหลอกลวงหญิงสาว หรือการห้ามเด็กสาวที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีขายบริการทางเพศ จับกุมลงโทษพ่อแม่ที่ขายลูกสาวให้ช่อง หญิงสาวอายุ 18 ปีขึ้นไปสามารถขายบริการทางเพศได้โดยไม่ผิดกฎหมาย แต่ต้องมีบัตรของทางราชการที่แสดงว่าเจ้าของบัตรไม่มีโรคที่เป็นอันตรายต่อผู้อื่น. ปัญหาที่มีอยู่ว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะกลไกรัฐจะเอาจริงเอาจังแค่ไหนในการปฏิบัติตามกฎหมายใหม่ มีหลักประกันอะไรว่าหญิงสาวที่มีบัตรจะไม่มีโรคร้าย และการแก้กฎหมายเหล่านี้เป็นหนทางที่ดีที่สุดแล้วหรือในการแก้ไขปัญหาโสเภณี

ธุรกิจค้าประเวณีในสังคมไทยดำรงอยู่ได้และขยายตัว ก็เพราะปัจจัยที่สำคัญอย่างน้อย 4 ประการคือ 1. ค่านิยมกดขี่ทางเพศยังคงครอบงำสังคมไทย ไม่ว่าจะหญิงหรือชายที่มีฐานะระดับไหนก็ตาม ชายไทยจำนวนมากต้องการเที่ยวโสเภณี หญิงส่วนใหญ่ก็ไม่คัดค้าน 2. อาชีพโสเภณีทำรายได้สูงแก่ผู้ประกอบการและบุคคลที่เกี่ยวข้องเมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพอื่น ๆ อีกหลายอย่าง นอกจากนั้นอาชีพนี้ก็มิได้ต้องการความรู้และความสามารถใด ๆ ทั้งสิ้น 3. ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำและมีโอกาสที่จำกัดมากในการแสวงหาอาชีพที่ทำรายได้สูง และ 4. นโยบายของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐหลายส่วน เปิดโอกาสให้ธุรกิจค้าประเวณีดำรงอยู่และขยายตัวเพิ่มขึ้น.

แนวทางแก้ไขข้อที่หนึ่ง เป็นเรื่องรูปการจิตสำนึก คือปัจจัยข้อแรก ที่จะแก้ไขได้ก็โดยการปฏิรูประบบค่านิยมในสังคมไทย เช่น ชายจะต้องไม่มองหญิงเป็นเครื่องบำบัดความใคร่ ไม่ควรมองว่าหญิงเป็นเพียงดอกไม้ หรือวัตถุที่ไว้อารมณ์ความรู้สึก หญิงก็ควรตระหนักในสิทธิของตนเอง ว่าหญิงกับชายมีค่าเท่ากัน สิทธิเสรีภาพของชายและหญิงเท่าเทียมกัน ทุกคนเป็นคนเหมือนกัน ไม่ควรมีเพศหนึ่งยิ่งใหญ่หรือสูงส่งยิ่งกว่าอีกเพศหนึ่ง ไม่ใช่เฉพาะชายบวชได้ทดแทนพระคุณให้แก่พ่อแม่ แต่หญิงบวชไม่ได้จะต้องหมายความว่า ชายเป็นเพศที่ดีกว่าหญิง หรือชายสูงส่งกว่าหญิง. หญิงควรภาคภูมิใจในเพศของตน รักษา

และหวงแหนสิทธิเสรีภาพของตนและรักษาคุณค่าความเป็นตัวเอง ไม่เอาตัวเองเป็นวัตถุเพื่อซื้อขาย.

ถ้าขายเคราฟลัทธิและเสรีภาพของหญิง และหญิงตระหนักในสิทธิและคุณค่าของตนเอง การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่มีอารมณ์ความรู้สึกเกี่ยวพัน โดยหญิงทอดกายเป็นวัตถุที่ซื้อขายได้ ยอมให้ชายทำอะไรก็ได้ เพียงเพื่อบำบัดความใคร่ ก็เท่ากับว่า ลดคุณค่าของหญิงเป็นเพียงสินค้าที่มีชีวิต ก็เท่ากับเป็นการกดขี่เพศหญิง เพศสัมพันธ์เชิงพาณิชย์ยอมไม่อาจดำรงอยู่ได้ ถ้าหากชายและหญิงส่วนใหญ่ในสังคมต่างตระหนักในสิทธิและคุณค่าของตนเอง (แน่นอนว่าการข่มขืนหญิงจะลดจำนวนลง หากชายตระหนักและเคารพในสิทธิของหญิงมากกว่านี้).

สำนักในเรื่องเพศ ก็คือสำนักแห่งความเป็นมนุษย์ นั่นคือ ต่างคนต่างเคารพสิทธิเสรีภาพและคุณค่าความเป็นมนุษย์ของตัวเอง แต่ละคนรักตัวเอง หวงแหนสิทธิของตนเอง ขณะเดียวกันก็เคารพและยอมรับสิทธิเสรีภาพของคนอื่นด้วย สำนักเช่นนี้ปลูกฝังได้ รับรู้และเข้าใจได้ และเผยแพร่ให้กว้างขวางทั่วทั้งสังคมได้ ด้วยสื่อต่างๆ คือระบบการศึกษา หนังสือ วิทยุ โทรทัศน์ เพลง ละคร นิทรรศการ การอภิปราย ปาฐกถา ฯลฯ เป็นงานที่ใช้เวลา ต้องอาศัยคนหลายคนมาช่วยกัน ต้องอาศัยผู้นำทุกระดับให้มีสำนักเหล่านี้ และลงมือปฏิบัติเพื่อให้คนส่วนใหญ่รับรู้และเข้าใจ ยอมรับและปฏิบัติตามสำนักเหล่านั้นด้วย.

จะสร้างสำนักแห่งเพศ และสำนักแห่งความเป็นมนุษย์ให้ได้ผลเต็มที่ ก็ต้องช่วยกันยกเลิกอิทธิพลของความคิดแบบศักดินาให้หมดไปในสังคมไทย.

แนวทางแก้ไขข้อที่สอง เป็นเรื่องของนโยบายและมาตรการทางเศรษฐกิจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่สองและที่สามโดยตรง เพื่อให้สังคมมีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม ประชาชนทุกสาขาอาชีพมีรายได้ที่สูงพอสมควร เพื่อดูแลรักษาและปรับปรุงชีวิตของแต่ละคนให้อบอุ่น มั่นคง และเจริญก้าวหน้า. สังคมที่จะมีรัฐบาลที่บริหารงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และรับผิดชอบต่อประชาชนได้ ประชาชนในสังคมจะต้องตื่นตัวทางการเมืองมีบทบาททางการเมืองอย่างเต็มที่ โดยที่ประชาชนสามารถเลือกผู้แทนฯ ผลักดันกฎหมายและนโยบายของรัฐ ตรวจสอบและควบคุมการทำงานของรัฐบาล ประชาชนควรมีสิทธิถอดถอนรัฐบาลหรือผู้แทนฯ ได้หากเห็นว่า รัฐบาลหรือผู้แทนฯ ขาดประสิทธิภาพหรือคอร์รัปชันหรือไม่ดำเนินงานเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม กล่าวโดยสรุป ประชาชนจะต้องควบคุมรัฐเพื่อให้รัฐแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประชาชนและสังคมโดยรวม.

แนวทางแก้ไขข้อที่สาม เป็นเรื่องของนโยบายและมาตรการทางการเมือง รัฐบาลจะต้องเข้มงวดในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่ผ่านมา เจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะตำรวจได้รับผลประโยชน์อย่างมากมาจากการทำเป็นไม่รู้เห็น ปล่อยให้ธุรกิจค้าประเวณีตั้งอยู่มากมายในบริเวณไม่ไกลจากสถานีตำรวจ ประชาชนและสื่อมวลชนสามารถเปิดโปงเรื่องราวเหล่านี้ได้ และผลักดันให้รัฐบาลออกกฎหมายใหม่เพื่อเร่งดำเนินการปราบปรามการค้าประเวณี และลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งบกร่องต่อหน้าที่ ระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีรัฐบาลที่มาจากประชาชน หมายความว่า หากประชาชนไม่เห็นด้วยกับธุรกิจโสเภณี และต้องการให้รัฐบาลกวาดล้างธุรกิจดังกล่าว รัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งก็ต้องปฏิบัติตามความเห็นของประชาชนส่วนใหญ่.

สำหรับความเป็นไปได้ของแนวทางแก้ไขทั้ง 3 ข้อ ขึ้นอยู่กับระดับฝีมือความสามารถของรัฐบาล ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ขจัดช่องว่างระหว่างรายได้ของคนในสังคมได้มากเพียงไร และยก ระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ได้แค่ไหน (ไม่ใช่ขึ้นอัตราเงินเดือนหลายครั้ง แต่สินค้า ต่างๆ กลับมีราคาแพงมากกว่าหลายเท่า) และมุ่งมั่นที่จะควบคุมการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐให้เป็น ไปตามนโยบายและกฎหมายเพียงไร. ที่สำคัญที่สุด ฝีมือความสามารถของรัฐบาลนั้นขึ้นอยู่กับความตื่นตัว และบทบาททางการเมืองของประชาชนและความมุ่งมั่นของรัฐบาลเอง.

ส่วนชาวต่างประเทศที่เข้ามาเที่ยวในไทยและต่างประเทศที่ต้องการโสเภณีนั้น ถ้าหาก ปัญหาเศรษฐกิจในสังคมไทยได้รับการแก้ไขได้เป็นอย่างดี คนส่วนใหญ่มีงานทำและมีรายได้ดี น้อยคนที ่อยากจะไปเป็นโสเภณี อนึ่ง โปรดสังเกตว่า สำนักแห่งความเป็นมนุษย์มีบทบาทสำคัญกว่าปัจจัยทาง เศรษฐกิจ เพราะถ้าคนทั่วไปมีสำนักในเรื่องนี้มาก ผู้ชายที่ชอบเที่ยวโสเภณีก็จะมีจำนวนน้อย ผู้หญิงที่ ่อยากจะทำตัวก็มีน้อย แต่ถ้าหากไม่แก้ไขเรื่องสำนักแห่งความเป็นมนุษย์ ก็ยังมีชายไทยจำนวนมาก ่อยากเที่ยวโสเภณีอยู่ แม้ไม่มีหญิงไทยพวกเขาจะไปเสาะหาหญิงชาติอื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน ก็ยังมี ่หญิงสาวเป็นจำนวนมากที่สมัครใจประกอบอาชีพเป็นโสเภณี.

สำหรับกรณีเชื้อโรคเอดส์ ได้เคยมีผู้วิเคราะห์ว่าจำนวนผู้ชายที่ไปเที่ยวโสเภณีจะลดลง เพราะกลัวติดเชื้อเอดส์ เราคงต้องใช้เวลาก็กักระยะหนึ่ง เพื่อที่จะดูว่าจำนวนสถานที่ย้ายบริการทาง เพศลดลงแค่ไหน จำนวนผู้ป่วยด้วยเชื้อโรคเอดส์ลดลงหรือเพิ่มขึ้นอย่างไรในอนาคตอันใกล้ เป็นที่ ี่น่าสังเกตว่า การที่หน่วยราชการรณรงค์ให้ประชาชนใช้ถุงยางอนามัยเพื่อป้องกันการติดเชื้อโรคเอดส์ ก็เท่ากับว่าทางการมิได้มีเจตนาให้จำนวนโสเภณีลดลง เพียงแต่ต้องการให้ชายไทยทั่วไปเที่ยวโสเภณีได้ โดยไม่ติดเอดส์เท่านั้น.

ในแง่นี้ จึงมีผู้สังเกตเพิ่มเติมอีก 2 ประการคือ ความกลัวที่เกิดจากโรคเอดส์ จะทำให้ผู้ ่ชายหลายคนไม่กล้าไปเที่ยวโสเภณี หากได้หมายความว่า ทิศนะคติทางเพศของคนเหล่านั้นจะหมดสิ้นไป ี่เขาเพียงแต่จำเป็นต้องหยุดเที่ยวโสเภณีเท่านั้น แต่ก็ยังปรารถนาจะซื้อสินค้าทางเพศอยู่เสมอ ประเด็นที่ ี่สองก็คือ ถ้าหากอัตราของผู้ป่วยโรคเอดส์เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ในอนาคต และมีคนตายมากขึ้นจาก ้โรคเอดส์ก็ย่อมกระทบกระเทือนจำนวนโสเภณีอย่างแน่นอน แม้ว่าจะมีการใช้ถุงยางอนามัยแล้ว แต่ ่ความกลัวก็ย่อมมีมากกว่า.

ประเด็นสุดท้าย ข้อเสนอให้การศึกษาภาคบังคับยืดออกไปอีก 3-4 ปี เพื่อเห็นยวรุ่งเด็ก ่หญิงในชนบทให้เรียนหนังสือต่อไป มิฉะนั้น จะตัดสินใจไปเป็นโสเภณี หรือเพื่อน พ่อแม่ ญาติพี่น้อง หรือเอเยนต์ชักชวนไปได้ ผู้เขียนเห็นว่า การศึกษาเป็นวิธีการที่ช่วยเสริมสร้างสติปัญญาอยู่แล้วไม่มากนัก ี่น้อย และยอมช่วยให้เด็กหญิงมีความคิดความอ่าน และเติบโตเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น ปัญหาที่มีอยู่ว่า การศึกษา ี่ไม่ควรเป็นมาตรการแก้ไขปัญหาค่าประเวณีเพียงอย่างเดียว เพราะตราบโด้ที่ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะ ่ยากจน รัฐบาลไม่ได้ช่วยเหลือชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขา ครอบครัวที่ยากจนก็จะ ไม่ยอมให้ลูก ่เรียนต่อ เพราะเขาต้องการแรงงานมาช่วยทำมาหากิน ไม่มีเงินซื้อเสื้อผ้า และอุปกรณ์การศึกษา และ พวกเขายอมไม่เชื่อว่าการศึกษาที่สูงขึ้น จะช่วยให้ลูกชายลูกสาวของเขามีโอกาสได้งานทำ หรือได้ทำ

งานที่ทำรายได้ดี.

กล่าวโดยภาพรวม การมองปัญหาธุรกิจการขายบริการทางเพศเป็นการมองที่ต้องอาศัยมุมมองที่หลากหลาย และควรใช้กรอบการวิเคราะห์หลายอย่าง ทั้งนี้เพื่ออาศัยมุมมองเหล่านั้นไปทำความเข้าใจปัญหาให้ลึกซึ้งและรอบด้าน เพื่อที่จะไปกำหนดนโยบายและมาตรการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการแก้ไขปัญหานี้ให้ได้. การเสนอแก้ไขกฎหมายเพียงไม่กี่ข้อ โดยเฉพาะการเพิ่มโทษหรือการออกบัตร ถ้าหากไม่มีมาตรการอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย คือ การแก้ไขปัญหารายได้ของประชาชนส่วนใหญ่ การรักษาระบบประชาธิปไตยให้มั่นคงต่อเนื่อง และการยกเลิกทัศนคติเชิงทางเพศในสังคมไทย กฎหมายฉบับใหม่ก็คงจะมีผลไม่แตกต่างอะไรไปจากพระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณีในปี 2503.

ข้อเสนอเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาและประเด็นปัญหาธุรกิจขายบริการทางเพศในอนาคต

ถ้าหากเรายอมรับว่า อาชีพค้าประเวณีและธุรกิจขายบริการทางเพศในสังคมไทยเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งที่เกิดจากปัจจัยหลายอย่างในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ค่านิยมคติเชิงทางเพศ ความไม่เอาจริงเอาจังของรัฐในการปราบปรามธุรกิจดังกล่าว ความขัดสนทางเศรษฐกิจของประชาชนส่วนใหญ่ ความไม่เอาจริงเอาจังของรัฐในการแก้ไขปัญหารายได้ของคนส่วนใหญ่ ปัญหาช่องว่างระหว่างรายได้ที่นับวันขยายกว้างมากขึ้น เราอาจจะกำหนดแนวทางการศึกษาและประเด็นต่างๆ เช่น

ข้อแรก การศึกษาของเราควรสนใจกรอบการวิเคราะห์และมุมมองเป็นพิเศษเพราะมันจะช่วยให้เรามีเครื่องมือที่ดีในการตั้งคำถามและวิเคราะห์ปัญหา เพราะนั่นเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของการที่จะเรียนรู้และเข้าใจปัญหาต่างๆ ให้ถูกต้อง.

กรอบการวิเคราะห์และมุมมองควรมีลักษณะเปิดกว้าง ไม่ใช่คับแคบ ควรครอบคลุมหลายมิติและมีลักษณะสหวิทยาการ เช่น การศึกษาปัญหาโดยใช้แนวทางระดับการวิเคราะห์ ซึ่งจะช่วยให้เรามองเห็นปัญหาในแนวตั้ง ทั้งระดับมหภาคและจุลภาค (Vertical) หรือเราจะศึกษาโดยใช้แนวทางสหวิทยาการเพื่อพิจารณาบทบาทของหลายๆปัจจัยในสังคมในแนวนอน (Horizontal) และเราควรสนใจแง่มุมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสิ่งๆหนึ่ง (Multi-dimensional) เพื่อที่เราจะได้เห็นมิติที่หลากหลาย เช่น การค้าประเวณีมีทั้งผู้ชายและผู้ซื้อ. แต่ที่ผ่านมา การพิจารณาปัญหาโสเภณีในสังคมไทยละเลยบทบาทของผู้ซื้อเกือบสิ้นเชิง. ส่วนผู้ที่ศึกษาแต่ละคนจะเน้นศึกษาระดับหรือปัจจัยหรือมิติอันหนึ่งอันใดเป็นพิเศษ หรือจะใช้กรณีศึกษา หรือศึกษาเชิงเปรียบเทียบ หรือจะศึกษาเชิงภาพรวมก็ขึ้นอยู่กับความสนใจของแต่ละคน ข้อสำคัญที่สุดคือ ไม่ละเลยปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบแต่ละอย่างและตระหนักในความสัมพันธ์และบทบาทของระบบและปัจจัยภายในระบบ.

อีกมิติหนึ่งที่ถูกละเลยเป็นส่วนใหญ่ก็คือ มิติทางการเมือง เหตุหนึ่งของวิธีการศึกษาหลายอย่างที่ล้มเหลวตลอดมาก็คือ อ้างว่าวางตนเป็นกลาง ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แต่ที่จริงคือขาดสำนักทางการเมืองหรือกรอบการวิเคราะห์ที่มีจุดอ่อนจึงวิเคราะห์ปัญหาต่างๆไม่ลึกซึ้งกว้างขวางเพียงพอ จนกระทั่งละเว้นมิติทางการเมืองไปเลย. ทัศนคติที่ไม่มีมิติทางการเมือง (Apolitical viewpoint) ในปัญหา

โสภณก็คือ ละเว้นไม่พิจารณาบทบาทของรัฐ เห็นว่านโยบายของรัฐไม่มีผลต่อการค้าประเวณี อย่าง มากก็มองแค่กฎหมายและผู้รักษากฎหมาย เป็นต้น แต่ในความเป็นจริง ปัจจัยทางการเมืองมีบทบาท โดยตรงตลอดมา ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎหมายหรือกำหนดนโยบาย หรือเลือกที่จะไม่ทำอะไร โดยตรง. สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลสำคัญต่อการดำรงอยู่และขยายตัวของอาชีพโสภณทั้งสิ้น. ⁴

ตัวอย่างเช่น ผู้นำพรรคให้ใช้ถุงยางอนามัยมากๆ แต่ไม่เคยพูดถึงคณะกตัญญูทางเพศ ไม่เคยพูดถึงค่านิยมชอบเที่ยวโสภณของชายไทย, หลักสูตรการศึกษา โนม์เอียง ไปทางด้านชื่นชมกับผู้ชายที่เก่ง และมีเมียหลายคน และไม่วิพากษ์วิจารณ์ความไม่เสมอภาคระหว่างเพศ, กลไกรัฐหลายส่วนมีบทบาทสำคัญในการจัดประกวดนางงามแต่งตัวโป๊, และการที่รัฐแทบไม่เคยหาทางแก้ไขปัญหาโสภณอย่างจริงจัง ตลอดช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ฯลฯ.

ข้อที่สอง ประเด็นที่อาจจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเรื่องโสภณในอนาคตอันใกล้ ได้แก่ การศึกษาเฉพาะกรณีในระดับจุฬาลงกรณ์เพื่อศึกษาครอบครัวและหญิงสาวหลายรายทั้งในด้านเศรษฐกิจ ค่านิยมและกระบวนการตัดสินใจต่างๆ ตลอดจนสถิติโดยละเอียดเกี่ยวกับจำนวนหญิงสาวที่ไปและไม่ไป ชายบริการทางเพศ จากจำนวนหญิงสาวทั้งหมดเท่าใดในหมู่บ้านนั้น

การศึกษาผลกระทบของการอพยพไปทำงานนอกหมู่บ้านของหญิงสาวและ/หรือชายหนุ่มจำนวนมาก ต่อชุมชนต่างๆในเชิงเปรียบเทียบ

การศึกษาเจาะลึกเฉพาะลักษณะและผลกระทบของค่านิยมกตัญญูทางเพศในสังคมไทยซึ่งมีผลต่ออาชีพโสภณและธุรกิจชายบริการทางเพศ

การศึกษาเปรียบเทียบชุมชนและหญิงสาวที่ไปประกอบอาชีพชายบริการทางเพศ โดยเลือกมาจากทุกภาค

การศึกษาบทบาทของลัทธิบูชาเงิน, ลัทธิบริโภคนิยม, และค่านิยมกตัญญูทางเพศที่มีต่อชุมชนหนึ่งๆ หรือครอบครัวหลายๆแห่งในเชิงเปรียบเทียบ

ผลกระทบของโรคเอดส์ต่อธุรกิจการค้าประเวณี

การศึกษาข้อขัดแย้งระหว่างระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่กับค่านิยมของสังคมแบบเก่าในสังคมไทย และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่ออาชีพโสภณ

มาตรการในการเผยแพร่ความรู้และความเข้าใจเรื่องค่านิยมกตัญญูทางเพศ ผลดีผลเสียของทัศนะดังกล่าว

แนวทางใหม่ๆ ในการแก้ไขปัญหอาชีพโสภณในสังคมไทย

ที่ยกมานี้เป็นเพียงตัวอย่างที่คิดขึ้นมาบนพื้นฐานของการวิเคราะห์และมุมมองที่ได้กล่าวข้างต้น.

เชิงอรรถที่ 6

1. โปรดดูรายละเอียดชีวิตของนางจัน อ.ดอกคำใต้ ในงานของวิมล ปิงเมืองเหล็กและคณะ, อ้างแล้ว, หน้า 40-41.
2. เกี่ยวกับการเกิดขึ้นของระบบทุนนิยมในตะวันตก โปรดดู Maurice Dobb, 2nd ed. **Studies in the Development of Capitalism** London: Routledge, Kegan & Paul, 1963 เกี่ยวกับวัฒนธรรมแบบทุนนิยม โปรดดู Max Weber, **The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism** Trans. by Talcott Parsons, New York: Charles Scribner's Sons, 1958 เกี่ยวกับระบบศักดินาของไทย โปรดดู เคร็ก เรย์โนลด์ส, **ความคิดแหวกแนวของไทย จิตร ภูมิศักดิ์ และโฉมหน้าของศักดินาไทยปัจจุบัน** แปลโดย อัญชลี สุสายัณห์ กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรสาส์น, 2534 เกี่ยวกับการคลี่คลายของระบบเศรษฐกิจจากศักดินาสู่กึ่งศักดินาและทุนนิยมในประเทศไทย โปรดดู ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และสมภพ มานะรังสรรค์, **บรรณาธิการ, ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึง 2484** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527 เกี่ยวกับการรื้อฟื้นอิทธิพลและความคิดแบบศักดินา โปรดดู ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, **การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.
3. **Fareastern Economic Review** November 2, 1989.
4. ตัวอย่างของมุมมองที่ไม่ละเลยมิติทางการเมือง ได้แก่ ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช, **การกำหนดและบริหารนโยบายทางเศรษฐกิจระดับมหภาค เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง "ใครกำหนดนโยบายเศรษฐกิจไทย?" คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 15-16 กุมภาพันธ์ 2531 และ นิธิ เอียวศรีวงศ์, เชิงอรรถสังคมไทย ในสายตานักวิเคราะห์** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมล คีมทอง, 2532 และ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, อ้างแล้ว, 2532.

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, รายงานประจำปี 2532 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
ไม่ระบุสำนักพิมพ์ ไม่ระบุวันเดือนปี.

กิตติโชติ ห้อยยี่ภู่ และคณะ, รายงานการวิจัยเรื่อง วิฤตทางวัฒนธรรมกับการดำรงชีวิตของ
เยาวชนสตรี: กรณีศึกษาผลกระทบของการพัฒนาในชนบทภาคเหนือ ส่วนที่ 1: งานวิจัยภาคสนาม
อ.แม่จัน เชียงราย, เอกสารโรเนียว, กรกฎาคม 2534.

กำชัย ลายสมิต, บรรณาธิการ, เศรษฐกิจไทยในระบบทุนนิยมโลก กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐ-
ศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

กลุ่มเพื่อนหญิง, "ผู้หญิงภายใต้พุทธศาสนา," สตรีทัศน์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 (พฤศจิกายน-มกราคม
2526-2527).

ไกรยุทธ ธีรตยาสินนท์, แก่นสารของเศรษฐศาสตร์ กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหา
วิทยาลัย, 2532.

โครงการสตรีศึกษา, รายงานการประชุมเสนอผลงานทางวิชาการด้านสตรีศึกษาในภาคเหนือ
ชุดที่ 1, 2532, เอกสารของโครงการสตรีศึกษา, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

โครงการสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม, ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรม: กรณี
ศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2529.

จิราลักษณ์ จงสถิตมัน, รายงานการวิจัยเรื่อง วิฤตทางวัฒนธรรมกับการดำรงชีวิตของเยา
วสตรี: กรณีศึกษาผลกระทบของการพัฒนาในชนบทภาคเหนือ ส่วนที่ 2: งานวิจัยภาคเอกสาร, เอกสาร
โรเนียว, ฉบับร่าง, กรกฎาคม 2534.

จักรพันธ์ วงษ์บูรณาวาทย์ และคณะ, รายงานการวิจัยเรื่อง ทิศต่อการศึกษาและอาชีพของ
เยาวชนสตรีในพื้นที่ที่มีปัญหาการยินยอม/ผลักดันให้บุตรสาวเป็นหญิงบริการกับปัญหาสิทธิมนุษยชน เชียงใหม่:
คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2534.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลง-
กรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

_____ และสมภพ มานะรังสรรค์, บรรณาธิการ, ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึง
พ.ศ. 2484 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.

ติรณ พงศ์มณัฒน์, บรรณาธิการ, ทิศทางการปฏิรูปนโยบายเศรษฐกิจไทยในทศวรรษ 1990
กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์, คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงฯ, 2534.

ทินกร เทพคำตรา, มลเหตุจูงใจที่ทำให้สตรีเลือกระดับอาชีพในเขต อ.เมือง เชียงใหม่ รายงาน
คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยา, มหาวิทยาลัยพายัพ, 2527.

เทพชู ทับทอง, หญิงโคมเขียว กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2526.

ธเนศวร์ เจริญเมือง, มาจากล้านนา กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมานันท์, กำลังจัดพิมพ์.

_____ และ ดวงจันทร์ อาภาวัชรุทธิ์, 700 ปีของเมืองเชียงใหม่ กรุงเทพฯ: อักษรสยามการพิมพ์, 2529.

นิธิ เอียวศรีวงศ์, เชียงรรถสังคมไทยในสายต่านักวิเคราะห์ กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2532.

บุญยงค์ เกศเทศ, สถานภาพสตรีไทย กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2532.

เบญจา อ่อนท้วม, ทัศนคติและค่านิยมของเยาวชนสตรีชนบทในการครองชีวิต: ศึกษาเปรียบเทียบหมู่บ้านของ 2 จังหวัดภาคเหนือ รายงานวิจัยสนับสนุนโดยสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2533.

ประกาย นทวาลี และคณะ, เพื่อชีวิตที่ดีกว่าของโสเภณี รายงานวิจัยเสนอต่อสภาการศึกษาชั้นสูงของคริสเตียน, มหาวิทยาลัยพายัพ, 2530.

ประชุม อัมพนันท์, เทียวไปในอดีต เมื่อเงี้ยวล้านเมืองแพร่ และเมืองนครลำปาง กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย 2527.

ยศ ลันตสมบัติ, แม่หญิงลิขิตา: ชุมชน และการค้าประเวณีในสังคมไทย รายงานวิจัยเสนอต่อสถาบันไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, มกราคม 2534.

วังสรวร์ ณะพรหมณ์, กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย: บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ. 2475-2530 กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2532.

เรย์โนลด์ส, เคิร์ก เจ. ความคิดทวักแนวของไทย จิตร ภูมิศักดิ์ และโฉมหน้าของศักดินาไทยในปัจจุบัน อัญชลี สุสัยณ์ท์ แปล. นิธิ เอียวศรีวงศ์ บรรณาธิการ, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรสาส์น 2534.

วรพิตย์ มีมาก, "สังคมศาสตร์กับการพัฒนาภาคเหนือ: กรอบแนวความคิดเชิงสหวิทยาการ" หน้า 1-24 คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สังคมศาสตร์กับการพัฒนาภาคเหนือ เอกสารฉบับฉลองครบรอบ 20 ปี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527.

วรรณะ รัตนพงษ์ และคณะ, รายงานวิจัยเรื่องวิกฤตทางวัฒนธรรมกับการดำรงชีวิตของเยาวชนสตรี: กรณีศึกษาผลกระทบของการพัฒนาในชนบทภาคเหนือ ส่วนที่ 1: งานวิจัยภาคสนาม อ.แม่จัน เชียงราย เอกสารโรเนียว, กรกฎาคม 2534.

วิชัย กิตติรัตน์ และนพ.ชาติ ธีรธรรม, หญิงอาชีพพิเศษในจังหวัดเชียงใหม่ โครงการชั้นสำรวจฝ่ายระบาดวิทยา, ศูนย์กามโรคเขต 5 เชียงใหม่, 2523.

วิเชียร รักการ, วัฒนธรรมและพฤติกรรมของไทย กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2529.

วินัย อัศวศิวกุล, "เศรษฐกิจศาสตร์สหวิทยาการ," วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ปีที่ 30 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2533 หน้า 9-29.

วิมล บึงเมืองเหล็ก และคณะ, รายงานวิจัยเรื่องวิกฤตทางวัฒนธรรมกับการดำรงชีวิตของชาว
สตรี: กรณีศึกษาผลกระทบของการพัฒนาในชนบทภาคเหนือ ส่วนที่ 1: งานวิจัยภาคสนาม อ.ดอกคำใต้
พะเยา, เอกสารโรเนียว, ตุลาคม 2534.

วิระดา สมสวัสดิ์, ผู้หญิงกับความเป็นจริงในสังคม กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัทมา, 2523.

วิทยา วรณศิริ และคณะ, ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้สตรีบางกลุ่มในภาคเหนือประกอบอาชีพบริการ
พิเศษ: ศึกษาเฉพาะจังหวัดเชียงราย รายงานวิจัยสนับสนุนโดยมูลนิธิฟื้นฟูชนบทร่วมกับวิทยาลัยครู,
2527.

วุฒิศักดิ์ ลาภเจริญทรัพย์, แนวทางวิเคราะห์ทฤษฎีการเมือง กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2529.

ศุภิมา นฤมล, นางงามตุ๊กกระຈະ: การศึกษากระบวนการกลายเป็นหมอนวดไทย กรุงเทพฯ:
เจริญวิทย์การพิมพ์, 2531.

เศรษฐศาสตร์การเมือง วารสาร, ฉบับผู้หญิงกับเศรษฐศาสตร์การเมือง, ปีที่ 1 ฉบับที่ 3
พฤษภาคม-มิถุนายน 2524.

สตรีทัศน์ "ฉบับทศวรรษเพื่อนหญิง" ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2533).

สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, สตรีไทยใน 200 ปี กรุงเทพฯ: เทนนิมิตรการพิมพ์, 2530.
สมศรี สอาดเอี่ยม, สภาพชีวิตและปัญหาของหญิงบริการในจังหวัดเชียงใหม่ วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
สาขาสังคมวิทยา, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาฯ, 2521.

สุदारัตน์ เสรีวัฒน์, บรรณาธิการแปล, เช็กส์ ทัวร์ อีสัม: โสภณี การท่องเที่ยว และการพัฒนา
กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์สยาม, 2529.

สุเทพ สุนทรเกสัช, ทฤษฎีมานุษยวิทยาปัจจุบัน: ความรู้พื้นฐานทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรม
เอกสารโรเนียว, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2533.

สุภัตรา สุภาพ, ปัญหาสังคม กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2534.

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ, การแสวงหามาตรการทางกฎหมาย และมาตรการอื่นๆที่เหมาะสม
ในประเทศไทย โครงการเผยแพร่วิจัย, จุฬาฯ 2527.

สังคมศาสตร์ วารสาร, ฉบับผู้หญิงกับสังคมไทยภาคเหนือ, ปีที่ 8 ฉบับที่ 1, เมษายน-กันยายน
2529.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมปี
2532 กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการฯ, 2532.

สิริสวัสดิ์ อ่องสกุล, ประวัติศาสตร์ล้านนา เชียงใหม่: โครงการข้อเสนอเทศล้านนาคดีศึกษาและ
โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม, 2529.

อรเหนือ นาควัชระ และคณะ, ลักษณะความเป็นอยู่และทัศนคติของสตรีอาชีพพิเศษต่อการวางแผน
ครอบครัว รายงานวิจัย, ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม, คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหิดล, 2521.

ม.ร.ว.อศิน รพีพัฒน์ และ นิธิ เอียวศรีวงศ์, "ผ้าขาวม้ากับผ้าซิ่นและกางเกงใน,"
ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 ธันวาคม 2533.

อัญญา ภูซงคกุล, บรรณาธิการ, รัฐกับหมู่บ้านในไทยศึกษา เอกสารวิชาการอันดับที่ 61
กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.

อัศวพงษ์ สัจจวาที และสมโชติ อ๋องสกุล, บรรณาธิการ, เอกสารประกอบการประชุมทางวิชา
การเรื่องปัญหาเชียงใหม่ 11-13 ธันวาคม 2534, ๗ สำนักงานเกษตรภาคเหนือ, เชียงใหม่, จัดโดย
คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และคณะ.

ภาษาอังกฤษ

Alford, Robert R. and Roger Friedland, **Powers of Theory: Capitalism, the State, and Democracy** Cambridge: Cambridge University Press, 1985.

Almond, Gabriel and G. Bingham Powell, Jr., **Comparative Politics, A Developmental Approach** Boston: Little, Brown and Co., 1966.

Almond, Gabriel and Sidney Verba, **The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Countries** Princeton, NJ: Princeton University Press, 1963.

Babbie, Earl. **The Practice of Social Research** Belmont, CA: Wadsworth Publishing Co., 1979.

Bill, James A. and Robert L. Hardgrave, Jr., **Comparative Politics: The Quest for Theory** Columbus, OH: Charles E. Merrill Publishing Co., 1973.

Bristowe, W.S. **Louis and the King of Siam** London: Chatto & Windus, 1976

Bunchorntavakul, Daranee. **The Impact of the Growth Center on Rural Areas: A Case Study in the North of Thailand** M.S. Thesis, Chulalongkorn University, 1976.

DaGrossa, Pamela S. **Prostitution as a Reflection of Model for Gender Ideology in Northern Thailand** B.A. Thesis, 1989.

Dobb, Maurice. 2nd ed. **Studies in the Development of Capitalism** London: Routledge, Kegan & Paul, 1963.

Easton, David. **Varieties of Political Theory** (Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc., 1966.

Eberhardt, Nancy. **Gender, Power, and the Constitution of the Moral Order: Studies from the Thai Periphery** Monograph No. 4, Center for Southeast Asian Studies, University of Wisconsin-Madison, 1988.

Gray, Jennifer. **The Road to the City: Young Women and Transition in Northern Thailand** Ph.D. Dissertation, Macquarie University, Sydney, 1990.

Hewison, Kevin. **Power and Politics in Thailand: Essays in Political Economy** Manila: Journal of Contemporary Asia Publishers, 1989.

Hoover, Kenneth R. 3rd ed. **The Elements of Social Scientific Thinking**. New York: St. Martin's Press, 1984.

Inglehart, Ronald. **Culture Shift in Advanced Industrial Society** Princeton, NJ: Princeton University Press, 1990.

Kaplan, Abraham. **The Conduct of Inquiry: Methodology for Behavioral Science** New York: Harper & Row Publishers, 1963.

Keohane, Robert O. and Joseph S. Nye, **Power and Interdependence: World Politics and Transition** Boston: Little, Brown and Co., 1977.

Klausner, William J. 2nd ed. **Reflections on Thai Culture** Bangkok: The Siam Society, 1983.

Muscat, Robert J. **Thailand and the U.S.: Development, Security, and Foreign Aid** New York: Columbia University Press, 1990.

Nachmias, David and Chava Nachmias, 2nd ed. **Research Methods in the Social Sciences** New York: St. Martin's Press, 1981.

Parsons, Talcott and Edward A. Shils, **Toward a General Theory of Action** New York: Harper & Row, 1962.

Prasith-Rathasin, Suchart. ed. **Thailand's National Development: Social and Economic Background** Bangkok: Thailand University Research Association, 1989.

Pye, Lucian and Sidney Verba, eds. **Political Culture and Political Development** Princeton, NJ: Princeton University Press, 1965.

Randolph, R. Sean. **The U.S. and Thailand: Alliance Dynamics, 1950-1985** Berkeley: University of California Press, 1986.

Saligman, E.R.A., ed. **Encyclopaedia of the Social Sciences** Vol. 11, New York: the MacMillan Co., 1963.

Sethakul, Ratanaporn. **Political, Social and Economic Changes in the**

Northern States of Thailand Resulting from the Chiang Mai Treaties of 1874 and 1883 Ph.D. Dissertation, Northern Illinois University, DeKalb 1989.

Sindhuprama, Vachara. **Modern Education and Socio-Cultural Changes in Northern Thailand, 1898-1942** Ph.D. Dissertation, University of Hawaii, December 1988.

Singer, J. David, "The Level-of-Analysis Problem in International Politics," in Klaus Knorr and Sydney Verba, eds. **The International System: Theoretical Essays** Princeton, NJ: Princeton University Press, 1961.

Smith, Tony. **The Pattern of Imperialism: The U.S., Great Britain and the Late Industrializing World Since 1815** Cambridge: Cambridge University Press, 1981.

Spiro, Joan E. 3rd ed. **The Politics of International Economic Relations** New York: St. Martin's Press, 1985.

Spiro, Melford E. **Culture and Human Nature** Chicago: The University of Chicago Press, 1987.

Stinchcombe, Arthur L. **Constructing Social Theory** New York: Harcourt, Brace, and World Inc., 1968.

Truong, Thanh-Dam. **Virtue, Order, Health and Money: Towards a Comprehensive Perspective on Female Prostitution in Asia** Bangkok: ESCAP, 1986.

Turner, Jonathan H. 5th ed. **The Structure of Sociological Theory** Belmont, CA: Wadsworth Publishing Co., 1991.

Turner, L. and N. McMullin, eds. **The Newly Industrializing Countries: Trade and Adjustment** London: George Allen & Unwin, 1982.

Walkowitz, J. **Prostitution and Victorian Society** London: Cambridge University Press, 1980.

Weber, Max. **The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism** Trans. by Talcott Parsons, New York: Charles Scribner's Sons, 1958.

Women's Studies Program, **Women's Legal Position in Thailand** Chiang Mai: Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University, 1991.

World Bank, **Women Development Report 1987** Washington, D.C.: World Bank, 1988.

เกี่ยวกับผู้เขียน

ธเนศวร์ เจริญเมือง

เกิดเมื่อ 7 สิงหาคม 2494 ที่ตำบลเชิงดอย อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่
การศึกษา

โรงเรียนอนุบาลครูวัฒนา ต.เชิงดอย อ.ดอยสะเก็ด

ชั้นป.1-ป.2 โรงเรียนบ้านเชิงดอย ต.เชิงดอย

ชั้นป.3-ม.ศ.5 (สายศิลปะ) โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย อ.เมือง เชียงใหม่

12th Grade, Pacific Grove High School, Pacific Grove, Calif.

รัฐศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม) สาขาการปกครอง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2517)

M.A. (Russian Area Studies), Georgetown University,

Washington, D.C. (2528)

Ph.D. (Comparative Politics), Northern Illinois University,

DeKalb (2532).

ปัจจุบัน

อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์, ผู้อำนวยการโครงการศึกษาการปกครองท้องถิ่น,

และบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

และเป็นกรรมการสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ประจำภาคเหนือ.